

ŠTUDIJA
PODATKOV
RAZISKAVE
SPRETNOSTI
ODRASLIH -
PIAAC

Spretnosti odraslih v slovenskih regijah

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE
ZNANOST IN ŠPORT

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

ŠTUDIJA
PODATKOV
RAZISKAVE
SPRETNOSTI
ODRASLIH

Spretnosti odraslih v slovenskih regijah

Spretnosti odraslih v slovenskih regijah
Sekundarna študija podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC
Vodja naloge Študija Spretnosti odraslih v slovenskih regijah: doc. dr. Petra Javrh,
Andragoški center Slovenije

Uredila: doc. dr. Petra Javrh
Avtorji: doc. dr. Petra Javrh, mag. Jasmina Mirčeva, dr. Nevenka Bogataj,
dr. Nejc Berzelak, dr. Tina Kompare Jampani

Strokovna sodelavka: mag. Estera Možina
Recenzija: prof. dr. Nives Ličen
Tehnična sodelavka: Jana Plaznik
Obdelava podatkov: dr. Barbara Brečko
Jezikovni pregled: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Larisa Hercog
Založnik: Andragoški center Slovenije, Ljubljana, 2022
Elektronska izdaja

Podatki za citiranje: Javrh, P. (ur.). (2022). Spretnosti odraslih v slovenskih regijah.
Sekundarna študija podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC. Ljubljana:
Andragoški center Slovenije, elektronski vir.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 138914819
ISBN 978-961-7116-45-8 (PDF)

URL: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/spretnosti-odraslih-v-slovenskih-regijah/>

Spoštovani bralec!

Namen druge študije na podlagi podatkov iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC je večplasten.

V tej študiji je prikazanih več analiz, najprej pa, kakšne so značilnosti podskupin odraslih z najvišjimi spretnostmi v posamezni regiji (četrta in peta raven besedilnih spretnosti) in kako se najbolj razlikujejo glede na najvišje dosežke v spretnostih regije. Analizirali smo, kakšna je udeležba odraslih v posamezni regiji glede na povprečno udeležbo v državi oziroma glede na druge regije, katere družbene skupine se udeležujejo izobraževanja odraslih in kakšna je razpršenost znotraj družbenih skupin v posamezni regiji. Analizirali smo, kakšne so posebnosti »socialnega zaupanja« v posamezni regiji glede na povprečje oziroma glede na druge regije v državi z vidika obvladovanja in reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih.

Raziskovalke Andragoškega centra Slovenije smo v sodelovanju s strokovnjakom za vzorčenje analizirale podatke iz slovenske baze podatkov PIAAC SLO 2016, ki se nanašajo na posamezne regije. Analizirali smo populacijski vzorec odraslih, starih od 16 do 65 let, iz baze PIAAC SLO 2016 za posamezno regijo. Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC 2016 je opredelila skupine z različnimi dosežki na več ravneh. Središče našega raziskovanja je bila analiza skupine z najvišjimi dosežki pri merjenju »spretnosti za obdelavo in procesiranje informacij«. Posvetili smo se skupini odraslih, starih od 16 do 65 let: skupini z višjimi ravnmi besedilnih spretnosti, vmesne skupine s srednjimi ravnmi spretnosti in z zelo nizkimi pa nismo posebej obravnavali, čeprav smo jih zaradi metodoloških razlogov tudi opredelili. Poglavitni namen naših analiz je bil natančnejši pregled razlik med regijami po posameznih spremenljivkah za opredeljeno skupino populacije. V ta namen smo analizirali in predstavili tudi druge relevantne vire s podatki, ki opredeljujejo posamezno regijo kot entiteto. V zaključku smo predstavili naše sklepe in iz njih izhajajoča priporočila.

Na samem začetku te študije smo izpostavili izbrane ugotovitve, predloge in priporočila. V osrednjem delu je izčrpno znanstveno poročilo o posamezni regiji glede na dosežke pri besedilnih spretnostih.

To raziskovalno poročilo je bilo kot posebna naloga financirano iz nacionalnih sredstev Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter je prosto dostopno in objavljeno na spletni strani Andragoškega centra Slovenije.

Kot samostojen dodatek k tej študiji smo za lažjo uporabo v posebnem zvezku pripravili ločene povzetke, v njih smo zgoščeno izpostavili najpomembnejše podatke, ugotovitve in naša priporočila.

Urednica

Vsebina

Poudarki in povzetki študije	6
1. Uvod	11
2. Metodološka izhodišča študije	15
3. Prikaz dobljenih rezultatov z razpravo	19
3.1 Petra Javrh in Tina Kompare Jampani: Odrasli z najvišje razvitimi spretnostmi v slovenskih statističnih regijah	19
3.2 Petra Javrh in Tina Kompare Jampani: Poglavitne ugotovitve in sklepni poudarki o slovenskih kohezijskih regijah	153
3.3 Nevenka Bogataj: Razlike med slovenskimi regijami z vidika reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih	170
3.4 Jasmina Mirčeva: Kategorizacija slovenskih regij glede na udeležbo odraslih prebivalcev v izobraževanju	174
3.5 Nejc Berzelak: Reprezentativnost podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC na regionalnem nivoju	189
4. Sklepne ugotovitve analiz	201
5. Skupna priporočila	214
Viri in literatura	219
Kazalo slik in preglednic	225
Priloga 1	233

Poudarki in povzetki študije

NAMEN sekundarne študije je natančnejši pregled razlik med regijami. S tem nadgrajujemo že opravljene analize o delovno aktivnih prebivalcih z nižjimi dosežki (Javrh, 2020b) in prve tematske študije podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016; Javrh, 2018b).

Posebno pozornost smo tokrat namenili slovenskim statističnim regijam, stanju razvitosti spretnosti njihovih prebivalcev in udeležbi odraslih v izobraževanju. Analizirali smo populacijski vzorec odraslih, starih od 16 do 65 let, iz baze PIAAC SLO 2016 za posamezno regijo, v študiji pa tudi natančneje pojasnujemo reprezentativnost analiziranih podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC na regionalni ravni, o čemer smo pripravili izčrpen prispevek.

PREDMET ŠTUDIJE je bila populacija odraslih v posamezni regiji. Razdelili smo jih v različne skupine glede na izmerjene spretnosti v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC.

IZHAJALI SMO IZ PREDPOSTAVKE, da obstajajo razlike med regijami glede na velikost in značilnosti posameznih skupin. Osnovni izračuni so predhodno potrdili, da so precejšnje razlike med obema kohezijskima regijama oziroma med statističnimi regijami.

NAŠE VODILNO RAZISKOVALNO VPRAŠANJE JE BILO: Kakšne so regije kot entitete z vidika razvitosti spretnosti? Natančneje: Kakšne so lastnosti treh podskupin v posamezni regiji oziroma v čem se glede na dosežke regije lastnosti skupin najbolj razlikujejo? Na podlagi podatkov iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC smo generirali opis skupine z najbolj razvitimi spretnostmi za posamezno regijo. S tem so izobraževalne institucije v regiji dobile trdne empirične podatke in natančnejše usmeritve, kako intenzivne ukrepe na področju zviševanja in utrjevanja spretnosti prebivalci v posamezni regiji potrebujejo.

Ugotavljamo, da so razlike med skupinami v regijah nastajale tudi zaradi dejavnika dostopa do izobraževalnih priložnosti. Na podatkih utemeljeno dobro poznavanje dejanskega stanja skupin z različno razvitimi spretnostmi v posamezni regiji je po naši oceni nujen prvi pogoj za pripravo nadaljnjih izobraževalnih programov v lokalnih izobraževalnih institucijah. Tako bodo programi prilagojeni potrebam tamkajšnjih prebivalcev.

V tej študiji smo domnevali, da so razlike v razvitosti spretnosti med regijami. Vse analize so našo domnevo potrdile. Zasavska, koroška in posavska regija so po rezultatih naše študije najranljivejše statistične regije v Sloveniji z vidika spretnosti za obdelavo informacij.

NA OSNOVI ANALIZ SO NAŠI SKLEPI NASLEDNJI:

Prebivalci z višjimi ravni besedilnih spretnosti: Največji delež prebivalcev z višjimi ravni besedilnih spretnosti glede na prebivalce v posamezni regiji je v osrednjeslovenski (46 %) in obalno-kraški regiji (45 %). Trikrat manjši delež teh je v zasavski (15 %) in koroški regiji (14 %).

Kategorizacija slovenskih regij glede na udeležbo odraslih prebivalcev v izobraževanju: Pokazala se je visoka diverzificiranost regij glede na izobraževalno udeležbo v programih formalnega, predvsem pa v programih neformalnega izobraževanja. Največjo udeležbo dosegajo regije, ki imajo sicer po podatkih UMAR-ja najvišje razvojne parametre, tj. boljše kakovost življenja in socialno vključenost, ugodnejše razmere na trgu dela, in nasprotno. Časovna analiza je pokazala negativni trend udeležbe, ki je značilen za vse slovenske regije. Ta je najizrazitejši v gorenjski in najmanj izrazit v primorsko-notranjski regiji. Pri višjih starostnih skupinah, manj izobraženih, pripadnikih moškega spola in brezposelnih je skoraj v vseh

regijah mogoče zaznati nižje izobraževalne preference. A tudi pri teh so opazni odmiki, ki kažejo, da je treba vsako regijo pri določanju participativnih vzorcev obravnavati posebej: za posavsko regijo je značilna visoka povezanost med državo rojstva in udeleženo v vseživljenjskem učenju. Zahodne kohezijske regije dosegajo višjo izobrazbeno udeležbo, a parametri, ki vplivajo na njihovo stanje in trende, so pogosto nasprotujoči si. Največja so nasprotja med osrednjeslovensko in gorenjsko regijo.

Število knjig v domači knjižnici ponekod natančneje napoveduje razvitost besedilnih spretnosti: Pri prebivalcih zasavske, savinjske, gorenjske in osrednjeslovenske regije se z večanjem števila knjig v domači knjižnici opazno manjša delež tistih, ki dosegajo srednjo raven besedilnih spretnosti, večja pa delež z višjimi ravni. Tako se prebivalstvo vse jasneje deli na tiste z zelo nizkimi spretnostmi in šibko založeno družinsko knjižnico ter tiste z višjimi ravni besedilnih spretnosti in večjim ali že kar zavidljivim številom knjig v zasebni knjižnici.

Stopnja izobrazbe staršev je sestavni del kulturnega kapitala, obalno-kraška regija je v tem izjema: Z višanjem izobrazbe matere ali skrbnice se večajo tudi deleži prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, samo obalno-kraška regija izstopa iz tega vzorca.

Tip naselja lahko vpliva na dostop do izobraževanja in deloma določa življenjski slog: Največ prebivalcev z najvišjimi dosežki v besedilnih spretnostih živi v glavnem mestu države ter večjih mestih; v manjših kmečkih naseljih pa se zgoščajo prebivalci z najnižjimi dosežki. Primerjava doseženih točk pri besedilnih spretnosti še posebno pokaže, da je tudi kakovost besedilnih spretnosti – ne le obseg – v manjših kmečkih naseljih najslabša. Povsem drugačna je slika v manjših nekmečkih naseljih. V teh urbanih naseljih je največji delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti, če primerjamo deleže v različnih tipih naselji znotraj regije, v savinjski, gorenjski, primorsko-notranjski, posavski, koroški in zasavski regiji (podoben delež tudi naselja z več kot 10.000 prebivalci).

Največ prebivalcev z visokimi spretnostmi opravlja kvalificirani poklic: Dve tretjini prebivalcev v kvalificiranih poklicih iz osrednjeslovenske regije dosegata višjo raven besedilnih spretnosti. Številčno pomeni to skoraj četrtno vseh prebivalcev s kvalificiranimi poklici v Sloveniji, kar kaže na veliko centralizacijo kvalificirane delovne sile v državi.

Družinske okoliščine – t. i. socialni kontekst prebivalcev: Prebivalci z večjimi družinami (5 otrok) iz vzhodne kohezije dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti samo v savinjski regiji. Nasprotno je v zahodni kohezijski regiji večina prebivalcev z velikimi družinami (več kot 5 otrok) dosegla višje ravni. Višjo raven besedilnih spretnosti so v goriški in osrednjeslovenski regiji dosegli vsi, ki imajo 6 otrok, vsi v gorenjski regiji, ki imajo 8 otrok, in skoraj vsi, ki jih imajo 6. Za vse regije velja, da dosegajo v skupini samskih prebivalcev višjo raven besedilnih spretnosti v večjem deležu kot v skupini prebivalcev s soprogo ali partnerjem.

Priseljensko ozadje posameznika deloma lahko pojasni težave pri obvladovanju besedilnih spretnosti: V osrednjeslovenski regiji doseže med prebivalci, rojenimi v Slovenji, trikrat večji delež prebivalcev višje ravni besedilnih spretnosti kot v skupini tistih, ki se niso rodili v Sloveniji. Nasprotno sta v posavski regiji deleža zelo izenačena (21 % v skupini rojenih v Sloveniji in 20 % v skupini tistih, ki niso rojeni v Sloveniji). V goriški, zasavski in pomurski regiji doseže več priseljencev prve generacije višjo raven besedilnih spretnosti kot priseljencev druge generacije. V pomurski regiji so se priseljenci prve generacije po večini priselili v otroštvu (do desetega leta starosti), v goriški regiji pa predvsem po dvajsetem letu. V koroški regiji dosega tretjina priseljencev, ki je v Slovenijo prišla med letoma 1961 in 1990, višjo raven besedilnih spretnosti. To je, če primerjamo z drugimi regijami, največji delež.

Najbolje kakovost svojega zdravja ocenjujejo prebivalci z najvišjimi dosežki: Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC je merila zmožnost procesiranja kompleksnejših podatkov, kot so na primer tudi navodila za jemanje zdravil, razbiranje ukrepov na podlagi zdravniških diagnoz in priporočil ter najdenje pri elektronskem naročanju na zdravniški pregled. Ugotovila je, da se prebivalci z najnižjimi dosežki pri tem zelo težko znajdejo, saj raven njihovih spretnosti ne zadošča, da bi kompleksne informacije zadovoljivo procesirali in obvladovali. Tako ta skupina skoraj nevidno postaja vse bolj izključena, ko gre za zdravje. Med prebivalci zasavske regije, ki svoje zdravje ocenjujejo z najslabšo oceno (slabo), ni tistih, ki imajo višje ravni besedilnih spretnosti.

Razlike med regijami z vidika reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih: V večini regij je bila ugotovljena statistično značilna korelacija med spremenljivkama »se rad uči nove stvari« in »išče dodatne informacije«. Korelacijski koeficienti za to povezavo so bili zelo visoki v koroški, posavski in zasavski regiji. Glede reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih se je potrdil tudi pomen izkušenskega učenja in delovnega sodelovanja.

Reprezentativnost podatkov na regionalni ravni: Glede na večinoma razmeroma nizka odstopanja med vzorčno in populacijsko strukturo na ravni posameznih regij lahko sklepamo, da podatki iz baze PIAAC SLO 2016 omogočajo statistično ustrezno proučevanje spretnosti odraslih na regionalni ravni.

POSEBEJ POUDARJAMO TALE PRIPOROČILA:

V bolj oddaljenih regijah je nujno okrepiti povezovanje regijskih razvojnih ustanov, zavodov za izobraževanje odraslih, zavodov za zaposlovanje in drugih. V zasavski, koroški in posavski regiji bodo morali večjo pozornost nameniti odpravi vpliva, ki ga ima izobrazba staršev na razvitost posameznikovih spretnosti. Korekcijske funkcije pri pomanjkanju spodbud za razvoj spretnosti iz domačega okolja izobraževalni sistem v Sloveniji še ne opravi dovolj. Podatki kažejo na veliko zgoščenost kvalificirane delovne sile v državi. V osrednjeslovenski regiji je velik delež (približno 96.000) prebivalcev, ki imajo kvalificirane poklice in so dosegli višjo raven besedilnih spretnosti. Glede na vse prebivalce v državi, ki imajo kvalificiran poklic in so dosegli višjo raven besedilnih spretnosti to predstavlja 42-odstotni delež. Povsem drugačna je slika na primer v zasavski regiji, kjer je le 1 % vseh prebivalcev s kvalificiranimi poklici, ki so dosegli višje ravni besedilnih spretnosti z vidika celotne Slovenije.

Pozornost je treba usmeriti v nego splošnega zaupanja, zlasti v koroški, zasavski in savinjski regiji. Koroška in zasavska regija, ki se jima pridružuje tudi posavska, se glede na našo analizo pokažejo kot ranljive regije.

V koroški, zasavski in posavski regiji je prebivalce treba načrtno ozaveščati o povezanosti dobrega zdravstvenega stanja z višjimi ravnmi besedilnih spretnosti. Za ohranjanje dobre zdravstvene kondicije je razbiranje kompleksnejših podatkov temeljnega pomena, kot so na primer navodila za jemanje zdravil, razbiranje ukrepov na podlagi zdravniških diagnoz in priporočil, ter najdenje pri elektronskem naročanju na zdravniške preglede. Odrasli z višjimi dosežki se pri tem veliko bolje znajdejo, saj raven njihovih spretnosti zadošča, da tako kompleksne informacije zadovoljivo procesirajo in obvladujejo. Ker se izključevalni dejavniki na področju zdravja začnejo akumulirati že v predšolskem obdobju, je to področje, ki je tesno povezano z izobraževanjem, še posebno občutljivo, saj je zdravje eno od štirih področij, ki so nevarna žarišča procesov izključevanja.

Še posebno v pomurski, koroški in posavski regiji je treba povečati ponudbo programov za izboljšanje temeljnih kompetenc. Ponujeni programi morajo čim bolj upoštevati značilnosti in potrebe odraslih udeležencev, njihove delovne in življenjske izkušnje.

Nizka izobraževalna aktivnost je pogosto posledica pomanjkanja poprejšnjih kompetenc prebivalstva, ki bi bile nujne za nadaljevanje izobraževanja, usposabljanja, učenja. To je še posebno značilno za regije, ki so bolj oddaljene od republiškega središča, kjer je dostop do izobraževalnih ustanov omejen in je navadno raven dosežene izobrazbe tamkajšnjega prebivalstva nizka. Če živi posameznik v manjšem kraju, je manj verjetnosti, da se bo udeležil izobraževanja, kot če prebiva v večjem kraju z vsaj 10.000 prebivalci.

Posebno v bolj oddaljenih in deprimiranih območjih je treba spodbujati razvoj digitalnih kompetenc prebivalstva za večjo dostopnost do izobraževanja, sploh pa okrepiti izobraževanje na daljavo. Pospeševati je treba razvoj učnih strategij, na primer pozitivnega odnosa do učenja, izkušenjskega učenja in kulture učenja z dialogom.

Različni tipi naselij omogočajo različen dostop do izobraževanja in vpliv na življenjski slog. Na podeželju je treba okrepiti medresorsko sodelovanje vseh lokalnih akterjev, da bi lažje in hitreje lahko pripravili ustrezno prilagojene izobraževalne dejavnosti in neformalne programe. Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC je pokazala, da bodo prebivalci s šibkimi digitalnimi kompetencami brez spodbude in organiziranja posebnih programov digitalnega opismenjevanja težko reševali probleme v tehnološko zahtevnih okoljih.

1 | Uvod

Potrebe po znanju so se v pandemičnem času precej spremenile. Če je bilo še nedavno mogoče obvladovati vsakodnevne zahteve življenja in dela brez digitalnega znanja in spretnosti ter je zadoščalo obvladovanje nekega ožjega področja dela, danes ni tako. Vsakodnevno in poklicno življenje se je zelo nepričakovano in hitro spremenilo za vse – to so povzročile povsem nove razmere. Pri zmožnosti hitrega prilagajanja tem izzivom so imele pomembno vlogo dobro razvite temeljne zmožnosti odraslih, še natančneje: razvitost njihovih temeljnih spretnosti in znanja. Zmožnost praktične uporabe digitalne tehnologije je postala izredno pomembna kar čez noč.

V tej tematski študiji nas je še posebno zanimalo, kakšne so razlike med obema kohezijskima regijama oziroma natančneje, med statističnimi regijami v Sloveniji glede na razvitost spretnosti v populaciji odraslih. Zanimalo nas je – glede na domnevo, da razlike v razvitosti spretnosti med regijami so – ali lahko zaznamo posebnosti in zakonitosti, ki izstopajo v posameznih okoljih oziroma statističnih regijah.

Podatki raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) poudarjajo ugotovitev, da že pridobljene spretnosti v odrasli dobi v neugodnih okoliščinah dokaj hitro usihajo (prim. OECD, 2016). Raven posameznikovih spretnosti se nekako do tridesetega ali petintridesetega leta starosti razvije do najvišje točke. Po tem obdobju začnejo spretnosti naravno usihati in pričakovano po šestdesetem letu postopno drsijo na vse nižjo raven. Kot so pokazale primerjave med sodelujočimi državami v raziskavi, so razlike v tej krivulji upadanja lahko zelo velike in močno odvisne od zunanjih spodbud – delovnega okolja, družinskih okoliščin pa tudi pričakovanj in splošnega ozračja nekega okolja oziroma družbe. Slovenska krivulja razvoja spretnosti odraslih je v obdobju rasti podobna krivulji povprečja OECD. V drugem delu krivulje – to je po tridesetem do petintridesetem letu posameznikove starosti – pa se pokaže, da spretnosti v Sloveniji z leti hitreje usihajo, kot je povprečno za sodelujoče države v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC. Predvidevamo, da je ta značilnost povezana s tem, da so se v raziskavi velike razlike pri obvladovanju spretnosti v Sloveniji potrdile ne le v povezavi s starostjo in izobrazbo, temveč tudi s posameznikovim socialnim ozadjem, nanj pa vpliva tudi okolje, v katerem živi (prim. OECD, 2016).

Splošni dosežki za Slovenijo v mednarodni raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC so zaskrbljujoči glede na rezultate za vso populacijo odraslih. Med vsemi evropskimi državami, ki so sodelovale pri raziskavi (zajem podatkov leta 2014, objava pa leta 2016), se je Slovenija glede na rezultate znašla skoraj na dnu, v družbi Španije in Grčije, ki sta po dosežkih pri spretnostih odraslih najslabši evropski državi, in s tem seveda tudi precej pod povprečjem OECD. To konkretno pomeni: da ima v Sloveniji približno eden od štirih odraslih temeljne spretnosti na tako nizki ravni, da te v resnici ne zadoščajo, da bi lahko sproščeno deloval na delovnem mestu in v zasebnem življenju. V Sloveniji se četrtnina odraslih ne zna spopasti z bolj kompleksnimi problemi v tehnološko bogatem okolju. Po skupaj ocenjenih spretnostih smo uvrščeni pod povprečje držav OECD, čeprav so se dosežki na področju besedilnih spretnosti v zadnjem desetletju pri nas – glede na meritve iz leta 2000 – zelo izboljšali (prim. OECD, 2016).

Pomembna je tudi tale splošna ugotovitev iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016): Tako kot v drugih državah OECD tudi v Sloveniji višja raven besedilnih in matematičnih spretnosti

pomeni večjo verjetnost, da je oseba delovno aktivna in ima višjo plačo. Med odraslimi, ki so dosegli najnižjo stopnjo spretnosti ali še te ne, je zaposlenih le 50,1 %. Pri tistih, ki so dosegli najboljše rezultate pri merjenju spretnosti, pa so se pokazali tudi statistično značilni pozitivni neekonomskimi vplivi, kot so na primer: večje zaupanje drugim in družbi nasploh, večja politična učinkovitost, večja pripravljenost za prostovoljsko delo in bistveno boljša ocena lastnega zdravja (prim. OECD, 2016).

Analize nakazujejo, da bodo v posebno neugodnem položaju v prihodnje posamezniki, ki še med šolanjem niso dovolj razvili temeljnih spretnosti. Ko vstopajo v svet dela oziroma postanejo odrasli, je glede nadaljnega razvoja spretnosti zelo pomembno, v kakšnem okolju se bodo znašli. Če se bodo delovno aktivirali in bo njihovo delovno okolje zahtevno oziroma spodbudno, bodo – tako kažejo rezultati raziskave – spretnosti lažje in hitreje dopolnjevali in gradili ter bodo v naslednjih letih primanjkljaje nadoknadili in nadgradili ter ujeli korak z drugimi (prim. OECD, 2016). To je bil – vsaj doslej – najboljši možni scenarij. Drugače pa je bilo, če so postali dolgotrajno brezposelni ali so na primer zasedli delovna mesta, ki od njih niso zahtevala rabe spretnosti, ter so v takih okoliščinah vztrajali leta in leta. Že pridobljeno znanje in spretnosti so dokaj hitro začeli usihati in po dveh desetletjih so imeli primerjalno veliko slabše temeljne zmožnosti kot ob začetku odraslosti. Odločilno je bilo torej, ali so vsaj v prvih letih odraslosti spretnosti pogosto uporabljali.

Možni scenariji prihodnosti

»V preteklosti je trg dela potreboval peščico izobražencev, danes so strokovni delavci z visoko ravni razvitih spretnosti potrebni povsod, saj se tudi način dela spreminja. Vedno bolj se zmanjšuje rutinsko delo, ki so ga prevzeli roboti, povečuje pa delo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo,« je v svojem nagovoru slovenskim izobraževalcem poudaril A. Schleicher (2021). To je podkrepil s štirimi možnimi scenariji prihodnosti, ki jim bomo najverjetneje na področju pridobivanja novega znanja in spretnosti priča v prihodnji družbi. Po prvem se sedanje stanje ne bo drastično spremenilo, nekoliko razburkano stanje zaradi pandemije se bo vrnilo v običajne okvire. Drugi scenarij predvideva dezintegracijo izobraževalnih sistemov zaradi vpliva digitalnih tehnologij, ki uokvirjajo učne procese, tretji pa je bolj optimističen, saj vidi izobraževalne institucije kot središča, temeljne točke lokalnih skupnosti. Četrty scenarij predvideva večjo kakovostno spremembo: izobraževalni sistem sam se bo zelo pomaknil v ozadje, učenje pa bo potekalo povsod. Ta kakovostni preskok pa zahteva dobro razvite temeljne spretnosti večine posameznikov, ki so udeleženi v teh procesih, saj tu ne gre več za klasično izobraževanje. Z zornega kota teh premislekov je pomembno, da imajo izobraževalci čim boljši vpogled v stanje razvitosti spretnosti tudi v lokalnih okoljih, še posebno pa na regijski ravni.

Priložnosti za učenje skupnosti so pogosto odvisne od tega, kako posamezna skupnost kot celota vrednoti učenje in kolikšna je njena pripravljenosti za razvoj in vpeljevanje sprememb. Globalna razsežnost znanja, takojšnji dostop in zmožnost uporabe številnih novih omrežij informacij pomembno spreminjajo potrebe po razvoju spretnosti. V obdobju skoraj popolne ustavitve javnega življenja in opravljanja dela na daljavo so številne skupine okrepile sodelovalno učenje in drobno preizkušanje. To pomeni, da so zelo različne praktične probleme, ki jih je nenadoma prineslo s seboj pandemično obdobje, reševale s kolegialnim prenašanjem znanja med seboj. Tako se je pospešeno razvijal širši okvir t. i. preživetvenih zmožnosti, kjer imajo še vedno zelo pomembno vlogo tudi temeljne spretnosti, kot so besedilne in matematične spretnosti ter spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih (glej OECD, 2019).

Novi evropski razmisleki o temeljnih zmožnostih so glede izobraževanja za prihodnje desetletje usmerjeni v t. i. življenjske spretnosti, ki naj bi pomembno prispevale k odpornosti posameznika na nadaljnje nepredvidene in krizne spremembe (prim. European Commission, 2020, str. 14).

Specifično za Slovenijo je, da se lokalna okolja med seboj razlikujejo glede na potrebe po vlaganju v razvijanje temeljnih spretnosti pri odraslih. Izobraževalci odraslih so tradicionalno še posebno pozorni predvsem na ciljne skupine, ki potrebujejo za vključevanje v izobraževalne aktivnosti posebne strategije, dodatno motivacijo in animacijo. Posebej se posvečajo tistim, ki imajo manj družbene moči, so bolj na robu družbe in imajo specifične potrebe. V izobraževanju odraslih se že nekaj desetletij utrjuje spoznanje, da je treba za te skupine nenehno razvijati nove, posebej prilagojene strategije. To pomeni, da je treba zelo dobro poznati neposredne okoliščine življenja teh skupin.

Ob naštetem gre tudi za vprašanje, kako se z izobraževanjem odraslih lotiti izključenosti ter neenakosti – kjer se prepletajo različni dejavniki: ekonomski, socialni in kulturni. V osrčju vseh teh pa je vprašanje pravičnosti oziroma nepravičnosti pri zagotavljanju enakih možnosti za vse člane družbe (European Union/OECD, 2022). To je še posebno pomembno vprašanje z vidika regijske raznolikosti, ki je v Sloveniji še posebno izrazita.

Izbrane ugotovitve iz prejšnjih analiz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016)

V posebni študiji o prehodih v odraslost in spretnostih odraslih M. Ule (2018) ugotavlja, da so mladi odrasli v starosti od 25 do 34 let, ki so v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) pokazali najboljše rezultate pri vseh treh spretnostih, na trgu dela najbolj podcenjena skupina. Za vstop na trg dela so pomembnejše kot izobrazba »mehke spretnosti« (komunikacija, mreženje, motivacija, timsko delo itn.), ki so značilne za osebe z višjim identitetnim kapitalom. Kot meni Ule, to pojasnjuje povezavo med merjenimi spretnostmi v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) in neekonomskimi kazalniki (zaupanje v politični vpliv, prostovoljstvo, samoocena zdravja). Slovenija izstopa po še posebno veliki razliki v stopnji zaupanja in samooceni zdravja. Zaupanje je pomembna sestavina socialnega kapitala, saj ljudem omogoča, da so učinkovitejši v skupnostnem delu. Najboljše zdravje pa je, kot kažejo študije kakovosti življenja in blaginje, značilno predvsem za države, kjer so razlike med bogatimi in revnimi najmanjše.

V Sloveniji je po drugi strani tudi izrazitejša marginalizacija ljudi, ki so manj izobraženi, brezposelni, revni, na podlagi analize podatkov PIAAC SLO ugotavlja D. Zaviršek (2018). Slabši dosežki pri spretnostih v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) so v Sloveniji močno povezani s stopnjo izobrazbe in izobrazbo staršev. Tujejezični priseljenci so pokazali slabše razvite spretnosti od primerljivih skupin v drugih državah OECD. V teh rezultatih se po mnenju D. Zaviršek kažejo tele značilnosti slovenske družbe: a) močan vpliv primarne družine; b) socialna mobilnost je tesno povezana z neformalnimi družinskimi mrežami; c) družinsko ozadje je pomembnejše od meritornih sposobnosti; č) slabo zavedanje predsodkov oziroma procesov izključevanja glede na družinsko ozadje; d) malo dejavnikov, ki bi ublažili družinske primanjkljaje. Socialno ozadje po njenih izsledkih zelo vpliva na življenjski potek posameznika.

Udeležba v neformalnem izobraževanju vpliva na dosežke na vseh področjih. Pri odraslih z nižjo izobrazbo učinkuje udeležba v izobraževanju bolj pozitivno, zato je zelo pomembno

strateško vlaganje v njihovo izobraževanje, sta iz podatkov PIAAC 2016 ugotovila Muršak in Radovan (2018b). V Sloveniji se je, izraziteje kot v drugih državah, pokazal trend, da dosegajo boljše izide tisti, ki se neformalnega izobraževanja udeležujejo mimo dela, torej iz svojih osebnih nagibov in potreb, sta presenetljivo ugotovila iz podatkov.

Dolničar in drugi (2018b) so z multiplo linearno regresijsko analizo podatkov PIAAC 2016 ugotovili, da v Sloveniji na stopnjo spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih najbolj vplivata dva dejavnika: starost in izobrazba. Starost je obratno sorazmerna s stopnjo spretnosti – torej višja je starost, nižje bodo spretnosti – izobrazba pa premo sorazmerna. Nizke digitalne spretnosti najstarejših so se pokazale tudi v analizah drugih podatkov v drugih državah, na primer v nemški študiji CiLL (Competencies in Later Life), ki je bila osredotočena na starejše (od 66 do 80 let). Kar polovica starejših v tej študiji ni imela nobenih izkušenj z računalnikom (prav tam).

Namen te študije je bil natančnejši pregled razlik med slovenskimi statističnimi regijami z vidika razvitosti spretnosti. Posebno pozornost smo namenili stanju spretnosti različnih skupin prebivalcev, njihovem zaupanju v družbo in udeležbi v izobraževanju. Tako so izobraževalne institucije v konkretni regiji dobile trdne empirične podatke in usmeritve, kako intenzivne ukrepe na področju zviševanja in utrjevanja spretnosti prebivalci v posamezni regiji potrebujejo. V sklopu te študije smo izvedli posebno analizo reprezentativnosti podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) na regionalni ravni, saj smo se hoteli prepričati, ali so podatki zanesljivi in koliko jih lahko posplošujemo na ravni statistične regije.

Predmet proučevanja

Analizirali smo populacijski vzorec odraslih od 16 do 65 let iz baze PIAAC SLO 2016 za posamezno regijo. Opredelili smo tri med seboj različne skupine prebivalcev v vseh statističnih regijah glede na dosežke v spretnostih, zato smo v obdelavo vzeli podatke iz baze PIAAC SLO 2016.

Poseben fokus celotne študije so bili prebivalci z najvišje razvitimi spretnostmi. Izhajali smo iz domneve, da so razlike med regijami glede na velikost in značilnosti skupine. Naši izračuni so to domnevo potrdili, saj so precejšnje razlike v tem oziru med regijami in s tem tudi med obema kohezijskima regijama.

Natančna določitev meje pri dosežkih – to je bil kriterij za oblikovanje skupin – je bila enaka kot v prvi tematski študiji z naslovom Delovno aktivni prebivalci z nižjimi spretnostmi (Javrh, 2020b). Tako smo pri obdelavi podatkov pri določitvi posameznih skupin upoštevali tole:

1. Prebivalci z nižjimi ravnmi spretnosti so vsi odrasli prebivalci, stari 16 do 65 let, ki so dosegli manj kot 239,3 točke za besedilne spretnosti ali manj kot 242,1 točke za matematične spretnosti ali manj kot 241,0 točke za spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih.
2. »Zlata sredina« ali prebivalci s povprečnimi ravnmi spretnosti so vsi odrasli prebivalci, stari 16 do 65 let, ki so dosegli rezultat od 239,3 do 278,2 točke za besedilne spretnosti ali od 242,1 do 285,6 točke za matematične spretnosti oziroma od 241,0 do 280,4 točke za spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih.
3. Prebivalci z višjimi ravnmi spretnosti so vsi prebivalci, stari 16 do 65 let, ki so dosegli 278,3 točke in več za besedilne spretnosti ali 285,7 točke in več za matematične spretnosti ter 280,5 točke in več za spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih.

Raziskovalna vprašanja

V ospredju smo imeli dve poglavitni raziskovalni vprašanji: Kakšne so regije kot entitete z zornega razvitosti spretnosti? V čem se glede na dosežke regije najbolj razlikujejo?

Ali je udeležba v vseživljenjskem učenju po slovenskih regijah enakomerno porazdeljena in ali so razlike med vzhodno in zahodno kohezijsko regijo? Posebej smo se posvetili vprašanju

dosežkov pri spretnosti reševanje problemov v tehnološko bogatih okoljih (TBO), in sicer: Ali se razvitost spretnosti reševanja problemov v TBO med regijami razlikuje?

Analizirane spremenljivke iz baze PIAAC SLO 2016

V tej študiji smo v analizo vzeli podatke iz baze PIAAC SLO 2016. Te smo primerjali tudi z drugimi javno dostopnimi podatki o regijah. Ugotavljali smo skupne značilnosti opredeljene skupine v regiji, ponekod pa tudi povezanost med različnimi skupinami. Za statistične izračune smo uporabili statistični paket SPSS 25 in IEA IDB Analyzer, ki omogoča analizo velikih baz podatkov mednarodnih študij v izobraževanju. Podatke smo analizirali z bivariatnimi in multivariatnimi statističnimi metodami. Uporabljeni so tile postopki: frekvenčne porazdelitve, analiza povprečij, presečne tabele, korelacijska analiza in logistična regresija.

V obravnavo smo vzeli tele spremenljivke, ki smo jih prikazali v grafih ali presečnih tabelah.

Preglednica 1: Seznam vseh izvirnih spremenljivk iz baze PIAAC SLO 2016, ki smo jih vzeli v obdelavo v tej študiji

ORIGINALNA KODA SPREMENLJIVKE BAZE PIAAC SLO 2016	OPIS
ISCOSKIL4	Klasifikacija delovnega mesta (zadnje delovno mesto ali trenutno)
A_Q01a	Leto rojstva
AGEG5LFS, AGEG10LFS	Starostne skupine – razredi 5 let po LFS
B_Q01aSI, B_Q01c1	Najvišja dosežena izobrazba
B_Q11, B_Q16	Plačnik stroškov izobraževanja
B_Q12e	Udeležba na seminarjih ali delavnicah v preteklem letu
B_Q20bSIX	Kje so se posamezniki izobraževali
BORNLANG	Država rojstva in razumevanje jezika
C_Q01, D_Q04, D_Q09	Zaposlitveni status
C_Q07SI	Trenutni delovni položaj
CI_Age, UNK_NRVAR_1	Starost
CI_Gender (A_N01)	Spol
D_Q06a	Število ljudi, ki dela v podjetju
D_Q08a,b	Delovni položaj (vodilni, nevodilni)
D_Q09	Vrsta pogodbo o zaposlitvi
D_Q11a	Delo – zaporedje del
D_Q11b	Delo – potek oziroma prilagodljivost dela
D_Q13b	Učenje z delom
D_Q16d5, D_Q18c1	Prihodki posameznika
EDCAT8	Najvišja dokončana izobrazba
F_Q01b	Raba spretnosti – obseg časa delovnega sodelovanja
F_Q02a	Raba spretnosti – kako pogosto deli delovne informacije
G_Q05h	Raba spretnosti – kako pogosto razpravlja (z uporabo IKT)
I_Q04b	Osebnostne učne strategije – primerja nove zamisli z resničnostjo
I_Q04d	Osebnostne učne strategije – rad se uči novosti
I_Q04l	Osebnostne učne strategije – primerja ujemanje različnih zamisli
I_Q04m	Osebnostne učne strategije – išče dodatne informacije
I_Q05f	Udeležba v prostovoljnih združenjih
I_Q07a	Družbeno zaupanje – zaupa le redkim
I_Q07b	Družbeno zaupanje – »drugi te uporabljajo«
I_Q08	Ocena lastnega zdravja
IMGEN	Prva in druga generacija priseljencev

IMYRCAT	Trajanje bivanja v državi
J_Q01_T1, J_Q01_C	Število oseb v gospodinjstvu (tudi tisti, ki začasno živijo drugje)
J_Q02a	Živi s soprogo ali zunajzakonskim partnerjem
J_Q02c	Trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja
J_Q03a, J_Q03b, J_Q03b_C	Število otrok (tudi pastorki in otroci, ki ne živijo v gospodinjstvu)
J_Q03d1_C	Starost najmlajšega otroka
J_Q03d2_C	Starost najstarejšega otroka
J_Q04a	Rojeni v SLO
J_Q04a	Rojen v državi SLO
J_Q04c1_C, J_Q04c2_T1	Leto imigracije (starost ali leto ob prvi priselili v Slovenijo)
J_Q05a1SI	Prvi naučeni jezik v otroštvu (ki ga še vedno razumejo)
J_Q05a1SI	Materni jezik
J_Q05bSI	Jezik, ki ga najpogosteje govorijo doma
J_Q06a_T	Mati ali skrbnica, rojena v SLO
J_Q06b	Mati ali skrbnica, rojena v SLO – najvišja stopnja izobrazbe
J_Q07a_T	Oče ali skrbnik, rojen v SLO
J_Q07b	Oče ali skrbnik, rojen v SLO – najvišja stopnja izobrazbe
J_Q08	Število knjig doma
J_S04b	Država rojstva (če je druga kot SLO)
J_S05a1	Prvi naučeni jezik (če ni SLO)
J_S05b	Jezik, ki ga govorijo doma (če ni SLO)
NATIVESPEAKER	Respondent govori slovensko (naravni govorec)
UNK_NRVAR_2, NRVAR_PERS2	Regija
NRVAR_PERS3	Velikost naselja
UNK_NRVAR_3	Tip naselja
YRSQUAL	Skupna leta šolanja, izračunana glede na najvišjo doseženo izobrazbo
AETPOP_derived	Udeležba v formalnem in neformalnem izobraževanju v zadnjih dvanajstih mesecih

Vir: lastni

Vzorec

Obravnavali smo populacijski vzorec zaposlenih prebivalcev od 16 do 65 let iz slovenske baze PIAAC SLO 2016 po posameznih statističnih regijah. Celotni vzorec iz baze PIAAC SLO 2016 je obsegal 4906 sodelujočih oseb. Podatki so bili uteženi, s tem je bila dosežena reprezentativnost vzorca.

Za to študijo so bili izbrani vsi v študijo zajeti respondenti, ki predstavljajo vse prebivalce regije v tej starosti.¹ V preglednici prikazujemo število oseb, zajetih v vzorcu, in preračunano število prebivalcev od 16 do 65 let, ki jih je vzorec v posamezni regiji predstavljal.

¹ V neposredno testiranje v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC je bil v Sloveniji zajet vzorec 5156 odraslih. Iz celotne populacije odraslih so bili izključeni dijaki, študenti in anketirani, ki so se še vedno šolali v sklopu rednega-formalnega izobraževanja, in tisti, ki so bili med anketiranjem institucionalizirani (zaprte osebe, zavodi za mentalno zdravje ipd.).

Preglednica 2: Število respondentov v analizi in preračunano število prebivalcev v starosti od 16 do 65 let v posamezni regiji, za katere so podatki reprezentativni

REGIJA	VZOREC	UTEŽENI PODATKI
Pomurska	304	74980
Podravska	701	200028
Koroška	251	47162
Savinjska	652	164108
Zasavska	118	28175
Posavska	191	44083
JV Slovenija	394	90897
Osrednjeslovenska	1085	336694
Gorenjska	499	125798
Primorsko-notranjska	108	30790
Goriška	335	75514
Obalno-kraška	268	70795
SKUPAJ	4906	1289024

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V analizo smo vzeli vse respondente z dosežki na četrti in peti ravni besedilnih spretnosti, to je 278,3 točke ali več za besedilne spretnosti. Določitev meje pri dosežkih za posamezno skupino je bila enaka kot v prvi tematski študiji Delovno aktivni prebivalci z nižjimi spretnostmi (Javrh, 2020b). Tako smo lažje ovrednotili podatke za obravnavano skupino z najvišje razvitimi spretnostmi.

Analitični metodološki postopki

V študiji so bili uporabljeni teoretično-konceptualni in empirični podatki. Teoretični del se opira na mednarodne in nacionalne vire, empirični pa temelji na lastnih analizah baze podatkov PIAAC SLO 2016. V prilogah smo povzeli podatke iz pomembnih drugih virov, ki dodatno osvetljujejo obravnavano področje.

Predpostavke študije

Izhajali smo iz predpostavk, da se regije razlikujejo po velikosti in značilnosti različnih skupin prebivalcev (še posebno z najvišjimi in najnižjimi dosežki). Osnovni izračuni so potrdili, da so glede tega precejšnje razlike med obema kohezijskima regijama oziroma med posameznimi statističnimi regijami. Druga predpostavka je bila, da se regije razlikujejo v spretnosti reševanja problemov v TBO. Tretja predpostavka pa, da v Sloveniji obstaja povezanost med udeležbo v vseživljenjskem učenju, ekonomsko razvitostjo, socialno vključenostjo in kakovostjo življenja. Regije, kjer je raven udeležbe v vseživljenjskem učenju višja, so gospodarsko učinkovitejše oziroma izkazujejo ugodnejše gospodarske parametre in parametre trga dela ter zagotavljajo večjo socialno vključenost in boljšo kakovost življenja. Predvidevali smo, da imajo bolj razvite regije tudi višjo in bolj heterogeno udeležbo pri vključevanju različnih družbenih skupin v vseživljenjsko učenje.

Prikaz dobljenih rezultatov z razpravo

Odrasli z najvišje razvitimi spretnostmi v slovenskih statističnih regijah

Petra Javrh in Tina Kompare Jampani

V tej analizi smo odločili za podrobnejši prikaz skupine prebivalstva v posamezni regiji z najvišje razvitimi spretnostmi. Izhajali smo iz predpostavke, da se bodo v posameznih regijah pokazale večje razlike v značilnostih skupine. Domnevali smo, da lahko pripišemo te razlike najprej udeležbi v izobraževanju odraslih, iz prejšnjih analiz pa tudi vemo, da povzročajo razlike tudi različni drugi dejavniki (Javrh, 2020b).

Preden se poglobimo v interpretacijo podatkov, pa je na mestu tudi splošnejše vprašanje: Ali se odrasli radi vstopajo v vlogo učenca? Od tega je namreč veliko odvisna motivacija za izobraževanje in vključevanje v organizirane izobraževalne aktivnosti. Raziskovanje na tem področju (Javrh, 2018a in Javrh, 2011) nam je pokazalo zanimivo sliko: Nekateri odrasli bodo brez posebnih spodbud vstopili v to vlogo. Zaradi dobrih izkušenj iz otroštva in mladosti ne bodo doživljali posebnih odporov do tega, da bi spet postali učenci. Ker imajo dobro razvite temeljne zmožnosti, se bodo hitro znašli v starih – novih okoliščinah, ko bodo kot odrasli postali učeči se. Hkrati ko bodo ob naučenem začeli doživljati potrditve, jih bo vloga učečega se potrjevala in utrjevala njihovo samopodobo. Pričakujemo lahko, da bo identiteta tega odraslega postopno redefinirana z veliko bolj pozitivnim deležem zaradi vloge uspešnega učenca (prim. Javrh, 2011). Podatki kažejo, da imajo ti odrasli praviloma zelo dobro razvite spretnosti ter jih v odraslosti še krepijo in nadgrajujejo (prim. OECD, 2016). Doživljanje uspešnosti v vlogi odraslega učenca jim seveda posledično prinaša tudi druge pozitivne učinke: omogoča boljši zaslužek, večjo konkurenčnost na trgu dela in tudi boljši socialni položaj v družbi (prav tam).

Povsem drugače pa se bodo v vlogi učečega se znašli tisti odrasli, ki kot učenci v obdobju otroštva in mladosti niso imeli dovolj pozitivnih izkušenj v izobraževalnem okolju in morda tudi ne dovolj opore za učne aktivnosti v družini. Življenjske okoliščine v odraslosti jih bodo prej ali slej silile, da kdaj pa kdaj vstopijo v vlogo učečega se. Namesto da bi se na primer odločili za kak enostavni učni projekt s konkretnim rezultatom, bodo ravnali neskladno s svojimi potrebami. V življenjskih okoliščinah, ko bi bilo učenje najbolj logična izbira, bodo spontano v njih nastajali odpori. Nikakor ne bodo želeli znova vstopiti v vlogo, ki jim je nekoč v otroštvu ali mladosti prinašala boleča in neprijetna izkustva. Vse to se najpogosteje pokaže v jasno izraženem prepričanju, da ne želijo biti učenci, da izobraževanje ni prijetna dejavnost in da nekako niso primerni zanjo (prim. Javrh, 2011). To pa kljub vsemu še ne pomeni, da se kot odrasli ne bodo še naprej učili. Prav nasprotno, življenjske okoliščine posameznika nenehno silijo k učenju, ne glede na starostno obdobje in pogojno bi lahko rekli tudi ne glede na njegovo pripravljenost učiti se, saj je to preprosto življenjska nuja. Pomembneje

je, da se odrasli morda zaradi notranjih odporov in ovir ne bodo želeli učiti prav tistega, kar bi mu pomagalo razrešiti konkreten problem, napredovati pri delu oziroma napredovati po določenih družbenih hierarhičnih lestvicah, s čimer bi jim novo znanje omogočilo boljši zaslužek, ponovni vstop na trgu dela in s tem izboljššan socialni položaj v družbi. Prav s tem, ko se branijo impulzov, da bi se načrtno učili, in zavračajo izobraževanje, drsijo v območje ranljivosti, izključenosti, obrobnosti. Zapleta se, saj se ne učijo tistega, kar bi jim pomagalo ovire premagati. Pogosto se učijo prav nasprotnega: kako dobro utemeljitev za neudeležbo najti v nepremagljivih ovirah.

V tej analizi smo opisali prej omenjeno skupino z najvišjimi dosežki na podlagi rezultatov mednarodne raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC. Domnevamo namreč, da ima skupina odraslih, ki se brez težav znajdejo tudi v vlogi učečega se, praviloma dobro razvite spretnosti, in nasprotno, da imajo pripadniki skupine odraslih, ki imajo težave z načrtnim učenjem in čutijo pri tem velik odpor, praviloma najnižje razvite spretnosti.

Za posamezna lokalna okolja nasploh, načrtovalce izobraževalnih aktivnosti v njem pa tudi z zornega kota primerjave med regijami so podatki, predstavljeni v nadaljevanju, koristni tudi za nadaljnje proučevanje. Razgrinjajo, kje so potrebni dodatni in bolj poglobljeni razmisleki o resničnem stanju. S tem bomo bolje razumeli vzroke za slabo stanje razvitosti spretnosti v Sloveniji kot celoti, še posebno pa vzroke za razlike v posameznih statističnih regijah.

Metodološka izhodišča analize

Namen te analize je bil natančnejši vpogled v skupino z najvišje razvitimi spretnostmi v posamezni regiji. Postavili smo si raziskovalno vprašanje: v čem se glede na dosežke regije najbolj razlikujejo. V analizo smo vzeli primarne in sekundarne vire. Empirični del temelji predvsem na podatkih baze PIAAC SLO (2016). Izhajali smo iz predpostavke, da so razlike med regijami glede na velikost in opazovane karakteristike skupine. V sklopu celotne študije smo izvedli posebno analizo reprezentativnosti podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) na regionalni ravni, saj smo se hoteli prepričati, ali so podatki zanesljivi in koliko jih lahko posplošujemo na ravni posamezne statistične regije. Kot je pokazala analiza (glej podrobneje v nadaljevanju), so podatki skupine z najvišje razvitimi spretnostmi reprezentativni za posamezno regijo.

Ugotavljali smo skupne značilnosti opredeljene skupine v regiji. Analizirali smo vzorec iz baze PIAAC SLO 2016, ki je obsegal 4906 sodelujočih oseb. Za statistične izračune smo uporabili statistični paket SPSS 25 in IEA IDB Analyzer. Za analizo smo izbrali 25 spremenljivk. Podatki so bili uteženi, s tem je bila dosežena reprezentativnost vzorca. V podrobnejšo analizo smo vzeli vse respondente, ki so dosegli 278,3 točke ali več za besedilne spretnosti (tj. četrta in peta raven).

Preglednica 3: Seznam izvirnih spremenljivk iz baze PIAAC SLO 2016, ki smo jih vzeli v obdelavo v tej analizi

ORIGINALNA KODA SPREMENLJIVKE BAZE PIAAC SLO 2016	OPIS SPREMENLJIVKE
UNK_NRVAR_2	Regija
UNK_NRVAR_1	Spol in starost
UNK_NRVAR_3	Tip naselja
IMGEN	Prva in druga generacija priseljencev
ISCOSKIL4	Zaposlitvena klasifikacija delovnega mesta (zadnje delovno mesto ali trenutno)
J_Q05bSI	Jezik, ki ga najpogosteje govorijo doma
J_Q05a1SI	Prvi naučeni jezik v otroštvu (ki ga še vedno razumejo)
J_Q04a	Rojeni v SLO
J_Q01_T1	Število oseb v gospodinjstvu (tudi tisti, ki začasno živijo drugje)
J_Q02a	Živi s soprogom ali zunajzakonskim partnerjem
J_Q02c	Trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja
J_Q03a, J_Q03b, J_Q03b_C	Število otrok (tudi pastorki in otroci, ki ne živijo v gospodinjstvu)
J_Q03d1_C	Starost najmlajšega otroka
J_Q03d2_C	Starost najstarejšega otroka
J_S04b	Država rojstva (če je druga kot SLO)
J_Q04c1_C, J_Q04c2_T1	Leto imigracije (starost ali leto ob prvi priselili v Slovenijo)
J_S05a1	Prvi naučeni jezik (če ni SLO)
J_S05b	Jezik, ki ga govorijo doma (če ni SLO)
J_Q06a_T	Mati ali skrbnica, rojena v SLO
J_Q06b	Mati ali skrbnica, rojena v SLO – najvišja stopnja izobrazbe
J_Q07a_T	Oče ali skrbnik, rojen v SLO
J_Q07b	Oče ali skrbnik, rojen v SLO – najvišja stopnja izobrazbe
I_Q08	Ocena lastnega zdravja
NATIVESPEAKER	Respondent govori slovensko, je naravni govorec
J_Q08	Število knjig doma

Vir: lastni

Prikaz rezultatov in poglavitne ugotovitve

Rezultati te analize so prikazani po posameznih statističnih regijah, saj smo iz praktičnih razlogov želeli regijo predstaviti kot entiteto. V nadaljevanju predstavljamo regije po abecednem vrstnem redu.

V sklepnem delu smo primerjalno izluščili posebnosti in odstopanja med regijami.

V prilogi 1 dodajamo za poglobljeno nadaljnje razmišljanje ekstenzivni prikaz analize drugih virov za posamezno regijo, ki ga je mogoče kombinirati s podatki, ki sledijo.

Gorenjska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v gorenjski regiji:

Število knjig v gospodinjstvu je lahko tudi kazalnik bralnih navad prebivalcev. Podatki o skupini z najboljšimi dosežki pri besedilnih spretnosti kažejo, da so to tisti prebivalci gorenjske regije, ki imajo doma največ knjig. Med tistimi, ki imajo doma zelo malo knjig, to je 10 knjig ali manj, je le 13,2 % takih, ki imajo najvišje razvite besedilne spretnosti. Nasprotno pa več kot polovica tistih, ki imajo doma veliko knjig, to je več kot 200 knjig, dosega višjo raven besedilnih spretnosti (od 200 do 500 knjig 56,21 %, več kot 500 51,88 %). S številom knjig, ki jih imajo prebivalci doma, narašča v skupini delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Samo v skupini tistih, ki imajo doma več kot 500 knjig, je delež nekoliko manjši glede na tistega v prejšnji skupini, vendar znaša razlika manj kot 5 odstotnih točk.

Če pogledamo podatke za populacijo delovno aktivnih prebivalcev z najvišjimi besedilnimi spretnostmi v Sloveniji ne glede na regijo (Javrh, 2020a, str. 35, preglednica 4), vidimo, da ima največ delovno aktivnih z najvišjimi spretnostmi doma od 26 do 100 knjig. Zelo malo, samo 5,97 % teh, ima več kot 500 knjig. V skupini delovno aktivnih z najnižjimi spretnostmi v Sloveniji jih ima doma več kot 500 knjig še trikrat manjši delež (1,85 %). Za delovno aktivne z zelo nizkimi spretnostmi je namreč značilno, da imajo doma manj kot 100 knjig.

Če primerjamo podatke o številu knjig in dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, lahko ugotovimo, da naraščanje deleža s številom knjig ni tako izrazito kot v osrednjeslovenski in obalno-kraški regiji, obenem pa je izrazitejše kot v goriški regiji. V tej namreč dosega ne glede na število knjig višjo raven besedilnih spretnosti od 20 do 30 % skupine, izjemi sta samo skupina, ki ima doma manj kot 10 knjig, v njej je delež prebivalcev z višjo ravni 15-odstoten, in skupina, ki ima doma od 200 do 500 knjig, v njej jih polovica dosega višjo raven. V osrednjeslovenski in obalno-kraški regiji dosega tri četrt skupine, ki ima doma več kot 500 knjig, višjo raven besedilnih spretnosti.

Podatke o številu knjig v gorenjski regiji in dosežkih pri besedilnih spretnostih primerjamo z vsemi drugimi regijami v Sloveniji in opazimo, da je trend spreminjanja deležev tistih z najvišjimi besedilnimi spretnostmi v določeni skupini zelo podoben, kot ga ima koroška regija, s to razliko, da so vrednosti deležev v gorenjski regiji precej večje. Glede števila knjig kot kazalnika razvitosti besedilnih spretnosti je gorenjski regiji precej podobna še podravska regija, kjer so tudi vrednosti bolj primerljive. Zanimivo je, da imajo gorenjska regija ter goriška in podravska v skupini prebivalcev z 200 do 500 knjigami okrog 55 % takih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti in pri vseh treh je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini z več kot 500 knjigami manjši v primerjavi s prejšnjo skupino (za 5 odstotnih točk v gorenjski in podravske regiji, v goriški pa se zmanjša celo za polovico).

Preglednica 4: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v gorenjski regiji

ŠTEVILO KNJIG, KI JIH IMAJO PREBIVALCI DOMA	10 KNJIG ALI MANJ	11-25 KNJIG	26-100 KNJIG	101-200 KNJIG	201-500 KNJIG	VEČ KOT 500 KNJIG
	%	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	54,19	37,29	22,25	22,97	20,02	25,73
srednja raven spretnosti	32,59	33,60	31,93	32,18	23,77	22,38
višja raven spretnosti	13,22	29,11	45,82	44,85	56,21	51,88
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji: V gorenjski statistični regiji, naši po številu prebivalcev četrti največji regiji, je leta 2019 živelo 10 % prebivalcev Slovenije, natančneje 205.717 oseb (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Število moških in žensk je bilo v tej regiji najbolj uravnoteženo.

Povprečna starost v gorenjski regiji znaša 43,1 leta (slovensko povprečje 43,4 leta). Gorenjska regija izstopa po velikem deležu prebivalcev, mlajših od 15 let, in majhnem deležu starejših od 65 let. Vse to govori v prid temu, da ima gorenjska statistična regija ugodno starostno strukturo.

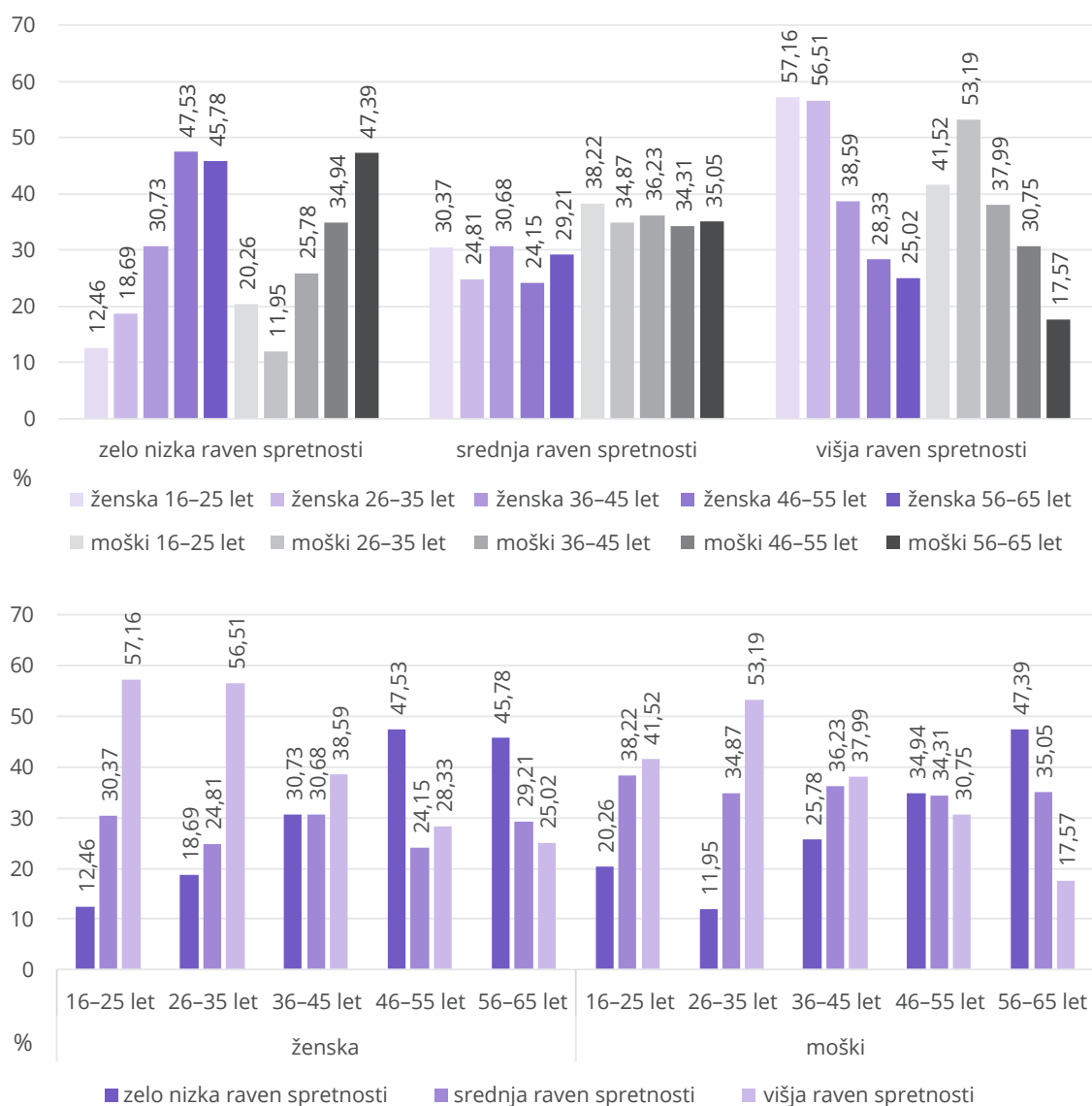
Tako pri ženskah kot pri moških v regiji se s starostjo zmanjšuje delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, a različno. Mlajše ženske izkazujejo boljše ravni spretnosti od mlajših moških, moški pa imajo nekoliko boljše razvite spretnosti od žensk v starostni skupini od 46 do 55 let. Največji delež dobro razvitih besedilnih spretnosti izkaže skupina žensk, starih do 35 let, saj v več kot 55 % dosega najvišje rezultate. Četrtna najstarejših žensk (od 56 do 65 let) dosega višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini enako starih moških jih omenjeno raven dosega 17,57 %.

Podatki, ki se nanašajo na populacijo delovno aktivnih z najvišjimi spretnostmi v Sloveniji ne glede na regijo, kažejo, da je med njimi več kot polovica teh, ki so stari od 26 do 45 let (Javrh, 2020a, str. 36, slika 3). Najmlajših (od 16 do 25 let) je med delovno aktivnimi z najvišjimi spretnostmi še manj kot najstarejših (od 56 do 65 let); to je razumljivo, saj imata ti dve skupini tudi najmanj delovno aktivnih. Na državni ravni med delovno aktivnimi z nižjimi spretnostmi prevladuje skupina starih od 46 do 55 let. Kot vidimo na primeru žensk, starih od 46 do 55 let v gorenjski regiji, jih tudi v sami skupini polovica dosega zelo nizke spretnosti, deleži pri moških pa so enakomerneje razporejeni na tri ravni.

Če primerjamo podatke o spolu in starosti ter dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, je – gledano po vrednostih – gorenjska regija takoj za obalno-kraško in osrednjeslovensko, hkrati pa precej pred goriško regijo. To velja tako za ženske kot za moške, s to izjemo, da je v gorenjski regiji skupina moških, starih od 26 do 35 let, besedilno najspretnейša v primerjavi ne samo z regijami v zahodni kohezijski regiji, ampak nasploh, saj kar 53,19 % skupine dosega najvišjo raven. Pri ženskah po petinštiridesetem letu se deleži tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti (od 46 do 55 let 28,33 %, od 56 do 65 let 25,02 %), ujemajo z deleži obalno-kraške regije (od 46 do 55 let 29,1 %, od 56 do 65 let 24,85 %).

Za vse regije je značilno, da deleži žensk z najvišjimi besedilnimi spretnostmi v posameznih starostnih skupinah s starostjo enakomerneje upadajo kot pri moških, kjer je več odmikov. Kljub temu je tudi pri ženskah nekaj strmih upadov, še posebno na prehodu iz starostne skupine od 26 do 35 let v skupino od 36 do 45 let. Prav gorenjska regija ima takoj za pomursko najostrejši prehod med omenjenima starostnima skupinama žensk. Tudi pri moških, kot že omenjeno, z visoko vrednostjo izstopa starostna skupina od 26 do 35 let in trend spreminjanja deležev tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti glede na starostno skupino moških, je zelo podoben tistemu v zasavski regiji, s to razliko, da so v zasavski regiji vrednosti deležev veliko manjše, poskok deleža v starostni skupini moških od 26 do 35 let pa še izrazitejši. Delež najstarejših moških, ki dosegajo v gorenjski regiji višjo raven besedilnih spretnosti, se po velikosti umešča v povprečje, če ga primerjamo z drugimi statističnimi regijami. Po deležu žensk, ki v najstarejši starostni skupini dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, sodi gorenjska regija v sam vrh poleg osrednjeslovenske, obalno-kraške in pomurske regije (pri vseh štirih dosega četrtna žensk, starih od 56 do 65 let, višjo raven besedilnih spretnosti).

Slika 1: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v gorenjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Občine urbanega območja, kjer se zvečuje število prebivalcev v gorenjski regiji, so Kranj, Škofja Loka, Radovljica in Šenčur, prebivalstva pa je zmeraj manj v občini Jesenice, Bled, Tržič in v občinah Škofjeloškega hribovja, tj. Železniki in Žiri. Podeželska poselitev s pozitivnim prirastom prebivalstva je v južnem delu statistične regije, v okolici Kranja in Škofje Loke, ruralne občine v višjih nadmorskih višinah in v alpskih dolinah pa so pod vplivom depopulacije. Območje z rastočim številom prebivalstva zajema 40 % površine regije, 66 % njenega prebivalstva in 67 % naselij (Nared idr., 2019, str. 97).

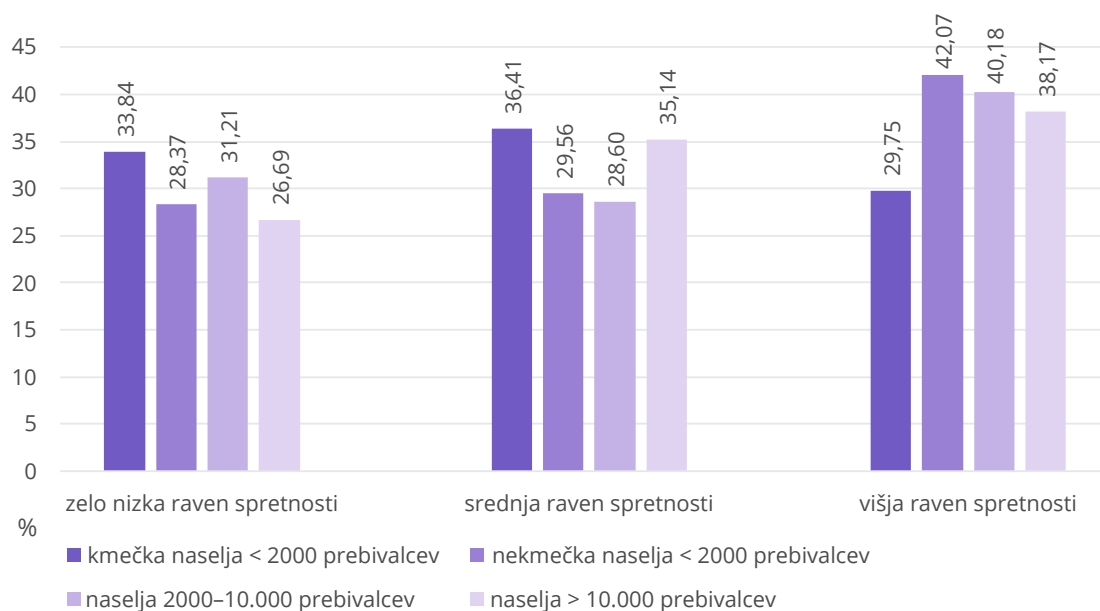
V analizi nas je zanimalo, v katerem tipu naselja se zgoščajo prebivalci z najvišjimi besedilnimi spretnostmi. Razen v manjših kmečkih naseljih je skupina z višjimi dosežki v gorenjski regiji dokaj enakomerno porazdeljena glede na tip naselja – v urbanih naseljih ta skupina prevladuje pred drugima dvema (skupinama s srednje razvitimi in nizko razvitimi besedilnimi spretnostmi). V urbanih naseljih (več kot 2000 prebivalcev) je delež tistih, ki so dosegli višjo raven besedilnih spretnosti, približno 40 %. V kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci je delež za 10 % manjši (29,75 %).

Če pogledamo, kako je populacija delovno aktivnih z najvišjimi besedilnimi spretnostmi v Sloveniji ne glede na regijo zastopana v posameznih tipih naselja, vidimo, da jih tretjina živi v urbanih naseljih z manj kot 2000 prebivalci (Javrh, 2020a, str. 41, slika 5). Kmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci ter urbana naselja z 2000 do 10.000 prebivalci imajo podoben delež zastopanosti tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti (okrog 15 %).

Primerjava podatkov o tipu naselja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije pokaže, da je gorenjska edina regija, v kateri dosegajo prebivalci v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci v največjem deležu višjo raven besedilnih spretnosti. V goriški regiji dosegajo v takšnem tipu naselja omenjeno raven v najmanjšem deležu. V gorenjski regiji predstavljajo v kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci tisti, ki imajo višje besedilne spretnosti, najmanjši delež. Enako velja za osrednjeslovensko regijo.

Če primerjamo podatke o tipu naselja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, je gorenjski regiji najbolj podobna savinjska. Velikosti deležev v vseh tipih naselji se razlikujejo le za okrog 2 odstotni točki, razen pri naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci, kjer tisti z višjimi besedilnimi spretnostmi predstavljajo v gorenjski regiji nekoliko večji delež kot v savinjski (še vedno pa je odmik manjši od 10 %). Tako kot v gorenjski v treh četrtinah regij predstavljajo prebivalci z višjo ravni besedilnih spretnosti najmanjši delež v manjših kmečkih naseljih. Za polovico regij je značilno, da imajo na drugi strani manjša nekmečka naselja prebivalcem z višjimi besedilnimi spretnostmi najbolj naklonjeno sestavo. Prav v gorenjski regiji je ta delež med največjimi, saj v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci 42,07 % tam živečih dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Večji delež (46,55 %) ima samo še osrednjeslovenska regija.

Slika 2: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v gorenjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v gorenjski regiji in visoki dosežki pri spretnostih:

Izobrazbena sestava prebivalstva je bila v gorenjski regiji po podatkih za leto 2019 ugodna: delež prebivalcev brez izobrazbe, z nepopolno osnovno šolo ali največ dokončano osnovno šolo je bil namreč nižji, delež prebivalcev z višje- ali visokošolsko izobrazbo pa višji od slovenskega povprečja (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Gorenjska regija je za osrednjeslovensko na drugem mestu med vsemi regijami v Sloveniji po ugodni izobrazbeni strukturi (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Poprejšnje analize rezultatov PIAAC so pokazale, da je delež tistih, ki zaznavajo, da so prekvalificirani, največji v zasavski in gorenjski regiji (Domadenik idr., 2018a, str. 62). Storitvena dejavnost je leta 2019 zajemala 57,1 % bruto dodane vrednosti vseh dejavnosti, podobno kot v goriški in primorsko-notranjski regiji. Delež industrijske dejavnosti je znašal 40,5 %, kmetijske dejavnosti pa 2,4 % celotne bruto dodane vrednosti v regiji (SiStat, b. l.). Delež kmetijskih zemljišč v uporabi je bil leta 2016 enak kot v goriški regiji, in sicer 6,5 %, to je enkrat manj kot v osrednjeslovenski regiji (Regije v številkah, 2018, str. 25). Zemljišča, namenjena kmetijski rabi, obsegajo 38 % vseh zemljišč v gorenjski regiji, to je najmanjši delež v primerjavi z drugimi regijami (Regije v številkah, 2018, str. 16).

Največji del prebivalcev gorenjske regije, ki so kvalificirani ali polkvalificirani za neindustrijski način dela, ima višjo raven besedilnih spretnosti. Med tistimi, ki so polkvalificirani za industrijski način dela, jih je z višjo ravniyo spretnosti 22,2 %, med tistimi, ki imajo le osnovni poklic, pa manj kot desetina (7,7%).

Že prejšnje študije so pokazale povezanost med zahtevnostjo dela in ravniyo spretnosti (Javrh, 2018a; Javrh, 2020b). Osnovni poklici za preprosta dela so domena tistih z zelo nizko ravniyo besedilnih spretnosti, pri kvalificiranih poklicih pa prevladujejo delovno aktivni z višjimi besedilnimi spretnostmi (Javrh, 2020a, str. 42, slika 6).

Gorenjska regija je druga regija, takoj za osrednjeslovensko, z največjim deležem prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti med kvalificiranimi poklici. To ne velja samo znotraj zahodne kohezijske regije, temveč tudi, če jo primerjamo z vsemi drugimi regijami v Sloveniji. V zahodni kohezijski regiji je gorenjska, tudi kar zadeva polkvalificirane poklice, na drugem mestu, za obalno-kraško regijo, med prebivalci z osnovnimi poklici za preprosta dela pa imata osrednjeslovenska in obalno-kraška regija večji delež tistih z višjo ravniyo spretnosti kot gorenjska.

Če podatke o kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela in dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji primerjamo z vsemi drugimi slovenskimi regijami, je gorenjska povsod med prvimi tremi regijami z največjim deležem tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Izjema je skupina prebivalcev z osnovnimi poklici, saj jih v gorenjski regiji s to kvalifikacijo dosega višjo raven spretnosti manj kot 10 %; to regijo, če jo po velikosti omenjenega deleža primerjamo z drugimi regijami, umešča na sedmo mesto.

Preglednica 5: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji

KVALIFIKACIJE OZIROMA ZAHTEVNOST TRENUTNEGA DELA	OSNOVNI POKLICI ZA PREPROSTA DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA INDUSTRIJSKI NAČIN DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA NEINDUSTRIJSKI NAČIN DELA	KVALIFICIRANI POKLICI
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	57,42	40,13	23,45	14,01
srednja raven spretnosti	34,91	37,63	34,00	29,62
višja raven spretnosti	7,67	22,23	42,54	56,36
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) okoliščine prebivalcev v gorenjski regiji: S pozitivnim naravnim prirastom 0,5 na 1000 prebivalcev leta 2019 je gorenjska regija na tretjem mestu po velikosti naravnega prirasta (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Regija je na tretjem mestu (takoj za regijo jugovzhodna Slovenija in posavsko statistično regijo) po deležu družin s tremi otroki ali več. V vsaki od omenjenih treh je ta delež znašal več kot 18 % (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Stopnja tveganja revščine in stopnja tveganja socialne izključenosti sta bili tukaj na ravni regij najnižji (prva je bila leta 2020 9,2-odstotna, druga 11-odstotna). Tudi znesek socialnih transferjev na 100.000 prebivalcev je tukaj najnižji, manj je leta 2020 dobila samo goriška (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b).

Baza PIAAC 2016 nam ponuja bogat izbor podatkov, kot so število ljudi v gospodinjstvu, kakšnega stanu so, kakšen je zaposlitveni status soproga ali partnerja, koliko otrok imajo in koliko so stari. Na podlagi tega si lahko ustvarimo boljše sliko o družinskih oziroma individualnih socialnih okoliščinah prebivalcev (Javrh, 2020a, str. 43).

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega več tistih, ki živijo samsko in nimajo otrok. Če imajo družino, jih največ živi v štiričlanski družini, nekateri pa imajo tudi pet otrok ali več. Pri prebivalcih regije s šestimi otroki in več skoraj vsi (90 % in več) dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti.

Za populacijo delovno aktivnih z najvišjimi spretnostmi v Sloveniji ne glede na regijo je bilo ugotovljeno, da živi v njihovih gospodinjstvih nekoliko manj oseb, kot je sicer značilno za populacijo. Še vedno pa, tako kot pri populaciji delovno aktivnih z zelo nizkimi spretnostmi, prevladujejo tro- in štiričlanska gospodinjstva (Javrh, 2020a, str. 43).

Za polovico regij v Sloveniji je značilno, da je med prebivalci, ki živijo v štiričlanskem gospodinjstvu, največji odstotek takih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti (to velja za obalno-kraško, podravsko, osrednjeslovensko, savinjsko, zasavsko regijo in regijo jugovzhodna Slovenija). V obalno-kraški regiji ima podoben delež tudi skupina tistih, ki živijo v enočlanskem gospodinjstvu. Čeprav ima gorenjska regija ravno tako v skupini prebivalcev, ki bivajo v štiričlanskem gospodinjstvu, skoraj polovico takšnih z višjimi besedilnimi spretnostmi, je ta delež v skupini prebivalcev, ki bivajo v sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu, še za 10 % večji. Večji delež kot gorenjska regija ima v primeru sedem- ali veččlanskih gospodinjstev samo še koroška (62,09 %).

Preglednica 6: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v gorenjski regiji

ŠTEVILO OSEB V GOSPO-DINJSTVU	ENO-ČLANSKO GOSPO-DINJSTVO	DVO-ČLANSKO GOSPO-DINJSTVO	TRO-ČLANSKO GOSPO-DINJSTVO	ŠTIRI-ČLANSKO GOSPO-DINJSTVO	PET-ČLANSKO GOSPO-DINJSTVO	ŠEST-ČLANSKO GOSPO-DINJSTVO	SEDEM- IN VEČ-ČLANSKO GOSPO-DINJSTVO
	%	%	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	45,32	28,88	29,84	23,95	28,16	42,61	12,01
srednja raven spretnosti	19,59	32,95	33,73	31,17	35,31	32,07	32,42
višja raven spretnosti	35,09	38,17	36,43	44,88	36,53	25,32	55,57
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Preglednica 7: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število otrok v gorenjski regiji

ŠTEVILO OTROK	1	2	3	4	5	6	7	8
	%	%	%	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	32,85	33,04	40,85	47,20	52,91	0,00	0,00	0,00
srednja raven spretnosti	30,71	34,15	32,92	27,77	22,82	10,00	0,00	0,00
višja raven spretnosti	36,45	32,81	26,23	25,03	24,27	90,00	0,00	100,00
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V prejšnji študiji smo ugotovili, da ima polovica populacije delovno aktivnih z nižjimi spretnostmi otroke starejše od 13 let, primerjalno velik pa je delež otrok delovno aktivnih z višjimi spretnostmi, mlajših od 3 let (Javrh, 2020a, str. 45).

Tudi tokrat smo glede na starost otrok zaznali razlike: pri prebivalcih gorenjske regije, ki imajo najmlajšega otroka starega do 2 leti, je delež tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti 62,06-odstoten, z najmanjšim otrokom, starim od 3 do 5 let, pa 40,44-odstoten. V skupini prebivalcev z otroki, starejšimi od 12 let, je delež tistih z višjo ravniyo spretnosti le 25,78-odstoten.

Če podatke starosti najmlajšega otroka ter dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji primerjamo z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, vidimo, da je po velikosti deleža, ki ga predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih z najmlajšim otrokom, starim manj kot 3 leta, takoj za obalno-kraško regijo, če pa primerjamo z regijami celotne Slovenije, je pred njo še pomurska regija. V zahodni kohezijski regiji je gorenjska regija na zadnjem mestu po velikosti deleža prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini staršev z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let. Med starši z najmlajšim otrokom, starejšim od 5 let, ima manjši delež tistih, ki dosegajo višje ravni, v zahodni kohezijski regiji samo goriška regija.

Pri polovici statističnih regij v Sloveniji, med katerimi je tudi gorenjska (poleg pomurske, kjer je razlika največja, obalno-kraške, podravske, posavske regije in regije jugovzhodna Slovenija), lahko opazimo z naraščanjem starosti najmlajšega otroka velik upad deleža prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, če primerjamo delež teh v skupini staršev z najmlajšim otrokom, starim do 2 leti, in v skupini staršev z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let.

Preglednica 8: Dosežki pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v gorenjski regiji

STAROST NAJMLAJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	6,43	22,65	36,14	42,12
srednja raven spretnosti	31,51	36,91	36,43	32,11
višja raven spretnosti	62,06	40,44	27,43	25,78
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Preglednica 9: Dosežki pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v gorenjski regiji

STAROST NAJSTAREJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	0,00	9,13	16,22	41,74
srednja raven spretnosti	23,79	34,66	34,78	32,97
višja raven spretnosti	76,21	56,20	49,00	25,29
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

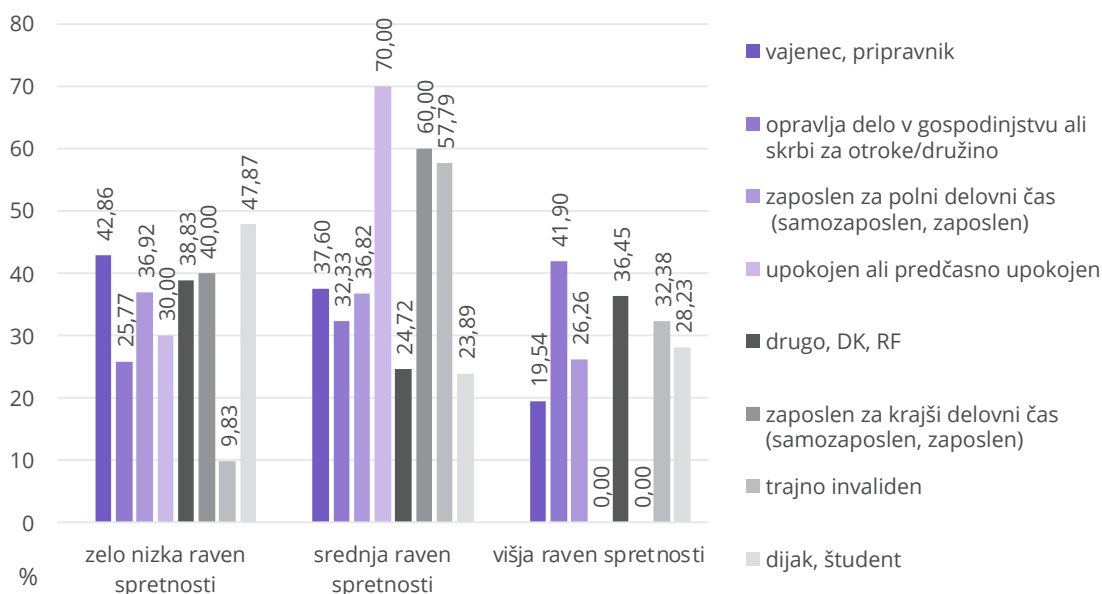
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri analizi populacije delovno aktivnih v Sloveniji ne glede na regijo smo ugotovili, da so njihovi partnerji ali soprogi pogostejše delovno aktivni, če sami dosegajo višjo raven spretnosti. V skupini delovno aktivnih z višjo ravni besedilnih spretnosti je namreč skoraj 15 % manj njihovih partnerjev ali soprogov brezposelnih oziroma ni zaposlitveno aktivnih kot v skupini delovno aktivnih z zelo nizko ravni besedilnih spretnosti (Javrh, 2020a, str. 44).

Večina tistih (78,35 %) v gorenjski regiji, ki imajo soproga ali partnerja zaposlenega za polni delovni čas ali vsaj za krajši delovni čas, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Med prebivalci s soprogi ali partnerji, ki so upokojeni, jih četrtnina dosega višjo raven, še manj, petina, pa je tistih s soprogom ali partnerjem, ki opravljajo delo v gospodinjstvu ali skrbijo za otroke ali družino.

V skupini prebivalcev, ki imajo soproga ali partnerja zaposlenega za polni delovni čas, je delež tistih z višjo ravni besedilnih spretnosti v gorenjski regiji, če ga primerjamo z deleži v drugih statističnih regijah v Sloveniji, tretji največji (za osrednjeslovensko in obalno-kraško regijo, ki sodita prav tako kot gorenjska v zahodno kohezijsko regijo). Malo slabše se gorenjska regija uvršča v primeru, ko so partnerji ali soprogi zaposleni za krajši delovni čas (za podravsko, pomursko in osrednjeslovensko regijo). Četrtnina prebivalcev v gorenjski regiji, katerih soprogi ali partnerji so upokojeni, dosega višjo raven besedilnih spretnosti, večji delež imata med regijami le še pomurska in obalno-kraška. Delež prebivalcev v gorenjski regiji, ki dosega višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini tistih, katerih soprogi ali partnerji opravljajo delo v gospodinjstvu ali skrbijo za otroke ali družino, je primerljiv z deležem v pomurski regiji in se uvršča po velikosti za deležem v osrednjeslovenski, goriški in savinjski regiji.

Slika 3: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v gorenjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v gorenjski regiji: Delež tujih državljanov v gorenjski regiji je bil leta 2019 enak kot v podravski, in sicer 5,9 % (STAGE, b. l.). V gorenjski regiji je bilo po popisu iz leta 2002 od tujih narodnosti veliko Srbov in Bošnjakov (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). V pregledu tujih državljanov iz leta 2013, ki deli tujce na tri skupine, in sicer državljane članic Evropske unije, državljane držav nekdanje Jugoslavije in pa drugih držav, predstavljajo deleži gorenjske regije slovensko povprečje. Državljanov, ki izhajajo iz držav z območja nekdanje Jugoslavije, je bilo 85,9 % vseh tujcev v regiji, 8,6 % je bilo državljanov članic Evropske unije in 5,5 % državljanov drugih držav sveta (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

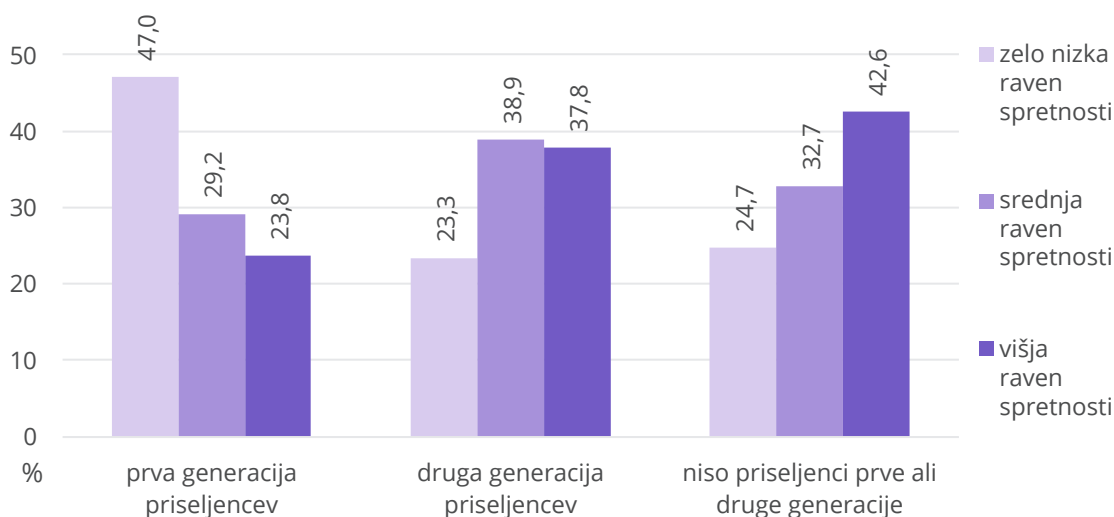
Na besedilne spretnosti zelo vpliva država rojstva, še posebno izrazito se to kaže v socialnodemokratskih in celinskih državah srednje in severne Evrope (Pavlin idr., 2018, str. 145). V slovenski populaciji delovno aktivnih je kar 92,74 % tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, rojenih v Sloveniji (Javrh, 2020a, str. 46).

Četrtnina prebivalcev v gorenjski regiji, ki niso rojeni v Sloveniji, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Podobno velik delež ima tudi savinjska regija, s tem pa imata obe v primerjavi z drugimi slovenskimi statističnimi regijami največji delež med nerojenimi v Sloveniji, ki dosegajo najvišje besedilne spretnosti. Med rojenimi v Sloveniji dosega višjo raven besedilnih spretnosti 41,36 % prebivalcev gorenjske regije. Večji delež v državi imata samo še osrednjeslovenska in obalno-kraška regija, obe sodita – tako kot gorenjska regija – v zahodno kohezijsko regijo. Polovica rojenih v Sloveniji v osrednjeslovenski in obalno-kraški regiji dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Priseljensko ozadje prebivalcev v gorenjski regiji razkriva nekaj zanimivosti: v regiji živi 13,80 % prebivalcev (to preračunano predstavlja približno 17.300 prebivalcev), ki so priseljenci prve generacije, 7 % pa druge generacije. V prvi generaciji priseljencev je le 23,8 % tistih, ki so dosegli višje ravni spretnosti, v drugi generaciji pa nekaj več, 37,8 %. V poprejšnji študiji smo ugotovili, da ima skupina delovno aktivnih z zelo nizkimi besedilnimi spretnostmi v Sloveniji trikrat večji delež priseljencev prve generacije kot skupina z višjimi besedilnimi spretnostmi, priseljenci druge generacije pa so relativno stabilno porazdeljeni v populaciji in obeh ravneh spretnosti (Javrh, 2020a, str. 46).

Zanimivo, da ima gorenjska regija v primerjavi z vsemi drugimi statističnimi regijami v Sloveniji med priseljenici prve generacije največji delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti (23,8 %). Podoben delež (23,1 %) ima tudi savinjska regija s to razliko, da ta prednjači po velikosti deleža tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti tudi med priseljenici druge generacije (53,51 %), v gorenjski regiji pa se ta delež tudi poveča, vendar ne tako zelo. Med priseljenici druge generacije v gorenjski regiji jih višjo raven besedilnih spretnosti dosega 37,8 % skupine, to – po velikosti deleža – uvršča regijo na peto mesto med regijami v Sloveniji (za savinjsko, obalno-kraško, osrednjeslovensko regijo in regijo jugovzhodna Slovenija).

Slika 4: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v gorenjski regiji

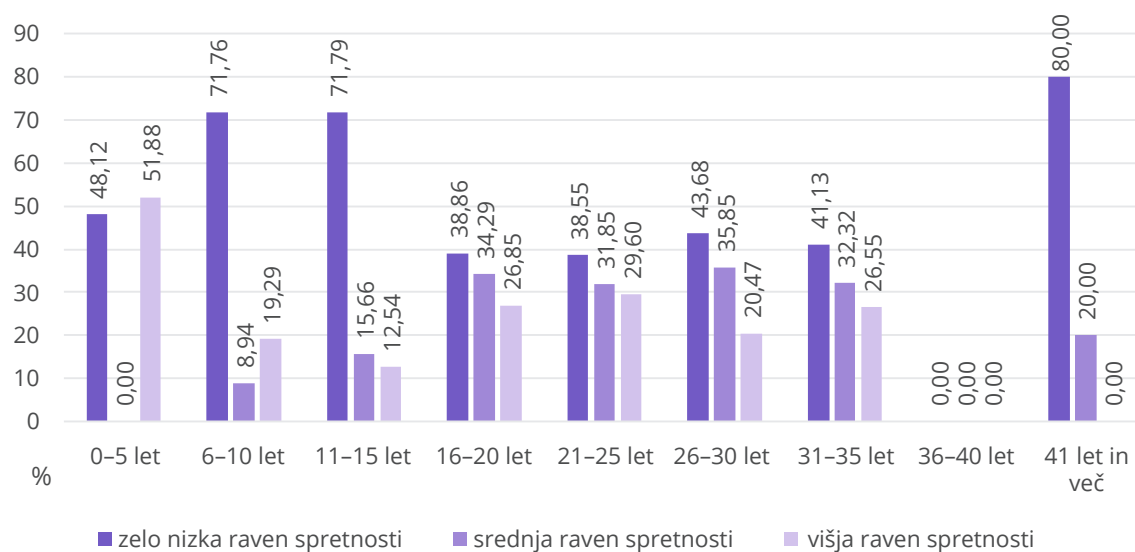

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Za populacijo delovno aktivnih z višjimi besedilnimi spretnostmi s priseljenkim ozadjem v Sloveniji je značilno, da so bili ob priselitvi veliko mlajši kot priseljenici z zelo nizko ravniyo spretnosti (Javrh, 2020a, str. 46). Pri priseljenicah v gorenjski regiji, ki so se prvič priselili v Slovenijo pred šestim letom, je polovica dosegla višje ravni besedilnih spretnosti, med tistimi, ki so bili ob priselitvi stari od 16 do 35 let, pa nekaj več kot četrtina. Če so se priselili po šestintridesetem letu starosti, tako rekoč niso dosegli višjih ravni besedilnih spretnosti.

Če podatke o starosti ob priselitvi in dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji primerjamo z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, ima gorenjska od vseh največji delež med priseljenimi pred šestim letom, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti (51,88 %). Delež večji od polovice ima samo še osrednjeslovenska regija (50,72 %). Tako v primeru gorenjske kot osrednjeslovenske regije je delež priseljenih z višjimi spretnostmi precej manjši med tistimi, ki so bili ob priselitvi v Slovenijo stari od 6 do 15 let. V teh skupinah prednjači predvsem savinjska regija, gorenjska med regijami sicer ostaja v zgornji polovici, vendar ne pri vrhu. Največji delež priseljencev z višjimi besedilnimi spretnostmi v primerjavi z drugimi regijami ima gorenjska zopet v skupini tistih, ki so se priselili stari do 16 do 25 let. Med tistimi, ki so se priselili stari od 26 do 30 let, ima večji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi kot gorenjska regija le še podravska, med tistimi, ki so se priselili stari od 31 do 35 let, pa goriška.

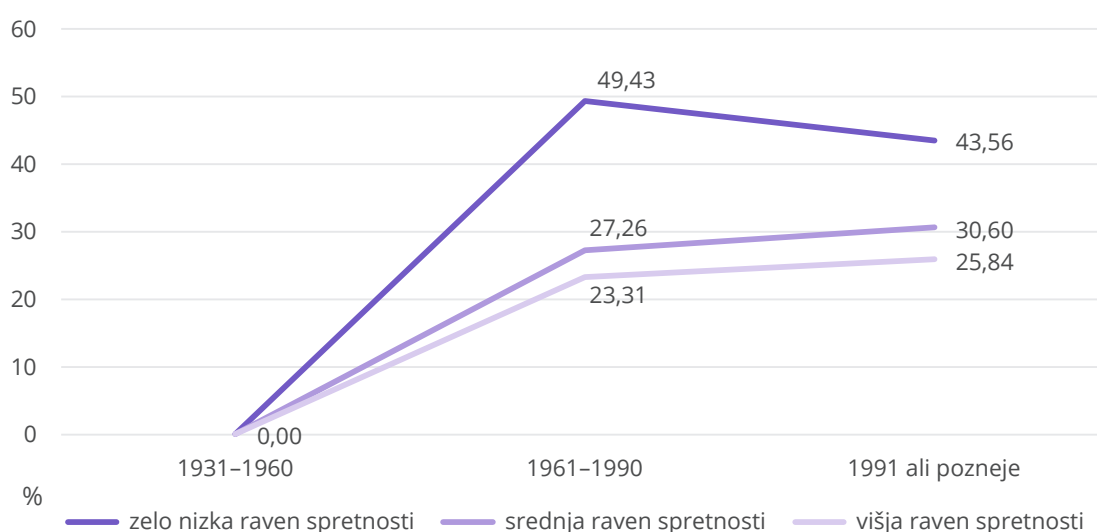
Slika 5: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v gorenjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega v gorenjski regiji 23,31 % priseljenih prebivalcev pred letom 1991 in 25,84 % leta 1991 ali pozneje. Nekoliko večji delež prebivalcev, ki dosegajo višje besedilne spretnosti med tistimi, ki so priseljeni po letu 1990, v primerjavi s priseljenimi med letoma 1961 in 1990, je značilen za tri četrtine slovenskih regij. Po velikosti deležev priseljencev z višjimi besedilnimi spretnostmi v posameznih skupinah glede na leto priselitve ima gorenjska regija med regijami zahodne kohezijske regije najvišje vrednosti. Tudi v primerjavi z vsemi regijami v Sloveniji se uvršča visoko. Med priseljenimi v letih od 1961 do 1990 jih večji delež kot v gorenjski dosega višjo raven besedilnih spretnosti le še v koroški in savinjski regiji, med priseljenimi po letu 1990 pa samo v savinjski.

Slika 6: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v gorenjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Sliko dopolni tudi podatek, ali so prebivalci naravni govorci slovenščine ali ne. V študiji populacije delovno aktivnih v Sloveniji ne glede na regijo smo ugotovili, da je naravnih govorcev slovenskega jezika med delovno aktivnimi z višjo ravniyo spretnosti kar 91,62 % (Javrh, 2020a, str. 46).

V skupini, kjer prebivalci gorenjske regije niso naravni govorci slovenščine, doseže višjo raven četrtina (25,41 %) skupine, to je za savinjsko regijo največji delež med statističnimi regijami v Sloveniji. Tudi med naravnimi govorci dosega višjo raven besedilnih spretnosti v gorenjski regiji velik delež v primerjavi z drugimi regijami. Večji delež imata namreč samo še osrednjeslovenska in obalno-kraška regija, ki sta obe – tako kot gorenjska regija – del zahodne kohezijske regije. Podobno razliko med skupino naravnih govorcev slovenščine in tistimi, ki to niso – če opazujemo delež tistih v skupini, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti – je tako kot v gorenjski regiji opaziti v primorsko-notranjski.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) je potrdila, da na razvitost posameznikovih spretnosti ne vplivata samo njegova stopnja izobrazbe in materni jezik, temveč tudi stopnja izobrazbe njegovih staršev (Javrh, 2020a, str. 48). V populaciji delovno aktivnih v Sloveniji z zelo nizko ravniyo besedilnih spretnosti jih je imelo še enkrat več (69,19 %) mater ali skrbnico z nižjo poklicno izobrazbo kot v skupini delovno aktivnih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti (35,97 %; Javrh, 2020a, str. 49).

V skupini, kjer mati ali skrbnica ni bila rojena v Sloveniji, jih je le nekaj manj kot tretjina lahko dosegla višje ravni besedilnih spretnosti, podobno je pri očetih. Če primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji, je v skupini tistih z materami, ki niso bile rojene v Sloveniji, samo v obalno-kraški in savinjski regiji dosegel višjo raven besedilnih spretnosti večji delež prebivalcev. Če je imela mati ali skrbnica nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, je 27,66 % odraslih iz gorenjske regije lahko doseglo najvišje ravni besedilnih spretnosti, če je imela srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), jih je te ravni doseglo 47,76 %, če pa je imela visoko izobrazbo, kar 67,69 %. Deleži prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v posameznih skupinah z naraščanjem stopnje materine ali skrbničine izobrazbe se enakomerno večajo. Glede na velikost deležev se med regijami gorenjska uvršča na četrto mesto oziroma celo na tretje, če ima mati ali skrbnica visoko izobrazbo.

Preglednica 10: Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali je mati ali skrbnica rojena v Sloveniji, v gorenjski regiji

MATI ALI SKRBNICA ROJENA V SLOVENIJI	DA		NE	
	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	28217	26,33	11136	38,95
srednja raven spretnosti	34166	31,88	9120	31,90
višja raven spretnosti	44782	41,79	8333	29,15
Skupaj	107165	100,00	28589	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Preglednica 11: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v gorenjski regiji

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	29287	40,61	8138	17,79	1324	8,08
srednja raven spretnosti	22880	31,73	15764	34,45	3974	24,23
višja raven spretnosti	19946	27,66	21854	47,76	11101	67,69
Skupaj	72113	100,00	45756	100,00	16399	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

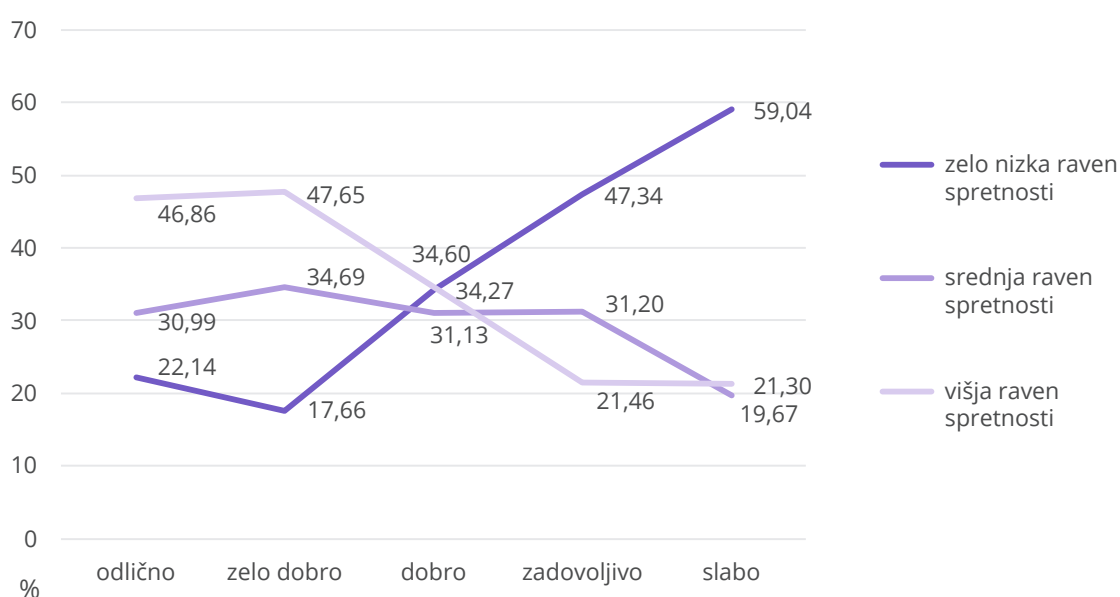
Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v gorenjski regiji: V gorenjski regiji je bilo konec leta 2019 252,8 zdravnikov na 100.000 prebivalcev; to je kar polovica manj kot v osrednjeslovenski regiji, ki ima največji delež zdravnikov (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Zaposleni so bili istega leta bolniško odsotni z dela povprečno 16,95 dni leta, to uvršča regijo poleg osrednjeslovenske, obalno-kraške in goriške nad državno povprečje (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Gorenjska regija je imela leta 2019 podpovprečno število poškodb pri delu na 1000 zaposlenih (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Po stopnji umrljivosti zaradi različnih bolezni (bolezni obtočil na 100.000 prebivalcev) ima regija skupaj z osrednjeslovensko najboljše rezultate (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13), sladkornih bolnikov je tudi podpovprečen delež v gorenjski populaciji (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Nasprotno je incidenčna stopnja raka na 100.000 prebivalcev visoka, pri moških na drugem in ženskah na tretjem mestu po regijah (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Gorenjska regija ima kot druga slovenska regija največji delež normalno hranjenih prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. g, str. 6). Stopnja umrljivosti v gorenjski regiji je bila ena izmed štirih, ki so bile leta 2019 pod slovenskim povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 11). Leta 2020 je bila druga regija z najnižjo stopnjo umrljivosti (Presežna umrljivost, 2020). Polovica prebivalcev gorenjske regije, ki so ocenili, da imajo odlično (46,9 %) ali zelo dobro zdravje (47,6 %), ima višjo raven besedilnih spretnosti. Tretjina tistih, ki svoje zdravje ocenjujejo kot dobro, in petina tistih, ki ga ocenjujejo kot zadovoljivo ali slabo, dosega prav tako višjo raven besedilnih spretnosti. Trend je ravno obrnjen, če opazujemo deleže prebivalcev z zelo nizko ravni besedilnih spretnosti.

Primerjava samoocene zdravja med skupinama delovno aktivnih z višjimi besedilnimi spretnostmi in delovno aktivnimi z nižjimi besedilnimi spretnostmi na državni ravni ne glede na regije podobno pokaže, da se delovno aktivni z višjimi spretnostmi bolj nagibajo k boljši oceni zdravja (Javrh, 2020a, str. 50, preglednica 16).

Če podatke o oceni zdravstvenega stanja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji primerjamo z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, je po višini deležev, ki ga predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi pri določeni oceni, ta regija za osrednjeslovensko in obalno-kraško regijo. Goriška regija ima od vseh, z gorenjsko regijo vred, v zahodni kohezijski regiji precej nižje vrednosti. Gorenjska regija izstopa po tem, da je tudi v skupini prebivalcev, ki so svoje zdravje ocenili kot slabo, podoben delež tistih z višjimi besedilnimi spretnostmi kot v skupini, v kateri so prebivalci so svoje zdravje ocenili z oceno zadovoljivo.

Če primerjamo podatke o oceni zdravstvenega stanja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji s podatki v vseh drugih regijah v Sloveniji, vidimo, da ima podoben trend deležev, ki ga predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi pri določeni oceni, zasavska regija (le da je višina deležev za okoli 20 % manjša kot v gorenjski regiji). Če opazujemo velikosti deležev, ki jih predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi pri določeni oceni, spada gorenjska med prve štiri regije z največjimi vrednostmi deležev (poleg obalno-kraške, osrednjeslovenske in savinjske regije). Med vsemi regijami izstopa gorenjska po največjem deležu, ki ga predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi pri oceni svojega zdravja kot slabo. V gorenjski regiji namreč dosega petina (21,3 %) tistih, ki je svoje zdravje ocenila kot slabo, višje besedilne spretnosti. Sledi ji osrednjeslovenska regija, kjer pa je delež skoraj za polovico manjši (12,63 %).

Slika 7: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v gorenjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Goriška regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v goriški regiji:

S številom knjig doma narašča delež tistih z višjimi ravnmi besedilnih spretnosti, vendar v primeru goriške regije rast ni tako očitna. Med tistimi, ki imajo doma 10 knjig ali manj, dosega višjo raven vsak šesti. Več kot polovica prebivalcev v goriški regiji, ki imajo doma več kot 200 knjig, ima višje besedilne spretnosti (od 201 do 500 knjig 55,03 %), če pa imajo več kot 500 knjig, se delež zmanjša za polovico (28,77 %).

Na višjih ravneh besedilnih spretnosti so boljše tudi bralne spretnosti (Javrh, 2020a, str. 35). Eden izmed kazalnikov bralnih navad je število knjig, ki jih imajo prebivalci doma. Knjižnice namreč primanjkljaja od doma ne nadomeščajo v celoti (Doupona, 2020 v Možina, 2022, str. 21). Študija, ki je proučevala populacijo delovno aktivnih v Sloveniji, je ugotovila, da ima več kot tri četrtine delovno aktivnih z najvišjimi dosežki doma več kot 25 knjig, med delovno aktivnimi z najnižjimi dosežki pa ima več kot polovica manj kot 25 knjig (Javrh, 2020a, str. 35, preglednica 4).

Če primerjamo podatke o številu knjig in dosežkih pri besedilnih spretnostih v goriški regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, goriška nima najmanjšega deleža prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti samo v skupini tistih, ki imajo doma 10 knjig ali manj. V tej skupini dosegata v goriški regiji višje besedilne spretnosti za 2 odstotni točki več prebivalcev kot v gorenjski in osrednjeslovenski regiji. Tudi v primerjavi z vsemi drugimi regijami v Sloveniji se po vrednosti deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi goriška uvršča v spodnjo polovico regij. Samo med tistimi, ki imajo doma od 200 do 500 knjig, jih v goriški regiji višjo raven spretnosti dosega več kot polovica v skupini. Podobne vrednosti za skupino s tem številom knjig imajo tudi podravska, gorenjska in primorsko-notranjska regija. Nasploh je po velikosti deležev goriška najbolj primerljiva s primorsko-notranjsko regijo, edini večji odmik je v obeh v skupini tistih, ki imajo doma več kot 500 knjig. V primeru primorsko-notranjske se deleži prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti z naraščanjem števila knjig stalno povečujejo, v goriški regiji pa se delež v tej skupini zmanjša.

Slika 8: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

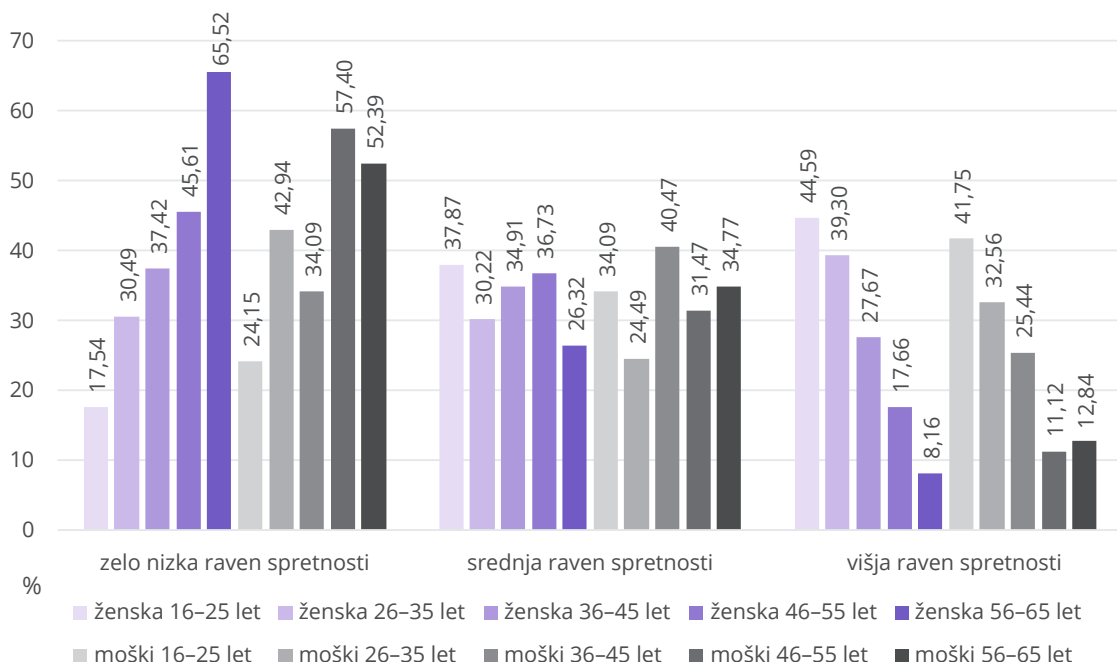
Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v goriški regiji: Leta 2019 je v goriški regiji živel 6 % prebivalstva celotne Slovenije, to znaša 118.008 oseb in je skoraj petkrat manj kot v osrednjeslovenski regiji. Število moških in število žensk je bili v tej regiji dokaj uravnovešeno; moških je 310 več kot žensk. Goriška je druga najredkeje poseljena regija, saj živi na enem kvadratnem kilometru njene površine slabih 51 prebivalcev, to je enkrat manj, kot znaša povprečna gostota prebivalstva za Slovenijo (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.).

Goriška regija je stara regija, saj je v njej po podatkih iz leta 2019 povprečna starost prebivalcev 44,9 leta (za pol leta višja povprečna starost je samo še v pomurski regiji). To pomeni, da je starostna sestava prebivalstva te regije manj ugodna. Delež prebivalcev, starih 65 let ali več, je v tej regiji največji, 22,6-odstoten. Čeprav je z deležem mlajših od 15 let goriška umeščena na srednje, šesto mesto med regijami, je v tej starostni kategoriji pod slovenskim povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7). Tudi indeks staranja je dosegel eno najvišjih vrednosti: 153 (to pomeni, da je bilo med prebivalci te regije na vsakih 100 otrok, tj. oseb, mlajših od 15 let, povprečno 153 oseb, starih najmanj 65 let).

Višjo raven besedilnih spretnosti v 44,59 % dosegajo ženske iz najmlajše skupine (od 16 do 25 let) in – za primerjavo – le 8,16 % iz najstarejše skupine (od 56 do 65 let). Med najmlajšimi moškimi (od 1 do 25 let) jih dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti 41,75 % in 12,84 % iz najstarejše skupine (od 56 do 65 let). Pri moških, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, izstopa zelo majhen delež (11,12 %) starih od 46 do 55 let, torej v srednjih letih.

Podatki, ki se nanašajo na populacijo delovno aktivnih z najvišjimi spretnostmi v Sloveniji ne glede na regijo, kažejo, da dosegajo višje spretnosti predvsem mlajši moški, med ženskami z najvišjimi dosežki pa je največ tistih, ki so stare od 36 do 55 let (Javrh, 2020a, str. 36, slika 3). Delež žensk v goriški regiji, ki dosegajo višje besedilne spretnosti, v starostnih skupinah enakomerno upada s staranjem prebivalk. Trend upadanja je podoben tistemu v savinjski regiji, s to razliko, da so tam vrednosti za okrog 10 % večje. Tudi sicer, če primerjamo goriško regijo z drugimi slovenskimi statističnimi regijami, ima manjše deleže kot večina regij. V skupini najmlajših žensk je peta z najmanjšim deležem tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, v omenjeni skupini, v skupini najstarejših pa celo druga (manjši delež ima samo še koroška regija). Tudi kar zadeva moško populacijo v goriški regiji deleži tistih, ki dosegajo višje besedilne spretnosti, v starostnih skupinah enakomerno upadajo s staranjem prebivalcev. Večji že omenjeni upad je zaznati samo v skupini moških, starih od 46 do 55 let. V tej skupini je z višjimi besedilnimi spretnostmi celo manjši delež moških kot pri najstarejših moških (od 56 do 65 let). V primerjavi z drugimi slovenskimi regijami se goriška, kar zadeva moške, uvršča nekoliko bolje. V skupini najmlajših moških je šesta z najmanjšim deležem tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, v omenjeni skupini, v skupini najstarejših pa peta.

Slika 9: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Z 2325 kvadratnimi kilometri zajema goriška regija 11,5 % površine države in je po velikosti primerljiva z osrednjeslovensko regijo (Slovenske statistične regije in občine v številkah b. l.). Večina občin izgublja prebivalstvo, izjema so urbana občina Ajdovščina in ruralni občini Vipava ter Renče - Vogrsko. Te občine zajemajo skupaj samo dobrih 16 % površine regije, 25 % njenega prebivalstva in 18 % naselij (Nared idr., 2019, str. 104).

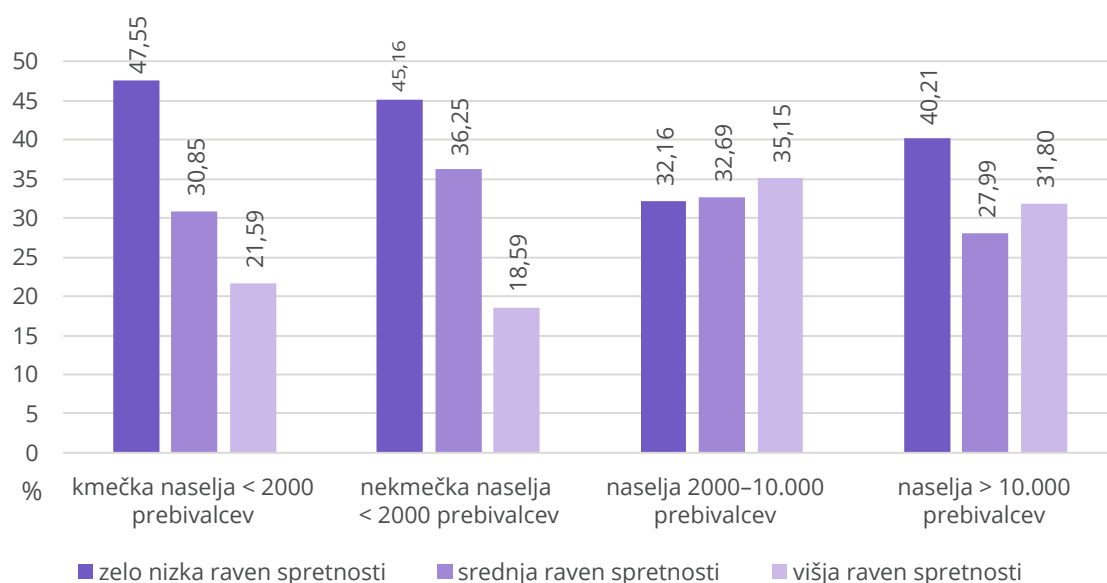
V goriški regiji opazimo glede na tip naselja podobne značilnosti kot pri drugih regijah: le slaba petina (21,6 %) prebivalcev regije, ki živijo v manjših kmečkih naseljih (z manj kot 2000 prebivalci), dosega visoko raven besedilnih spretnosti, v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci jih je višjo raven besedilnih spretnosti doseglo še manj, le 18,6 %. V večjih naseljih (z 2000 do 10.000 prebivalci) je manj odmikov med deleži, porazdeljenimi med ravni. Za 3 odstotne točke pred drugimi prevladujejo prebivalci, ki so dosegli višjo raven besedilnih spretnosti (35,15 %). V največjih naseljih (z več kot 10.000 prebivalci) je višjo raven besedilnih spretnosti doseglo 31,80 % prebivalcev regije, je pa tudi odstotek tistih, ki so pokazali zelo slabe spretnosti, precej višji (40,21 %).

Za več kot polovico populacije delovno aktivnih z nižjimi besedilnimi dosežki v Sloveniji ne glede na regijo je značilno, da živijo v manjših naseljih z manj kot 2000 prebivalci (Javrh, 2020a, str. 41, slika 5). Tudi približno tretjina delovno aktivnih z višjimi besedilnimi spretnostmi živi v manjših naseljih – z manj kot 2000 prebivalci, vendar so to urbana, ne kmečka naselja (Javrh, 2020a, str. 41).

Če primerjamo podatke o tipu naselja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v goriški regiji z drugimi regijami v zahodni kohezijski regiji, ima goriška regija najnižje vrednosti deležev, ki jih prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi predstavljajo v določenem tipu naselja. Deleži so namreč pri vseh tipih naselji pod 35 %, najmanjši pa je v goriških nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci (18,59 %).

Med vsemi statističnimi regijami v Sloveniji samo v goriški in pomurski regiji predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi največji delež, če primerjamo velikost deležev med tipi naselja, v naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci. Vendar velja omeniti, da v pomurski regiji ni tako velikih razlik med posameznimi tipi naselji, kot so v goriški regiji. Podoben delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci, kot ga ima goriška (35,15 %), je tudi v obalno-kraški regiji (35,67 %), to pa je v primeru obalno-kraške regije tudi tip naselja z najnižjim deležem prebivalcev, ki dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti. V goriški regiji to velja za manjša nekmečka naselja (18,59 %), kjer je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi primerljiv s tistim v zasavski regiji (17,57 %).

Slika 10: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v goriški regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Čeprav je po doseženi izobrazbi prebivalcev regija umeščena na četrto mesto med regijami, njeni deleži padejo že v podpovprečne vrednosti za državo (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Po podatkih za leto 2019 se je s številom študentov na 1000 prebivalcev (37) ta regija uvrstila na prvo mesto (SiStat, b. l.).

Deleži bruto dodane vrednosti so po dejavnostih razporejeni podobno kot v gorenjski regiji. Storitvena dejavnost predstavlja 57,8 %, industrija 38,6 % in kmetijska dejavnost 3,6 % (SiStat, b. l.). Delež kmetijskih zemljišč v uporabi je bil leta 2016 enak kot v gorenjski regiji (6,5 %; Regije v številkah, 2018, str. 24–25).

Zanimivo je, kakšne kvalifikacije imajo prebivalci z visokimi dosežki v goriški regiji: med tistimi, ki opravljajo kvalificirano delo, jih 35,47 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti, med tistimi, ki opravljajo polkvalificirana dela za neindustrijski način dela, 25,81 %, pol manjši delež je med tistimi, ki opravljajo polkvalificirana dela v industriji (11,22 %), in zelo majhen (4,75 %) med tistimi, ki delajo v osnovnih poklicih, a so vseeno pokazali najvišje ravni spretnosti.

Populacija delovno aktivnih v Sloveniji ne glede na regijo, ki dosega najvišje spretnosti, se redko pojavlja v kategoriji osnovnih poklicev za preprosta dela (1,49 %; Javrh, 2020a, str. 42, slika 6). Izračuni so pokazali, da je največ prekvalificiranih v podravski, primorsko-notranjski in goriški regiji (Domadenik idr., 2018a, str. 66).

Goriška regija se jasno razlikuje od preostalih regij zahodne kohezijske regije. Deleži prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, so tu veliko nižji, hkrati pa razlike med različnimi poklicnimi skupinami niso tako izrazite kot v gorenjski, obalni-kraški, še najbolj pa osrednjeslovenski regiji.

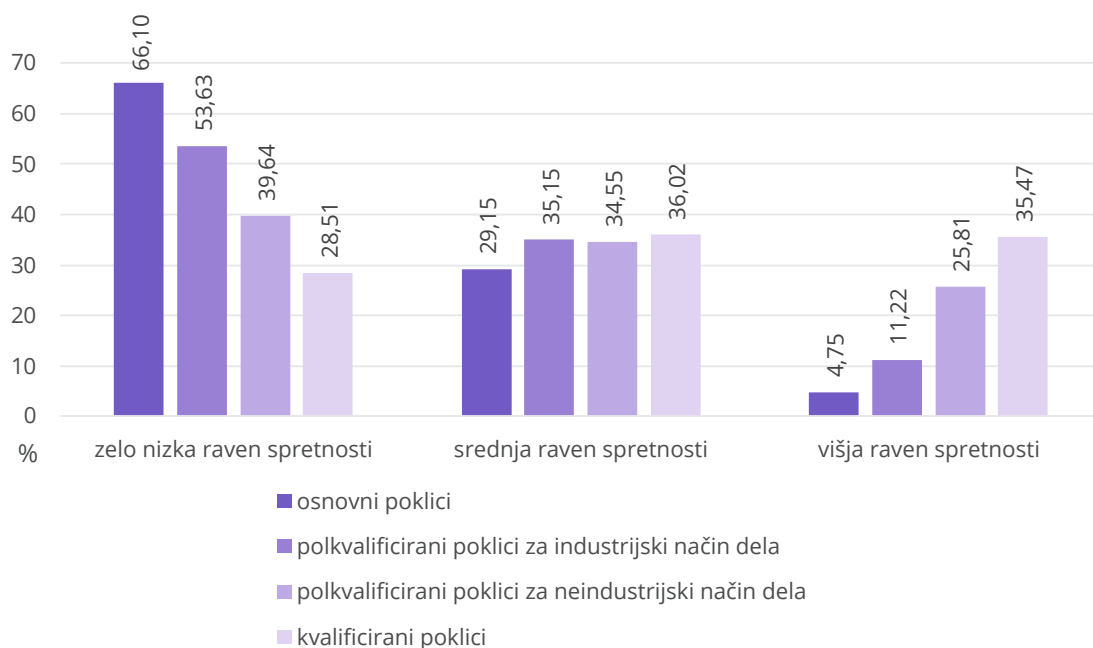
Če primerjamo podatke o kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela in dosežkih pri besedilnih spretnostih v goriški regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, je glede na velikost deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v posameznih poklicnih skupinah goriška skupaj z zasavsko, koroško in posavsko regijo med tistimi z najmanjšimi vrednostmi deležev. Zelo podobna goriški regiji je podravska, le da ima v vseh poklicnih skupinah za nekaj odstotnih točk večje deleže, izjema je skupina kvalificiranih poklicev, kjer je razlika večja, tj. 10 %.

Preglednica 12: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v goriški regiji

ZAPOSLOTIVENA KVALIFIKACIJA DELOVNEGA MESTA	OSNOVNI POKLICI	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA INDUSTRIJSKI NAČIN DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA NEINDUSTRIJSKI NAČIN DELA	KVALIFICIRANI POKLICI
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	66,10	53,63	39,64	28,51
srednja raven spretnosti	29,15	35,15	34,55	36,02
višja raven spretnosti	4,75	11,22	25,81	35,47
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 11: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) okoliščine prebivalcev v goriški regiji: Delež živorojenih otrok, katerih matere oziroma starša ob njihovem rojstvu nista bila poročena, je bil v tej regiji najmanjši (48,6 %). Najmanjši je bil tudi delež otrok, starih od 1 do 5 let, ki so obiskovali vrtce (77,5 %). Znesek socialnih transferjev MDDSZ na 100.000 prebivalcev je znašal 46 mio evrov, to je najmanj od vseh regij (MDDSZ 2021, str. 7, slika 2b). Delež gospodinjstev, kjer so ljudje živeli v stanovanjih v slabem stanju (s puščajočo streho, z vlažnimi stenami, temelji ali tlemi, s trhlimi okenskimi okvirji ali tlemi), je bil v tej regiji največji, 29-odstoten. Resno materialno prikrajšanih je bilo leta 2020 2,2 % oseb, starejših od 15 let, to je za 3,6 odstotne točke manj kot v koroški regiji, kjer je bil delež največji.

Višjo raven besedilnih spretnosti so v največjem deležu pokazali prebivalci regije iz večjih družin (31,93-odstotni delež v sedemčlanskem, 27,36-odstotni delež v štiričlanskem in 27,99-odstotni delež v petčlanskem gospodinjstvu). Samski ali prebivalci iz dvočlanske družine so višje spretnosti dosegli le v 15-odstotnem deležu. Obravnavali smo tudi podatke, ko smo upoštevali število otrok (tudi pastorki in otroci, ki ne živijo v gospodinjstvu). Glede na število otrok respondentov sta izjemi skupini s petimi in šestimi otroki. Pri tistih s šestimi otroki vsi respondenti dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, pri tistih s petimi pa 62,21-odstotno. (Opomba: Ko jih kategoriziramo v skupine z od enim do štiri in več otroki, pa je delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, največji pri tistih z enim otrokom (23,29 %) in najmanjši pri tistih s tremi otroki (15,52 %)).

Če primerjamo populacijo delovno aktivnih z najvišjimi in najnižjimi besedilnimi spretnostmi v Sloveniji ter število otrok, ki jih imajo, vidimo, da ima v primerjavi s kontrastno skupino nekoliko večji delež delovno aktivnih z najvišjimi besedilnimi spretnostmi dva ali enega otroka, med delovno aktivnimi z najnižjimi besedilnimi spretnostmi jih ima, zopet glede na kontrastno skupino, nekoliko večji delež tri ali štiri otroke (Javrh, 2020a, str. 45, slika 10). Goriška regija z vrednostmi deležev prebivalcev, ki dosegajo višje besedilne spretnosti glede na število članov v gospodinjstvu, se razlikuje od drugih regij v zahodni kohezijski regiji. Samo z gorenjsko regijo imata podoben delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki živijo v šestčlanskem gospodinjstvu (goriška regija 23,67 %, gorenjska regija 25,3 %).

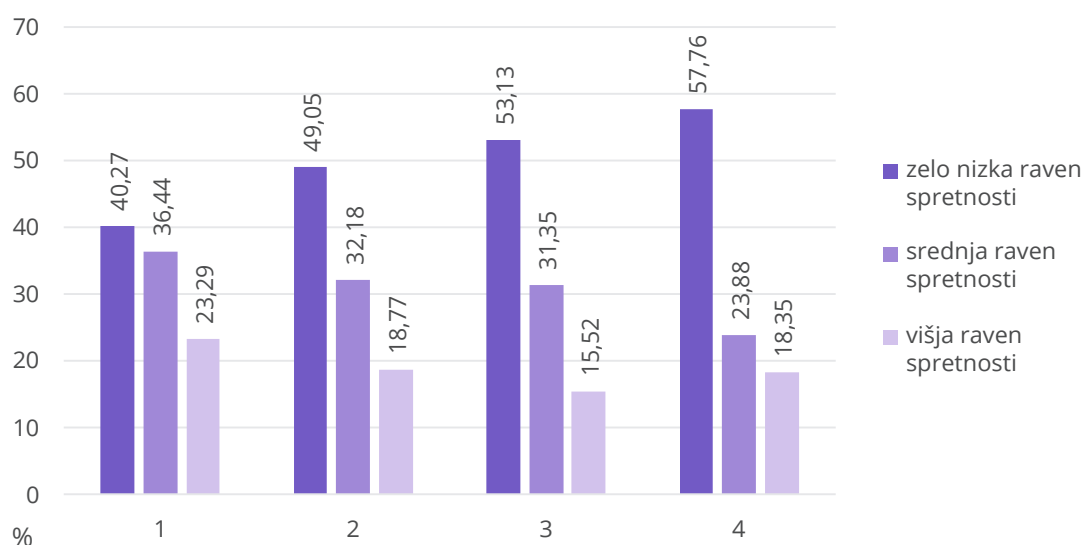
Trend spreminjanja velikosti deležev med skupinami glede na število članov v gospodinjstvu, ki ga ima goriška regija, je še najbolj podoben koroški regiji, s to razliko, da ima zadnja nekoliko manjše vrednosti deležev ter da v skupini tistih, ki živijo v sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu, še izraziteje izstopa po velikem deležu (62,09 %) prebivalcev z najvišjimi besedilnimi spretnostmi. Goriška, koroška in gorenjska regija so edine regije, kjer so deleži prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi največji v skupini tistih, ki živijo v sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu.

Preglednica 13: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v goriški regiji

ŠTEVILO OSEB V GOSPODINJSTVU	ENO-ČLANSKO GOSPODINJSTVO	DVO-ČLANSKO GOSPODINJSTVO	TRO-ČLANSKO GOSPODINJSTVO	ŠTIRI-ČLANSKO GOSPODINJSTVO	PET-ČLANSKO GOSPODINJSTVO	ŠEST-ČLANSKO GOSPODINJSTVO	SEDEM IN VEČ-ČLANSKO GOSPODINJSTVO
	%	%	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	46,03	52,34	38,01	39,43	35,80	49,17	54,04
srednja raven spretnosti	38,19	32,42	36,16	33,22	36,21	27,17	14,04
višja raven spretnosti	15,77	15,24	25,83	27,36	27,99	23,67	31,93
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 12: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v goriški regiji

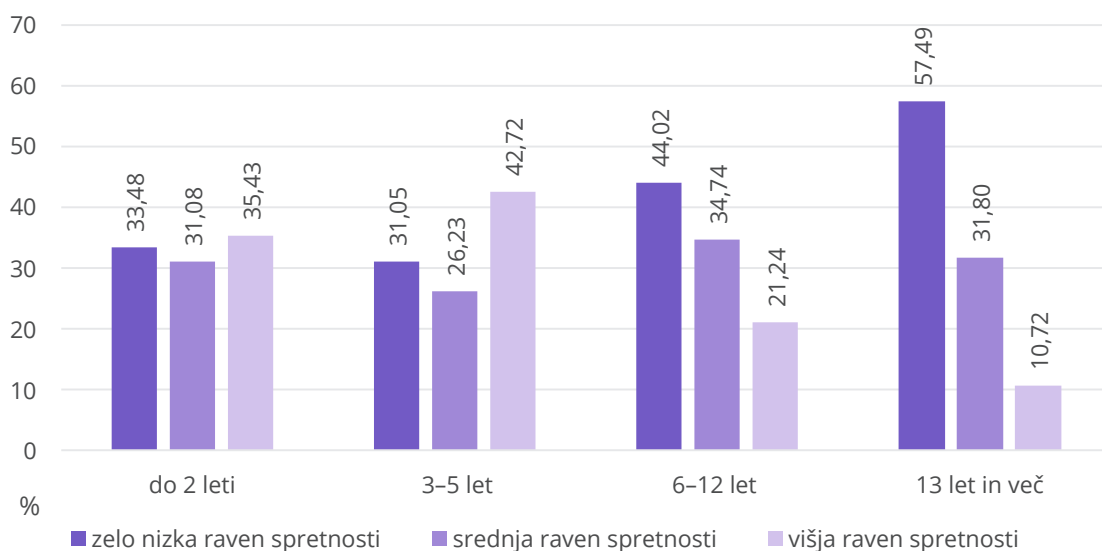
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pomembna kazalnika resničnih okoliščin vsakodnevnega življenja sta velikost družine prebivalcev in starost njihovih otrok (Javrh, 2020a, str. 45). Višje ravni dosegajo prebivalci regije z mlajšimi otroki. Če imajo prebivalci najmlajšega otroka, starega do 2 leti, je delež tistih z višjo ravni besedilnih spretnosti 35,43 %, v skupini prebivalcev z otroki, starimi 13 let in več, pa 42,72 %.

V regijah zahodne kohezijske regije v skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim manj kot 3 leta, dosega višjo raven besedilnih spretnosti od 55 do 65 % prebivalcev, le v goriški regiji je delež precej manjši (35,43 %). Samo skupina prebivalcev z najmlajšim otrokom med tretjim in petim letom je po deležu primerljiva z gorenjsko in obalno-kraško regijo.

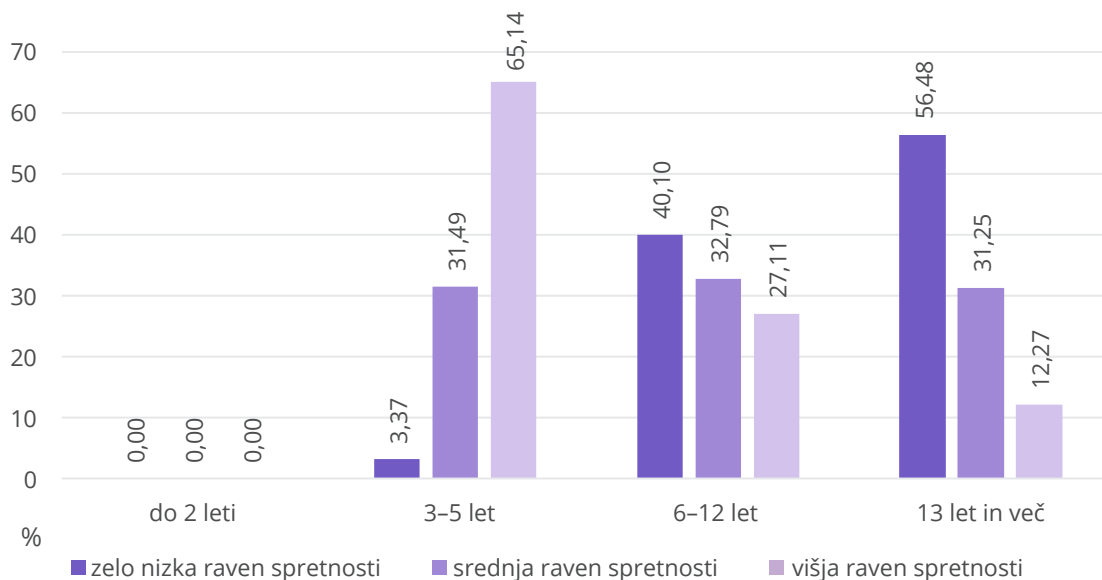
Savinjska in goriška regija sta edini, ki imata največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, katerih najmlajši otrok je star od 3 do 5 let. V skupinah, kjer je najmlajši otrok starejši od 5 let, so deleži goriške regije primerljivi z deleži zasavske in koroške regije.

Slika 13: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 14: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v goriški regiji

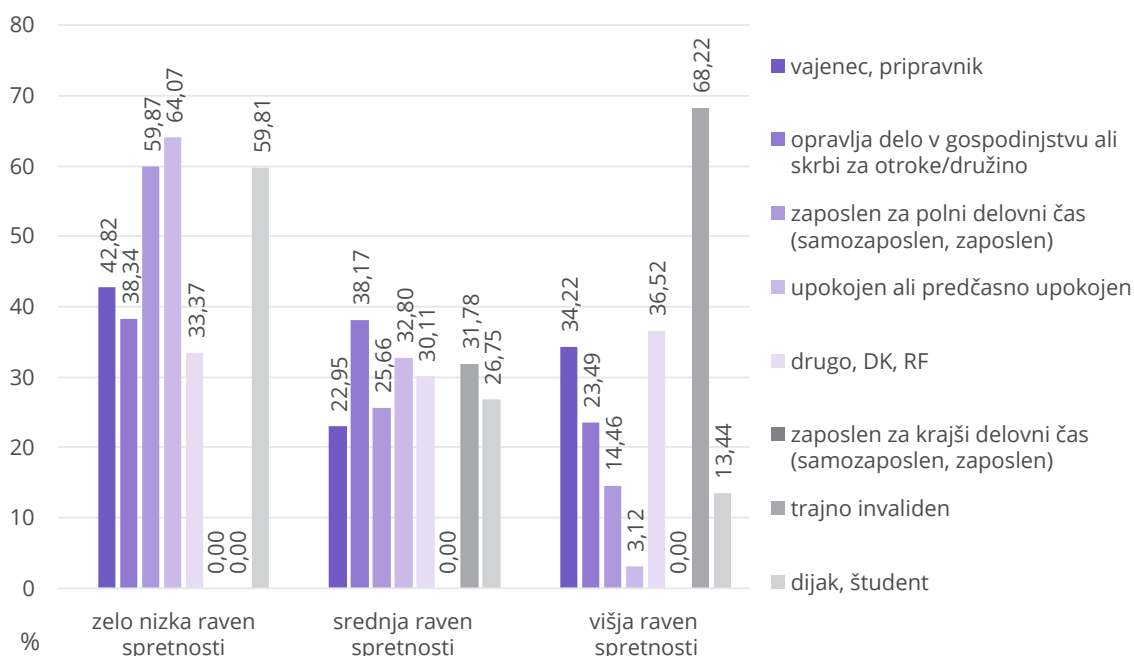

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med prebivalci regije, ki ne živijo s soprogom ali zunajzakonskim partnerjem, jih tretjina (34,60 %) dosega višjo raven besedilnih spretnosti, izmed tistih, ki živijo s soprogom ali partnerjem, pa petina (20,94 %). Glede na zaposlitveni položaj soproga ali partnerja jih je veliko iz mladih študentskih družin (68,22 % iz skupine s partnerjem s statusom dijaka ali študenta). Slaba četrtnina tistih iz skupine s polno zaposlenimi partnerji je dosegla višje ravni besedilnih spretnosti in le slaba osmina tistih iz skupine z brezposelnimi partnerji; podoben odstotek je v skupini z upokojenimi ali predčasno upokojenimi partnerji.

Če primerjamo podatke o zaposlitvenem položaju soproga ali partnerja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v goriški regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, goriška regija izstopa z največjim deležem prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupinah tistih, katerih soproga ali partner je dijak ali študent ali opravlja delo v gospodinjstvu oziroma skrbi za otroke ali družino. Med tistimi, katerih partner je zaposlen za krajši delovni čas, je delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v goriški regiji skoraj enak deležu gorenjske regije in nekje v sredini med regijami. Nasprotno dosega skupina, v kateri so partnerji zaposleni za polni delovni čas, višje besedilne spretnosti v majhnem deležu; če jo primerjamo z drugimi regijami, imajo manjši delež kot goriška le še posavska, koroška in zasavska regija. Delež prebivalcev z višjo ravniyo spretnosti med tistimi z upokojenimi partnerji je v zahodni kohezijski regiji najmanjši v goriški regiji, gledano z zornega kota celotne Slovenije pa v povprečju; v primeru, ko so partnerji brezposelni, pa je med najnižjimi z obeh zornih kotov.

Slika 15: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v goriški regiji: Tuji državljani v goriški regiji so obsegali leta 2019 6,2 % prebivalcev (STAGE b. l.). V goriški regiji je v majhnem deležu navzoča italijanska narodna skupnost (0,1 %), med tujimi narodnostmi pa je bilo leta 2002 največ pripadnikov srbske narodnosti, sledili so Hrvati in Bošnjaki (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002). Leta 2013 je bil delež tujcev iz držav nekdanje Jugoslavije tretji najmanjši med regijami (manj v pomurski in obalno-kraški regiji), delež državljanov Evropske unije pa tretji največji v državi (več ravno tako v pomurski in obalno-kraški regiji). Delež tujcev iz drugih držav sveta je bil enak deležu, ki ga ima obalno-kraška regija, in je drugi največji v Sloveniji (Slovenske regije v številkah 2014, str. 11).

V goriški regiji dosega četrtnina prebivalcev, ki so rojeni v Sloveniji, višje besedilne spretnosti, med nerojenimi v Sloveniji pa je delež pol manjši (12,2 %).

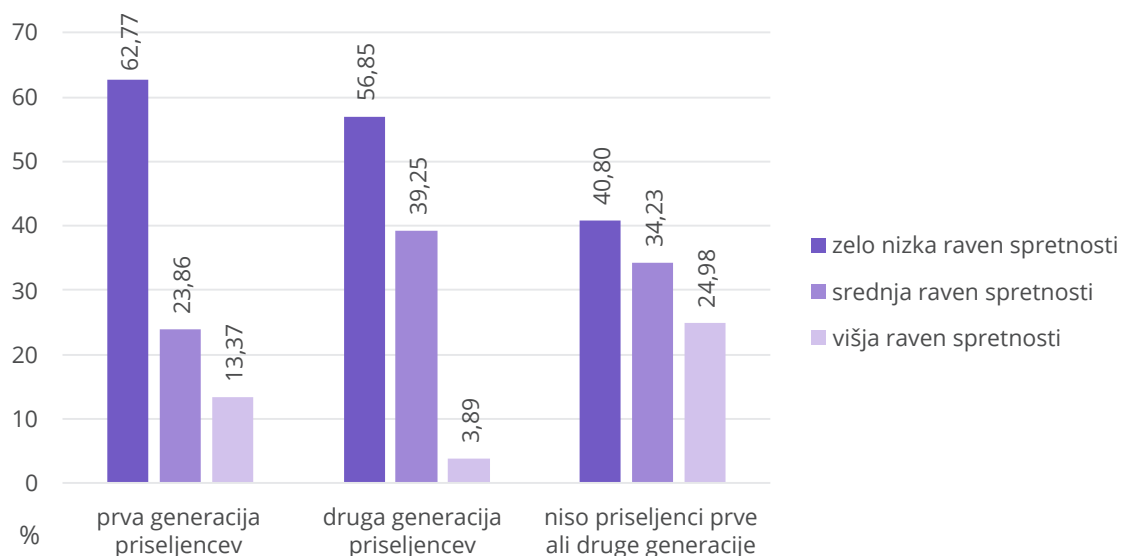
Če primerjamo podatke o kraju rojstva in dosežkih pri besedilnih spretnostih v goriški regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, goriška izrazito izstopa z nizkimi vrednostmi deležev tistih, ki dosegajo višjo raven spretnosti, v obeh skupinah. Tudi na državni ravni

imajo manjše deleže med rojenimi v Sloveniji le še posavska, zasavska in koroška regija, med nerojenimi v Sloveniji pa koroška, primorsko-notranjska in zasavska. Delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki niso rojeni v Sloveniji, je v goriški regiji primerljiv z deležem v pomurski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija.

Analiza priseljenkega ozadja prebivalcev v goriški regiji pokaže, da živi v regiji 8,70 % priseljencev prve generacije in 1,70 % druge generacije. V prvi generaciji priseljencev je le 13,37 % tistih, ki so dosegli višje ravni spretnosti, v drugi generaciji pa zanemarljiv odstotek, 3,89%, skupine. Tisti prebivalci v regiji, ki niso priseljenci prve ali druge generacije, pričakovano pogosteje dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti.

Za večino statističnih regij v Sloveniji je značilno, da je delež priseljencev z višjimi besedilnimi spretnostmi večji v skupini druge generacije kot prve generacije priseljencev. Goriška je poleg pomurske in zasavske regije med tistimi, kjer velja prav nasprotno. V skupini priseljencev druge generacije jih višjo raven dosega manjši delež kot v skupini priseljencev prve generacije. Za regije, kjer se delež med priseljenci druge generacije ne zveča, so značilne tudi manjše vrednosti deležev.

Slika 16: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v goriški regiji

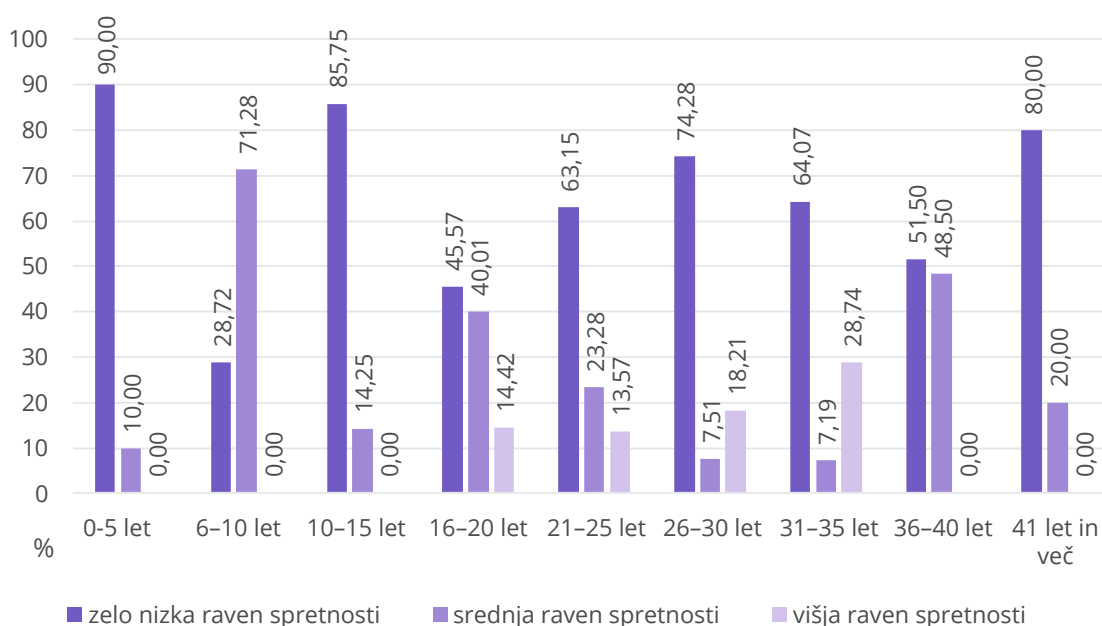

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V skupinah tistih, ki so se priselili v Slovenijo pred šestnajstim letom, nihče ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti. Prav tako tudi tisti, ki so se priselili po svojem petintridesetem letu. Tudi sicer dosegajo višjo raven priseljenci v manjšem deležu, le v skupini tistih, ki so se priselili v Slovenijo, ko so bili stari od 31 do 35 let, jih je skoraj tretjina z višjimi besedilnimi spretnostmi (28,74 %).

Goriška regija ima med vsemi regijami Slovenije največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki so se v Slovenijo priselili v starosti od 31 do 35 let. Podobno velik delež ima še gorenjska regija in nasploh je goriška regija po deležih prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupinah priseljenih po petindvajsetem letu najbolj podobna gorenjski. Delež priseljencev z višjimi spretnostmi v skupini priseljenih v starosti od 16 do 20 let je primerljiv z obalno-kraško in posavsko regijo, v starosti od 21 do 25 let pa s podravsko. Na splošno je trendu spreminjanja deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na starost priselitve v goriški regiji ravno nasproten trend osrednjeslovenske regije. Tam so namreč največji deleži prav v skupini priseljenih kot najmlajši oziroma najstarejši.

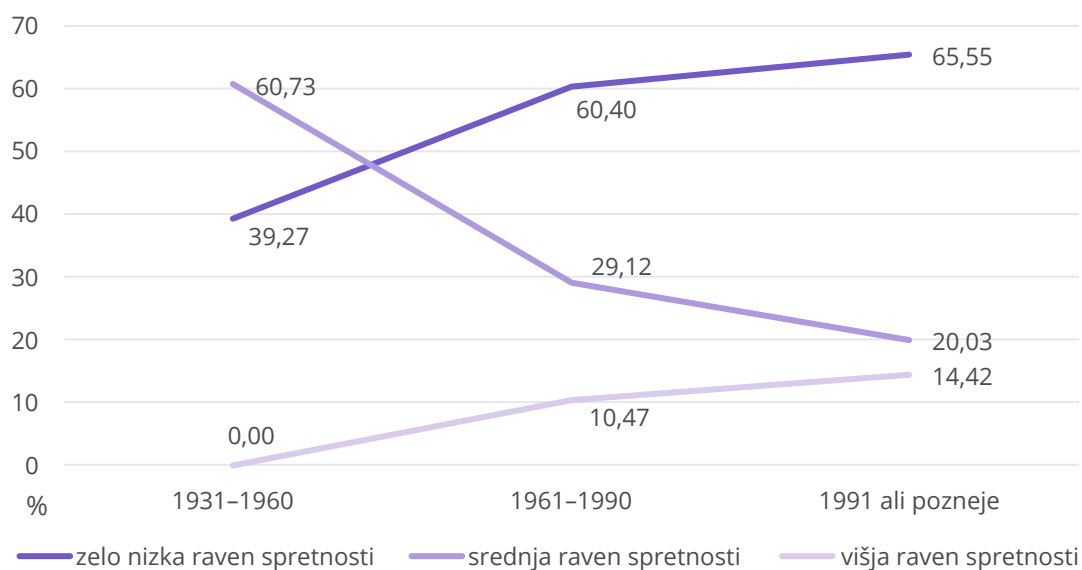
Slika 17: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega 23,31 % priseljenih pred letom 1991 in 25,84 % tistih, ki so priselili leta 1991 ali pozneje. Tako kot pri večini slovenskih regij je delež priseljencev z višjimi besedilnimi spretnostmi med priseljenimi pred letom 1991 manjši kot med priseljenimi leta 1991 ali pozneje. Delež tistih, ki dosegajo višjo raven, je v skupini priseljenih pred letom 1991 v goriški regiji podoben tistemu v pomurski. Med priseljenimi po tem letu se v obeh regijah spretnosti izboljšajo, vendar v goriški regiji ne toliko kot v pomurski.

Slika 18: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Glede na jezik, ki ga govorijo doma, dosega 40,14 % prebivalcev s priseljenjskim ozadjem višje ravni besedilnih spretnosti, če doma govorijo slovensko. Le četrtina tistih (24,89 %), ki so se kot prvega jezika naučili bosanščine, hrvaščine, črnogorščine ali srbščine, je dosegla višjo

raven besedilnih spretnosti. V skupini naravnih govorcev slovenščine dosega višjo raven besedilnih spretnosti 25,58 % skupine, če niso naravni govorci slovenščine, pa skoraj pol manj (12,86 %).

Tako kot v goriški regiji se delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki niso naravni govorci slovenščine, zmanjša za polovico glede na delež v skupini naravnih govorcev slovenščine še v primorsko-notranjski, pomurski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija. V primerjavi z goriško regijo imata manjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki niso naravni govorci slovenščine, samo še zasavska in koroška regija.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Če matere ali skrbnice niso bile rojene v Sloveniji, dosega višjo raven 29,15 % prebivalcev goriške regije, podoben je odstotek pri očetih ali skrbnikih (29,05 %). Če so imele matere ali skrbnice dokončano višjo ali visokošolsko izobrazbo, je kar 67,69 % prebivalcev doseglo višjo raven besedilnih spretnosti; zelo podoben je odstotek, če upoštevamo izobrazbo očetov ali skrbnikov (67,03 %). Če so starši dokončali nižjo poklicno šolo, je odstotek tistih, ki so lahko pokazali višje ravni besedilnih spretnosti, manjši več kot dvakrat.

Če primerjamo podatek o kraju rojstva matere ali skrbnice in dosežke pri besedilnih spretnostih v goriški regiji z drugimi regijami v Sloveniji, sodi goriška po velikosti deležev med regije spodnje polovice. Manjši delež tistih z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev z materami ali skrbnicami, rojenimi v Sloveniji, ima samo še zasavska, koroška in posavska regija, v skupini prebivalcev, katerih matere ali skrbnice niso rojene v Sloveniji, pa zasavska, koroška in primorsko-notranjska regija. Glede na stopnjo izobrazbe matere ali skrbnice in dosežke pri besedilnih spretnostih je goriška regija najbolj podobna primorsko-notranjski.

Preglednica 14: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v goriški regiji

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	23708	53,66	7673	30,26	1200	14,79
srednja raven spretnosti	14053	31,80	9124	35,98	2813	34,65
višja raven spretnosti	6425	14,54	8563	33,77	4105	50,57
Skupaj	44186	100,00	25360	100,00	8118	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

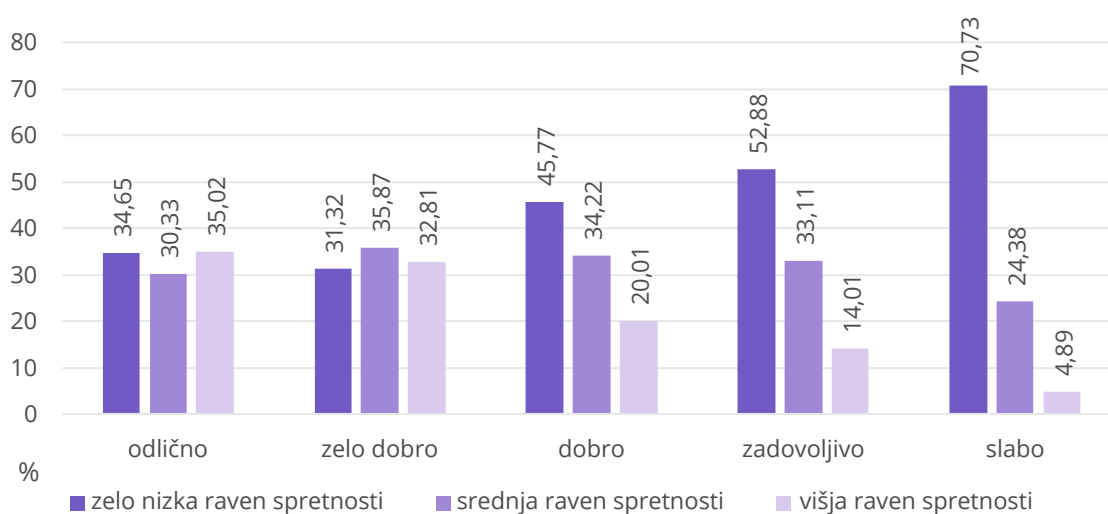
Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v goriški regiji: V goriški regiji je bilo konec leta 2019 na 100.000 prebivalcev 281,3 zdravnik, to umešča regijo na peto mesto med regijam po deležu zdravnikov (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Po odsotnosti zaposlenih z dela iz zdravstveno upravičenih razlogov je goriška na drugem mestu po najmanjši povprečni količini dni bolniške odsotnosti (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Regija je imela istega leta povprečno število poškodb pri delu (16,0 na 1000 prebivalcev, povprečje 15,2), žal pa sta bili dve tudi smrtni (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Goriška ima med regijami najnižjo stopnjo sladkornih bolnikov, po stopnji umrljivosti zaradi bolezni obtočil pa je pod slovenskim povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11 in Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13). Incidenčna stopnja raka na 100.000 prebivalcev je pri moških na tretjem mestu v državi, pri ženskah pa je vrednost pod povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str.

12). Leta 2016 je bila v goriški regiji najnižja stopnja debelosti (13,6 %) v državi in največji delež normalne hranjenosti prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. g, str. 6). Poraba antidepressivov v regiji je bila isto leto na drugem mestu v državi. Tako kot v koroški regiji je bilo predpisanih 69 dnevni odmerkov antidepressivov na 1000 prebivalcev (Regije v številkah, 2018, str. 9). Povprečna stopnja umrljivosti med letoma 2015 in 2019 je tretja najvišja v državi (11 na 1000 prebivalcev). Med pandemijo se je stopnja umrljivosti najmanj povečala v tej regiji. Stopnja umrljivosti za leto 2020 je bila v mejah slovenskega povprečja (Presežna umrljivost, 2020).

Pri prebivalcih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je opazna najbolj pozitivna samoocena zdravja v primerjavi z nizko in srednjo ravni spretnosti. Med prebivalci v goriški regiji, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično in zelo dobro, jih skoraj polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti (odlično 46,9 % in zelo dobro zdravje 47,6 %).

Če primerjamo podatke o samooceni zdravja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v goriški regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, ima goriška najnižje vrednosti deležev prebivalcev z višjo stopnjo besedilnih spretnosti v vseh skupinah samoocene zdravja. Tudi na državni ravni sodi goriška regija glede višine deležev v spodnjo polovico regij. Višina deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi je v skupini tistih, ki ocenjujejo svoje zdravje kot odlično, primerljiv s podravsko regijo, zelo dobro s posavsko, dobro z regijo jugovzhodna Slovenija, zadovoljivo in slabo pa s koroško.

Slika 19: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v goriški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Regija jugovzhodna Slovenija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v regiji jugovzhodna Slovenija:

V regiji jugovzhodna Slovenija samo polovica prebivalcev, ki imajo doma od 101 do 200 knjig in več kot 500 knjig, dosega višjo raven spretnosti. Delež tistih, ki imajo doma 10 knjig ali manj, je najmanjši, saj jih dosega višjo raven le 17,48 %. Prebivalci, ki imajo doma od 26 do 100 knjig, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti v podobnem deležu kot tisti, ki imajo doma od 201 do 500 knjig.

Trend spreminjanja deleža prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti glede na število knjig, ki jih imajo prebivalci doma: v regiji jugovzhodna Slovenija je vse do skupin z več kot 200 knjigami ta trend podoben tistemu v podravski in savinjski regiji, tudi vrednosti deležev so med vrednostmi deležev teh dveh regij. V skupinah prebivalcev z več kot 200 knjigami se delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v nasprotju s primerljivimi regijami v regiji jugovzhodna Slovenija zmanjša.

Slika 20: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v regiji jugovzhodna Slovenija

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija:

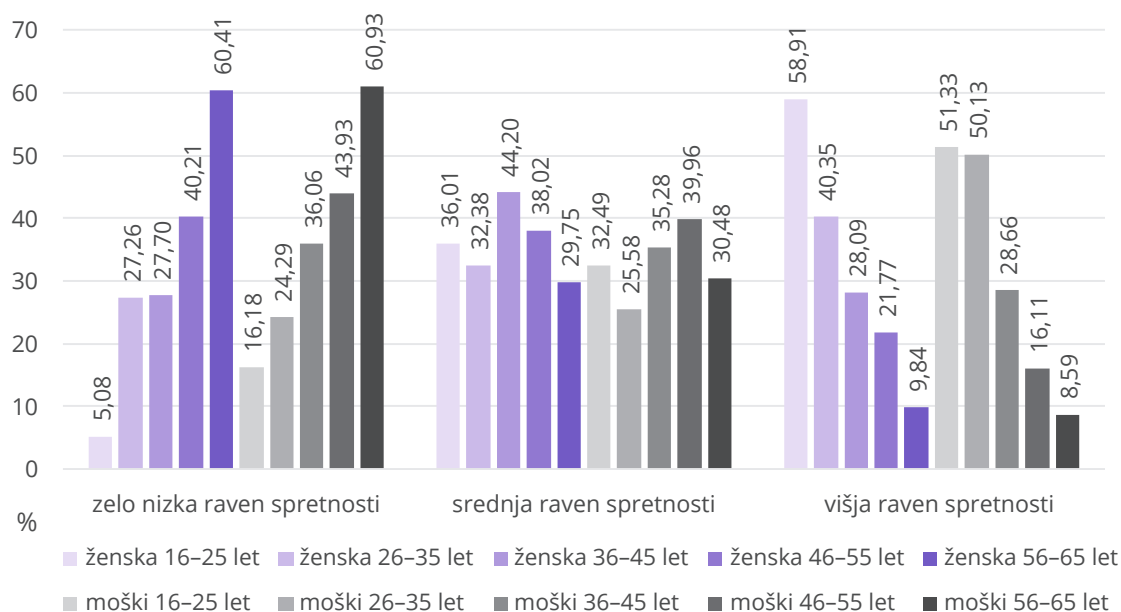
Leta 2019 je živel v regiji jugovzhodna Slovenija 144.688 oseb oziroma 7 % vseh prebivalcev Slovenije. V regiji prevladuje moško prebivalstvo, moških je kar 1608 več kot žensk. Po gostoti naseljenosti je bila tretja najnižja med regijami (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Regija jugovzhodna Slovenija je bila leta 2019 ena od treh regij (poleg osrednjeslovenske in gorenjske), v katerih je bil naravni prirast pozitiven (0,7 na 1000 prebivalcev).

Starostna sestava tamkajšnjega prebivalstva je bila ugodna. Povprečna starost prebivalstva je bila 42,5 leta, in ta regija je bila za osrednjeslovensko regijo druga najmlajša regija v Sloveniji. Delež prebivalcev, starih od 0 do 14 let, je bil v njej največji (16,2 %), delež starejših od 65 let pa drugi najmanjši (18,6 %; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega več kot polovica žensk (58,91 %) in moških (51,33 %), starih od 16 do 25 let. Velik delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti je tudi v starostni skupini moških, starih od 26 do 35 let, in sicer znaša 50,13 %. S starostjo se pri obeh spolih zmanjšuje delež tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti.

Za regijo jugovzhodna Slovenija in primorsko-notranjsko regijo je značilno, da so deleži v skupinah mlajših žensk z višjimi spretnostmi po vrednosti podobni kot v regijah, za katere so značilne večje vrednosti deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi (to so obalno-kraška, osrednjeslovenska, pomurska, gorenjska in savinjska regija), pri skupinah starejših žensk pa kot v regijah, ki imajo na splošno manjše deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi (to so koroška, posavska in zasavska regija). Podobno velja tudi za moške v regiji jugovzhodna Slovenija. V regiji jugovzhodna Slovenija polovica moških do petintridesetega leta dosega višjo raven besedilnih spretnosti, to je največji delež med regijami poleg tistega v gorenjski oziroma osrednjeslovenski regiji. V starostnih skupinah moških po petintridesetem letu se deleži tistih z višjimi spretnostmi v regiji jugovzhodna Slovenija zelo zmanjšajo in so primerljivi z deleži v posavski regiji. V skupini najstarejših moških (do 56 do 65 let) dosegajo v manjšem deležu višjo raven od drugih regij v Sloveniji samo še v zasavski in koroški regiji.

Slika 21: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v regiji jugovzhodna Slovenija

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Regija jugovzhodna Slovenija je po površini naša največja regija, saj obsega 2675 kvadratnih kilometrov, tj. 13,1 % površine države in je približno šestkrat večja od zasavske regije, naše po površini najmanjše regije (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Število prebivalcev narašča na območju Novega mesta, Trebnjega in Ribnice. Območje z naraščajočim številom prebivalstva zajema slabo polovico površine statistične regije in dve tretjini njenega prebivalstva. Prebivalstvo upada na ribniško-kočevskem območju in v Beli krajini (Nared idr., 2019, str. 90).

Več kot tretjina (34,54 %) prebivalcev v naseljih z več kot 10.000 prebivalci dosega višjo raven spretnosti. V drugih tipih naselja je delež prebivalcev z omenjeno ravniyo nekoliko manjši, okrog 30-odstoten. Najmanjši delež predstavljajo tisti z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v manjših kmečkih naseljih (z manj kot 2000 prebivalci), in sicer dobro četrtno (26,30 %) vseh

prebivalcev v tem tipu naselja.

Tako kot pri večini drugih regij v Sloveniji (tj. savinjska, gorenjska, primorsko-notranjska, posavska, pomurska, podravska in osrednjeslovenska) so kmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci najmanj naklonjena prebivalcem z višjimi besedilnimi spretnostmi tudi v regiji jugovzhoda Slovenija. V tej regiji dosegajo prebivalci v naseljih z več kot 10.000 višjo raven v podobnem deležu kot v podravski regiji. Naselja z več kot 10.000 prebivalci so prebivalcem z višjimi spretnostmi najbolj naklonjena: poleg že omenjenih še v obalno-kraški, zasavski in osrednjeslovenski regiji.

Preglednica 15: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v regiji jugovzhodna Slovenija

TIP NASELJA	KMEČKA NASELJA < 2000 PREBIVALCEV		NEKMEČKA NASELJA < 2000 PREBIVALCEV		NASELJA 2000-10.000 PREBIVALCEV		NASELJA > 10.000 PREBIVALCEV	
	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	13844	39,08	8152	31,30	9033	40,05	4421	34,86
srednja raven spretnosti	12264	34,62	9691	37,21	7028	31,16	3882	30,60
višja raven spretnosti	9318	26,30	8200	31,49	6492	28,78	4381	34,54
Skupaj	35426	100,00	26044	100,00	22553	100,00	12683	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

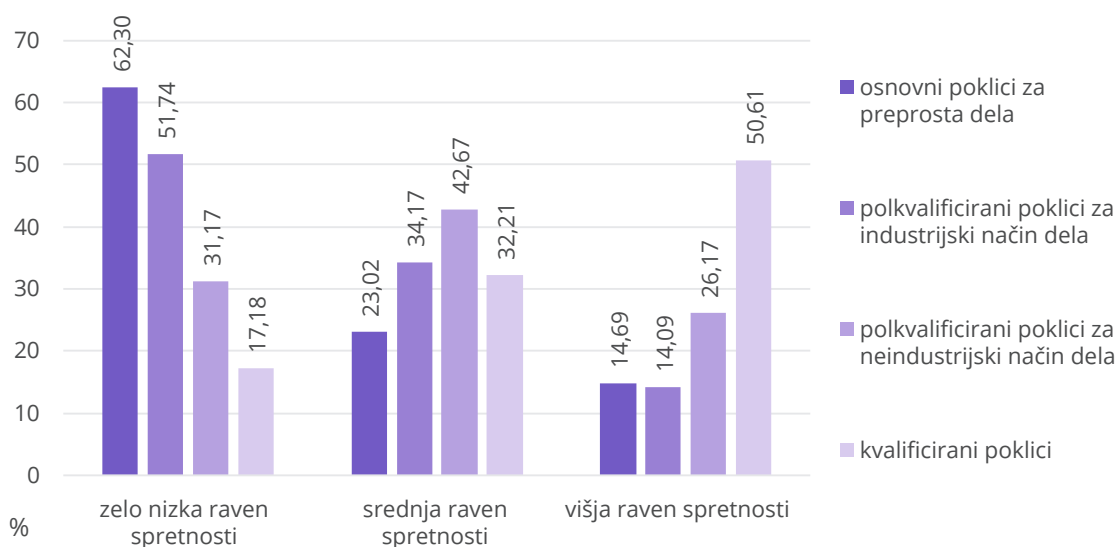
Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v regiji jugovzhodna Slovenija in visoki dosežki pri spretnostih: Izobrazbena sestava prebivalstva jugovzhodne Slovenije je bila manj ugodna. 26,4 % prebivalcev te regije je imelo namreč končano le največ osnovnošolsko izobrazbo; to umešča regijo na drugo mesto po največjem deležu nizke izobrazbe. Delež srednješolsko izobraženih je bil blizu državnemu povprečju, višje izobraženih pa je bilo za 3 odstotne točke manj kot povprečno v celotni Sloveniji (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Kljub temu so rezultati raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC pokazali, da je delež podkvalificiranih najmanjši v zasavski, koroški regiji in v regiji jugovzhodna Slovenija (Domadenik idr., 2018a, str. 66).

Največji delež bruto dodane vrednosti v tej regiji je ustvarila industrija (54 %), ki samo v tej regiji presega polovico celotne bruto dodane vrednosti v regiji. Delež bruto dodane vrednosti v storitveni dejavnosti je najmanjši med regijami in se od leta 2016 stalno zmanjšuje. Odstotek bruto dodane vrednosti v kmetijskih dejavnostih je enak kot v posavski regiji, in sicer 4,4 % (SiStat, b. l.). V regiji je bilo leta 2016 v uporabi 10,2 % kmetijskih zemljišč (Regije v številkah, 2018, str. 24–25). Uporaba teh se je v obdobju od leta 2010 do 2016 zmanjšala za 361 ha, v istem obdobju pa se je povečalo število kmetijskih gospodarstev za 62 (leta 2016 8141 kmetijskih gospodarstev; SiStat, b. l.). Regija jugovzhodna Slovenija je kot druga regija (za osrednjeslovensko) največ vložila v osnovna sredstva leta 2018.

Polovica prebivalcev regije jugovzhodna Slovenija, ki opravljajo kvalificirane poklice, ima višjo raven besedilnih spretnosti, med polkvalificiranimi za neindustrijski način dela pa jih omenjeno raven dosega četrtnina. Prebivalci z osnovnimi poklici za preprosta dela in polkvalificiranimi poklici za neindustrijski način dela redkeje dosegajo višjo raven spretnosti, v teh dveh skupinah dosega to raven le vsak sedmi.

Regija jugovzhodna Slovenija ima tako kot pomurska, primorsko-notranjska in koroška regija večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini osnovnih poklicev kot med tistimi, ki so polkvalificirani za industrijski način dela. Delež prebivalcev, ki dosega v regiji jugovzhodna Slovenija višjo raven besedilnih spretnosti, je v skupini z osnovnimi poklici za preprosta dela primerljiv s savinjsko regijo, večji delež ima od regij samo pomurska. Po deležu prebivalcev z višjo ravniyo med polkvalificiranimi poklici je regija jugovzhodna Slovenija podobna podravski regiji, v skupini prebivalcev s kvalificiranimi poklici se s svojimi 50,61 % prebivalcev, ki med njimi dosegajo višjo raven, umešča med šest regij, kjer ima vsaj polovica prebivalcev s kvalificiranimi poklici najvišje besedilne spretnosti.

Slika 22: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

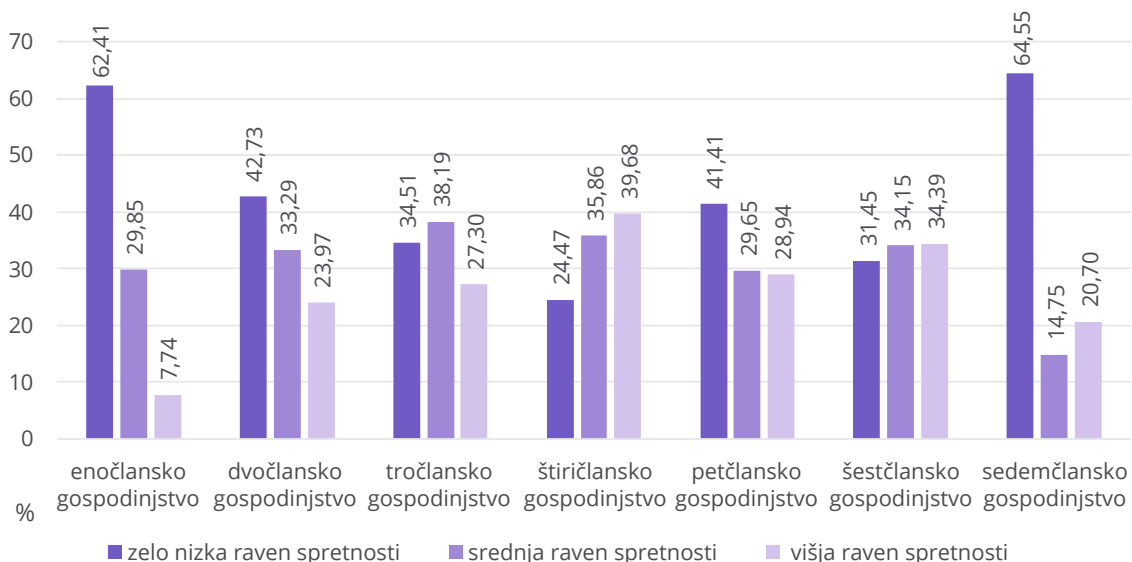
Družinske (socialne) prebivalcev v regiji jugovzhodna Slovenija: Povprečna starost žensk ob rojstvu prvega otroka je bila v jugovzhodni Sloveniji na ravni regij druga najnižja (28,6 leta); nižja je bila le še v koroški statistični regiji. Po podatkih iz leta 2015 je regija izstopala po največjem deležu družin z vsaj 5 otroki (0,5 %; Regije v številkah, 2016, str. 7). Po stopnji tveganja socialne izključenosti in tveganja revščine je bila regija leta 2020 na tretjem mestu med regijami z najmanjšim tveganjem (SiStat, b. I.). Tudi po deležu resno materialno prikrajšanih oseb je na tretjem mestu regij z najnižjim odstotkom (Inglič in Stare, 2020). Znesek socialnih transferjev MDDSZ na 100.000 prebivalcev je bil leta 2020 tretji najvišji v državi (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b).

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega večji delež tistih, ki živijo samsko. Razlika med prebivalci z otroki (42,80 %) ali brez njih (47,67 %) ni tako velika. Ne glede na število otrok je delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, pri vseh skupinah zelo majhen. V skupini prebivalcev z enim otrokom jih je 26,72 % doseglo višjo raven, pri tistih z dvema ali tremi okrog 20 %, s štirimi 16,02 %, s petimi pa nihče.

Če primerjamo podatke o številu otrok, ki jih imajo prebivalci, in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija z drugimi regijami v Sloveniji, ima regija največ vzporednic s podravsko regijo. Pri obeh regijah se deleži prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi z večanjem števila otrok manjšajo, poleg tega pa ni velikih odmikov, saj so vsi

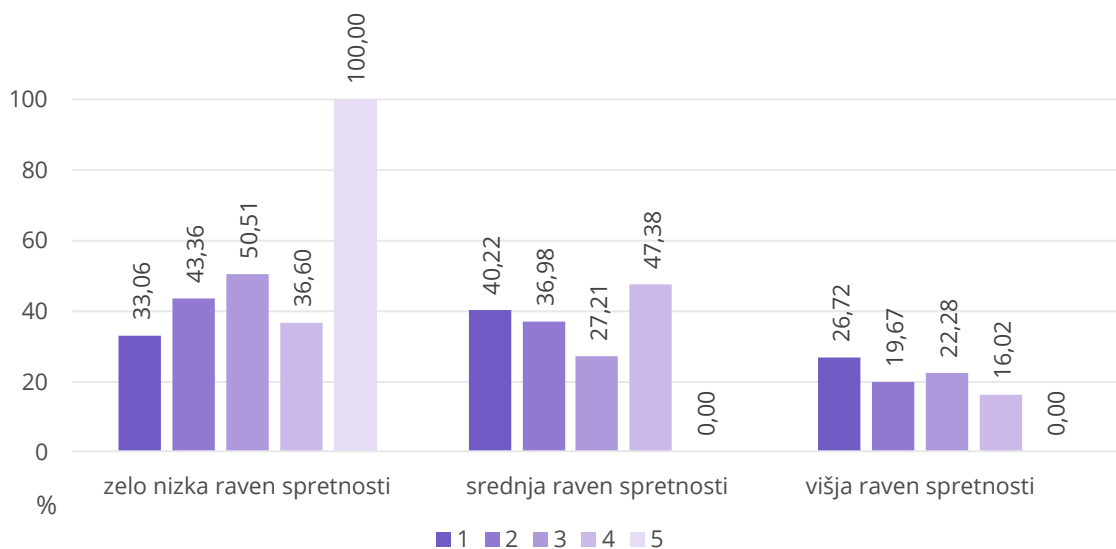
deleži velikosti okrog 15- do 25-odstotni. Tudi po podatkih o številu članov v gospodinjstvu so deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi v regiji jugovzhodna Slovenija najbolj primerljivi s podravsko regijo v skupini prebivalcev, ki bivajo v dvo-, tro-, štiri- in petčlanskih gospodinjstvih. V nasprotju s podravsko regijo pa ima regija jugovzhodna Slovenija precej višje deleže besedilno najspretnějšíh prebivalcev med tistimi, ki živijo v številnejših gospodinjstvih, in manj med tistimi iz enočlanskega gospodinjstva (delež kot v zasavski regiji).

Slika 23: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v regiji jugovzhodna Slovenija

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 24: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v regiji jugovzhodna Slovenija

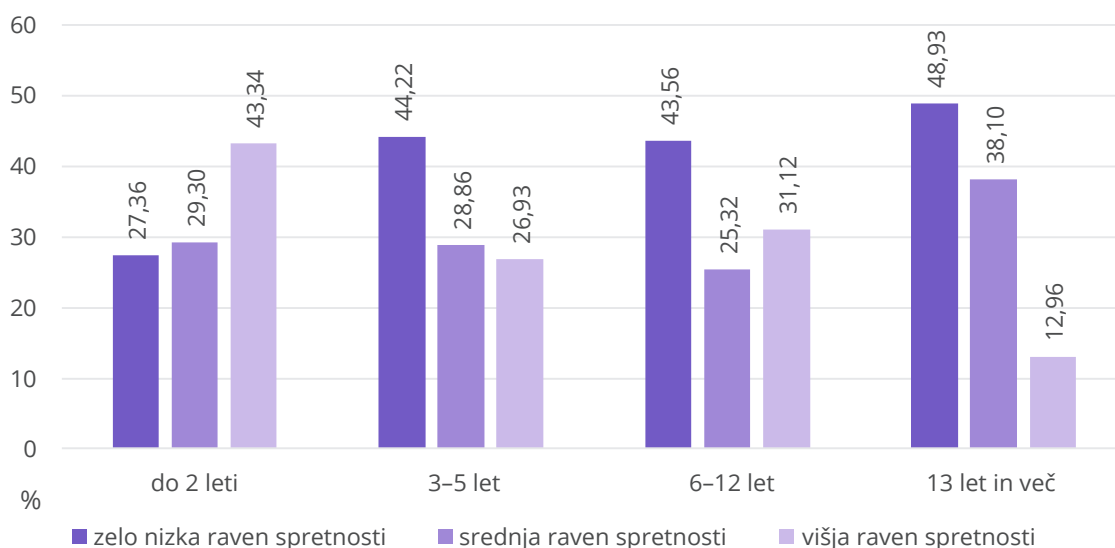

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zaznali smo razlike glede na starost otrok: pri prebivalcih z najmlajšim otrokom, starim do 2 leti, je delež tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti 43,34 %, pri drugih pa vsaj za 10 odstotnih točk manjši. Najmanjši je v skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim 13 let ali več, v njej jih samo 12,96 % dosega višje ravni spretnosti. Če primerjamo podatke o starosti najmlajšega otroka in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija s temi podatki v drugih regijah v Sloveniji, je regija podobna podravski. Obe se z

deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi gibljeta okrog povprečja regij. Deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi sta nekoliko večja med tistimi, ki imajo najmlajšega otroka starega od 3 do 5 let in več kot 12 let, nekoliko manjša pa v skupinah prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim do 3 leta in od 6 do 12 let.

Slika 25: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v regiji jugovzhodna Slovenija

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Preglednica 16: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v regiji jugovzhodna Slovenija

STAROST NAJSTAREJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	38,20	12,52	38,32	49,69
srednja raven spretnosti	57,44	35,45	30,92	34,70
višja raven spretnosti	4,36	52,03	30,76	15,61
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med prebivalci regije jugovzhodna Slovenija, ki imajo soproge ali partnerje dijake ali študente, jih višjo raven besedilnih spretnosti dosega 41,02 %. Tudi v skupini tistih, katerih soprogo ali partner je zaposlen za polni delovni čas (30,52 %) ali je brezposeln (28,24 %), jih precejšen delež dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Če primerjamo podatke o trenutnem zaposlitvenem položaju soproga ali partnerja in dosežke pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija z drugimi regijami v Sloveniji, ima opazovana regija podoben delež prebivalcev z višjimi spretnostmi kot podravska regija med tistimi, katerih soprogo ali partner je vajenec ali pripravnik, opravlja delo v gospodinjstvu, je zaposlen za polni delovni čas ali je upokojen. Med tistimi, ki so zaposleni za krajši delovni čas, jih manjši delež dosega višjo raven besedilnih spretnosti samo v savinjski in koroški regiji. V regiji jugovzhodna Slovenija je delež prebivalcev z višjo ravni spretnosti med tistimi, katerih soprogo ali partner je dijak ali študent, podoben kot v osrednjeslovenski regiji in manjši kot v podravski, pri tistih, katerih soprogo ali partner je brez zaposlitve, pa je podoben kot v obalno-kraški in gorenjski regiji ter večji kot v podravski regiji.

Priseljensko ozadje prebivalcev v regiji jugovzhodna Slovenija: Delež tujih državljanov je bil leta 2019 četrti najnižji med slovenskimi regijami in je znašal 5,4 % (STAGE, b. l.). V regiji jugovzhodna Slovenija in pomurski regiji živi prevladujoči del romske skupnosti v Sloveniji, popis prebivalstva leta 2002 je zabeležil 1074 pripadnikov te skupnosti. Od tujih narodnosti v tam prevladujejo Hrvati in Srbi (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Delež tujcev iz držav z območja nekdanje Jugoslavije je drugi največji v celotni Sloveniji (za zasavsko regijo), posledično sta deleža tujcev iz držav članic Evropske unije in drugih držav manjša, a za razliko od drugih regij, z izjemo osrednjeslovenske regije in savinjske, v ravnovesju (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

Priseljensko ozadje prebivalcev v regiji jugovzhodna Slovenija razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 9,70 % prebivalcev, ki so priseljenci prve generacije, 4,30 % pa druge generacije. V prvi generaciji priseljencev jih 12,81 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti, omenjeno raven pa dosega polovica priseljencev druge generacije (51,33 %). Če primerjamo podatke o priseljenem ozadju in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija z drugimi regijami v Sloveniji, dosega med priseljenci prve generacije višjo raven spretnosti podoben delež kot v goriški regiji (manjši delež imajo primorsko-notranjska, zasavska in koroška regija). Nasproten pa je v regiji jugovzhodna Slovenija položaj med priseljenci druge generacije, saj dosegajo v večjem deležu med regijami višjo raven samo še v obalno-kraški in savinjski regiji.

Preglednica 17: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v regiji jugovzhodna Slovenija

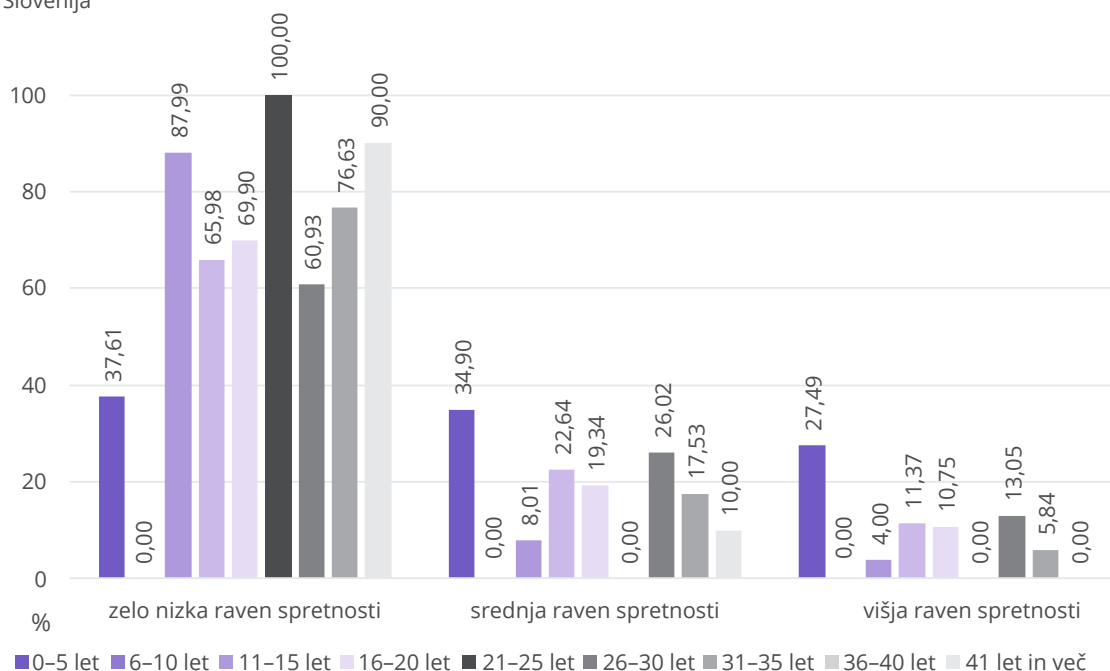
PRVA IN DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV	PRVA GENERACIJA PRISELJENCEV		DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV		NISO PRISELJENCI PRVE ALI DRUGE GENERACIJE	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	5651	64,19	987	25,15	26962	34,49
srednja raven spretnosti	2025	23,00	923	23,52	28088	35,93
višja raven spretnosti	1128	12,81	2015	51,33	23117	29,57
Skupaj	8804	100,00	3925	100,00	78168	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri priseljencih, ki so se prvič v Slovenijo priselili pred šestim letom, jih je 27,49 % doseglo višjo raven besedilnih spretnosti. Pri priseljenih pozneje je delež okrog 10 % ali manj. Deleži, ki predstavljajo prebivalce z višjimi besedilnimi spretnostmi v posameznih skupinah starosti ob priselitvi v Slovenijo, so v regiji jugovzhoda Slovenija v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji med najmanjšimi. V skupini priseljenih pred svojim šestim letom, v kateri je delež tistih z višjo spretnostjo podoben kot v savinjski in obalno-kraški regiji, dosegajo omenjeno raven v manjšem deležu v koroški, pomurski, zasavski in goriški regiji.

Slika 26: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v regiji jugovzhodna Slovenija

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Glede na leto priselitve ni večjih razlik: v skupini priseljenih med letoma 1961 in 1990 dosega 13,74 % priseljenih višjo raven besedilnih spretnosti, pri tistih leta 1991 ali pozneje pa 12,30 %. Pri večini regij v Sloveniji. Če primerjamo deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini priseljenih med letoma 1961 in 1990 ter po letu 1990, je delež med tistimi, ki so se priselili po letu 1990, večji (razen v primorsko-notranjski in koroški regiji). V regiji jugovzhodna Slovenija je delež prebivalcev z višjo ravni spretnosti med tistimi, ki so se priselili po letu 1990, sicer manjši kot pri prej priseljenih, vendar razlika ni tako očitna oziroma sta deleža skoraj izenačena, podobno kot v osrednjeslovenski regiji. Delež priseljenih z višjimi spretnostmi med tistimi, ki so prišli v Slovenijo med letoma 1961 in 1990, je v regiji jugovzhodna Slovenija po velikosti podoben kot v primorsko-notranjski regiji, med tistimi, ki so se priselili po letu 1990, pa kot v zasavski regiji.

V skupini prebivalcev, ki niso naravni govorci slovenščine, jih v regiji jugovzhodna Slovenija večji delež dosega zelo nizko raven besedilnih spretnosti (59,79 %) in manjši delež (17,43 %) višjo raven. Če primerjamo delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki niso naravni govorci slovenščine, z drugimi regijami v Sloveniji, dosegajo omenjeno raven v podobnem deležu v posavski regiji (18,65 %).

Dosežena izobrazba staršev (matere): Če je bila mati ali skrbnica rojena v Sloveniji, dosega višjo raven besedilnih spretnosti 30,32 % prebivalcev, če ni bila, pa 23,86 %. V podobnih deležih dosegajo prebivalci višjo raven besedilnih spretnosti tudi v podravski regiji, vrednosti deležev pa so povprečne glede na vse regije v Sloveniji. Pri odraslih z materami ali skrbnicami z višjo ali visokošolsko izobrazbo jih je 60,63 % doseglo višjo raven besedilnih spretnosti. Če je imela mati oziroma skrbnica srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), jih je to raven doseglo 37,95 %, če pa je imela nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, 20,79 %. Če primerjamo podatke o izobrazbi matere ali skrbnice in dosežkih prebivalcev pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija z drugimi regijami v Sloveniji, imajo podoben delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev z materjo ali skrbnico, ki je imela nižjo poklicno izobrazbo ali višjo ali visokošolsko izobrazbo, v savinjski regiji, delež med tistimi, katerih mati ali skrbnica je imela srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), pa je podoben kot v podravski regiji.

Preglednica 18: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v regiji jugovzhodna Slovenija

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	27325	46,24	6472	22,87	1194	13,50
srednja raven spretnosti	19487	32,98	11089	39,18	2290	25,87
višja raven spretnosti	12284	20,79	10742	37,95	5365	60,63
Skupaj	59095	100,00	28303	100,00	8849	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

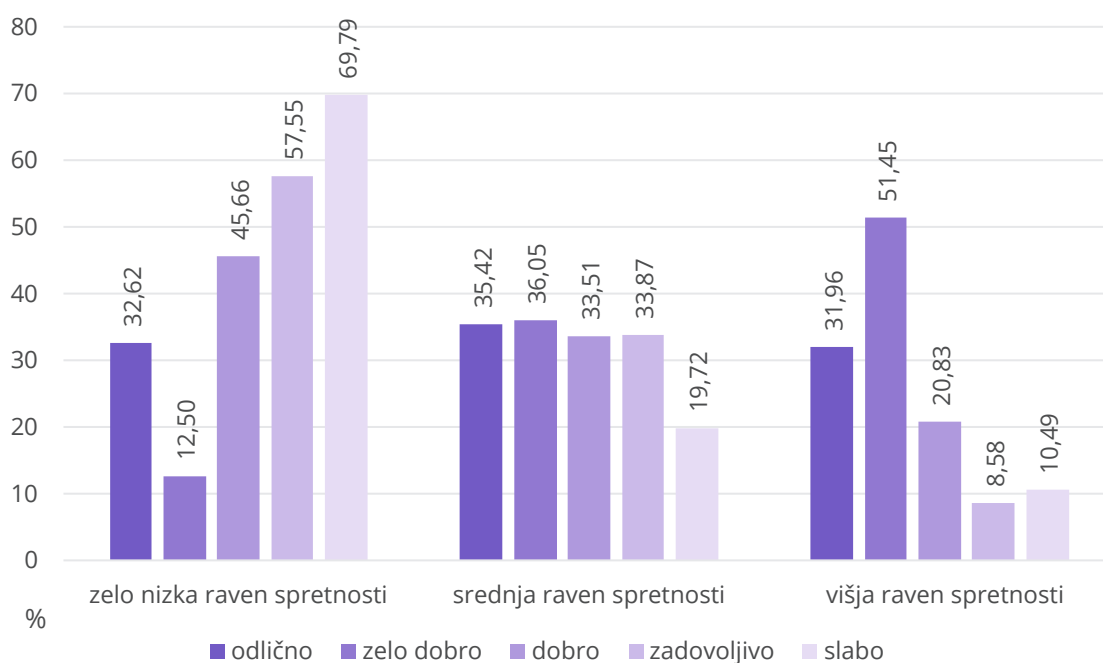
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v regiji jugovzhodna Slovenija: V

regiji jugovzhodna Slovenija je bilo na 100.000 prebivalcev konec leta 2019 240,5 zdravnikov, to uvršča regijo na četrto mesto po najmanjšem številu zdravnikov (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Odsotnost z dela iz zdravstvenih razlogov je bila v tej regiji zelo blizu državnega povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Poškodb pri delu je bilo podpovprečno leta 2019 (podobno kot v zasavski regiji; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Pri boleznih obtočil, raku in sladkorni bolezni je regija nekoliko nad povprečjem, vendar ne izstopa (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12 in Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Povprečje stopenj umrljivosti med letoma 2015 in 2019 je 9,9 na 1000 prebivalcev, tako kot v koroški regiji, in tik pod povprečno vrednostjo celotne Slovenije. Stopnja umrljivosti za leto 2020 znaša 11,4 na 1000 prebivalcev (Presežna umrljivost, 2020).

Polovica prebivalcev, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro (51,45 %), ima višjo raven besedilnih spretnosti. Pri tistih, ki so ga ocenili kot odlično, so deleži enakomerneje porazdeljeni med vse tri ravni (zelo nizko 32,62 %, srednjo 35,42 % in višjo 31,96 %). Če primerjamo podatke o oceni zdravstvenega stanja in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija z drugimi regijami v Sloveniji, je regiji najbolj podobna podravska regija z izjemo skupine, ki je svoje zdravje ocenila kot zelo dobro in slabo. Po deležu prebivalcev z višjo ravnijo med tistimi, ki svoje zdravje ocenjujejo kot zelo dobro, izstopa regija jugovzhodna Slovenija z velikim deležem, podobnem tistemu v savinjski regiji, ki ima v drugih skupinah tudi do 20 % večje deleže kot regija jugovzhodna Slovenija. Regija jugovzhodna Slovenija ima tudi velik delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot slabo. Omenjeni delež je večji kot v savinjski regiji. Podobno kot pri gorenjski regiji je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v regiji jugovzhodna Slovenija med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot slabo, večji kot med tistimi, ki ga ocenjujejo kot zadovoljivo.

Slika 27: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v regiji jugovzhodna Slovenija

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

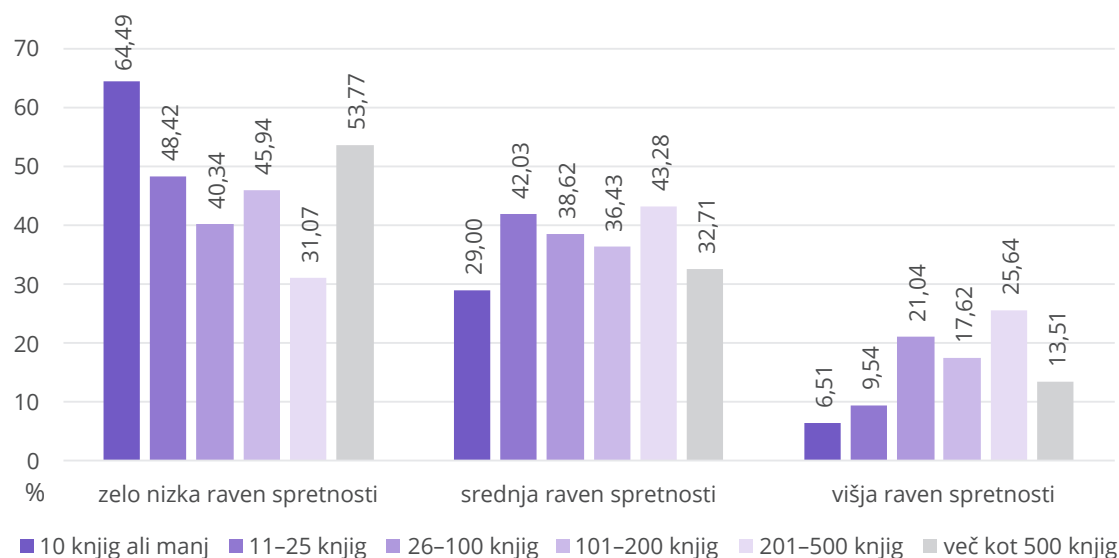
Koroška regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v koroški regiji:

Pri prebivalcih, ki imajo doma od 201 do 500 knjig, jih četrtnina (25,64 %) dosega višjo raven besedilnih spretnosti, pri tistih, ki imajo doma od 26 do 100 knjig, pa petina (21,04 %). V preostalih skupinah dosega višjo raven besedilnih spretnosti manj kot 20 % prebivalcev.

Če primerjamo podatke o številu knjig v gorenjski regiji in dosežkih pri besedilnih spretnostih z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, opazimo, da je trend spreminjanja deležev tistih z najvišjimi besedilnimi spretnostmi v neki skupini zelo podoben kot v gorenjski regiji, le da so vrednosti deležev v koroški regiji precej manjše. Po višini deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi je koroška regija za zasavsko med statističnimi regijami z najmanjšimi deleži. V nasprotju z zasavsko, pomursko regijo in regijo jugovzhodna Slovenija, kjer največji delež prebivalcev dosega višjo raven besedilnih spretnosti v skupini tistih, ki imajo doma od 100 do 200 knjig, ima koroška prav v tej skupini najmanjši delež tudi v primerjavi z drugimi regijami (17,62 %). Tudi med delovno aktivnimi prebivalci Slovenije z višjimi spretnostmi je bilo ugotovljeno, da jih ima največ doma od 26 do 100 knjig (37,76 %) in od 101 do 200 knjig (19,41 %; Javrh, 2020a, str. 35, preglednica 4).

Slika 28: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v koroški regiji

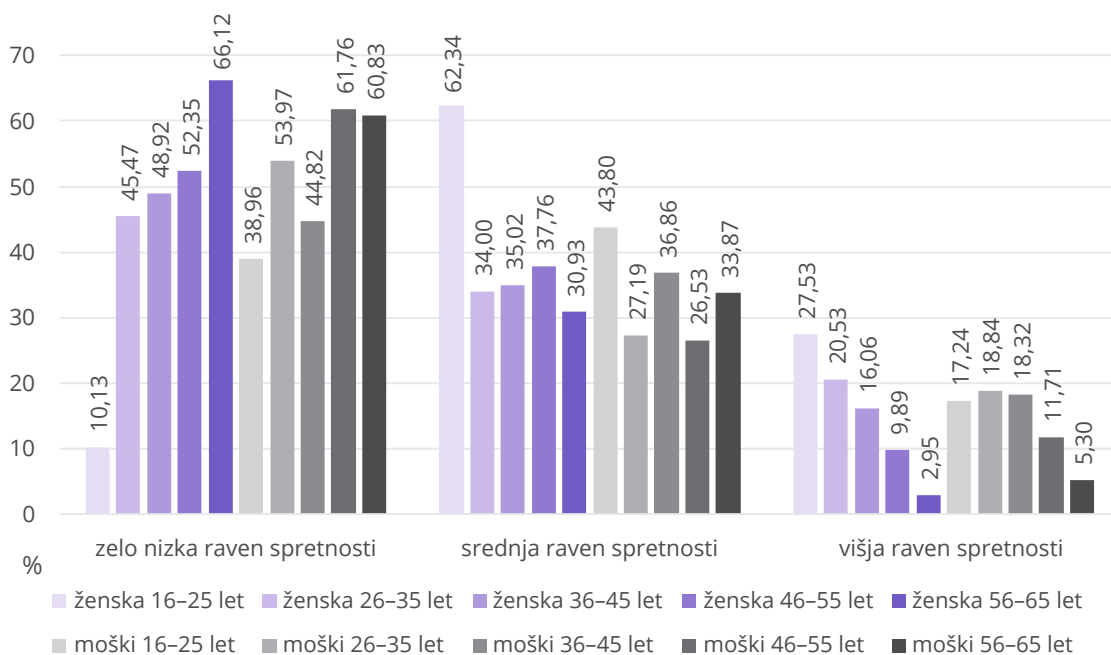
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v koroški regiji: Koroška statistična regija je po številu prebivalcev tretja najmanjša regija. Leta 2019 je živel na tej površini približno 71.000 prebivalcev ali 3 % vseh prebivalcev Slovenije, to je približno toliko, kolikor jih je živel v zasavski ali primorsko-notranjski regiji. Po spolni sestavi prebivalstva prevladujejo moški, teh je 603 več kot žensk. Po podatkih iz leta 2019 je povprečna starost prebivalstva v regiji 44,3 leta, to je več od državnega povprečja (43,4 leta). V regiji je odstotek mlajših (od 0 do 14 let) in starejših prebivalcev (65 let in več) v povprečju celotne Slovenije (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega 27,53 % žensk in 17,24 % moških iz najmlajše skupine (opd 16 do 25 let). Majhen delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti je tudi v preostalih starostnih skupinah. V najstarejši skupini (od 56 do 65 let) dosega višjo raven besedilnih spretnosti 2,95 % žensk in 5,30 % moških.

Deleži žensk v koroški regiji, ki dosega višjo raven besedilnih spretnosti v določeni starostni skupini, se s starostjo linearno zmanjšujejo in so, če primerjamo velikost deležev z velikostjo v drugih slovenskih regijah, med najmanjšimi. Samo skupina najmlajših koroških žensk, starih od 16 do 25 let, dosega višje besedilne spretnosti v nekoliko večjem deležu kot zasavska in posavska regija, pri drugih starostnih skupinah so najnižje vrednosti v koroški regiji. Deleži moških z višjimi besedilnimi spretnostmi so v starostnih skupinah do šestinštiridesetega leta stalni, nato pa se zmanjšujejo. Enak trend je opaziti v savinjski regiji, le da so tam deleži večji. Starostna skupina moških, starih od 46 do 55 let, dosega v koroški regiji višje besedilne spretnosti v podobnem deležu kot v goriški regiji, v manjšem deležu kot najmlajši (od 16 do 25 let) in najstarejši (od 56 do 65 let) moški v koroški regiji pa dosega višje ravni besedilnih spretnosti samo še v zasavski regiji.

Slika 29: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v koroški regiji

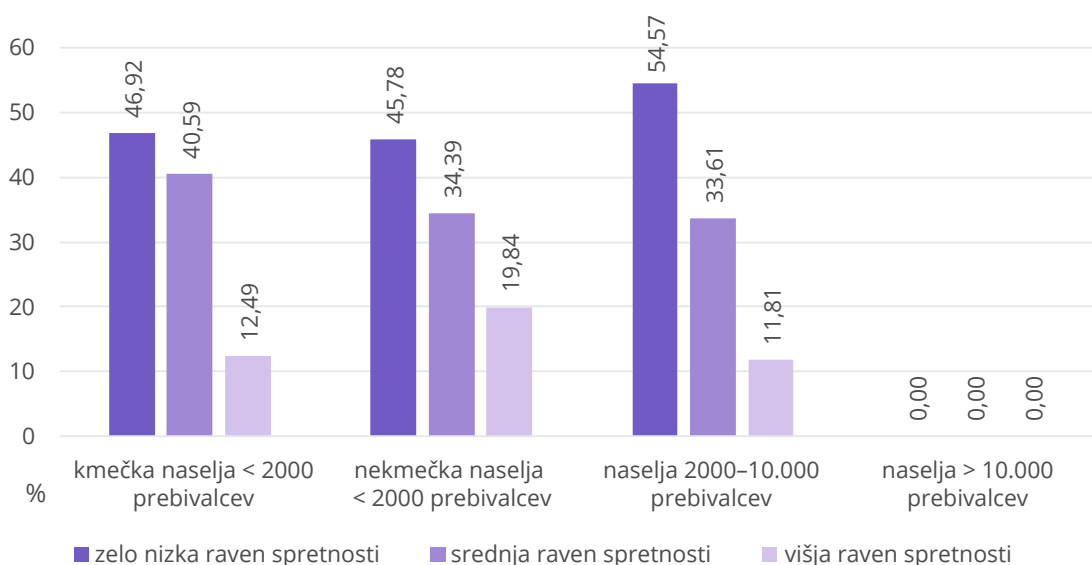
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Zavse občine v koroški regiji je značilno upadanje števila prebivalcev. Demografsko homogeno območje podeželske poselitve je leta 2018 zajemalo večji del površine statistične regije, zaradi redkejšje poselitve pa je tam živela tretjina prebivalstva (Nared idr., 2019, str. 76). Koroška obsega pet urbanih občin (Mežica, Prevalje, Ravne, Dravograd in Slovenj Gradec), ki sestavljajo prostorsko povezan kompleks, in sedem podeželskih občin zahodno, vzhodno in južno od njih (Nared idr., 2019, str. 76). Z 68 prebivalci na kvadratni kilometer je četrta najredkeje poseljena regija (manjšo gostoto poseljenosti imajo primorsko-notranjska, goriška in jugovzhodna Slovenija; Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.).

V vseh tipih naselji v koroški regiji prevladuje delež prebivalcev, ki dosegajo zelo nizko raven besedilnih spretnosti. Petina prebivalcev (19,84 %) v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci dosega višjo raven besedilnih spretnosti. V enako velikih kmečkih naseljih in naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci predstavljajo tisti z višjo ravniyo spretnosti le dobro desetino tam živečih.

Za polovico statističnih regij v Sloveniji je značilno, da so po sestavi prebivalcem z višjimi ravnmi besedilnih spretnosti najbolj naklonjena nekmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci. To velja za savinjsko, gorenjsko, zasavsko, primorsko-notranjsko, posavsko in koroško regijo. V primeru zasavske regije to velja tudi za naselja z več kot 10.000 prebivalci, teh pa v koroški regiji pa tudi v primorsko-notranjski in posavski ni. Tako kot v zasavski tudi v koroški regiji predstavljajo najmanjši delež prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi med tistimi, ki živijo v naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci, s podobnim deležem pa sledijo kmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci. Tudi velikosti deležev so skoraj enake kot v zasavski regiji.

Slika 30: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v koroški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v koroški regiji in visoki dosežki pri spretnostih:

Izobrazbena struktura ni najugodnejša, saj je imelo leta 2019 24,7 % prebivalstva dokončano zgolj osnovno šolo ali manj, po deležu prebivalcev s srednjo šolo pa je bila regija na drugem mestu (večji delež je imela le podravska). Delež prebivalcev (od 25 do 64 let) z višje- ali visokošolsko izobrazbo je bil tukaj drugi najmanjši (19,4 %, enako kot še zasavska in posavska regija). Manjši je bil samo še v pomurski regiji (17,5 %; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Število študentov na 1000 prebivalcev (36) je bilo nekoliko manjše od slovenskega povprečja. Kljub temu so poprejšnje raziskave rezultatov PIAAC pokazale, da je delež podkvalificiranih najmanjši v koroški, zasavski regiji in v regiji jugovzhodna Slovenija (Domadenik idr., 2018a, str. 66).

Delež bruto dodane vrednosti iz storitvenih dejavnosti je bil leta 2019 drugi najmanjši med regijami. Po razporeditvi deležev je regija podobna posavski, ki ima ravno tako majhen delež bruto dodane vrednosti v storitvenih dejavnostih in delež v industriji, ki predstavlja polovico bruto dodane vrednosti v regiji. Bruto dodana vrednost v kmetijskih dejavnostih je 5,3 % (SiStat, b. l.). V koroški regiji je bilo leta 2016 v uporabi 4,5 % kmetijskih zemljišč, sicer pa je delež tistih, ki so namenjena kmetijstvu, podobno kot v gorenjski regiji, med najmanjšimi v državi (39 %; Regije v številkah, 2018, 16).

Skupina kvalificiranih poklicev ima najbolj enakomerno razporejene deleže po ravneh (35,37 % zelo nizka raven, 34,35 % srednja raven in 30,28 % višja raven besedilnih spretnosti). Višjo raven besedilnih spretnosti dosega 5,13 % prebivalcev, ki opravljajo polkvalificirane poklice za industrijski način dela, in 6,68 % tistih z osnovnimi poklici za preprosta dela.

Na podlagi podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) je bilo izračunano ujemanje izobrazbe in spretnosti z zahtevami delovnega mesta (Domadenik idr., 2018a, str. 37–96). Delež podkvalificiranih je najmanjši v koroški, zasavski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija (Domadenik idr., 2018a, str. 66). Če pa opazujemo neujemanje besedilnih spretnosti po dejavnosti med regijami, izstopajo z največjim deležem prenizke ravni spretnosti zasavska, podravska, goriška in koroška regija, povsod tam je delež nad 5 % (Domadenik idr., 2018a, str. 70).

Za koroško regijo se je pokazalo, da dosega višjo raven besedilnih spretnosti med osnovnimi poklici večji delež prebivalcev kot med tistimi, ki so polkvalificirani za industrijski način dela. Enaka so opažanja tudi v regiji jugovzhodna Slovenija, primorsko-notranjski in še posebno v pomurski regiji. Če primerjamo delež prebivalcev koroške regije z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v skupini tistih z osnovnimi poklici z drugimi regijami, imajo manjše deleže podravska, goriška, posavska in zasavska regija. Deleži med polkvalificiranimi poklici so manjši samo še v zasavski regiji, med kvalificiranimi poklici pa ima koroška najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v primerjavi z vsemi drugimi statističnimi regijami v Sloveniji.

Preglednica 19: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v koroški regiji

KVALIFIKACIJE OZIROMA ZAHTEVNOST TRENUTNEGA DELA	OSNOVNI POKLICI ZA PREPROSTA DELA	POLKVALIFICIRANI POKLICI ZA INDUSTRIJSKI NAČIN DELA	POLKVALIFICIRANI POKLICI ZA NEINDUSTRIJSKI NAČIN DELA	KVALIFICIRANI POKLICI
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	59,89	62,59	47,64	35,37
srednja raven spretnosti	33,44	32,29	33,96	34,35
višja raven spretnosti	6,68	5,13	18,41	30,28
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

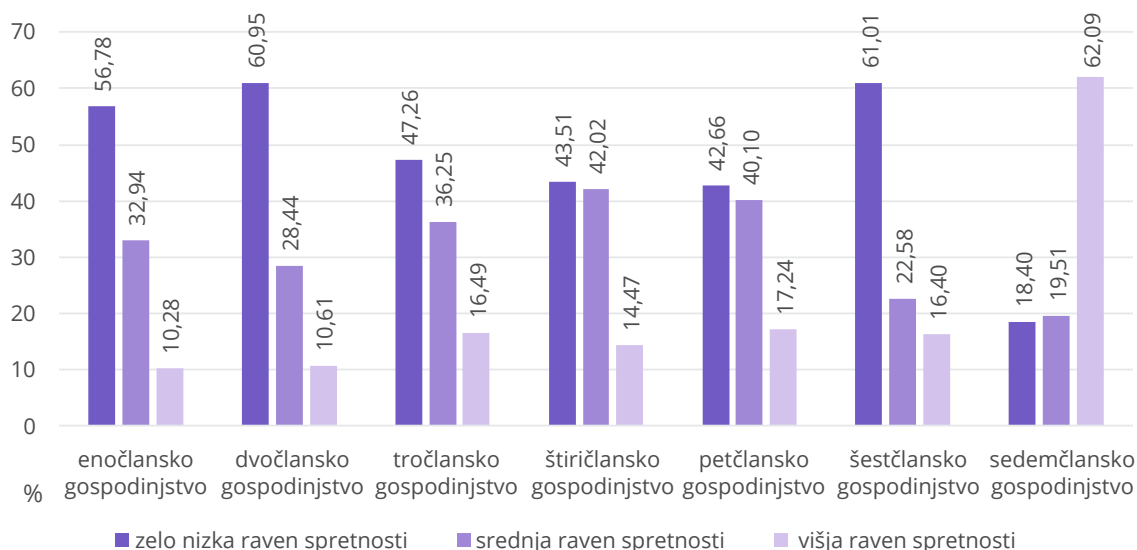
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) okoliščine prebivalcev v koroški regiji: Stopnja delovne aktivnosti v koroški regiji je tretja najnižja v državi (62,2%). Nižjo stopnjo delovne aktivnosti imata samo še pomurska in podravska regija. Stopnja registrirane in anketne brezposelnosti za leto 2020 je v mejah slovenskega povprečja (ZRSZ, b. I.; SiStat, b. I.). Znesek socialnih transferjev MDDSZ na 100.000 prebivalcev je leta 2020 za regijo znašal 51 mio evrov, to je četrti najnižji znesek med regijami (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b). Koroška se je iz regije s povprečnimi stopnjami tveganja socialne izključenosti in revščine spremenila v regijo z najvišjimi vrednostmi obeh tveganj. Leta 2020 je vsak peti v regiji tvegala socialno izključenost, podobno je 17,7 % oseb tvegalo revščino (SiStat, b. I.). V koroški regiji je bilo leta 2020 resno materialno prikrajšanih 5,8 % oseb nad 15 let starosti, to je največja vrednost v državi (Inglič in Stare, 2020). Povprečna starost žensk ob rojstvu prvega otroka je bila v tej regiji najnižja (28,3 leta). Delež gospodinjestev, ki so se s svojimi prihodki zelo težko prebila skozi mesec, je bil v tej regiji leta 2019 največji. Znašal je 8 %. Delež gospodinjestev, ki bi lahko poravnala nepričakovane izdatke v višini 650 evrov iz lastnih sredstev, pa je bil na Koroškem najmanjši, in sicer je bilo takih gospodinjestev 51 %. Kar 89 % tamkajšnjih gospodinjestev pa je ocenilo, da je njihovo stanovanje v dobrem stanju (to pomeni, da toliko gospodinjestev ni imelo težav niti zaradi puščajoče strehe, vlažnih sten ali vlažnih temeljev niti zaradi trhljih okenskih okvirov ali trhljih tal).

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega četrtnina (23,18 %) tistih, ki živijo samsko, in osmina (12,19 %) tistih, ki živijo s soprogom ali partnerjem. Podobno dosega višjo raven tudi četrtnina (23,44 %) tistih, ki nimajo otrok, in desetina tistih z otroki (10,50 %). Višjo raven besedilnih spretnosti tisti s štirimi in petimi otroki ne dosegajo, pa tudi prebivalci z manj otroki redko dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti (od 10,05 do 11,33 % z enim do tremi otroki). Presenetljivo pa večji del (62,09 %) tistih, ki živijo v sedemčlanskem gospodinjstvu, dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Koroška regija je od vseh regij v Sloveniji z največjim deležem prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki živijo v sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu. Na drugi strani je v koroški regiji med tistimi, ki živijo v štiričlanskem gospodinjstvu, med vsemi regijami najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi. Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na število članov gospodinjstva je v koroški regiji podoben tistemu v zasavski, predvsem v dvo-, tro- in petčlanskem gospodinjstvu, obe regiji pa imata najnižje vrednosti od vseh regij v Sloveniji.

Slika 31: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v koroški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Četrtnina (23,98 %) prebivalcev, ki imajo najmlajšega otroka starega do 6 do 12 let, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. V drugih starostnih skupinah najmlajšega otroka obsegajo starši z višjimi spretnostmi delež, ki je okrog 7-odstoten.

Če primerjamo podatke starosti najmlajšega otroka ter dosežkov pri besedilnih spretnostih v koroški regiji z drugimi regijami v Sloveniji, so deleži prebivalcev, ki dosega višje besedilne spretnosti, med najnižjimi in precej podobni tistim v zasavski regiji. Le v skupini prebivalcev, katerih najmlajši otrok je mlajši od 3 let, je večji odmik, saj v zasavski regiji vsi v omenjeni skupini dosega zelo nizko raven besedilnih spretnosti. V skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim od 6 do 12 let, v manjšem deležu od koroške regije dosega višjo raven besedilnih spretnosti posavska, goriška in zasavska regija.

Preglednica 20: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v koroški regiji

STAROST NAJMLAJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	68,62	50,41	44,33	54,83
srednja raven spretnosti	23,59	42,90	31,69	38,36
višja raven spretnosti	7,79	6,68	23,98	6,81
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Prebivalci, katerih soprogi ali partnerji so dijaki ali študenti, dosegajo po večini (63,18 %) višjo raven besedilnih spretnosti. Višjo raven besedilnih spretnosti dosega tudi šestina (15,05 %) prebivalcev s trajno invalidnim soprogom ali partnerjem in podoben delež (14,66 %) tistih, ki so v skupini prebivalcev s soprogi ali partnerji zaposlenimi za polni delovni čas; pri drugih skupinah so deleži 10 % ali manj.

V skupinah prebivalcev, ki imajo soproga ali partnerja upokojenega, brezposelnega in zaposlenega za krajši delovni čas, je delež tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v koroški regiji, če ga primerjamo z drugimi statističnimi regijami v Sloveniji, najmanjši, v skupini tistih, katerih soprogi ali partnerji so zaposleni za polni delovni čas, pa ima manjši delež samo še zasavska regija. Nasprotno pa ima v skupini prebivalcev, katerih partner ali soproga je dijak ali študent, koroška regija enega izmed največjih deležev tistih z višjimi besedilnimi spretnostmi (večji delež imata samo še goriška in podravska regija).

Preglednica 21: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v koroški regiji

TRENTNI ZAPOLITVENI POLOŽAJ SOPROGA ALI PARTNERJA	VAJENEC, PRIPRAVNIK	OPRAVLJA DELO V GOSPODINJSTVU ALI SKRBI ZA OTROKE ALI DRUŽINO	ZAPOLN ZA POLNI DELOVNI ČAS (SAMOA- POSLEN, ZAPOLN)	UPOKOJEN ALI PREDČASNO UPOKOJEN
%	%	%	%	%
zelo niza raven spretnosti	/	41,20	49,25	68,77
srednja raven spretnosti	/	58,80	36,09	29,84
višja raven spretnosti	/	0,00	14,66	1,38
Skupaj	/	100,00	100,00	100,00

DRUGO, DK, RF	ZAPOLN ZA KRAJŠI DELOVNI ČAS (SAMOA- POSLEN, ZAPOLN)	TRAJNO INVALIDEN	DIJAK, ŠTUDENT	BREZPOSELN
%	%	%	%	%
100,00	0,00	49,87	24,13	58,24
0,00	90,00	35,08	12,68	38,79
0,00	10,00	15,05	63,18	2,97
100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

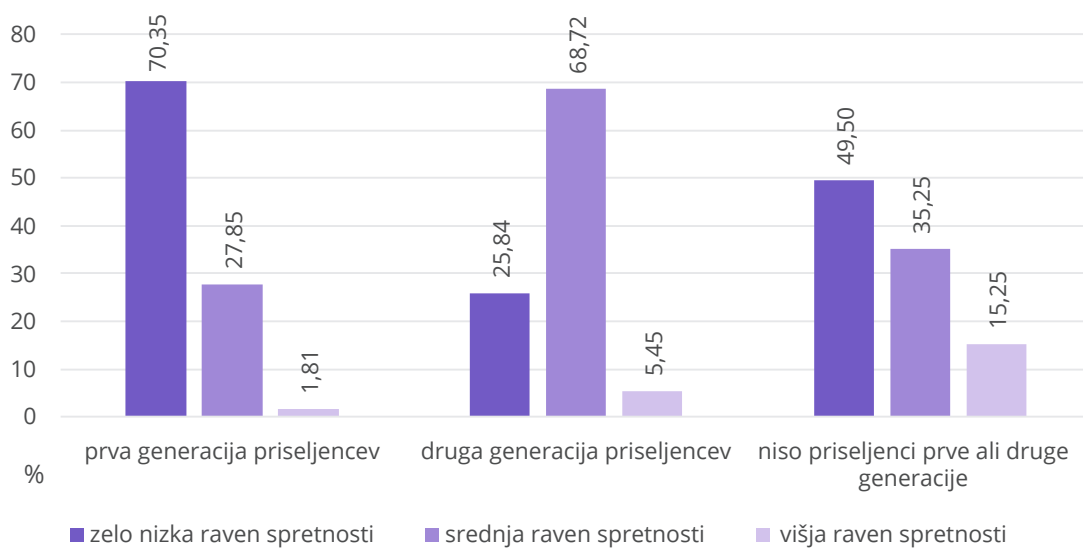
Priseljensko ozadje prebivalcev v koroški regiji: Delež tujih državljanov med prebivalci leta 2019 je bil v tej regiji drugi najmanjši (4,3 %), manjši je bil le še v pomurski regiji (1,9 %; STAGE, b. l.). Od tujih narodnosti po podatkih iz leta 2002 v regiji izstopajo Hrvati in Srbi (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Po podatkih iz leta 2013 so tujci z območja nekdanje Jugoslavije predstavljali v regiji 89,2 % tujcev, to je za 2,5 odstotne točke več kot v osrednjeslovenski regiji, regiji pa imata enak delež tujcev iz držav članic Evropske unije (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

Priseljensko ozadje prebivalcev v koroški regiji razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 3,80 % prebivalcev, ki so priseljenci prve generacije, 1,40 % pa druge generacije. V prvi generaciji priseljencev je le 1,81 % tistih, ki so dosegli višjo raven spretnosti, tudi v drugi generaciji jih je podobno majhen delež (5,45 %). Desetina prebivalcev koroške regije, ki niso rojeni v

Sloveniji, dosega višjo raven besedilnih spretnosti (10,81 %).

Če primerjamo podatek o državi rojstva ter dosežkih pri besedilnih spretnostih v koroški regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ima koroška regija najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini prebivalcev, ki so rojeni v Sloveniji, in tretji najmanjši delež med tistimi, ki niso rojeni v Sloveniji (manjši delež imata zasavska in primorsko-notranjska regija). Koroška regija ima tudi od vseh regij najmanjši delež priseljencev prve generacije z višjimi besedilnimi spretnostmi in tretji najmanjši, za zasavsko in goriško regijo, med priseljenici druge generacije.

Slika 32: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v koroški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri priseljenicah v koroški regiji, ki so se prvič priselili v Slovenijo med šestim in desetim letom, jih je več kot polovica dosegla višjo raven besedilnih spretnosti (56,24 %). Višjo raven dosega še petina (20 %) tistih, ki so se priselili pred šestim letom, in desetina (10 %) tistih, ki so se priselili v starosti od 26 do 30 let. Če podatke o starosti ob priselitvi in dosežkih pri besedilnih spretnostih v koroški regiji primerjamo z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, vidimo, da sta si zelo podobni s pomursko regijo. Poleg tega ima podoben delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini priseljenih v starosti od 26 do 30 let obalno-kraška regija. Z velikim deležem prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki so se priselili v starosti od 6 do 10 let, je koroška druga med regijami (za savinjsko regijo), v skupini priseljenih do 5 let pa je manjši delež samo še v zasavski in pomurski regiji.

Preglednica 22: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v koroški regiji

STAROST OB PRISELITVI V SLOVENIJO	0-5 LET		6-10 LET		11-15 LET		16-20 LET	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	18	10,00	85	26,26	42	30,00	0	0,00
srednja raven spretnosti	123	70,00	56	17,50	99	70,00	0	0,00
višja raven spretnosti	35	20,00	181	56,24	0	0,00	0	0,00
Skupaj	176	100,00	322	100,00	141	100,00	0	0,00

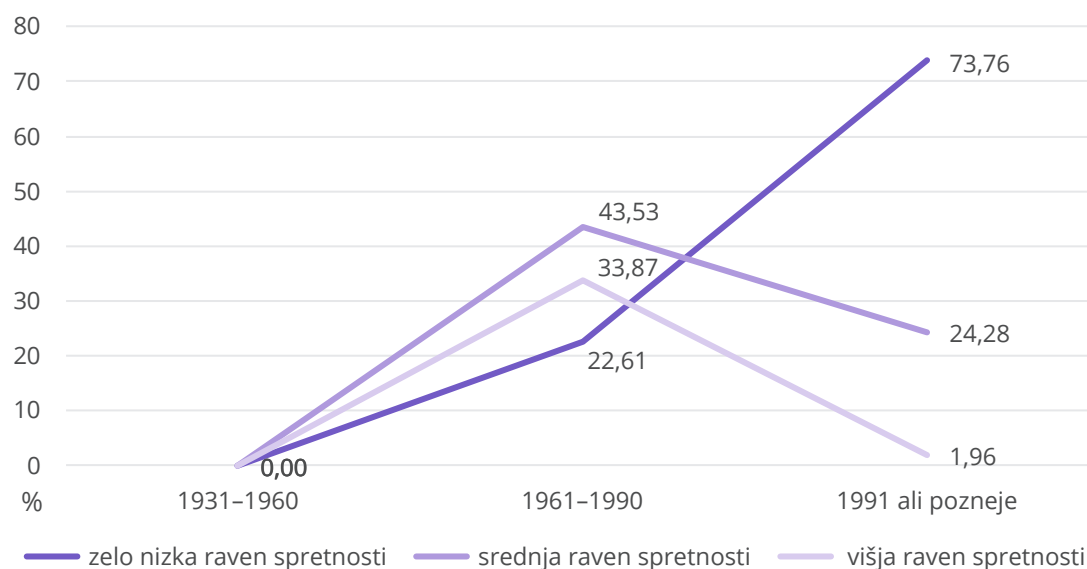
21-25 LET		26-30 LET		31-35 LET		36-40 LET		41 LET IN VEČ	
ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
748	81,23	98	30,00	240	100,00	0	0,00	143	80,00
173	18,77	196	60,00	0	0,00	0	0,00	36	20,00
0	0,00	33	10,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
921	100,00	327	100,00	240	100,00	0	0,00	179	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Glede na leto priselitve dosega višjo raven besedilnih spretnosti tretjina (33,87 %) priseljenih med letoma 1961 in 1990 ter 1,96 % leta 1991 ali pozneje. Takšen trend z izstopajočim deležem prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini priseljenih med letoma 1961 in 1990 ima od regij še primorsko-notranjska. Koroška regija ima v skupini priseljenih v času od 19961 do 1990 največji delež prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, sledi ji savinjska regija, ki ima skoraj za 10 % manjši delež. Nasprotno pa ima v skupini priseljenih po letu 1990 manjši delež od koroške le primorsko-notranjska regija, v omenjeni skupini nihče ne dosega te ravni.

Slika 33: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v koroški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega 14,81 % tistih, ki doma govorijo slovensko, in so edini v koroški regiji, ki dosegajo to raven besedilnih spretnosti. Podobno majhen delež prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je tudi v kategoriji, kjer smo opazovali razlike

med naravnimi govorci slovenščine in tistimi, ki niso. Med naravnimi govorci slovenskega jezika dosega v koroški regiji višjo raven besedilnih spretnosti 14,99 % prebivalcev, med tistimi, ki niso naravni govorci, pa 3,28 %. Deleža sta med najmanjšimi, če ju primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji. Podobne vrednosti kot koroška regija ima zasavska.

Dosežena izobrazba staršev (matere): V skupini, kjer mati ali skrbnica ni bila rojena v Sloveniji, jih je le 2,61 % doseglo višjo raven besedilnih spretnosti. Če primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji, je v skupini tistih z materami, ki niso bile rojene v Sloveniji, samo v zasavski regiji dosegel višjo raven besedilnih spretnosti tako majhen delež prebivalcev. Če je imela mati ali skrbnica nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, je 9,27 % odraslih iz koroške regije lahko doseglo najvišje ravni besedilnih spretnosti, če je imela srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), jih je te ravni doseglo 18,35 %, če je imela visoko izobrazbo, pa kar 34,63 %. Če je med drugimi regijami v skupini prebivalcev, katerih matere ali skrbnice so imele nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, višjo raven besedilnih spretnosti v zasavski regiji dosegal še nekoliko manjši delež prebivalcev (5,62 %), je v preostalih dveh skupinah koroška tista, ki ima med regijami najmanjše deleže.

Preglednica 23: Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali je mati ali skrbnica rojena v Sloveniji, v koroški regiji

MATI ALI SKRBNICA, ROJENA V SLOVENIJI	DA		NE	
	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	22966	49,57	1590	60,33
srednja raven spretnosti	16339	35,26	977	37,07
višja raven spretnosti	7028	15,17	69	2,61
Skupaj	46333	100,00	2636	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Preglednica 24: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v koroški regiji

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	16725	60,35	6289	38,26	1148	26,30
srednja raven spretnosti	8418	30,38	7132	43,39	1705	39,07
višja raven spretnosti	2568	9,27	3017	18,35	1511	34,63
Skupaj	27711	100,00	16438	100,00	4364	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v koroški regiji: Koroška je bila po največjem številu zdravnikov na 100.000 prebivalcev konec leta 2019 na četrtem mestu, za osrednjeslovensko, podravsko in obalno-kraško regijo. Imela je 309,8 zdravnika na 100.000 prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Zaposleni so bili isto leto bolniško največ odsotni med regijami. Povprečno je bil posameznik na leto na bolniškem staležu 10 dni več kot v osrednjeslovenski regiji, kjer je bilo bolniške odsotnosti najmanj (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Koroška je tudi regija, ki je prva po številu poškodb pri delu na 1000 zaposlenih. Vrednost za to regijo je še enkrat večja, kot je za obalno-kraško, kjer je bilo poškodb pri delu leta 2019 najmanj. Na srečo nobena od poškodb ni bila smrtna (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Glede bolezni obtočil je regija

blizu slovenskega povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13), isto velja za sladkorno bolezen (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Po stopnji rakavih obolenj je v primerjavi z drugimi regijami pri ženskah na drugem mestu, pri moških pa na četrtem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Glede na povprečje Slovenije se koroška statistična regija razlikuje še po večjem deležu abstinentov (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. f, str. 8). Po porabi antidepressivov je bila leta 2016 na drugem mestu med regijami v državi. Tako kot v goriški regiji je bilo predpisanih 69 dnevni odmerkov antidepressivov na 1000 prebivalcev (Regije v številkah, 2018, str. 9). Povprečna stopnja umrljivosti v petih letih pred pandemijo je bila v koroški regiji pod slovenskim povprečjem. Stopnja umrljivosti se je leta 2020 najbolj povečala prav v tej regiji, kar za 25 % (Presežna umrljivost, 2020).

Med prebivalci koroške regije, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro, je 22,04 % takih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, med tistimi, ki so ga ocenili kot slabo, pa jih je 5,23 %. Koroška ima med vsemi slovenskimi statističnimi regijami najmanjšo razliko med najboljšimi in najslabšimi samoocenami zdravja. V koroški regiji je tudi sicer med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot dobro ali odlično, najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, če jo primerjamo z drugimi regijami.

Preglednica 25: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in ocena lastnega zdravja v koroški regiji

OCENA LASTNEGA ZDRAVJA	ODLIČNO		ZELO DOBRO		DOBRO		ZADOVOLJIVO		SLABO	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	3888	44,31	7302	45,63	10251	54,98	1533	44,59	1582	75,00
srednja raven spretnosti	3713	42,32	5174	32,33	6554	35,15	1458	42,42	417	19,76
višja raven spretnosti	1172	13,36	3528	22,04	1840	9,87	446	12,98	110	5,23
Skupaj	8774	100,00	16004	100,00	18645	100,00	3437	100,00	2110	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

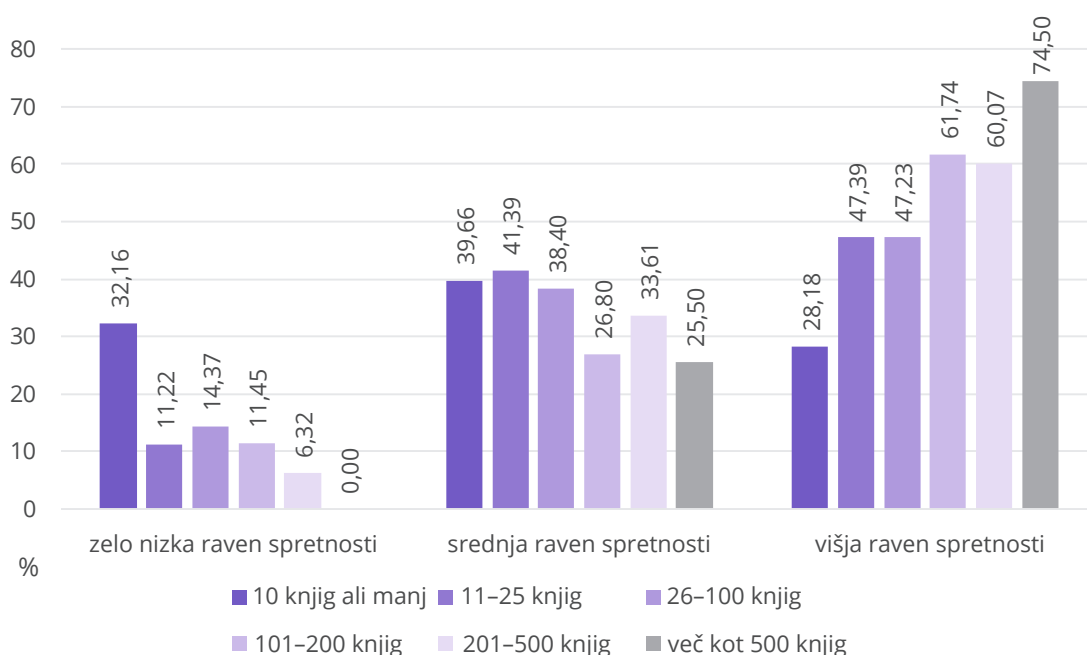
Obalno-kraška regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v obalno-kraški regiji: V obalno-kraški regiji velik delež prebivalcev dosega višjo raven besedilnih spretnosti, ta pa narašča skupaj s številom knjig, ki jih ti imajo v gospodinjstvu. Če jih v skupini prebivalcev, ki imajo doma 10 knjig ali manj, višjo raven dosega tretjina, se pri tistih z več kot 500 knjigami delež poveča na 74,50 %.

V obalno-kraški regiji sta skupini prebivalcev, ki imajo doma od 11 do 25 knjig in od 26 do 100 knjig, po deležu tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, skoraj izenačeni (okrog 47 %), enako velja tudi za skupini s 101 do 200 in 201 do 500 knjigami (okrog 60 %). Podoben trend ima med regijami v Sloveniji tudi posavska regija. Če primerjamo regije po velikosti deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v posamezni skupini, ima obalno-kraška regija največji delež v skupinah tistih, ki imajo doma do 25 knjig, v skupinah od 26 do 200 knjig pa je med regijami z največjimi deleži skupaj z osrednjeslovensko, delno tudi

pomursko regijo. Od regij z največjim deležem prebivalcev, ki dosežajo višjo raven besedilnih spretnosti, se najbolj razlikuje v skupini tistih, ki imajo doma od 201 do 500 knjig (savinjska in osrednjeslovenska regija imata v tej skupini skoraj 10 % več prebivalcev, ki dosežajo višjo raven besedilnih spretnosti). V skupini tistih, ki imajo doma več kot 500 knjig, je obalno-kraška regija zopet tista z največjim deležem prebivalcev z višjimi spretnostmi med regijami (tesno za njo je tudi osrednjeslovenska).

Slika 34: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v obalno-kraški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji:

Leta 2019 je v obalno-kraški regiji živel 115.613 oseb oziroma 6 % slovenskega prebivalstva, podobno kot v goriški in pomurski statistični regiji. Moških je 57.181, žensk pa 1251 več (SiStat, b. l.).

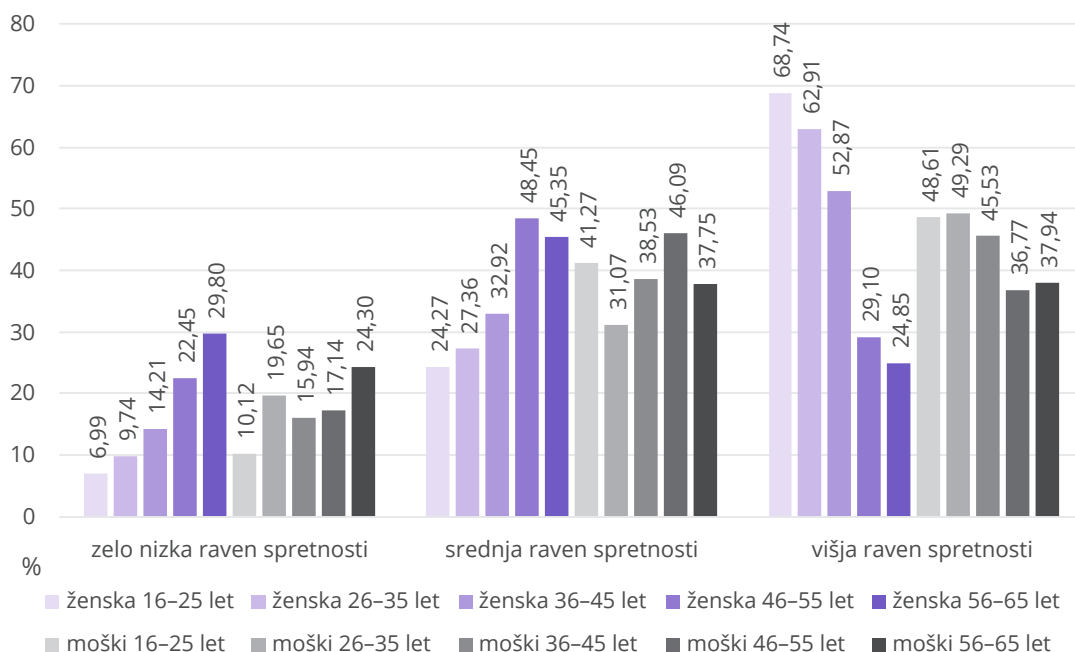
Povprečna starost prebivalcev je bila 44,7 leta, tretja najvišja na ravni regij. Neugodna starostna struktura se kaže v velikem deležu starejših in majhnem deležu mlajših prebivalcev v regiji. Po velikem deležu prebivalcev, starejših od 65 let, je regija na tretjem mestu v državi, pri mlajših od 15 let pa je zopet tretja, vendar tokrat po majhnem deležu (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

V obalno-kraški regiji pri ženskah v prvih treh starostnih skupinah (od 16 do 25 let 68,74 %, od 26 do 35 let 62,91 % in od 36 do 45 let 52,87 %) jih več kot polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Podobno je pri moških, le da se tam deleži gibljejo rahlo pod polovico (od 16 do 25 let 48,61 %, od 26 do 35 let 49,29 % in od 36 do 45 let 45,53 %). Nasprotno pa dosežajo moški v starejših starostnih skupinah (od 46 do 55 let 36,77 % in od 56 do 65 let 37,94 %) v večjem deležu višjo raven kot enako stare ženske (od 46 do 55 let 29,10 % in od 56 do 65 let 24,85 %).

Če primerjamo podatke o spolu in starosti ter dosežkih pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji z drugimi regijami v Sloveniji, so vrednosti, ki veljajo za ženske, med najvišjimi skupaj z osrednjeslovensko in pomursko regijo. V obalno-kraški regiji je celo največji delež mladih žensk, ki dosežajo višje besedilne spretnosti, v skupini najmlajših, starih od 16 do 25 let, v primerjavi z vsemi regijami. Spretnosti pri ženskah v obalno-kraški regiji močno upadejo po petinštiridesetem letu; delež žensk, ki dosežajo višje besedilne spretnosti, se

v skupini starih od 46 do 55 let, v primerjavi s skupino starih od 36 do 45 let zmanjša za polovico. Pri osrednjeslovenski regiji spretnosti upadajo bolj postopoma, v pomurski regiji pa se drastični upad zgodi že eno starostno skupino prej (od 36 do 45 let). Pri moški populaciji obalno-kraške regije so zelo majhne razlike v velikosti deležev tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti med starostnimi skupinami. Med največjim in najmanjšim deležem je okrog 10 % odmika, to pomeni, da so pri moških obalno-kraške regije deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi v starostnih skupinah najbolj stalni. Deleži pri mlajših moških (do 35 let) z višjimi spretnostmi obalno-kraške regije so po velikosti na tretjem mestu med regijami, v starostni skupinah od 36 do 55 let so takoj za osrednjeslovensko regijo, v najstarejši skupini moških (od 56 do 65 let) pa ima obalno-kraška regija največji delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti.

Slika 35: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v obalno-kraški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

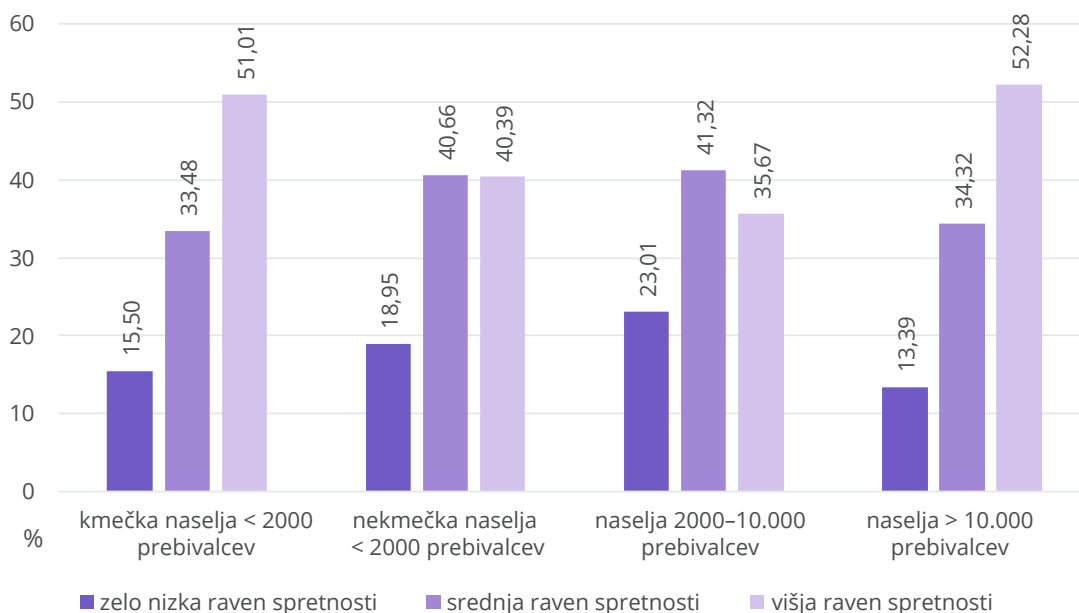
Tip naselja: Vse obalne občine in Sežana so urbane občine z naraščajočim številom prebivalstva. Prebivalstvo upada samo v komenski občini, ki pa ima ruralno poselitev. Območje z naraščajočim številom prebivalstva zajema skupaj 90 % površine regije, 97 % njenega prebivalstva in 88 % naselij (Nared idr., 2019, str. 108).

Skupina z višjimi dosežki predstavlja polovico (52,28 %) tistih, ki živijo v naseljih z več kot 10.000 prebivalci. Podobno velja tudi za kmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci (51,01 %). V nekmečkih naseljih primerljive velikosti je delež tistih, ki so dosegli višjo raven besedilnih spretnosti, približno 40 %, v naseljih z 2000 do 10.000 prebivalcev pa 35,67 %.

Če primerjamo podatke o tipu naselja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, samo tukaj polovica prebivalcev, ki živijo v kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Pri drugih regijah je navadno ta tip naselja najmanj naklonjen višjim spretnostim. Obalno-kraška regija izstopa tudi po tem, da delež prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, presega polovico živčih v določenem tipu naselja, in to kar pri dveh tipih: naseljih z več kot 10.000 prebivalci in kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci. Samo v osrednjeslovenski regiji dosega višjo raven še večji delež prebivalcev med tistimi, ki živijo v naseljih z več kot

10.000 prebivalci (63,82 %). Med regijami, ki imajo višjim spretnostim najbolj naklonjen tip naselja, naselja z več kot 10.000 prebivalci, so poleg obalno-kraške in osrednjeslovenske regije še zasavska, podravska regija in regija jugovzhodna Slovenija.

Slika 36: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v obalno-kraški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v obalno-kraški regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Obalno-kraška regija je med tremi regijami (gorenjska in osrednjeslovenska), kjer so prebivalci po doseženi izobrazbi nad slovenskim povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). To pomeni, da je delež osnovnošolsko ali manj izobraženih pod povprečjem v korist srednješolsko in bolj izobraženih. Po deležu prebivalcev (od 25 do 64 let) z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo (24,3 %) se je ta regija v 2019 uvrstila na tretje mesto, po številu dijakov na 1000 prebivalcev (30), po številu študentov na 1000 prebivalcev (28) pa na zadnje mesto (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.).

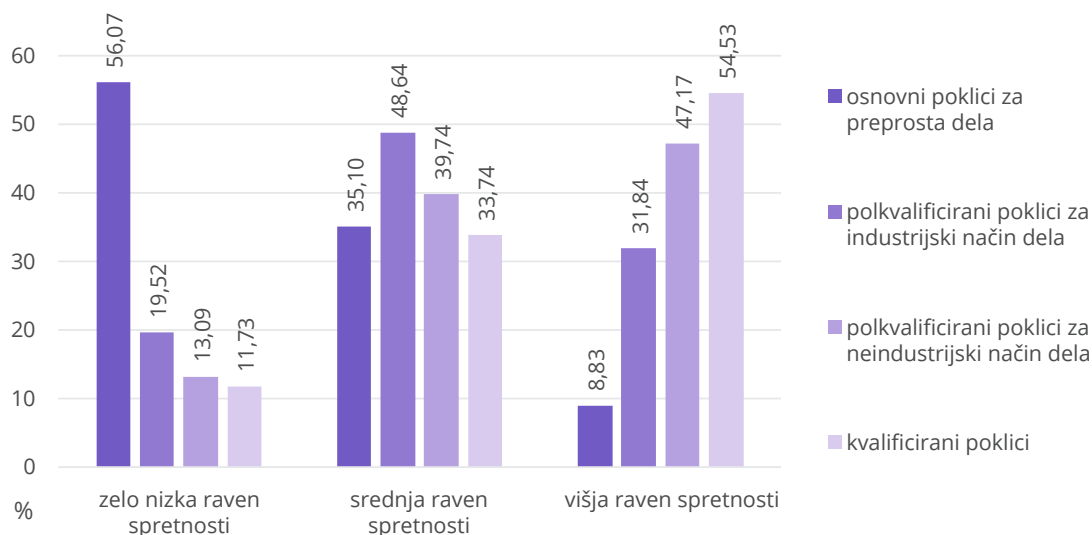
Po podatkih iz leta 2019 v obalno-kraški regiji bolj kot v kateri koli drugi regiji glede na bruto dodano vrednost po dejavnostih prevladujejo storitvene dejavnosti, kar z 79,1 %. Industrija predstavlja 19,5 %, kmetijska dejavnosti pa 1,5 % bruto dodane vrednosti v regiji (SiStat, b. l.). Po deležu kmetijskih zemljišč je obalno-kraška regija na ravni regij na drugem mestu (skupaj s podravsko), saj je 70 % površine namenjene za kmetijsko izrabo, vendar pa se v resnici uporablja le 3,1 % teh zemljišč (Regije v številkah, 2018, str. 16, 24–25).

Več kot polovica prebivalcev s kvalificiranimi poklici ima višjo raven spretnosti (54,53 %). Velik delež je tudi med tistimi, ki so polkvalificirani za neindustrijski način dela (47,17 %). Tretjina (31,84 %) jih višjo raven dosega v skupini tistih, ki so polkvalificirani za industrijski način dela, med prebivalci z osnovnimi poklici za preprosta dela pa jih je le 8,83 %.

Če primerjamo podatke o kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela in dosežkih pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, ima največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi med polkvalificiranimi poklici. Tudi delež med kvalificiranimi poklici je velik in presega polovico, toda osrednjeslovenska in gorenjska

regija imata še večjega. Obalno-kraška regija je na šestem mestu po velikosti deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih z osnovnimi poklici, in sicer za pomursko, savinjsko, osrednjeslovensko, primorsko-notranjsko regijo in regijo jugovzhodna Slovenija.

Slika 37: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

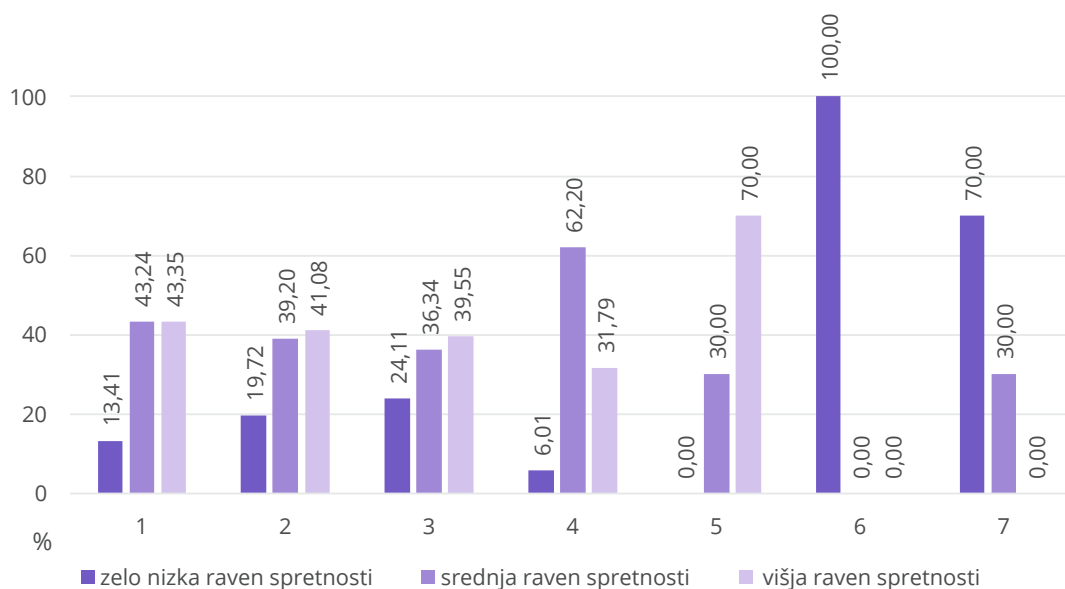
Družinske (socialne) okoliščine prebivalcev v obalno-kraški regiji: Število živorojenih otrok na 1000 prebivalcev je bilo leta 2019 v obalno-kraški regiji (in poleg nje še v zasavski) najnižje na ravni regij (8,0). Naravni prirast je bil negativen (-1,4). Stopnji tveganja socialne izključenosti in tveganja revščine sta se iz leta 2019 leta 2020 drastično večali, tako da je regija, ki je bila sicer med regijami z nizkimi vrednostmi, pristala na tretjem oziroma četrtem mestu (SiStat, b. l.). Znesek socialnih transferjev leta 2020 je bil med regijami tretji najnižji po vrednosti na 100.000 prebivalcev (manj sta dobili le goriška in gorenjska regija; MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b). Leta 2020 je bilo v obalno-kraški regiji 4 % oseb starejših od 15 let, ki so bile resno materialno prikrajšane, to uvršča regijo med materialno bolj prikrajšane.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega polovica tistih, ki živijo samsko (50,11 %) ali nimajo otrok (50,25 %), a če primerjamo vrednosti s kontrastno skupino, je delež pri obeh večji le za 10 odstotnih točk. Pri prebivalcih z enim, dvema in tremi otroki dosega večina skupine srednjo in višjo raven besedilnih spretnosti, s tem da sta si po deležih obe ravni primerljivi. V skupini prebivalcev s petimi otroki jih je 70,00 % doseglo višjo raven, tisti s šestimi ali sedmimi otroki pa je sploh ne dosegajo. Nasprotno pa je v skupini prebivalcev, ki živijo v sedemčlanskem gospodinjstvu, višjo raven besedilnih spretnosti doseglo 12,92 % prebivalcev, to je v primerjavi z drugimi skupinami najmanjši delež. Polovica tistih, ki živijo v eno- ali štiričlanskem gospodinjstvu v obalno-kraški regiji, ima višje spretnosti. V drugih gospodinjstvih je delež okrog 40-odstoten.

Če primerjamo podatke o številu članov v gospodinjstvu in dosežkih pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, izstopa obalno-kraška regija z največjim deležem prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini prebivalcev, ki živijo v eno- in štiričlanskem gospodinjstvu. Tudi pri drugih skupinah je po velikosti deležev med prvimi štirimi regijami z največjim deležem, razen pri sedemčlanskih gospodinjstvih, v tem je med regijami z najmanjšimi deleži. Podoben delež jih dosega višjo raven v skupini prebivalcev, ki bivajo v sedemčlanskem gospodinjstvu v podravski regiji, nihče pa v primorsko-notranjski in zasavski regiji.

Ko upoštevamo in primerjamo podatke o številu otrok, ki jih imajo prebivalci, ter dosežke pri besedilnih spretnosti, dosegajo prebivalci obalno-kraške regije, podobno kot v osrednjeslovenski regiji, v skupinah tistih z enim, dvema ali tremi otroki višjo raven spretnosti v največjem deležu med slovenskimi regijami. Po večjem deležu kot v drugih regijah izstopa obalno-kraška regija še v skupini prebivalcev s petimi otroki (70 %). Primerljiv delež prebivalcev v tej skupini dosega višjo raven samo v goriški regiji (62,21 %).

Slika 38: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v obalno-kraški regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Razlike so tudi glede na starost otrok: pri prebivalcih obalno-kraške regije, ki imajo najmlajšega otroka starega do 2 leti, je delež tistih z višjo ravniyo besedilne spretnosti 64,64 %, z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let (41,34 %) in od 6 do 12 let (42,06 %), je njihov delež nekoliko nad 40 %, nato pa se v skupini prebivalcev z otroki, starimi 13 let in več, delež nekoliko zmanjša (35,87 %).

V skupini prebivalcev, ki imajo najmlajšega otroka starega do 2 leti, samo v pomurski regiji dosega višjo raven besedilnih spretnosti večji delež prebivalcev kot v obalno-kraški regiji. V obalno-kraški regiji opazimo, tako kot pri polovici slovenskih regij, veliko zmanjšanje deleža v skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let, v primerjavi z že omenjeno skupino z najmlajšim otrokom do dveh let starosti. V obeh skupinah (do 2 leti in od 3 do 5 let) ima obalno-kraška regija podobne deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi kot gorenjska regija, ki prav tako sodi v zahodno kohezijsko regijo. V skupinah prebivalcev z najmlajšim otrokom, ki je starejši od 5 let, ima obalno-kraška regija bolj stalne in večje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi kot gorenjska. Večji delež prebivalcev med tistimi z najmlajšim otrokom, starim od 6 do 12 let, dosega višjo raven besedilnih spretnosti v osrednjeslovenski in savinjski regiji, obalno-kraška regija pa ima med vsemi slovenskimi regijami največji delež prebivalcev v skupini tistih z najmlajšim otrokom, starejšim od 12 let.

Preglednica 26: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v obalno-kraški regiji

STAROST NAJMLAJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	5,66	35,09	13,99	21,78
srednja raven spretnosti	29,70	23,57	43,95	42,35
višja raven spretnosti	64,64	41,34	42,06	35,87
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Polovica (49,21 %) prebivalcev, ki imajo soproga ali partnerja zaposlenega za polni delovni čas, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Skupina prebivalcev, katerih soprog ali partner je upokojen (26,86 %), ima podoben delež tistih, ki dosegajo višjo raven kot skupina s soprogom ali partnerjem, dijakom ali študentom (27,94 %).

Če primerjamo podatke o trenutnem zaposlitvenem položaju soproga ali partnerja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji z drugimi statističnimi regijami v Sloveniji, ima večji delež prebivalcev z višjo ravniyo v skupini tistih s partnerjem ali soprogom, zaposlenim za polni delovni čas, samo osrednjeslovenska regija. Tudi v skupini prebivalcev s soprogom ali partnerjem, ki je upokojen, ima obalno-kraška regija enega izmed največjih deležev tistih z višjimi spretnostmi (delež je podoben kot v gorenjski regiji, večji je samo še v pomurski regiji). Čeprav dosega v obalno-kraški regiji med prebivalci s soprogom ali partnerjem, ki je dijak ali študent, višjo raven besedilnih spretnosti primerljiv delež s tistim v skupini prebivalcev z upokojenim soprogom ali partnerjem, pa je ta delež med manjšimi, če ga primerjamo z drugimi regijami. Samo zasavska, primorsko-notranjska in posavska regija imajo manjši delež od obalno-kraške regije, saj tam nihče od prebivalcev, ki imajo soproga dijaka ali študenta, ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti.

Preglednica 27: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v obalno-kraški regiji

TRENUTNI ZAPOSLOTVENI POLOŽAJ SOPROGA ALI PARTNERJA	VAJENEC, PRIPRAVNIK	OPRAVLJA DELO V GOSPODINJSTVU ALI SKRBI ZA OTROKE ALI DRUŽINO	ZAPOSLEN ZA POLNI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	UPOKOJEN ALI PREDČASNO UPOKOJEN
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	/	10,00	16,44	29,39
srednja raven spretnosti	/	80,00	34,35	43,75
višja raven spretnosti	/	10,00	49,21	26,86
Skupaj	/	100,00	100,00	100,00

DRUGO, DK, RF	ZAPOSLEN ZA KRAJŠI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	TRAJNO INVALIDEN	DIJAK, ŠTUDENT	BREZPOSELN
%	%	%	%	%
55,00	9,81	0,00	0,00	16,57
35,00	57,31	80,00	72,06	55,16
10,00	32,88	20,00	27,94	28,26
100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v obalno-kraški regiji: V obalno-kraški regiji dosega polovica prebivalcev, ki so rojeni v Sloveniji, višjo raven besedilnih spretnosti, med tistimi, ki niso, pa jih omenjeno raven dosega petina. Podobno velja za osrednjeslovensko regijo in obe regiji: obe imata med vsemi slovenskimi regijami največjo razliko med skupino rojenih in nerojenih v Sloveniji.

V regiji živi 19,20 % prebivalcev, ki so priseljenci prve generacije, 13,20 % pa druge generacije. Priseljensko ozadje prebivalcev obalno-kraške regije razkriva, da ima petina priseljencev prve generacije višjo raven besedilnih spretnosti (20,54 %), v drugi generaciji pa več kot polovica (53,33 %). V obalno-kraški regiji je skupaj s savinjsko in regijo jugovzhodna Slovenija največja razlika med deležem prebivalcev z višjimi spretnostmi v prvi in drugi generaciji. Vse tri imajo tudi med slovenskimi regijami največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini priseljencev druge generacije. Obalno-kraška regija ima velik delež prebivalcev z višjimi spretnostmi tudi med prebivalci, ki niso priseljenci prve ali druge generacije. Večji delež ima samo še osrednjeslovenska regija, ki pa ima v obeh priseljenjskih skupinah manjše deleže kot obalno-kraška regija.

Preglednica 28: Dosežki pri besedilnih spretnostih in rojstvo v Sloveniji v obalno-kraški regiji

ROJEN V SLOVENIJI	NE		DA	
	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	5459	38,92	8114	12,85
srednja raven spretnosti	5777	41,18	23387	37,04
višja raven spretnosti	2790	19,89	31638	50,11
Skupaj	14026	100,00	63140	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Preglednica 29: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v obalno-kraški regiji

PRVA IN DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV	PRVA GENERACIJA PRISELJENCEV		DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV		NISO PRISELJENCI PRVE ALI DRUGE GENERACIJE	
	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	5015	36,92	1143	12,25	7082	14,79
srednja raven spretnosti	5777	42,53	3214	34,42	18583	38,82
višja raven spretnosti	2790	20,54	4980	53,33	22211	46,39
Skupaj	13582	100,00	9337	100,00	47876	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

30 % skupine prebivalcev, ki so se v Slovenijo prvič priselili v starosti od 6 do 10 let, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Podobno velja tudi za skupine prebivalcev, ki so se v Slovenijo prvič priselili v starosti od 0 do 5 let (27,66 %), od 36 do 40 let (27,52 %) in od 21 do 25 let (27,45 %).

Če primerjamo podatke o starosti ob priselitvi in dosežkih pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ima obalno-kraška regija v skupini priseljencev, ki so se v Slovenijo priselili pred svojim šestim letom, podoben delež tistih, ki dosegajo višjo raven spretnosti, kot savinjska regija in regija jugovzhodna Slovenija, hkrati pa so to deleži, ki so med manjšimi v primerjavi z drugimi regijami. V skupinah prebivalcev, ki so se v Slovenijo priselili med šestim in dvajsetim letom starosti, so deleži tistih z višjimi spretnostmi v obalno-kraški regiji primerljivi z osrednjeslovensko regijo. V skupini priseljenih med enindvajsetim

in petindvajsetim letom dosega večji delež prebivalcev višjo raven samo še v gorenjski regiji, pri priseljenih po petindvajsetem letu pa se delež v obalno-kraški regiji zmanjšuje in je znova med najmanjšimi med regijami. Izjema je skupina priseljenih med šestintridesetim in štiridesetim letom, ki dosega višjo raven besedilnih spretnosti v tretjem največjem deležu med regijami (za podravsko in osrednjeslovensko regijo).

Preglednica 30: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v obalno-kraški regiji

STAROST OB PRISELITVI V SLOVENIJO	0-5 LET		6-10 LET		11-15 LET		16-20 LET	
	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%
zelo nizka raven spretnosti	485	29,92	0	0,00	668	24,12	1928	41,99
srednja raven spretnosti	688	42,42	228	70,00	1465	52,89	1993	43,42
višja raven spretnosti	449	27,66	98	30,00	637	23,00	670	14,59
Skupaj	1622	100,00	326	100,00	2770	100,00	4591	100,00

21-25 LET		26-30 LET		31-35 LET		36-40 LET		41 LET IN VEČ	
ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%
652	27,57	610	62,79	316	80,00	494	72,48	306	100,00
1063	44,97	261	26,82	79	20,00	0	0,00	0	0,00
649	27,45	101	10,39	0	0,00	188	27,52	0	0,00
2363	100,00	972	100,00	395	100,00	682	100,00	306	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega četrtna (25,47 %) priseljenih med letoma 1931 in 1960, 17,57 % priseljenih med letoma 1961 in 1991 ter petina (21,16 %) leta 1991 ali pozneje. Obalno-kraška regija je poleg posavske in osrednjeslovenske regije edina, ki ima velik delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki so se v Slovenijo priselili med letoma 1931 in 1960. V preostalih devetih slovenskih regijah nihče v tej skupini ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti. Posavska regija ima v omenjeni skupini kar 40 % tistih, ki dosega višjo raven spretnosti, to je skoraj enkrat toliko kot obalno-kraška regija (25,47 %), ki se po velikosti deleža uvršča takoj za njo. V skupinah priseljenih po letu 1960 imata savinjska in obalno-kraška regija zelo podobne deleže tistih z višjimi spretnostmi in se po velikosti deleža uvrščata v povprečje med regijami.

Preglednica 31: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v obalno-kraški regiji

LETO PRISELITVE V SLOVENIJO	1931-1960		1961-1990		1991 ALI POZNEJE	
	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%
zelo nizka raven spretnosti	444	36,44	1898	29,64	3117	48,67
srednja raven spretnosti	464	38,08	3380	52,79	1932	30,17
višja raven spretnosti	310	25,47	1125	17,57	1355	21,16
Skupaj	1219	100,00	6403	100,00	6404	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V skupini, kjer prebivalci obalno-kraške niso naravni govorci slovenščine, doseže višjo raven petina (21,82 %) skupine, med naravnimi govorci slovenskega jezika pa polovica (51,21 %). Po vrednostih je regija zelo podobna osrednjeslovenski, ki ima največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med naravnimi govorci slovenščine. Obalno-kraška regija ima za nekaj

odstotkov večji delež tistih, ki dosegajo višjo raven med prebivalci, ki niso naravni govorniki slovenščine, kot osrednjeslovenska regija, hkrati pa manjši delež, kot ga imajo podravska, gorenjska in savinjska regija.

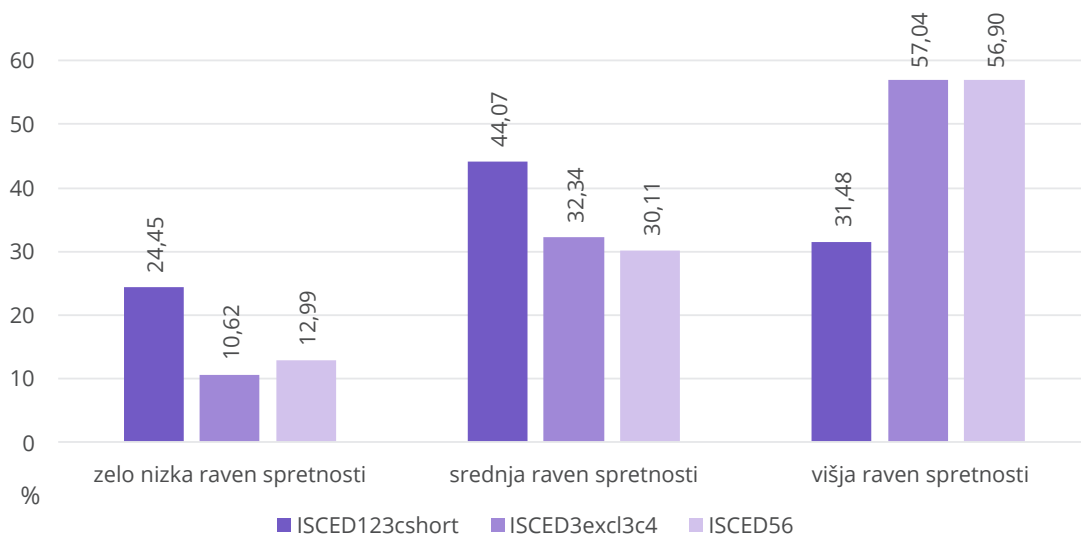
Dosežena izobrazba staršev (matere): V skupini prebivalcev z materami oziroma skrbnicami, rojenimi v Sloveniji, jih skoraj polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti (48,39 %), v skupini prebivalcev z materami ali skrbnicami, ki niso bile rojene v Sloveniji, pa 36,79 %. Pri očetih so deleži podobni, s to razliko, da se odmik od kontrastne skupine nekoliko zmanjša.

V obalno-kraški regiji je delež prebivalcev, ki dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti, v skupini tistih, katerih mati ali skrbnica je bila rojena v Sloveniji, med regijami med največjimi (za osrednjeslovensko regijo), med tistimi, katerih mati ali skrbnica ni bila rojena v Sloveniji, pa celo največji.

Če je imela mati ali skrbnica visoko ali srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), je več kot polovica odraslih dosegla višjo raven besedilnih spretnosti, če je imela dokončano nižjo poklicno stopnjo izobrazbo, pa zgolj tretjina (31,48 %).

Obalno-kraška regija je med regijami edina, kjer je delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti v skupini prebivalcev, katerih mati ali skrbnica ima srednjo izobrazbo (57,04 %), tako rekoč enak ali celo malenkost manjši kot v skupini prebivalcev, katerih mati ali skrbnica ima višjo izobrazbo (56,90 %). Tudi na drugih ravneh (srednji in zelo nizki) je vpliv višje izobrazbe matere ali skrbnice izenačen z vplivom srednje stopnje izobrazbe. Če primerjamo obalno-kraško regijo z drugimi regijami, ima največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih z materami ali skrbnicami, ki imajo srednjo izobrazbo, delež v skupini tistih z materami ali skrbnicami, ki imajo višjo izobrazbo, pa je povprečen. Obalno-kraška regija ima za pomursko regijo tudi največji delež prebivalcev, ki dosegajo višjo raven, v skupini tistih, katerih matere ali skrbnice imajo nižjo poklicno stopnjo izobrazbe.

Slika 39: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v obalno-kraški regiji

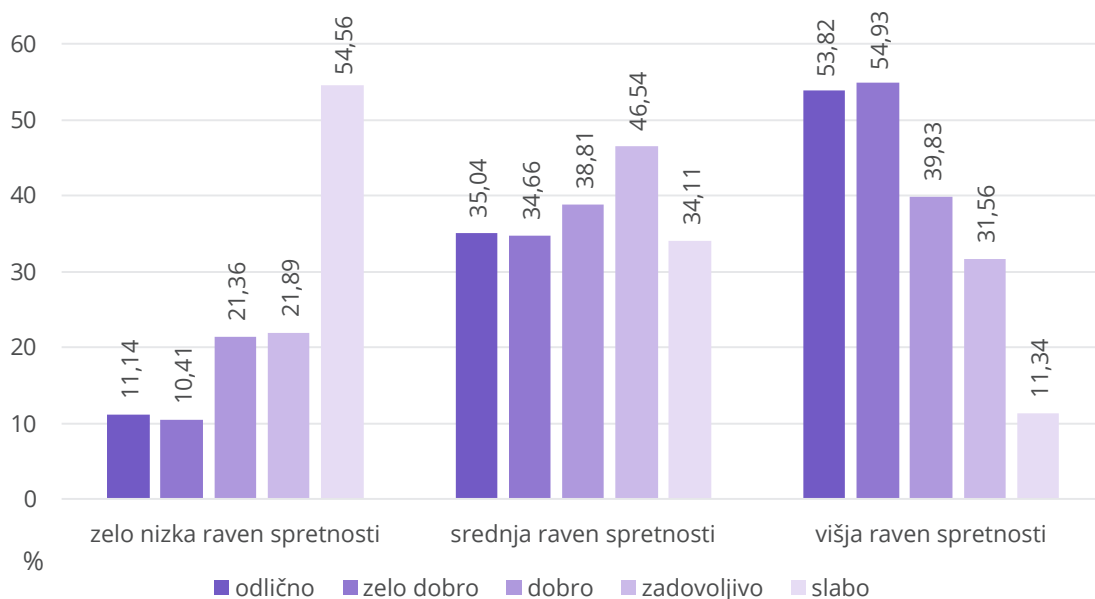
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v obalno-kraški regiji: V obalno-kraški regiji je bilo konec leta 2019 na 100.000 prebivalcev 324,4 zdravnik (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Po številu zdravnikov na 100.000 prebivalcev je regija na tretjem mestu med regijami in vrednost je skoraj enaka povprečni vrednosti, ki velja za celotno Slovenijo (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Zaposleni v obalno-kraški regiji so bili leta 2019 z dela bolniško odsotni manj dni, kot velja za povprečje celotne Slovenije (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). V tej regiji je bilo leta 2019 tudi najmanj poškodb pri delu na 1000 zaposlenih, žal pa je bila ena smrtna (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). V regiji je nizka stopnja umrljivost zaradi bolezni obtočil (tretja najnižja v Sloveniji; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13) in nizka stopnja prevalence z zdravili zdravljenih sladkorne bolezni (druga najnižja in ne narašča; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Obalno-kraška regija ima najnižjo incidenčno stopnjo raka pri moških v Sloveniji, pri ženskah je druga najnižja, imajo pa ženske v regiji največ raka dojk v primerjavi z drugimi regijami (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Obalno-kraška regija je imela leta 2019 drugo najnižjo stopnjo umrljivosti v Sloveniji (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 11), povprečje let 2015 do 2019 pa je bilo primerljivo z goriško. V času med pandemijo se je umrljivost bolj zvečala kot v goriški regiji in je s podatki za leto 2020 obalno-kraška regija na tretjem mestu po najvišji stopnji umrljivosti (Presežna umrljivost, 2020).

Več kot polovico ocen odličnega (53,82 %) in zelo dobrega (54,93 %) zdravja so dali tisti, ki so dosegali višje ravni besedilnih spretnosti, le desetina (11,34 %) tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot slabo, pa je dosegla višjo raven besedilnih spretnosti.

Če primerjamo podatke o oceni zdravstvenega stanja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, je po velikosti deleža, ki ga predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi pri določeni oceni, skupaj z osrednjeslovensko regijo med regijami z največjimi deleži. Tudi če ju primerjamo z drugimi statističnimi regijami v Sloveniji, se jima pri vrhu pridruži še pomurska regija. Obalno-kraška regija ima zelo podobne vrednosti deležev kot pomurska regija, le v skupini tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično in dobro, ima pomurska regija nekoliko manjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi kot obalno-kraška regija.

Slika 40: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v obalno-kraški regiji

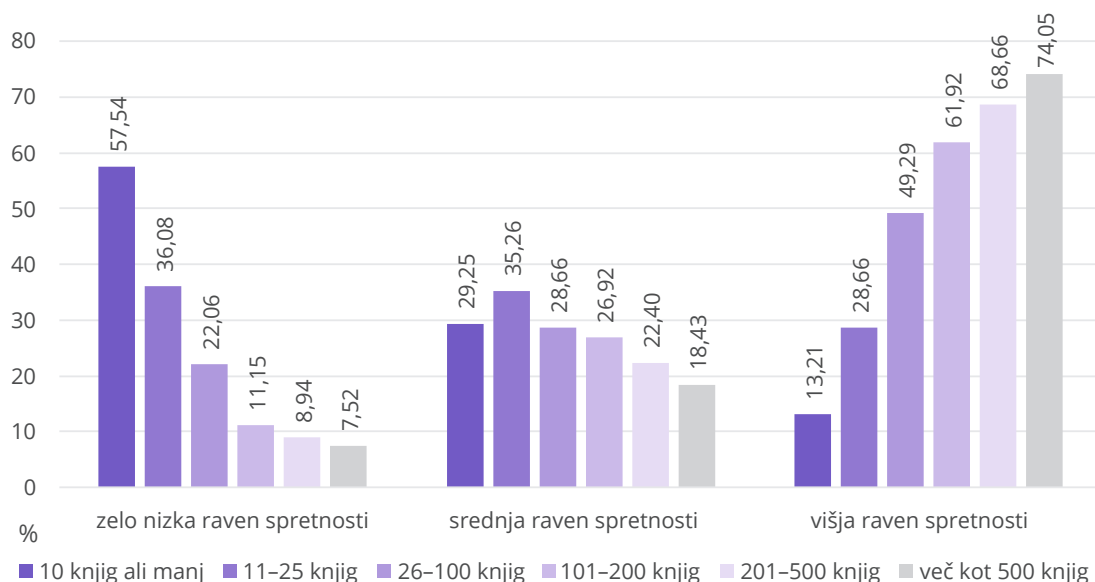
Osrednjeslovenska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v osrednjeslovenski regiji: Z večanjem števila knjig, ki jih imajo prebivalci doma, se večja tudi delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Tako dosega omenjeno raven v osrednjeslovenski regiji 13,21 % tistih, ki imajo 10 knjig ali več, in 74,05 % tistih z več kot 500 knjigami.

Če primerjamo podatke o številu knjig in dosežkih pri besedilnih spretnostih v osrednjeslovenski regiji z drugimi regijami zahodne kohezijske regije, opazimo, da so vrednosti deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupinah, katerih udeleženci imajo doma do 25 knjig, primerljivi z gorenjsko regijo, v skupinah, katerih udeleženci imajo več kot 25 knjig, pa z obalno-kraško regijo.

Če primerjamo podatke o številu knjig v osrednjeslovenski regiji in dosežkih pri besedilnih spretnostih z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, opazimo, da se delež prebivalcev z višjo ravni v skupini tistih, ki imajo doma 10 knjig ali manj, v primerjavi z deležem v skupini tistih, ki imajo doma od 26 do 100 knjig, najbolj poveča v osrednjeslovenski regiji (sledi gorenjska regija). V skupinah prebivalcev, ki imajo doma do 25 knjig, so vrednosti deležev tistih z višjimi spretnostmi povprečne v primerjavi z drugimi regijami, v skupinah, v katerih imajo prebivalci doma več kot 25 knjig, pa so med največjimi. Na državni ravni je osrednjeslovenski regiji po velikosti deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupinah z določenim številom knjig še najbolj podobna savinjska regija.

Slika 41: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v osrednjeslovenski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

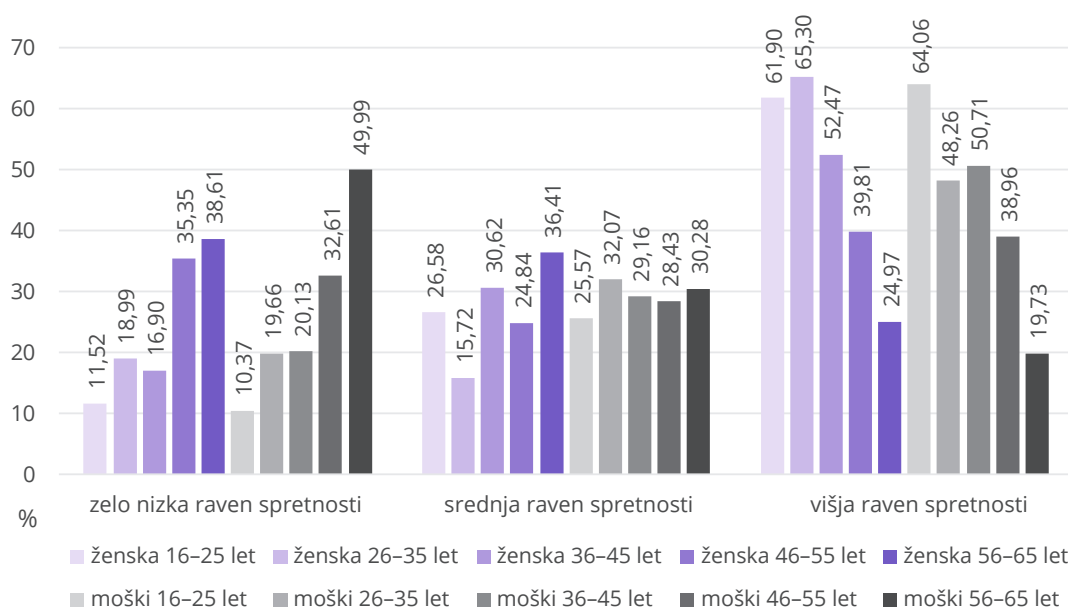
Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v osrednjeslovenski regiji: Razlika med številom moških in številom žensk je bila v tej regiji največja. Moških je bilo 270.293, žensk pa skoraj 7000 več (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Leta 2019 je imela osrednjeslovenska regija 1,3 (na 1000 prebivalcev) pozitivnega naravnega prirasta. Poleg nje sta imeli naravni prirast pozitiven samo še gorenjska

regija in regija jugovzhodna Slovenija, vendar je bil med vsemi regijami osrednjeslovenski najvišji (enkrat večji; STAGE, b. l.). Starostna sestava prebivalstva je bila v tej regiji ugodna. Povprečna starost prebivalcev je bila leta 2019 v njej 42,0 leta, to je najnižja med regijami (državno povprečje 43,4 leta). Delež prebivalcev, starih 65 let ali več, je bil v primerjavi z drugimi regijami v tej regiji najmanjši (18,5 %), delež prebivalcev, starih od 0 do 14 let, pa je bil drugi največji (16,0 %; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

S starostjo je pri obeh spolih opazno zmanjšanje deleža prebivalcev osrednjeslovenske regije, ki so dosegli višjo raven spretnosti. Med prebivalci regije obeh spolov v starostni skupini od 16 do 25 let jih velik delež dosega višjo raven spretnosti (61,90 % ženske in 64,06 % moški). Še nekoliko večji je delež žensk v starostni skupini od 26 do 35 let (65,30 %), delež moških v omenjeni starostni skupini, ki so dosegli višjo raven spretnosti, pa je za skoraj 20 % manjši (48,26 %). Med najstarejšimi jih majhen delež dosega višjo raven besedilnih spretnosti (ženske od 56 do 65 let 24,97 % in moški od 56 do 65 let 19,73 %).

Če primerjamo podatke o starosti žensk osrednjeslovenske regije in besedilnih dosežkih z drugimi regijami v Sloveniji, je regiji najbolj podobna obalno-kraška regija (večji odmiki le v skupini od 16 do 25 let in od 46 do 55 let). Osrednjeslovenska regija ima v skupini žensk, starih od 46 do 55 let, v primerjavi z drugimi največji delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Med ženskami, starimi od 26 do 35 let in od 56 do 65 let, jih dosega večji delež višjo raven kot v osrednjeslovenski regiji še v pomurski. V skupini najmlajših moških (od 16 do 25 let) jih v osrednjeslovenski regiji kar 64,06 % skupine dosega višjo raven besedilnih spretnosti, to je dobrih 10 % več, kot jih dosega v skupini enako starih v regiji jugovzhodna Slovenija (51,33 %), ki ima po velikosti drugi največji delež med regijami. Osrednjeslovenska regija ima tudi največji delež moških z višjimi spretnostmi v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji v starostni skupini od 36 do 45 let in od 46 do 55 let. V moških starostih skupinah od 26 do 35 let in od 56 do 65 let je osrednjeslovenska regija po velikosti deleža na četrtem mestu med slovenskimi regijami. Trend deležev pri moških z višjimi spretnostmi po starostnih skupinah v osrednjeslovenski regiji je podoben trendu v savinjski regiji (le da tam ni tako velikega deleža v najmlajši skupini) in pomurski (v tej regiji je večji delež v najstarejši skupini).

Slika 42: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v osrednjeslovenski regiji

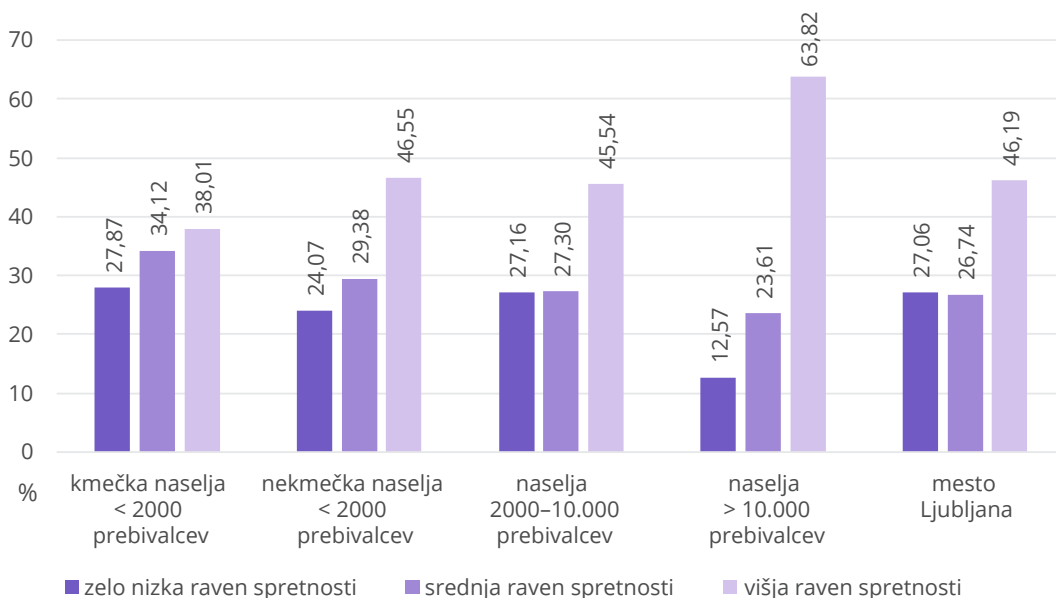
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Za vse občine v osrednjeslovenski regiji je značilno naraščanje števila prebivalcev. Statistična regija zajema 10 urbanih občin z Ljubljano vred in 15 podeželskih občin, ki so v neposredni soseščini, z mestnimi in zaposlitvenimi središči regije. Urbano območje je leta 2018 zajemalo 60 % površine, 83 % prebivalstva in dobro polovico naselij v regiji (Nared idr., 2019, str. 94). Več kot polovica prebivalcev regije živi v Ljubljani (Regije v številkah, 2018, str. 36). Po gostoti prebivalcev je regija najgostejše naseljena, leta 2019 je tam namreč živila približno četrтина prebivalcev Slovenije (26 %), in sicer 552.221 oseb (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.).

Skoraj polovica prebivalcev, ki prihajajo iz mesta Ljubljane, je dosegla višjo raven besedilnih spretnosti (46,19 %). V podobnem deležu dosegajo omenjeno raven tudi prebivalci nekmečkih naselij z manj kot 2000 prebivalci (46,55 %) in naselij z 2000 do 10.000 prebivalci (45,54 %). Med prebivalci naselij z več kot 10.000 prebivalci jih več kot polovica (63,82 %) dosega višjo raven, med prebivalci kmečkih naselij z manj kot 2000 prebivalci pa 38,01 %.

Če primerjamo podatke o tipu naselja in besedilnih dosežkih v osrednjeslovenski regiji z drugimi statističnimi regijami v Sloveniji, ima osrednjeslovenska regija (63,82 %) za več kot 10 % večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v naseljih z več kot 10.000 prebivalci kot drugo uvrščena obalno-kraška regija (52,28 %). Največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi ima tudi v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci in naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci. Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi, ki živijo v kmečkih naseljih, je v osrednjeslovenski regiji podoben kot v pomurski, pri obeh pa za več kot 10 % manjši kot v obalno-kraški regiji, ki ima med regijami največji delež v tem tipu naselja.

Slika 43: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v osrednjeslovenski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v osrednjeslovenski regiji in visoki dosežki pri spretnostih: V osrednjeslovenski regiji je ugodna izobrazbena sestava prebivalstva: skoraj tretjina prebivalcev (od 25 do 64 let) je imela po podatkih iz leta 2019 dokončano višješolsko ali visokošolsko izobrazbo (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). V državi je osrednjeslovenska regija tista z najmanjšim deležem prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo (18,9%), najmanj ima tudi srednješolsko izobraženih (49,8 %; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

Osrednjeslovenska regija ima razdeljenost bruto dodane vrednosti po dejavnostih primerljivo z obalno-kraško regijo. Obe izstopata po visokem deležu storitvenih dejavnosti. Industrija prispeva od vseh dejavnosti v regiji 21,9 % bruto dodane vrednosti, kmetijska dejavnost pa zgolj 0,7 % (SiStat, b. l.). Glede na delež kmetijskih zemljišč v uporabi sodi osrednjeslovenska regija poleg savinjske, podravske in pomurske med regije z najintenzivnejšo obdelavo – sodeč po podatkih iz leta 2016 – saj je v uporabi 12,4 % kmetijskih zemljišč (Regije v številkah, 2014, str. 24–25).

Med prebivalci, ki opravljajo kvalificirane poklice, jih 64,06 % dosega višjo raven spretnosti. Nasprotno pa jo dosega le desetina (11,51 %) tistih, ki opravljajo osnovne poklice za preprosta dela.

Osrednjeslovenska regija ima med slovenskimi regijami v skupini prebivalcev s kvalificiranimi poklici največji delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Delež je skoraj za 10 % večji od drugouvrščene gorenjske regije. Kar zadeva polkvalificirane poklice, sta deleža prebivalcev, ki dosegajo višjo raven, nekoliko manjša od tistih v gorenjski regiji. Med prebivalci z osnovnimi poklici ima višjo besedilno spretnost večji delež prebivalcev kot v osrednjeslovenski regiji v regiji jugovzhodna Slovenija, savinjski in pomurski regiji.

Preglednica 32: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v osrednjeslovenski regiji

KVALIFIKACIJE OZIROMA ZAHTEVNOST TRENUTNEGA DELA	OSNOVNI POKLICI ZA PREPROSTA DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA INDUSTRIJSKI NAČIN DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA NEINDUSTRIJSKI NAČIN DELA	KVALIFICIRANI POKLICI
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	69,29	43,41	28,99	10,62
srednja raven spretnosti	19,20	36,61	33,77	25,32
višja raven spretnosti	11,51	19,98	37,25	64,06
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) okoliščine prebivalcev v osrednjeslovenski regiji: Po stopnji tveganja revščine (9,8 %) in socialne izključenosti (11,9 %) je regija četrta z najmanjšim odstotkom leta 2020 (SiStat, b. l.). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je leta 2020 namenilo 52 mio evrov na 100.000 prebivalcev socialnih transferjev (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b). Znesek na prebivalca je enak kot v primorsko-notranjski regiji, vendar je tam stopnja tveganja revščine za 2,7 odstotne točke višja. Resno materialno prikrajšanih oseb (med osebami, starimi 16 let ali več) je bilo leta 2020 v regiji 2,1 %.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega podoben delež v skupini prebivalcev, ki živijo samsko (51,96 %), kot v tisti, kjer živijo s soprogom ali partnerjem (44,12 %). Malo večja je razlika v deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi, ki ga ti predstavljajo v skupini prebivalcev brez otrok (55,74 %) in v skupini z otroki (41,05 %). Pri prebivalcih z enim otrokom jih 44,91 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti, pri tistih z dvema, tremi ali štirimi pa okrog 40 %. Zanimivo je, da dosegajo vsi prebivalci s šestimi otroki višjo raven, s petimi in sedmimi pa skoraj nihče. Ne glede na število članov gospodinjstva, v katerem živijo, dosega več kot 40 % prebivalcev višjo raven besedilnih spretnosti, izjema so sedemčlanska gospodinjstva, kjer jih višjo raven dosega le petina.

Če primerjamo podatke o številu članov v gospodinjstvu in besedilnih dosežkih z drugimi statističnimi regijami v Sloveniji, ima osrednjeslovenska regija med vsemi največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi prebivalci, ki živijo v dvo-, tro- in petčlanskem gospodinjstvu. Med tistimi, ki živijo v eno- in štiričlanskem gospodinjstvu, ima večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v posamezni skupini obalno-kraška regija, šele nato sledi osrednjeslovenska, med tistimi, ki živijo v šest- in sedemčlanskem gospodinjstvu, pa ima večje vrednosti deležev od osrednjeslovenske regije pomurska. Podoben trend spreminjanja vrednosti deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na število članov v gospodinjstvu kot osrednjeslovenska regija ima zasavska. Vrednosti deležev so v zasavski veliko manjše, regija ima najmanjše deleže med regijami, deleži osrednjeslovenske regije pa so med največjimi. Glede na število otroci, ki jih imajo prebivalci, so deleži tistih, ki v osrednjeslovenski regiji dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, v skupinah prebivalcev z enim, dvema in tremi otroki podobni deležem v obalno-kraški regiji, s tremi, štirimi in petimi otroki pa pomurski. V osrednjeslovenski regiji vsi prebivalci s šestimi otroki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, tako kot v goriški regiji. Tako visoke deleže pri prebivalcih z več kot petimi otroki ima samo še gorenjska (6 otrok dosega višje besedilne spretnosti 90-odstotno, 8 otrok 100-odstotno).

Slika 44: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in ali imajo otroke v osrednjeslovenski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 45: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v osrednjeslovenski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri prebivalcih, ki imajo najmlajšega otroka starega do 2 leti (55,72 %) ali od 3 do 6 let (54,64 %), jih več kot polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti, pri tistih z najmlajšim otrokom, starim od 6 do 12 let, polovica, če pa je najmlajši otrok star 13 let ali več, pa tretjina (31,19 %).

Osrednjeslovenska regija je med slovenskimi regijami edina regija, v kateri polovica prebivalcev dosega višjo raven besedilnih spretnosti vse do trinajstega leta svojega najmlajšega otroka. V skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let in od 6 do 12 let, ima osrednjeslovenska regija med vsemi največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi, v skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim do 2 leti, pa imajo večji delež tistih z višjimi spretnostmi pomurska, obalno-kraška in gorenjska regija. V skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim 13 let ali več, jih večji delež dosega višjo raven kot v osrednjeslovenski regiji v obalno-kraški in pomurski regiji.

Preglednica 33: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v osrednjeslovenski regiji

STAROST NAJMLAJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	26,15	15,93	15,96	38,26
srednja raven spretnosti	18,12	29,44	33,35	30,55
višja raven spretnosti	55,72	54,64	50,69	31,19
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Več kot polovica tistih, ki imajo soproge ali partnerje zaposlene za krajši delovni čas (58,79 %) in za polni delovni čas (51,94 %), dosega višjo raven besedilnih spretnosti. V primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji ima v skupini prebivalcev s soprogi ali partnerji, zaposlenimi za krajši delovni čas, malenkost večji delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, pomurska regija, osrednjeslovenska pa ima največji delež, če so zaposleni za polni delovni čas. Največji delež prebivalcev v primerjavi z drugimi regijami jih je dosegel višjo raven spretnosti v osrednjeslovenski regiji tudi v skupini tistih, ki zaposlitvenega statusa partnerja ali soproga niso opredelili.

Preglednica 34: Živi s soprogom ali zunajzakonskim partnerjem in besedilne spretnosti v osrednjeslovenski regiji

SOPROG ALI ZUNAJZAKONSKI PARTNER	NE	DA
	%	%
zelo nizka raven spretnosti	21,25	27,66
srednja raven spretnosti	26,79	28,22
višja raven spretnosti	51,96	44,12
Skupaj	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v osrednjeslovenski regiji: V osrednjeslovenski regiji so pripadniki obeh narodnostnih manjšin (po podatkih iz leta 2002 je bilo 0,05 % Madžarov in 0,03 % Italijanov) ter romske skupnosti (0,05 %; Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Veliko je še bilo Srbov, Hrvatov, Bošnjakov ter Albancev, Makedoncev in Črnogorcev. Delež tujcev iz držav z območja nekdanje Jugoslavije in drugih držav sveta z izjemo Evropske unije je bil leta 2013 v regiji nekoliko večji od državnega povprečja, delež državljanov članic Evropske unije pa je bilo pod tem povprečjem (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

Priseljensko ozadje prebivalcev v osrednjeslovenski regiji razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 18,80 % prebivalcev (to preračunano predstavlja približno 63.400 prebivalcev), ki so priseljenci prve generacije, 5,90 % pa druge generacije. V prvi generaciji priseljencev je le 17,51 % tistih, ki so dosegli višje ravni besedilnih spretnosti, v drugi generaciji pa 39,90 %.

Če primerjamo podatke o priseljenem ozadju in besedilnih dosežkih v osrednjeslovenski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, se osrednjeslovenska regija uvršča na šesto mesto med regijami po velikosti deleža priseljencev prve generacije, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Delež je po velikosti primerljiv s tistim v pomurski regiji. Po priseljencih druge generacije se osrednjeslovenska regija uvršča na četrto mesto (za savinjsko, obalno-kraško regijo in regijo jugovzhodna Slovenija). Osrednjeslovenska regija je na prvem mestu po velikosti deleža prebivalcev, ki dosegajo višje spretnosti v skupini tistih, ki niso priseljenci prve ali druge generacije. Podoben trend, vendar z nižjimi vrednostmi deležev, kot ga ima osrednjeslovenska regija, opazimo tudi v primorsko-notranjski regiji.

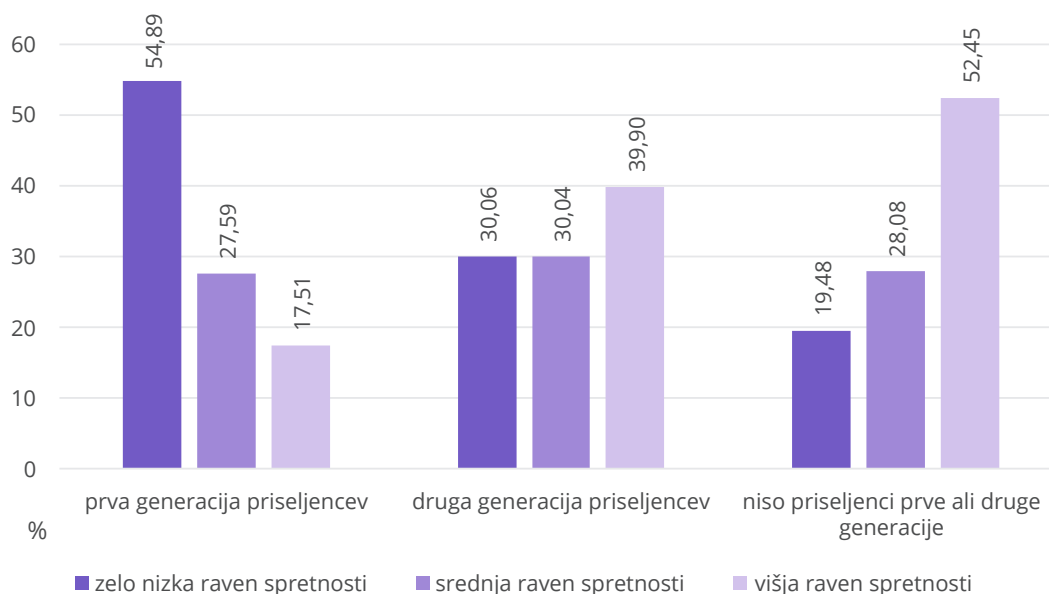
Preglednica 35: Dosežki pri besedilnih spretnostih in rojstvo v Sloveniji v osrednjeslovenski regiji

ROJEN V SLOVENIJI	NE		DA	
	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	34958	53,70	60499	19,76
srednja raven spretnosti	18465	28,36	85207	27,83
višja raven spretnosti	11680	17,94	160424	52,40
Skupaj	65103	100,00	306130	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 46: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v osrednjeslovenski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri priseljenicah, ki so se prvič priselili v Slovenijo pred šestim letom, je polovica (50,72 %) dosegla višje ravni besedilnih spretnosti, med tistimi, ki so bili ob priselitvi stari 21 do 25 let, pa le 3,66 %.

Če primerjamo podatke o starosti ob priselitvi v Slovenijo in besedilnih dosežkih v osrednjeslovenski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ima osrednjeslovenska regija drugi največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki so se v Slovenijo priselili mlajši od 6 let (večji delež ima samo gorenjska regija). Podobno velja tudi za skupine prebivalcev, ki so se priselili po petintridesetem letu. Samo po skupini prebivalcev, ki so se priselili v starosti od 21 do 25 let, se osrednjeslovenska regija po velikosti deleža tistih v omenjeni skupini, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, uvršča v spodnjo polovico med regijami. V tej skupini imajo nižji delež od osrednjeslovenske zasavska, primorsko-notranjska, pomurska in koroška regija, saj tam nihče med priseljenimi v starosti od 21 do 25 let ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti.

Preglednica 36: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v osrednjeslovenski regiji

STAROST OB PRISELITVI V SLOVENIJO	0-5 LET		6-10 LET		11-15 LET		16-20 LET	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	1179	18,49	584	21,83	3095	51,14	12918	57,14
srednja raven spretnosti	1964	30,79	1253	46,80	1841	30,42	5904	26,12
višja raven spretnosti	3234	50,72	840	31,37	1116	18,44	3785	16,74
Skupaj	6377	100,00	2677	100,00	6052	100,00	22608	100,00

21-25 LET		26-30 LET		31-35 LET		36-40 LET		41 LET IN VEČ	
ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
8524	68,77	3989	58,86	2198	58,17	671	47,72	1800	59,40
3418	27,57	1879	27,73	915	24,21	285	20,26	1006	33,19
453	3,66	909	13,41	666	17,63	450	32,02	225	7,42
12395	100,00	6778	100,00	3778	100,00	1407	100,00	3031	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega 21,37 % priseljenih med letoma 1931 in 1960, deleža v skupini priseljenih med letoma 1961 in 1990 (18,02 %) in leta 1991 ali pozneje (18,36 %) sta si podobna.

Deleži prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, glede na leto njihove priselitve v Slovenijo se med regijami v Sloveniji najmanj spreminjajo v osrednjeslovenski regiji. Osrednjeslovenska regija je ena izmed treh regij (poleg obalno-kraške in posavske regije), kjer tudi priseljenci, ki so prišli v Slovenijo pred letom 1961, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. V skupini priseljenih med letoma 1961 in 1990 ter leta 1991 ali pozneje so vrednosti deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v primerjavi z drugimi regijami povprečne. Kot v osrednjeslovenski regiji jih podoben delež višje ravni v skupini preseljenih med letoma 1961 in 1990 dosega v obalno-kraški in posavski regiji, če pogledamo priseljene po letu 1990, pa jih podoben delež dosega višje ravni v pomurski regiji.

V skupini naravnih govorcev slovenskega jezika jih v osrednjeslovenski regiji polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini tistih, ki niso naravni govorci slovenščine, pa petina. Osrednjeslovenska regija ima v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini naravnih govorcev, po deležu tistih z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev, ki niso naravni govorci slovenščine, pa je v povprečju med regijami.

Preglednica 37: Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali respondent govori slovensko, je naravni govorci, v osrednjeslovenski regiji

RESPONDENT GOVORI SLOVENSKO, JE NARAVNI GOVOREC	DA		NE	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	58505	19,30	36953	54,22
srednja raven spretnosti	85524	28,22	18148	26,63
višja raven spretnosti	159045	52,48	13059	19,16
Skupaj	303074	100,00	68159	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Pri prebivalcih z materami ali skrbnicami, ki so rojene v Sloveniji, jih polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti (52,47 %), med tistimi, katerih matere ali skrbnice niso rojene v Sloveniji, pa jih omenjeno raven dosega 28,31 %. Podobno je pri očetih. Če je imela mati ali skrbnica nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, je 28,16 % odraslih iz osrednjeslovenske regije doseglo najvišje ravni besedilnih spretnosti, če je imela srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), jih je te ravni doseglo 53,28 %, če je imela visoko izobrazbo, pa kar 75,99 %.

V osrednjeslovenski regiji dosegajo prebivalci, katerih matere ali skrbnice so rojene v Sloveniji, višje besedilne spretnosti v največjem deležu, če ga primerjamo z drugimi statističnimi regijami. To pa ne velja za skupino prebivalcev v osrednjeslovenski regiji, katerih matere ali skrbnice niso rojene v Sloveniji. Ti dosegajo višje ravni v manjšem deležu kot v obalno-kraški, savinjski in gorenjski regiji. Med regijami v Sloveniji imata največjo razliko med omenjenima skupinama prav osrednjeslovenska in primorsko-notranjska regija.

Če primerjamo podatek o stopnji izobrazbe, ki ga je dosegla mati ali skrbnica, in besedilne dosežke prebivalcev, opazimo, da dosegajo v pomurski in obalno-kraški regiji prebivalci z materami ali skrbnicami, ki imajo nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, višjo raven besedilnih spretnosti v večjem deležu kot v osrednjeslovenski regiji. Nasprotno pa dosegajo prebivalci, katerih matere ali skrbnice imajo višjo izobrazbo, v osrednjeslovenski regiji višje besedilne spretnosti v največjem deležu (75,99 %); ta je še enkrat večji kot v koroški regiji (34,63 %), najbolj primerljiv pa s pomursko regijo (71,34 %).

Preglednica 38: Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali je mati ali skrbnica rojena v Sloveniji, v osrednjeslovenski regiji

MATI ALI SKRBNICA ROJENA V SLOVENIJI	DA		NE	
	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	53433	19,31	42025	44,55
srednja raven spretnosti	78069	28,22	25602	27,14
višja raven spretnosti	145191	52,47	26708	28,31
Skupaj	276693	100,00	94336	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Preglednica 39: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v osrednjeslovenski regiji

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	65755	41,51	24568	17,29	3280	4,90
srednja raven spretnosti	48040	30,33	41832	29,43	12805	19,12
višja raven spretnosti	44596	28,16	75717	53,28	50894	75,99
Skupaj	158391	100,00	142118	100,00	66979	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

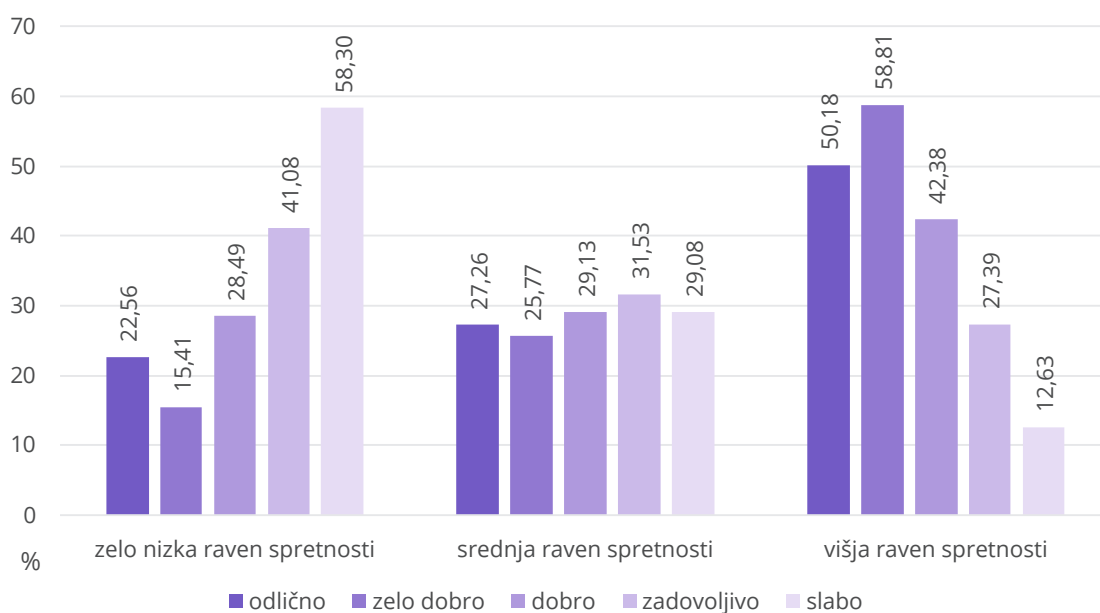
Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v osrednjeslovenski regiji: Število zdravnikov, zaposlenih v zdravstvu, na 100.000 prebivalcev je bilo konec leta 2019 najvišje v osrednjeslovenski statistični regiji, znaša 463,0 (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Zaposleni v osrednjeslovenski regiji so bili najmanj odsotni z dela zaradi bolezni

leta 2019. V povprečju je tukaj bolniški stalež trajal 15 dni na osebo, to je več kot 2 dni manj od slovenskega povprečja in 10 dni manj od povprečja v koroški regiji, kjer je bilo največ odsotnosti (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Poškodb pri delu je bilo na 1000 zaposlenih 14 (slovensko povprečje 15,2), so bile pa tudi štiri smrtne poškodbe. Kljub temu je število smrtnih poškodb pri delu na 100.000 zaposlenih nižje od večine regij, ki so imele smrtne primere (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Starostna standardna stopnja umrljivosti zaradi bolezni obtočil na 100.000 prebivalcev je v tej regiji med najnižjimi, to še posebno velja za ženske (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13). Starostno standardizirana incidenčna stopnja raka je blizu slovenskega povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12) in tudi stopnja prevalence z zdravili zdravljene sladkorne bolezni je med najnižjimi v državi (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Za goriško regijo je ta regija druga po deležu normalno hranjenega prebivalstva (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. g, str. 6). Poraba antidepressivov je bila leta 2019 v njej najmanjša (Regije v številkah, 2018, str. 9). Stopnja umrljivosti je bila leta 2019 najnižja v osrednjeslovenski regiji, kjer je znašala 8,3 na 1000 prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 11). Če primerjamo povprečje stopenj umrljivosti med letoma 2015 in 2019 s tistim iz 2020, vidimo, da se je v času epidemije covid-19 tukaj stopnja umrljivosti kot v tretji regiji najmanj povečala (Presežna umrljivost, 2020).

Več kot polovica prebivalcev osrednjeslovenske regije, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro (58,81 %), in polovica tistih, ki so ga ocenili kot odlično (50,18 %), je doseglo višjo raven besedilnih spretnosti. Višje besedilne spretnosti je doseglo le 12,63 % skupine prebivalcev, ki so svoje zdravje ocenili kot slabo.

Če primerjamo podatke o oceni zdravstvenega stanja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v osrednjeslovenski regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, vidimo, da ima še najbolj primerljive vrednosti deležev obalno-kraška regija, ki je ravno tako del zahodne kohezijske regije. V obalno-kraški regiji je 53,82 % tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično, doseglo višjo raven spretnosti (to je največji delež med regijami v Sloveniji) in slabe 4 odstotne točke več kot v osrednjeslovenski regiji. Izmed tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro, dosega največji del te skupine višje ravni prav v osrednjeslovenski regiji, enako velja za oceno dobro. V skupini prebivalcev, ki so svoje zdravje ocenili kot slabo, jih višjo raven spretnosti dosega za nekaj odstotnih točk več zopet osrednjeslovenska regija, obe regiji pa sta med prvimi tremi slovenskimi regijami po velikosti deleža.

Slika 47: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v osrednjeslovenski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

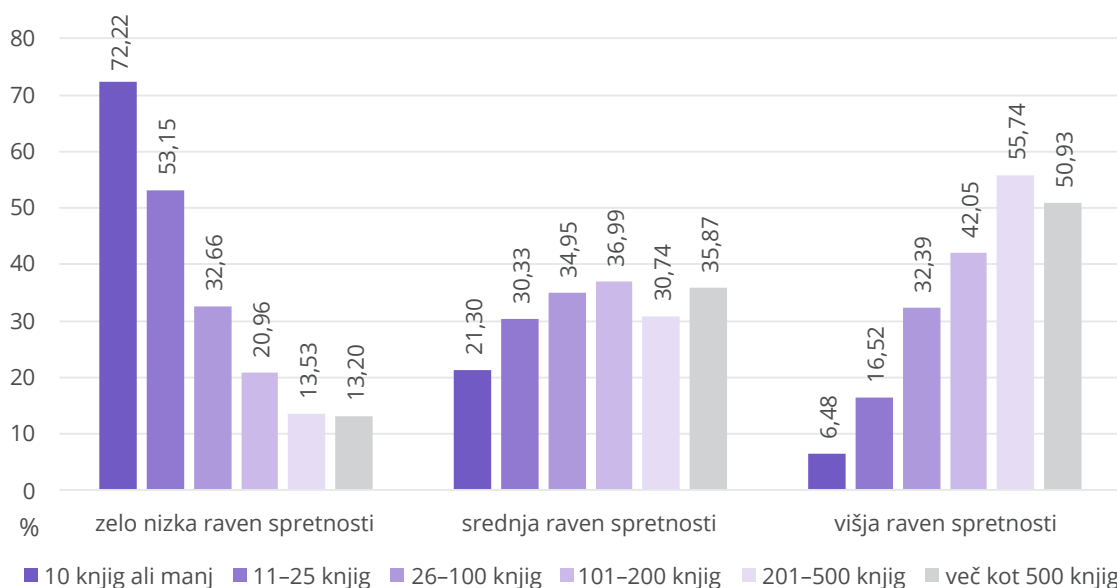
Podravska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v podravski regiji:

Deleži prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, naraščajo s številom knjig. V podravski regiji dosega več kot polovica prebivalcev, ki ima doma več kot 200 knjig, višjo raven besedilnih spretnosti, med tistimi, ki imajo doma 10 knjig ali manj, pa jih dosega višjo raven le 6,48 %.

Če primerjamo podatke o številu knjig, ki jih imajo prebivalci doma, in dosežkih pri besedilnih spretnostih z drugimi regijami v Sloveniji, ima podravska regija v skupini prebivalcev z 10 knjigami ali manj enega najmanjših deležev tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti. Vrednost deleža je podobna kot v koroški regiji (6,51 %), manjši delež pa ima samo zasavska regija (4,89 %). Pri skupinah, kjer imajo prebivalci doma več kot 25 knjig, se stanje v podravski regiji nekoliko izboljša in vrednosti deležev tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, so povprečne, če upoštevamo preostale regije v Sloveniji, pa tudi gledano samo v vzhodni kohezijski regiji. Deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupinah tistih, ki imajo doma več kot 100 knjig, so primerljivi z gorenjsko regijo.

Slika 48: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v podravski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v podravski regiji: Povprečna starost prebivalcev v podravski regiji je nad slovenskim povprečjem in znaša 44,2 leta. Delež mladih prebivalcev (tj. starih od 0 do 14 let) je bil v tej regiji drugi najmanjši (13,9 %), manjši je bil samo še v pomurski regiji. Delež starejših (65 let in več) je bil enak kot v koroški ter posavski regiji, in sicer 20,7 % (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7). Povprečna starost žensk, ki so leta 2019 rodile prvega otroka, je bila 29,9 leta (to je bila četrta najvišja starost na ravni regij). Povprečna starost umrlih je bila v tej regiji najnižja (77,0 leta); najvišja je bila v primorsko-notranjski (79,4 leta).

Tako ženske kot moški v podravski regiji v večjem deležu dosegajo višjo raven spretnosti v mlajših letih. Višjo raven besedilnih spretnosti v največjem deležu dosegajo ženske v starostni skupini od 26 do 35 let (41,86 %) in od 16 do 25 let (41,54 %) ter moški v starostni skupini od 26 do 35 let (40,13 %).

Ženske v podravski regiji dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti v posameznih starostnih skupinah v podobnih deležih kot v goriški regiji, pa tudi posavski in primorsko-notranjski, če ne upoštevamo najmlajše skupine (od 16 do 25 let), ki dosega v zadnjih dveh regijah višje spretnosti v precej večjem deležu. Vrednosti deležev prebivalk podravske regije pa tudi goriške z višjimi spretnostmi so večinoma v starostnih skupinah povprečne, če jih primerjamo z drugimi regijami; v skupini najstarejših žensk pa se delež že tako zmanjša, da je vrednost primerljiva z regijami, ki imajo na splošno nižje vrednosti deležev (koroška, zasavska in posavska regija). Če primerjamo vrednosti deležev, v katerih dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti glede na starost moški, v podravski regiji z vrednostmi v drugih regijah v Sloveniji, so vrednosti povprečne, razen v starostnih skupinah moških, starih od 16 do 25 let ter od 46 do 55 let, kjer so vrednosti med regijami tretje najmanjše. V najstarejših dveh skupinah moških (od 46 do 55 let in od 56 do 66 let) so deleži prebivalcev podravske regije z višjimi spretnostmi primerljivi s tistimi v goriški regiji.

Preglednica 40: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v podravski regiji

STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	ŽENSKA				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	21,94	28,05	35,65	55,93	58,01
srednja raven spretnosti	36,52	30,09	32,17	24,77	32,19
višja raven spretnosti	41,54	41,86	32,18	19,30	9,80
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	MOŠKI				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	35,22	25,30	41,78	58,89	52,45
srednja raven spretnosti	33,31	34,57	24,56	28,41	34,37
višja raven spretnosti	31,47	40,13	33,66	12,70	13,18
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Pri večjem delu občin v podravski regiji gre za podeželska območja z upadajočim številom prebivalcev, večji strnjeni kompleks naselij tega tipa sestavljajo občine v Halozah. Manjših mest je sedem, od tega je za štiri značilno upadanje števila prebivalcev (Maribor, Ormož, Ptuj in Ruše; Nared idr., 2019, str. 73). Podravska statistična regija je druga najgostejše poseljena regija (za osrednjeslovensko regijo; Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.).

Prebivalci, ki živijo v mestu Maribor, so dokaj enakomerno razporejeni v različne ravni besedilnih spretnosti, največji delež pa jih dosega ravno višjo raven (35,57 %). V primerljivem deležu dosegajo v podravski regiji višjo raven tudi tisti, ki na sploh živijo v naseljih z več kot 10.000 prebivalci. Tretjina prebivalcev dosega višjo raven tudi v naseljih z več kot 2000 prebivalci, v manjših naseljih pa jih dosega le četrtnina oziroma v kmečkem okolju še manj (17,13 %).

Tako kot v obalno-kraški, zasavski, osrednjeslovenski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija je tudi v podravski regiji višjim besedilnim spretnostim najbolj naklonjen tip naselja tisti z več kot 10.000 prebivalci. Prebivalci z višjimi spretnostmi predstavljajo v podravski regiji najmanjši delež živečih v kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci, to pa se je pokazalo tudi pri šestih drugih regijah (primorsko-notranjski, gorenjski, posavski, pomurski, osrednjeslovenski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija).

Slika 49: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v podravski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v podravski regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Po izobrazbeni strukturi regija izstopa z majhnim deležem osnovnošolsko ali manj izobraženih (21,9 %, manj samo še v osrednjeslovenski regiji) in največjim deležem s srednješolsko izobrazbo (56,1 %). Višje izobraženih je bilo leta 2019 v regiji 22 %, to je za dobri 2 odstotni točki manj od slovenskega povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20).

Delež bruto dodane vrednosti v storitvenih dejavnostih je bil leta 2019 tretji največji med regijami, in sicer je obsegal 64,6 % (delež v industriji je bil 33,1 % in v kmetijskih dejavnostih 2,3 %; SiStat, b. l.). Razporejenost regijske bruto dodane vrednosti je primerljiva s slovenskim povprečjem. Podravska statistična regija je bila leta 2016 s 16,6 % prva med regijami po deležu kmetijskih zemljišč v uporabi, tudi sicer je kmetijskega zemljišča v regiji veliko, in sicer kar 70 % površine (Regije v številkah, 2018, str. 16, 24-25).

Med tistimi, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je razvidno postopno naraščanje deleža prebivalcev v smeri od bolj preprostih do zahtevnejših poklicev. Med prebivalci z osnovnimi poklici za preprosta dela jih višjo raven dosega 5,30 %, med tistimi s kvalificiranimi poklici pa 44,99 %.

Če primerjamo podatke o kvalifikaciji oziroma zahtevnosti trenutnega dela in dosežkih pri besedilnih spretnostih v podravski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je podravska regija najbolj podobna goriški. Večji odmik je samo v skupini prebivalcev s kvalificiranimi poklici, v kateri dosega v podravski regiji višjo raven besedilnih spretnosti okrog 10 % več prebivalcev kot v goriški. Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev z osnovnimi poklici je v podravski regiji med najmanjšimi, manjšega imajo še posavska, goriška in zasavska regija.

Preglednica 41: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v podravski regiji

KVALIFIKACIJE OZIROMA ZAHTEVNOST TRENUTNEGA DELA	OSNOVNI POKLICI ZA PREPROSTA DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA INDUSTRIJSKI NAČIN DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA NEINDUSTRIJSKI NAČIN DELA	KVALIFICIRANI POKLICI
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	68,72	58,56	43,17	20,60
srednja raven spretnosti	25,98	28,37	30,62	34,41
višja raven spretnosti	5,30	13,07	26,21	44,99
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

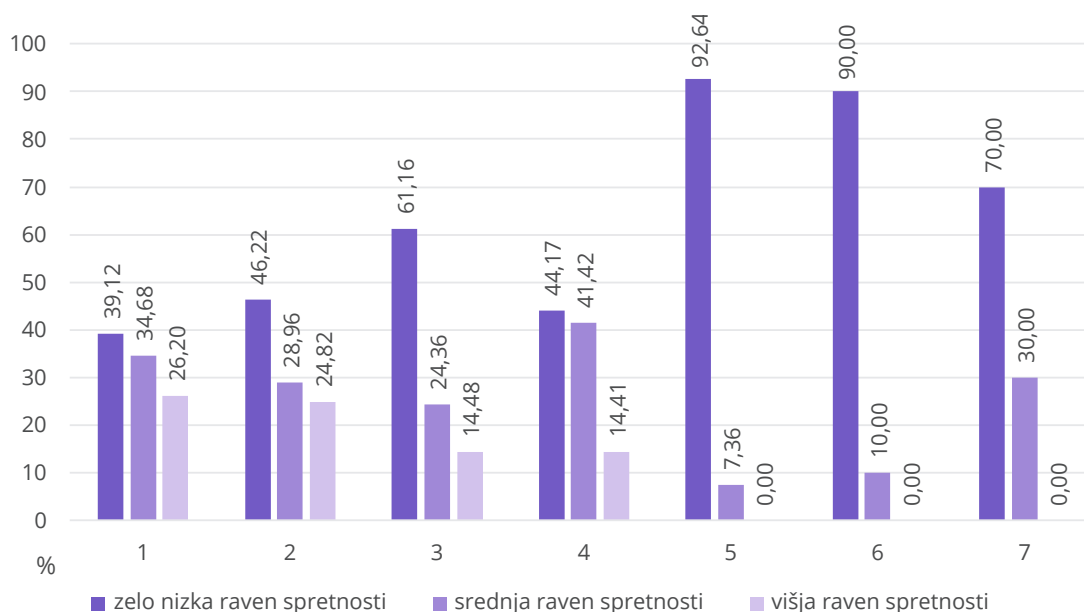
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) okoliščine prebivalcev v podravski regiji: Po stopnji tveganja socialne izključenosti (19,5 %) in tveganja revščine (16,5 %) je bila regija leta 2020 na drugem mestu po najvišji vrednosti (višje vrednosti imela le koroška regija; SiStat, b. l.). Socialnih transferjev je dobila leta 2020 58 mio evrov na 100.000 prebivalcev, to je četrta najvišja vrednost med regijami (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b). Na srednjem (šestem) mestu je regija glede deleža resno materialno prikrajšanih oseb (3,8 %).

V skupini prebivalcev, ki živijo samsko ali brez otrok, je večji delež tistih, ki dosegajo višjo raven spretnosti, vendar odmiki s kontrastnima skupinama niso zelo izraziti. Če otroke imajo, je v skupini staršev z enim ali dvema otrokoma večji delež tistih z višjo ravniyo kot pri starših z več otroki. Najmanjši delež višje ravni besedilnih spretnosti je v skupini šestčlanskih (9,54 %) in sedemčlanskih gospodinjstev (12,08 %).

V podravski regiji so višjim besedilnim spretnostim najbolj naklonjena štiričlanska gospodinjstva, tako kot v savinjski, zasavski, osrednjeslovenski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija. Trend spreminjanja deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na število članov v njihovem gospodinjstvu je do vključno petčlanskega gospodinjstva precej podoben gorenjski regiji, le deleži so v podravski regiji za okoli 10 % manjši. Za razliko od gorenjske regije v podravski prebivalci v številčnejših gospodinjstvih ne dosegajo višje ravni v tako velikem deležu. Deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki imajo enega ali dva otroke, so povprečni glede na druge regije, tisti, ki imajo tri otroke, pa dosegajo višjo raven v manjšem deležu samo še v zasavski regiji.

Slika 50: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v podravski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tudi glede starosti najstarejšega otroka smo zaznali razlike: Polovica prebivalcev, ki imajo najstarejšega otroka starega do 2 leti (54,84 %) in od 6 do 12 let (47,70 %), dosega višjo raven, če je najstarejši otrok starejši od 12 let, ima višje besedilne spretnosti le 13,96 % prebivalcev.

Če primerjamo podatke o starosti najstarejšega otroka in dosežkih pri besedilnih spretnosti v podravski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, so velikosti deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v posamezni skupini povprečni. Podravska regija je najbolj podobna savinjska, le da se v njej deleži z naraščanjem starosti najstarejšega otroka manjšajo počasneje kot v podravski regiji.

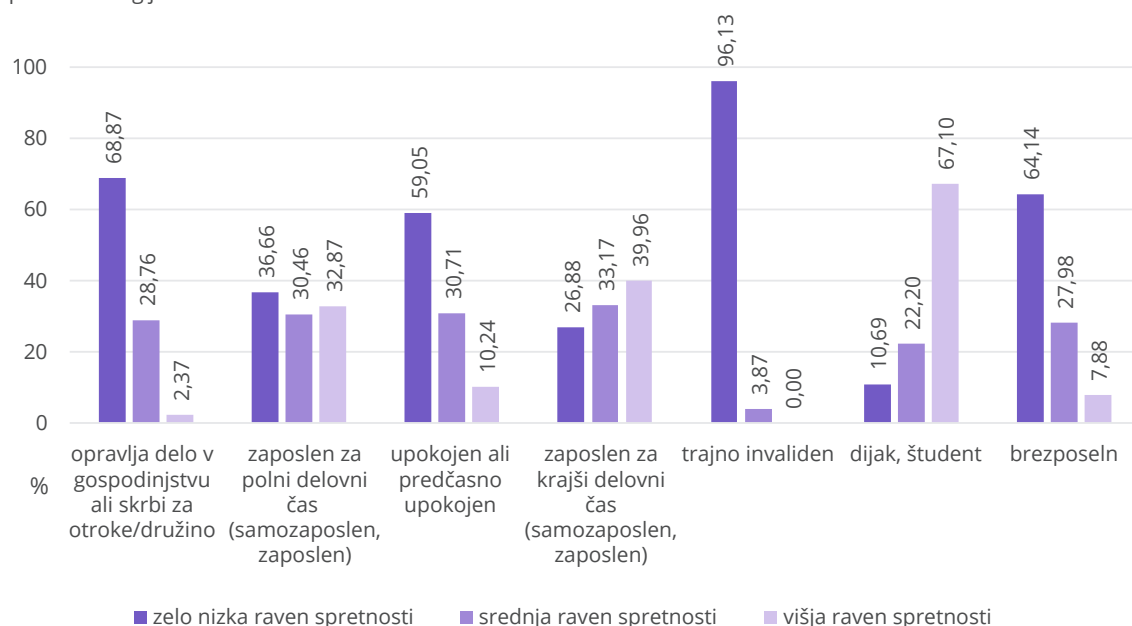
Med prebivalci podravske regije, ki imajo za soproga ali partnerja dijaka oziroma študenta, jih 67,10 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Tudi med tistimi s soprogi ali partnerji, zaposlenimi za krajši delovni čas, je delež, ki jih dosega to raven, velik (39,96 %). Če ga primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji, imata večji delež le osrednjeslovenska in pomurska regija, v skupini prebivalcev s soprogom ali partnerjem dijakom ali študentom pa dosega višjo raven večji delež prebivalcev samo še v goriški regiji. Velikosti deležev prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki imajo soproge ali partnerje upokojene, zaposlene za polni delovni čas ali ki opravljajo delo v gospodinjstvu, so zelo podobni tistim iz podravske regije v regiji jugovzhodna Slovenija.

Preglednica 42: Živi s soprogom ali zunajzakonskim partnerjem in besedilne spretnosti v podravski regiji

SOPROG ALI ZUNAJZAKONSKI PARTNER	NE	DA
	%	%
zelo nizka raven spretnosti	35,88	44,30
srednja raven spretnosti	33,33	29,74
višja raven spretnosti	30,79	25,96
Skupaj	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 51: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v podravski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v podravski regiji: Naravni prirast je bil leta 2019 tudi v tej regiji, kot v večini drugih, negativen (-1,9 na 1000 prebivalcev). Kljub temu se je število prebivalcev leta 2019 glede na leto prej zaradi pozitivnega selitvenega prirasta med statističnimi regijami in iz tujine (ta je bil izrazitejši) nekoliko povečalo. Delež tujih državljanov v regiji je znašal 5,9 % in je bil enak kot v gorenjski regiji (STAGE, b. l.). Po podatkih iz leta 2002 so v podravski regiji prevladovali med tujimi narodnostmi Hrvati, Srbi, Albanci in Bošnjaki. Bilo je tudi 0,04 % pripadnikov madžarske manjšine in 0,2 % Romov (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Po podatkih iz leta 2013 je imela regija v primerjavi z drugimi drugo najvišjo vrednost deleža državljanov drugih držav (brez držav Evropske unije in držav z območja nekdanje Jugoslavije; Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

Priseljensko ozadje prebivalcev v podravski regiji razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 9 % prebivalcev (to preračunano predstavlja približno 18.000 prebivalcev), ki so priseljenci prve generacije, 3,40 % pa druge generacije. V prvi generaciji priseljencev je 20,50 % tistih, ki so dosegli višje ravni spretnosti, v drugi generaciji pa nekaj več, 23,28 %.

V podravski, posavski in koroški regiji približno enak delež prebivalcev dosega višje besedilne spretnosti med tistimi, ki so rojeni v Sloveniji, kot med tistimi, ki niso. Tudi med prvo in drugo generacijo priseljencev v tem ni večje razlike v podravski in koroški regiji, drugače pa je v posavski regiji, kjer je delež priseljencev druge generacije z višjimi spretnostmi za tretjino večji od deleža priseljencev prve generacije z višjimi spretnostmi. Med priseljenci prve generacije jih višjo raven besedilnih spretnosti v podravski regiji dosega podoben delež kot v obalno-kraški, večji delež imata samo še savinjska in gorenjska regija. Precej slabše besedilne spretnosti imajo v podravski regiji priseljenci druge generacije, saj je delež teh za več kot polovico manjši od tistega v obalno-kraški regiji.

Preglednica 43: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v podravski regiji

PRVA IN DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV	PRVA GENERACIJA PRISELJENCEV		DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV		NISO PRISELJENCI PRVE ALI DRUGE GENERACIJE	
	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	11397	63,04	2408	35,03	73686	42,09
srednja raven spretnosti	2976	16,46	2866	41,69	53637	30,64
višja raven spretnosti	3706	20,50	1600	23,28	47751	27,27
Skupaj	18080	100,00	6873	100,00	175075	100,00

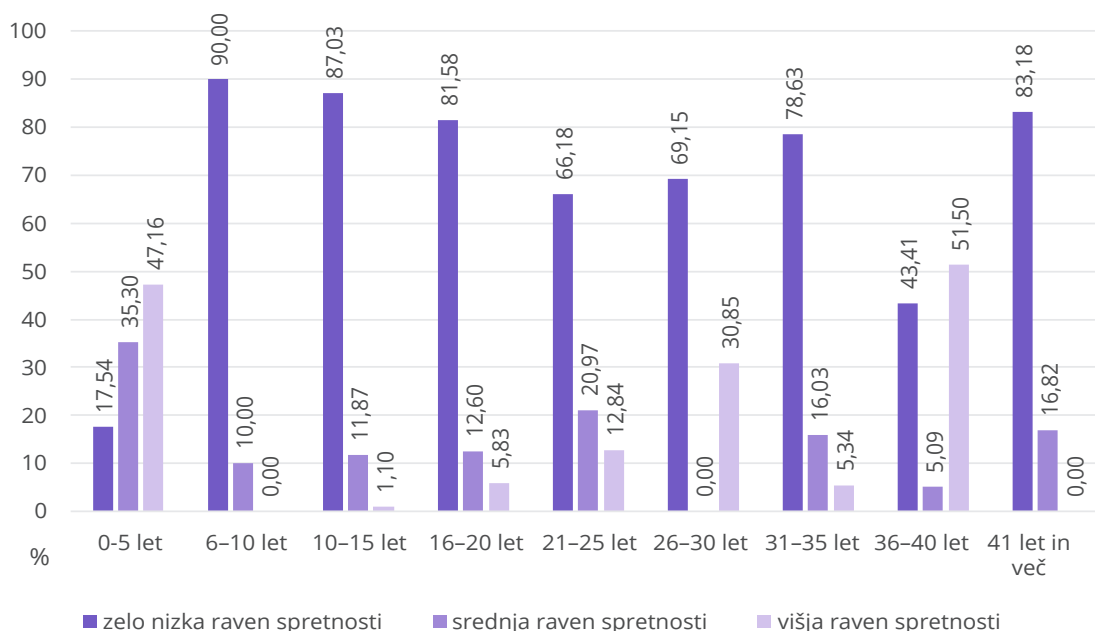
* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri priseljencih, ki so se prvič priselili v Slovenijo pred šestim letom (47,16 %) in v starosti od 36 do 40 let (51,50 %), jih polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Zanimivo, da v starosti od 6 do 20 let skoraj nihče ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti, ampak večinoma zelo nizko.

Podravska regija ima med vsemi statističnimi regijami največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki so se priselili v Slovenijo v starosti od 26 do 30 let in od 36 do 40 let. Kar polovica priseljenih v starosti od 36 do 40 let dosega višjo raven spretnosti, podobno tudi v skupini priseljenih pred šestim letom. Večji delež v skupini priseljenih med 0 in 5 let imata samo še osrednjeslovenska in gorenjska regija. Podravska regija ima v skupinah tistih, ki so se v Slovenijo priselili v starosti od 6 do 20 let, zanemarljive deleže prebivalcev, ki dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Slika 52: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v podravski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Prebivalci, ki so se v Slovenijo priselili med letoma 1931 in 1960, ne dosega višje ravni spretnosti. Višjo raven besedilnih spretnosti so tako dosegli tisti, ki so se v Slovenijo priselili med letoma 1961 in 1990 (21,65 %), še nekoliko večji pa je delež med tistimi, ki so se v Slovenijo priselili po letu 1991 (24,18 %).

Če primerjamo podatke o letu priselitve v Slovenijo in dosežke pri besedilnih spretnosti v podravski regiji z vsemi drugimi statističnimi regijami, je podravska najbolj podobna gorenjska regija, ki prav tako nima nikogar z višjo ravniyo med tistimi, ki so se priselili v Slovenijo med letoma 1931 in 1960, v skupini priseljenih pa jih omenjeno raven dosega nekaj več kot 20 %; to se rahlo poveča še v skupini priseljenih po letu 1990. Vrednosti deležev podravske in gorenjske se razlikujejo samo za 2 odstotka. Izmed regij vzhodne kohezijske regije, v katero sodi podravska regija, je po podatkih o letu priselitve v Slovenijo in dosežkih pri besedilnih spretnosti ta najbolj primerljiva s savinjsko regijo.

Skupina, v kateri prebivalci niso naravni govorci (23,39 %), se v deležu tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, ne razlikuje veliko od kontrastne skupine (27,37 %). V skupini, v kateri doma najpogosteje govorijo makedonsko, jih 80 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

V podravski in posavski regiji se deleža prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti zelo malo razlikujeta med skupinama naravnih govorcev slovenščine in tistih, ki niso naravni govorci slovenščine. Glede na druge regije je delež prebivalcev, ki dosegajo v skupini naravnih govorcev slovenščine v podravski regiji višje besedilne spretnosti, med manjšimi (manjši delež imajo samo goriška, posavska, zasavska in koroška regija), delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki niso naravni govorci slovenskega jezika, pa med največjimi (večji delež le v gorenjski in savinjski regiji).

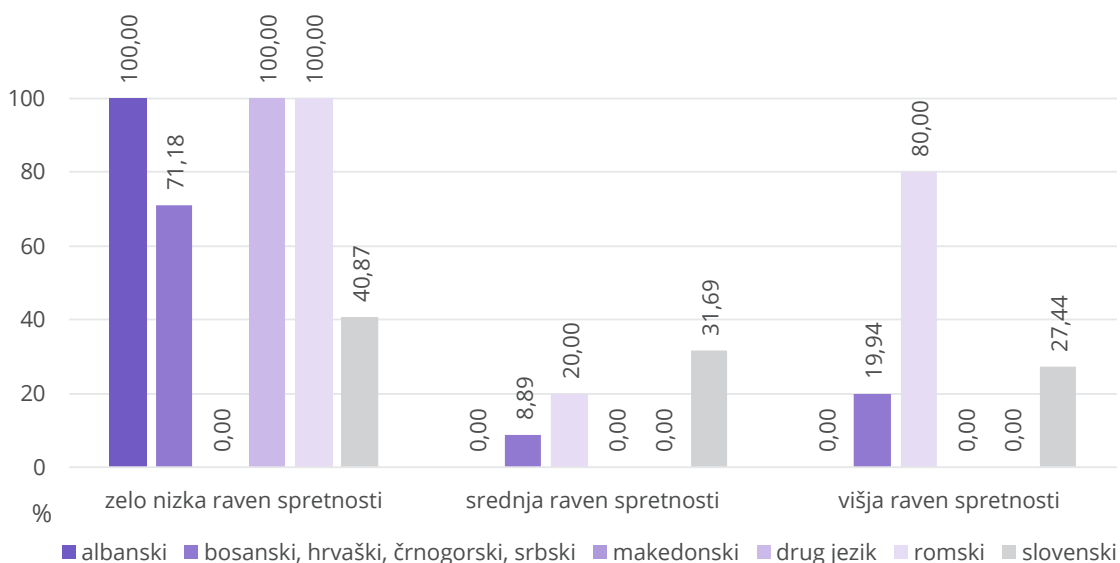
Preglednica 44: Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali prebivalec govori slovensko, je naravni govorci, v podravski regiji

PREBIVALEC GOVORI SLOVENSKO, JE NARAVNI GOVOREC	D A		N E	
	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	81815	40,70	11244	58,17
srednja raven spretnosti	64184	31,93	3566	18,45
višja raven spretnosti	55026	27,37	4521	23,39
Skupaj	201025	100,00	19332	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 53: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v podravski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Pri prebivalcih podravske regije je zelo majhna razlika v deležu tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti glede na to, ali so starši oziroma skrbniki rojeni v Sloveniji ali ne. Izraziteje pa je opazno večanje deleža z naraščanjem stopnje izobrazbe staršev ali skrbnikov. Če je imela mati ali skrbnica nižjo poklicno izobrazbo, jih 13,51 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti, če je imela srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), 38,29 %, in če je imela visoko, 66,28 %.

Podravska regija ima v primerjavi z drugimi regijami najmanjšo razliko v deležu prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, katerih matere ali skrbnice so rojene v Sloveniji, in tistih, katerih matere ali skrbnice niso rojene v Sloveniji. Zelo majhno razliko imata tudi savinjska in posavska regija. Po velikosti deležev je podravska najbolj podobna regiji jugovzhodna Slovenija, zlasti po deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih z materami ali skrbnicami, ki niso rojene v Sloveniji. Če primerjamo podatke o stopnji izobrazbe matere ali skrbnice in dosežkih pri besedilnih spretnostih v podravski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je podravska regija v skupini prebivalcev z materami ali skrbnicami, ki imajo le nižjo poklicno izobrazbo, med regijami z najmanjšim deležem prebivalcev z višjimi spretnostmi (manj imata le koroška in zasavska), v skupini prebivalcev z materami ali skrbnicami, ki imajo visoko izobrazbo, pa je med regijami z največjim deležem (več imajo osrednjeslovenska, koroška in gorenjska regija). V skupini z materami ali skrbnicami s srednjo stopnjo izobrazbe (ISCED 3, 3c, 4) je delež prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, podoben tistemu v regiji jugovzhodna Slovenija, obe regiji pa imata povprečni vrednosti deleža glede na preostale regije.

Preglednica 45: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v podravski regiji

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	61687	56,61	23571	27,74	1507	8,86
srednja raven spretnosti	32566	29,88	28862	33,97	4228	24,86
višja raven spretnosti	14721	13,51	32531	38,29	11271	66,28
Skupaj	108973	100,00	84965	100,00	17006	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

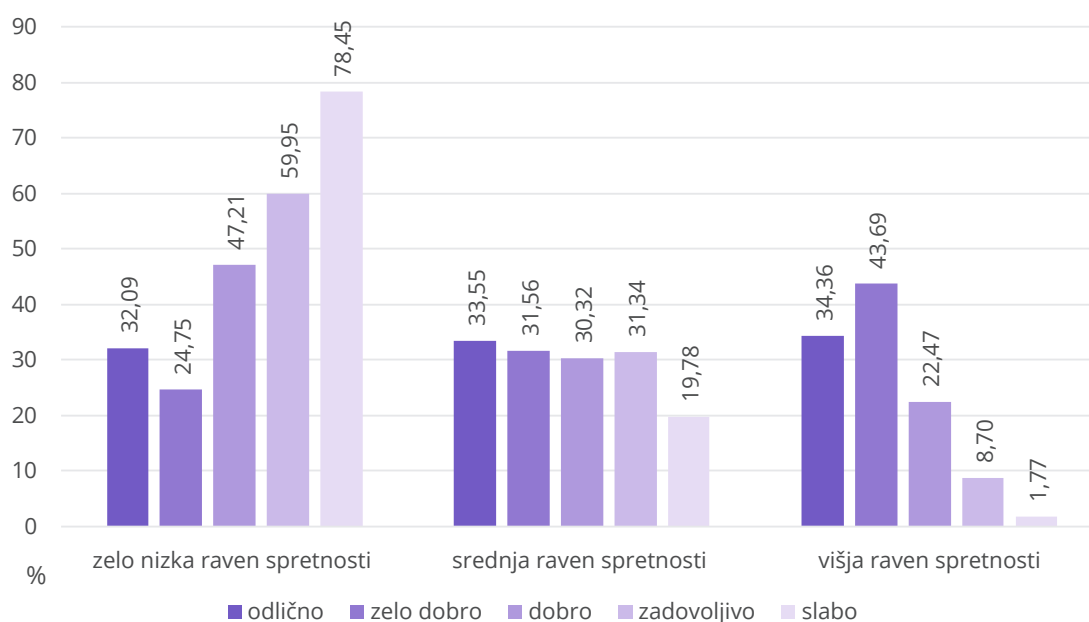
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v podravski regiji: V podravski regiji je bilo konec leta 2019 354,6 zdravnikov na 100.000 prebivalcev, to jo po velikem številu umešča na drugo mesto med regijami, takoj za osrednjeslovensko (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Zaposleni v regiji so bili odsotni z dela iz zdravstveno upravičenih razlogov 19,25 dni leta 2019, to je dva dni več od povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Podravska regija je bila po podatkih za leto 2019 na tretjem mestu med regijami (za koroško in savinjsko) po številu poškodb pri delu na 1000 zaposlenih (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Regija je tudi na tretjem mestu (za pomursko in zasavsko) po stopnji umrljivosti zaradi bolezni obtočil (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13) in na prvem mestu po incidenčni stopnji raka. V tej regiji je največ kožnega raka tako pri ženskah kot pri moških v primerjavi z drugimi regijami (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Glede stopnje prevalence z zdravili zdravljenih sladkorne bolezni je regija v slovenskem povprečju (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11), nadpovprečen pa je odstotek deleža prebivalcev, ki so visoko tvegani pivci (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. f, str. 8). Poraba antidepressivov je bila v regiji leta 2016 nadpovprečna, skupaj s pomursko regijo sta se uvrstili na četrto mesto v Sloveniji (za zasavsko, koroško in goriško regijo; Regije v številkah, 2018, str. 9). Podravska je s povprečjem stopenj umrljivosti med letoma 2015 in 2019 druga med regijami (za pomursko) z najvišjo stopnjo. Leta 2020 je to mesto ohranila s 13,4 umrlega na 1000 prebivalcev (Presežna umrljivost, 2020).

Med prebivalci podravske regije, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično, dosega tretjina (34,36 %) višjo raven besedilnih spretnosti, med tistimi, ki so podali oceno zelo dobro, pa 43,69 %. Samo dober odstotek tistih (1,77 %), ki so ocenili svoje zdravje kot slabo, dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Če primerjamo podatke o samooceni zdravja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v podravski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je regiji še najbolj podobna regija jugovzhodna Slovenija, s to razliko, da ima zadnja za skoraj 10 % večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro in slabo (v regiji jugovzhodna Slovenija jih dosega višjo raven še celo nekoliko večji delež kot v skupini tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot zadovoljivo). Prebivalci, ki so svoje zdravje ocenili kot zadovoljivo ali slabo, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti v manjšem deležu kot v podravski regiji samo še v zasavski in posavski regiji, glede velikosti omenjenega deleža v drugih skupinah pa so samoocene vrednosti podravske regije povprečne glede na preostale regije.

Slika 54: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v podravski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

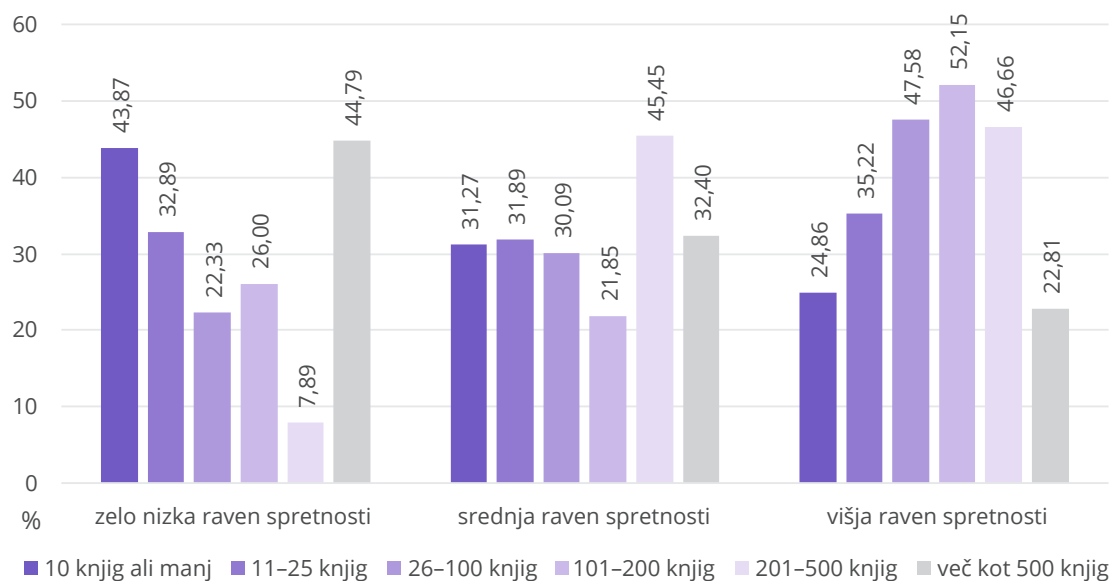
Pomurska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v pomurski regiji:

Polovica prebivalcev (52,15 %), ki ima doma od 101 do 200 knjig, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Tisti prebivalci, ki imajo doma 10 knjig ali manj (24,86 %) in pa več kot 500 knjig (22,81 %), dosega višjo raven besedilnih spretnosti v podobnem odstotku.

Če podatke o številu knjig, ki jih imajo doma prebivalci, in dosežkih pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji primerjamo z drugimi statističnimi regijami v Sloveniji, ima podoben trend deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v posameznih skupinah števila knjig zasavska regija. Tudi tam je delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti v skupini tistih, ki imajo doma od 101 do 200 knjig, največji, najmanjša deleža pa sta v skrajnih skupinah, tj. tistih, ki imajo največ (več kot 500) oziroma najmanj knjig (10 knjig ali manj). V podobnem deležu, kot dosega višjo raven besedilnih spretnosti prebivalci pomurske regije v skupini tistih, ki imajo doma od 101 do 200 knjig, jo dosega tudi prebivalci regije jugovzhodna Slovenija v isti skupini. Pomurska in savinjska regija imata podobne velikosti deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupinah do 100 knjig.

Slika 55: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

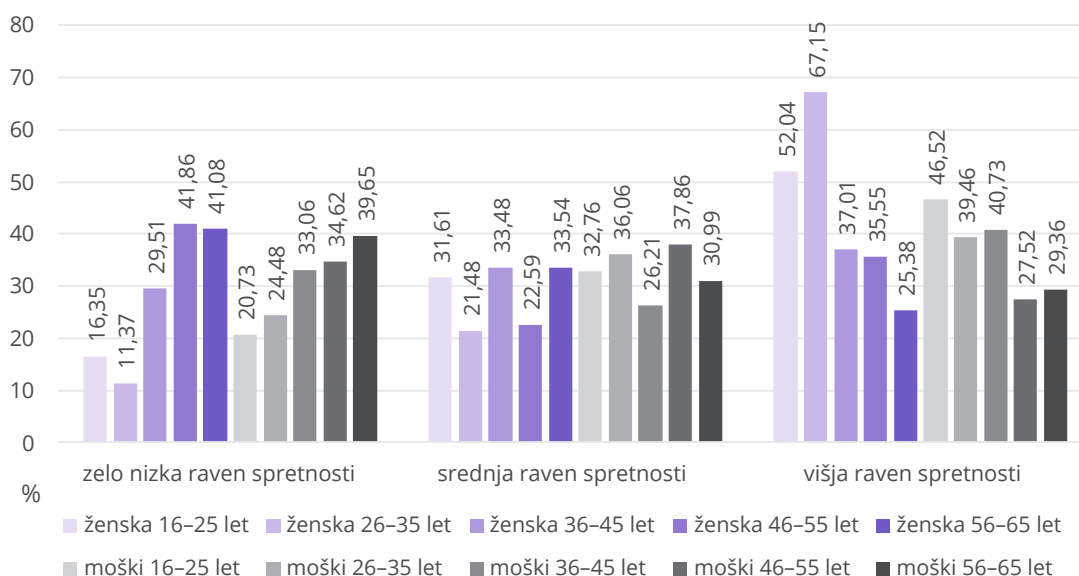
Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji:

Starostna sestava prebivalstva je bila v pomurski regiji najmanj ugodna. Povprečna starost prebivalstva je bila po podatkih iz leta 2019 45,5 leta, to je najvišja od vseh regij v Sloveniji. Od osrednjeslovenske regije, kjer je bila najnižja, je bila povprečno 3,5 leta višja. Delež mladih prebivalcev (od 0 do 14 let) je bil tukaj najmanjši (13,2 %), delež starejših prebivalcev (65 let in več) pa drugi največji (22,4 %, večji je bil samo še v goriški regiji, in sicer 22,6 %; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7). Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu je bilo za dečke in deklice, rojene leta 2019 v tej regiji, glede na preostale regije najnižje (dečki lahko pričakujejo, da bodo živeli 76,41 leta, deklice pa 81,96 leta).

Med prebivalci pomurske regije dosegajo ženske v starostni skupini od 26 do 35 let (67,15 %) po večini višjo raven besedilnih spretnosti, samo četrtnina žensk v starostni skupni od 56 do 65 let pa dosega omenjeno raven (25,38 %). Pri moških niso tako velike razlike. V moški starostni skupini od 16 do 25 let je 46,52 % takih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti, v skupini od 46 do 55 let pa 27,52 %.

Če primerjamo podatke o starosti ženski in dosežkih pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je regija po velikosti deležev med regijami z večjimi vrednostmi deležev besedilno najspretnnejših prebivalcev (tj. osrednjeslovenska in obalno-kraška regija). Med vsemi regijami ima pomurska največji delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti med ženskami, ki so v starostni skupini od 26 do 35 let in od 56 do 65 let, nasprotno pa zaseda sedmo mesto po velikosti omenjenega deleža med ženskami, stariimi od 16 do 25 let. V primerjavi z drugimi regijami ima pomurska regija največja nihanja v velikosti deleža žensk z višjimi spretnostmi med posameznimi starostnimi skupinami. Pri moških v pomurski regiji deleži tistih, ki dosegajo višjo raven spretnosti v posamezni starostni skupini, v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji niso med največjimi, so pa še vedno v zgornji polovici. Trend spreminjanja deležev moških z višjimi spretnostmi v določeni starostni skupini je tistemu v pomurski regiji najbolj podoben v obalno-kraški regiji, nekoliko večji odmiki so le v mlajših skupinah moških.

Slika 56: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Statistična regija zajema štiri urbane občine, in sicer Mursko Soboto ter manjša mestna naselja Gornjo Radgono, Lendavo in Ljutomer (Nared idr., 2019, str. 69). V podeželskih območjih je gostota poselitve 69 prebivalcev na kvadratni kilometer, v urbanih pa 143 (Nared idr., 2019, str. 69). Za celotno statistično regijo je značilno upadanje števila prebivalcev. Pomurska statistična regija sodi med najbolj demografsko ogrožena območja Slovenije (Nared idr., 2019, str. 70).

Deleži tistih, ki dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti, so si v pomurski regiji precej podobni v različnih tipih naselij. Ni velikih razlik med kmečkim in nekmečkim ter malim ali velikim naseljem.

Pomurska regija ima med vsemi regijami v Sloveniji najmanj razlik med tipi naselji glede na delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, ki jih ti v posameznem tipu naselja predstavljajo (odmik približno 3 %). Tako kot pri večini regij v Sloveniji je tudi v pomurski med živečimi v kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci najmanjši delež tistih z višjimi spretnostmi.

Preglednica 46: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v pomurski regiji

TIP NASELJA	KMEČKA NASELJA < 2000 PREBIVALCEV		NEKMEČKA NASELJA < 2000 PREBIVALCEV		NASELJA 2000–10.000 PREBIVALCEV		NASELJA > 10.000 PREBIVALCEV	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	15612	33,68	4785	35,73	1496	21,90	2622	19,88
srednja raven spretnosti	13089	28,24	3351	25,03	2539	37,17	5243	39,75
višja raven spretnosti	17649	38,08	5255	39,24	2797	40,94	5325	40,37
Skupaj	46350	100,00	13391	100,00	6832	100,00	13191	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

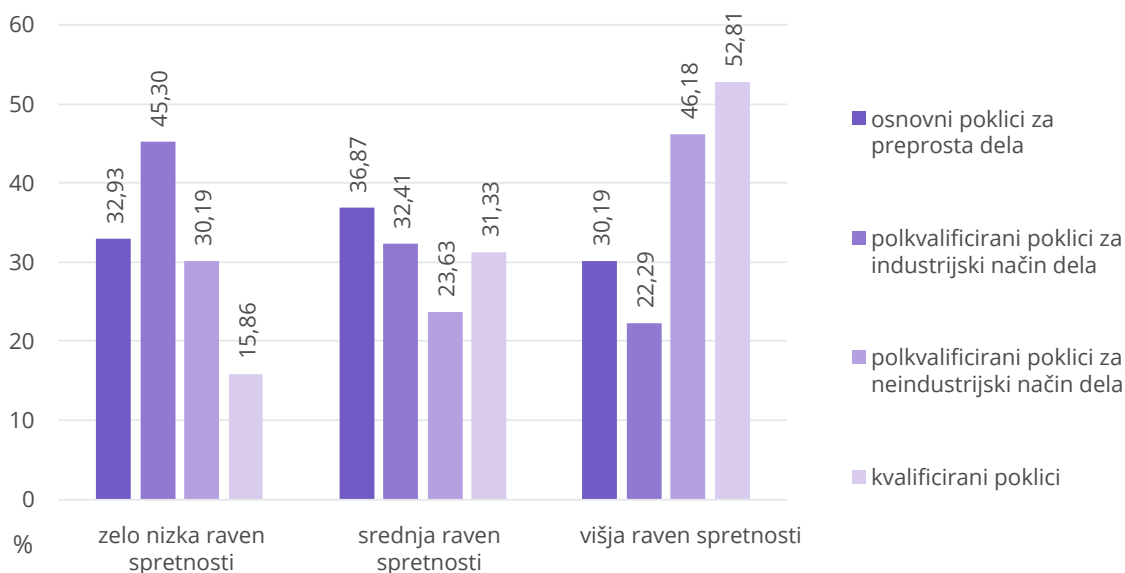
Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v pomurski regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Izobrazbena sestava tukajšnjega prebivalstva je bila tudi manj ugodna. Skoraj tretjina prebivalcev je imela namreč dokončano le največ osnovnošolsko izobrazbo (največji delež med vsemi regijami), dobra polovica jih je imela srednješolsko izobrazbo (51,6 %), le 17,5 % pa višjo oziroma visokošolsko izobrazbo (najmanjši delež med vsemi regijami; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Analize rezultatov PIAAC glede ujemanja besedilnih spretnosti po dejavnosti so pokazale, da je najmanj ujemanja zaznati v pomurski regiji (68 %), obenem pa je tam največ tistih s previsoko ravniyo spretnosti (29 %; Domadenik idr., 2018a, str. 70).

V pomurski regiji je predstavljala storitvena dejavnost leta 2019 55,7 % bruto dodane vrednosti, industrija 38,3 % in kmetijske dejavnosti 2,3 % (SiStat, b. l.). Med regijami je pomurska na drugem mestu po deležu kmetijskih zemljišč v uporabi.

Približno polovica prebivalcev pomurske regije, ki so kvalificirani ali polkvalificirani za neindustrijski način dela, ima višjo raven spretnosti. Med polkvalificiranimi za industrijski način dela je takih pol manj (22,29 %).

Od drugih statističnih regij v Sloveniji pomurska regija izstopa predvsem po zelo velikem deležu prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi med tistimi, ki opravljajo osnovne poklice za preprosta dela (30,19 %), v drugih regijah so deleži vsaj pol manjši (savinjska regija 15,41 % in regija jugovzhodna Slovenija 14,69 %). V preostalih skupinah poklicne kvalifikacije so deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi v pomurski regiji podobno veliki kot tisti v gorenjski.

Slika 57: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji

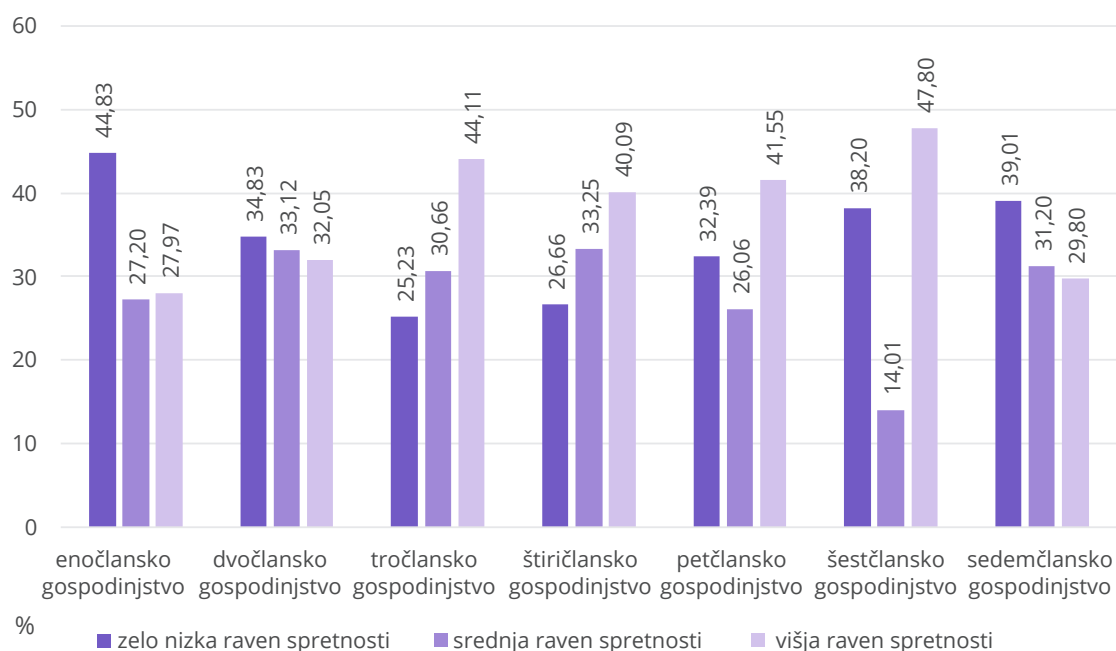
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) okoliščine prebivalcev v pomurski regiji: Leta 2018 je bila pomurska regija prva med regijami z največjo stopnjo tveganja socialne izključenosti pa tudi revščine. Leta 2019 sta se obe vrednosti znižali, tako da je pomurska regija pristala na četrtem mestu, leta 2020 pa še na mestu nižje, čeprav so se ji vrednosti že spet nekoliko zvišale (leta 2020 stopnja tveganja socialne izključenosti 18,2 % in stopnja tveganja revščine 15,1 %; SiStat, b. l.). Delež gospodinjstev, ki so leta 2019 prejela materialno ali denarno pomoč dobrodelnih

organizacij, je bil v tej regiji enak kot v zasavski, hkrati pa sta bila oba najvišja (9 %). Znesek socialnih transferjev MDDSZ leta 2020 na 100.000 prebivalcev je bil za pomursko regijo 61 mio evrov, tj. najvišji (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b). V stanovanjih, ki so bila v slabem stanju (s puščajočo streho, vlažnimi stenami, temelji ali tlemi, trhlimi okenskimi okviri ali tlemi), je po podatkih iz leta 2019 živelo 28 % gospodinjstev, to je bil drugi največji delež med regijami. Delež gospodinjstev, katerih člani bi si lahko vsi privoščili enotedenske počitnice zunaj doma, je bil v tej regiji najmanjši (64 %). Resno materialno prikrajšanih je bilo leta 2020 v regiji 4,7 % oseb, starejših od 15 let, to je za 1,1 odstotne točke manj kot v najbolj prizadeti koroški regiji. Med prebivalci, ki nimajo otrok, je večji delež takšnih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, kot v skupini staršev. Prebivalci z višjo ravniyo pogosteje živijo samsko, vendar je razlika v deležu tistih, ki živijo s soprogom ali partnerjem, majhna. Če imajo otroke, v podobnih deležih dosegajo višjo raven ne glede na to, ali imajo enega, dva, tri ali štiri otroke. Glede na število članov v gospodinjstvu jih v skupini tistih, ki živijo v eno-, dvo- ali sedem- in veččlanskem gospodinjstvu, višjo raven besedilnih spretnosti dosega okrog 30 %, med tistimi, ki živijo v štiri- ali petčlanskem gospodinjstvu, pa okrog 40 %. Največji delež jih višjo raven spretnosti dosega med prebivalci, ki živijo v tro- (44,11 %) in šestčlanskem gospodinjstvu (47,80 %).

Če primerjamo podatke o številu otrok in dosežkih pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je velikost deležev prebivalcev, ki v skupini tistih z enim, dvema ali tremi otroki dosegajo višjo raven, primerljiva z obalno-kraško regijo, v skupini tistih z dvema, tremi ali štirimi otroki pa tudi z osrednjeslovensko regijo. Glede na število članov v gospodinjstvu ima pomurska regija v šestčlanskih gospodinjstvih med vsemi regijami največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, v tročlanskih pa drugi največji delež (takoj za osrednjeslovensko regijo). Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki živijo v petčlanskem gospodinjstvu, je podoben kot v pomurski tudi v obalno-kraški regiji, v skupini tistih, ki živijo v štiričlanskem gospodinjstvu, pa kot v regiji jugovzhodna Slovenija in savinjski regiji.

Slika 58: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 59: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v pomurski regiji

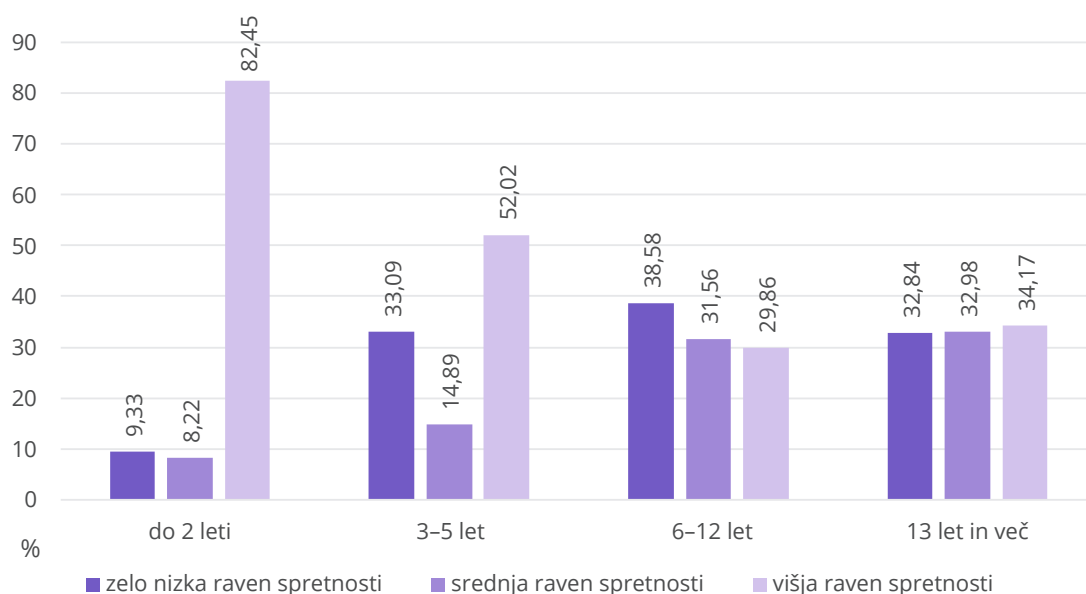

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Velika večina prebivalcev v pomurski regiji, katerih najmlajši otrok je v starostni skupini otrok, starih do 2 leti (82,45 %), dosega višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini prebivalcev, katerih najmlajši otrok je star od 6 do 12 let, pa jih le tretjina dosega isto raven (29,86 %).

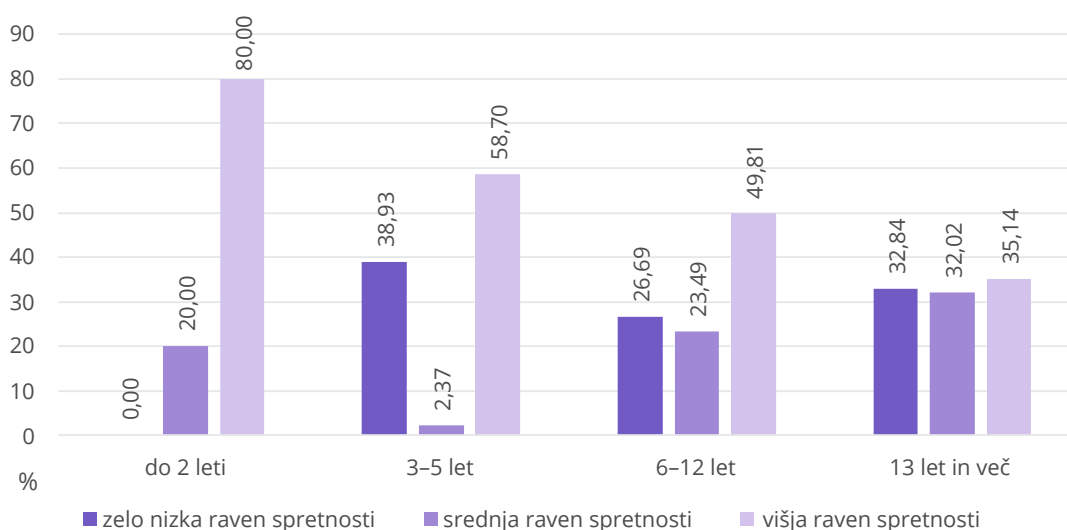
Pomurska regija med regijami v Sloveniji izstopa po velikem deležu prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti med tistimi, katerih najmlajši otrok je star največ 2 leti. Omenjeni delež je za okrog 20 % večji od tistega, ki ga ima obalno-kraška regija, tj. druga regija z največjim deležem. V skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim več kot 12 let, se deleža prebivalcev z najvišjimi spretnostmi obeh regij skoraj izenačita in sta največja v primerjavi z drugimi regijami. Po trendu gibanja deležev je pomurski regiji še najbolj podobna gorenjska, saj je za obe značilen velik delež besedilno najspretnejših prebivalcev z mlajšimi otroki in veliko zmanjšanje tega deleža pri tistih, katerih najmlajši otrok je starejši od 6 let.

Slika 60: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 61: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Več kot polovica prebivalcev, ki imajo soproga ali zunajzakonskega partnerja zaposlenega za krajši delovni čas (59,28 %), dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Velik delež je tudi med tistimi, katerih soproga ali zunajzakonski partner je zaposlen za polni delovni čas (39,37 %). Vsi prebivalci pomurske regije, ki imajo soproga ali partnerja vajeenca ali pripravnika, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti.

Če primerjamo podatke o trenutnem zaposlitvenem položaju soproga ali partnerja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ima pomurska regija največje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi med vsemi v skupini prebivalcev s soprogi ali partnerji, ki so upokoјenci, zaposleni za krajši delovni čas, brezposelni in vajenci ali pripravniki. Od vseh regij ima samo še primorsko-notranjska prebivalce, ki imajo za soproga ali partnerja vajeenca ali pripravnika in dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, pa še ta delež je za več kot polovico manjši.

Preglednica 47: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v pomurski regiji

TRENTNI ZAPOSLOITVENI POLOŽAJ SOPROGA ALI PARTNERJA	VAJENEC, PRIPRAVNIK	OPRAVLJA DELO V GOSPODINSTVU ALI SKRBI ZA OTROKE ALI DRUŽINO	ZAPOSLEN ZA POLNI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)
	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	0,00	70,72	29,64
srednja raven spretnosti	0,00	10,78	30,99
višja raven spretnosti	100,00	18,49	39,37
Skupaj	100,00	100,00	100,00

UPOKOJEN ALI PREDČASNO UPOKOJEN	ZAPOSLEN ZA KRAJŠI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	DIJAK, ŠTUDENT	BREZPOSELN
%	%	%	%
32,63	17,99	29,43	31,38
36,36	22,73	33,52	32,53
31,01	59,28	37,05	36,09
100,00	100,00	100,00	100,00

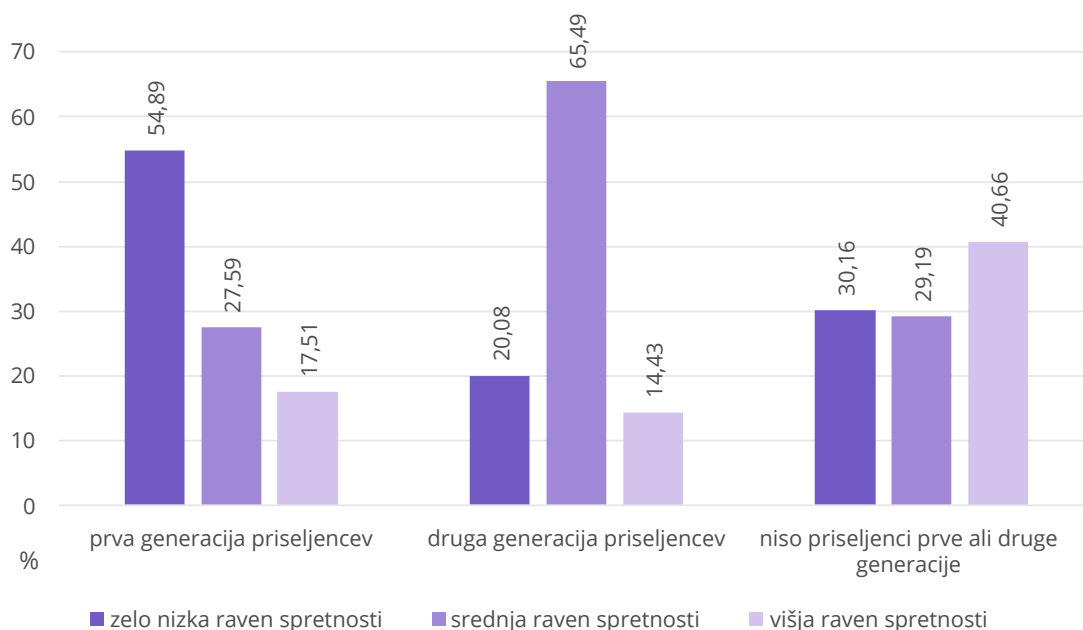
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v pomurski regiji: Iz podatkov o popisu prebivalstva, izpeljanega leta 2002, je razvidno, da je predstavljala v pomurski regiji 4,5 % prebivalstva madžarska manjšina, 0,8 % (tako kot v regiji jugovzhodne Slovenije) pa romska skupnost (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Med prebivalci pomurske regije je po podatkih iz leta 2013 najmanjši delež tujcev v primerjavi z drugimi regijami, in sicer manj kot 2 % prebivalstva. Regija izstopa tudi po majhnem deležu tujcev, ki prihajajo iz držav z območja nekdanje Jugoslavije (62 %). Tujcev iz držav članic Evropske unije je v regiji za dobro četrtno vseh tujcev, iz preostalih držav pa dobro desetino (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

Tudi priseljensko ozadje prebivalcev v pomurski regiji razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 4,90 % prebivalcev, ki so priseljenci prve generacije, 1 % pa druge generacije. V prvi generaciji priseljencev je 17,51 % tistih, ki so dosegli višje ravni besedilnih spretnosti, v drugi generaciji pa je njihov delež manjši, in sicer 14,43 %. Samo 12,20 % prebivalcev pomurske regije, ki se niso rodili v Sloveniji, dosega višjo raven besedilni spretnosti.

Pomurska regija je med regijami v Sloveniji z največjimi razlikami glede deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki so rojeni v Sloveniji in priseljenci. V pomurski regiji je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med priseljenci podoben kot v goriški regiji in četrti najmanjši med regijami, med prebivalci, ki so rojeni v Sloveniji, pa je delež primerljiv z gorenjsko regijo in četrti največji med regijami. Zanimivo v pomurski regiji je tudi to, da je med priseljenci prve generacije večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi kot v skupini priseljencev druge generacije. Podobno lahko opazimo tudi v goriški in zasavski regiji.

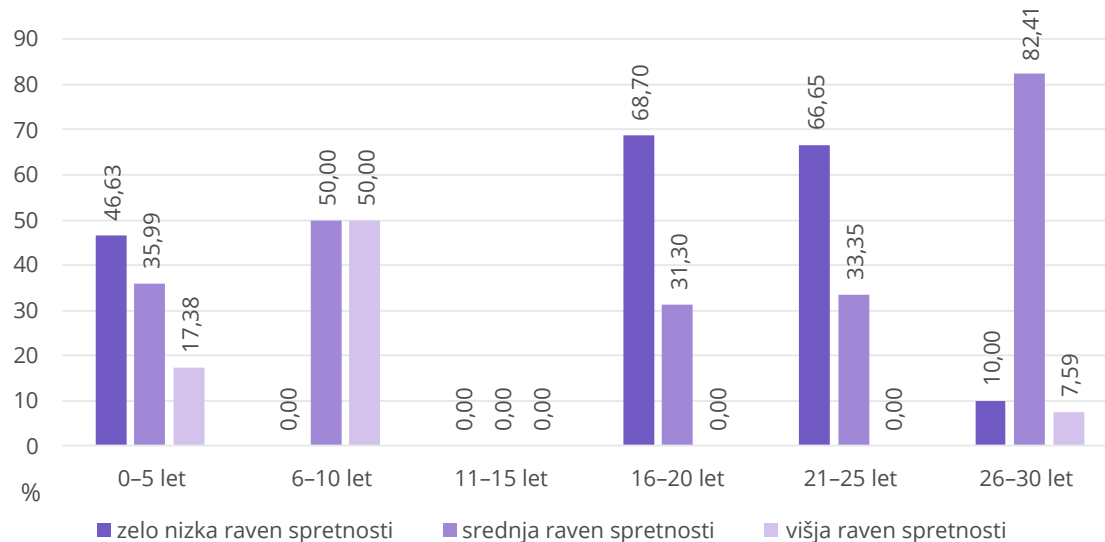
Slika 62: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V Slovenijo so se v pomurski regiji prebivalci, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, priselili večinoma v otroštvu (od 0 do 10 let). Polovica prebivalcev, ki so se priselili v starosti od 6 do 10 let, dosegajo višjo raven spretnosti. Če primerjamo velikost tega deleža z deleži v drugih regijah Slovenije, imata v tej starostni skupini večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi koroška in savinjska regija. Po starosti ob priselitvi in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih je pomurski regiji zelo podobna koroška.

Slika 63: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v pomurski regiji

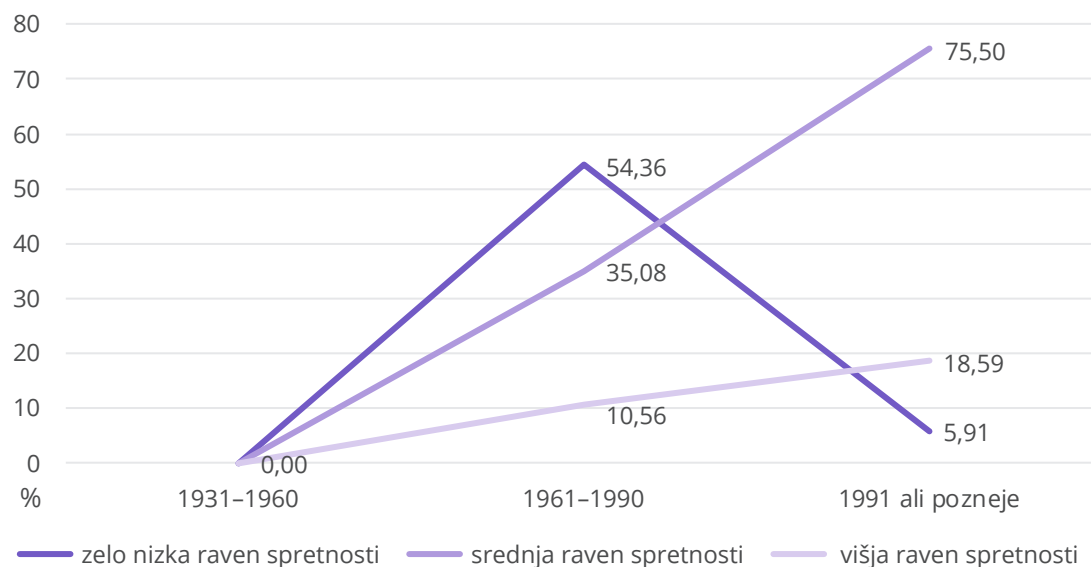

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med tistimi, ki so se v Slovenijo priselili po letu 1991, jih dosegajo višjo raven nekoliko večji delež (18,59 %) kot pri tistih, ki so se priselili med letoma 1961 in 1990 (10,56 %). Če primerjamo podatke o letu priselitve in dosežkih pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je delež tistih z višjo spretnostjo med priseljenimi v letih 1961 in 1990 podoben kot v goriški regiji, v skupini priseljenih po letu 1990 pa je v pomurski regiji nekoliko

večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi kot v goriški regiji in je vrednost bolj primerljiva z osrednjeslovensko regijo.

Slika 64: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v pomurski regiji

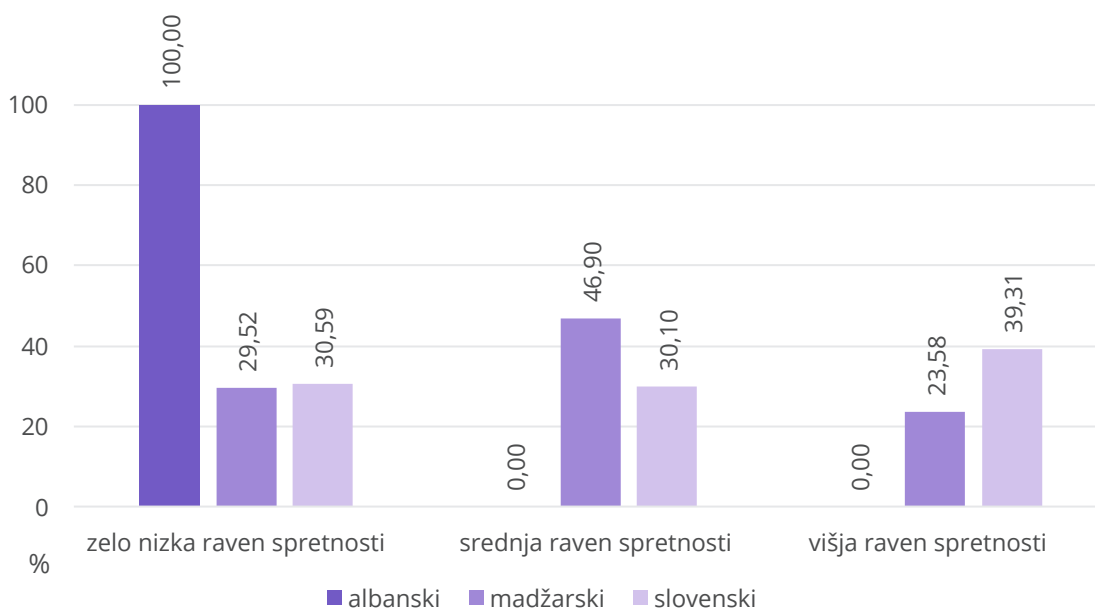

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V skupini, kjer prebivalci niso naravni govorci slovenščine, doseže višjo raven petina (19,96 %) skupine. Tisti, katerih prvi naučeni jezik je romski, so v 90 % dosegali višjo raven besedilnih spretnosti.

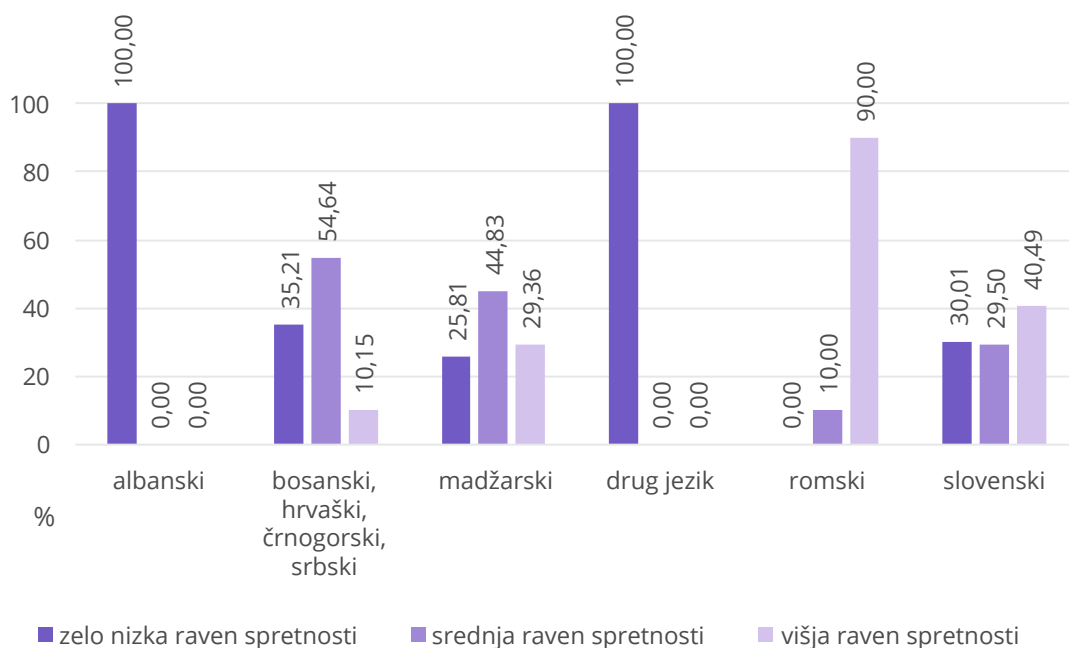
Delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v pomurski regiji med tistimi, ki so naravni govorci slovenskega jezika, je primerljiv z deležem v gorenjski regiji, delež med naravni govorci pa je manjši kot v gorenjski regiji in bolj podoben tistemu v osrednjeslovenski regiji.

Slika 65: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 66: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in prvi naučeni jezik v pomurski regiji

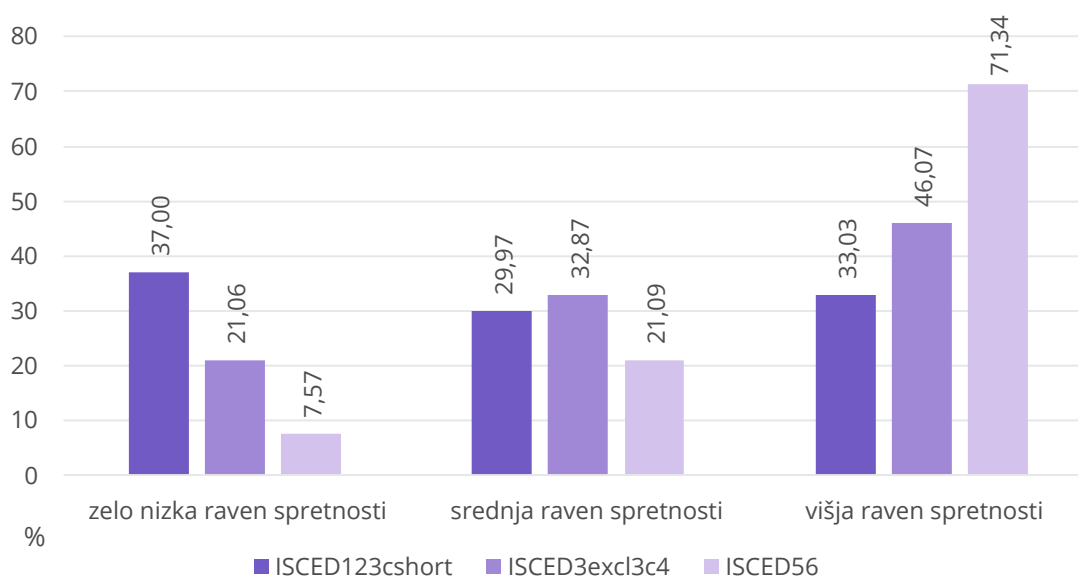

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Petina (26,51 %) odraslih iz pomurske regije, katerih mati ali skrbnica ni bila rojena v Sloveniji, je dosegla višjo raven besedilnih spretnosti. Pri očetih ali skrbnikih je delež še manjši (12,60 %). Deleži prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi so glede kraja rojstva matere ali skrbnice primerljivi z deleži gorenjske regije, pri očetih ali skrbnikih pa je delež primerljiv le za skupino tistih, ki so rojeni v Sloveniji. V pomurski regiji dosegajo prebivalci, katerih oče ali skrbnik ni rojen v Sloveniji, višjo raven v pol manjšem deležu kot v gorenjski regiji.

Če je imela mati ali skrbnica nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, je tretjina (33,03 %) prebivalcev v pomurski regiji dosegla višjo raven besedilnih spretnosti, če je imela srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), jih je to raven dosegla polovica (46,07 %), če je imela visoko izobrazbo, pa kar 71,34 %. Če primerjamo podatke o stopnji izobrazbe matere ali skrbnice in dosežkih pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ima pomurska regija med vsemi največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, katerih mati ali skrbnica ima nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, tudi v skupini prebivalcev z materami ali skrbnicami z visoko izobrazbo je delež med največjimi (večji delež ima le osrednjeslovenska regija).

Slika 67: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v pomurski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

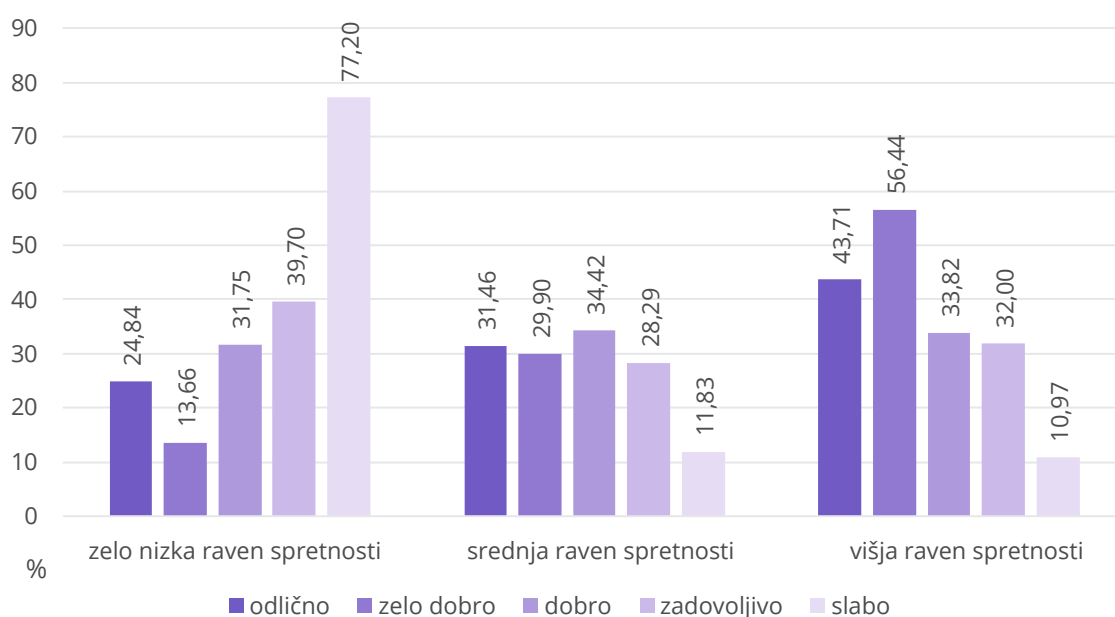
Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v pomurski regiji: Pomurska regija je imela konec leta 2019 na 100.000 prebivalcev 257,9 zdravnikov (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Leta 2019 je bilo na zaposlenega v regiji zabeleženih povprečno 21,41 dneva nezmožnosti za delo iz zdravstvenih razlogov, to je tretja najdaljša bolniška odsotnost med regijami (za koroško in posavsko; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Po številu poškodb na delovnem mestu je regija na drugem mestu po najmanjšem številu na 1000 zaposlenih (12,4; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Starostna standardizirana stopnja umrljivosti zaradi bolezni obtočil je bila leta 2019 najvišja v pomurski regiji. Tam je bila tudi najvišja stopnja prezgodnje umrljivosti (pred 65. letom) zaradi bolezni obtočil pri ženskah (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13). Od rakavih obolenj izstopa pojav kožnega raka (brez melanoma), ki je v pomurski regiji takoj za podravsko. Visoka incidenčna stopnja raka je še na debelem črevesu in danki pri moških, na materničnem telesu pa pri ženskah (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Glede stopnje prevalence z zdravili zdravljenih sladkorne bolezni je regija na četrtem mestu (za zasavsko, posavsko in savinjsko regijo; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Za posavsko regijo ima pomurska največji delež prebivalcev, starih od 15 do 64 let, ki so visoko tvegani pivci (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. f, str. 8). Po porabi antidepressivov je bila regija leta 2016 skupaj s podravsko na četrtem mestu v Sloveniji (za zasavsko, koroško in goriško regijo) in nad slovenskim povprečjem (Regije v številkah, 2018, str. 9). Stopnja umrljivosti je v Sloveniji najvišja v pomurski regiji. Med pandemijo se je nezavidljiva prednost regije na vrhu

še povečala. Leta 2020 je bila v regiji stopnja umrljivosti 15 umrlih na 1000 prebivalcev, to je še enkrat toliko kot v primorsko-notranjski regiji, ki ima najnižjo stopnjo umrljivosti pri nas (Presežna umrljivost, 2020).

Pri prebivalcih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je opazna najbolj pozitivna samoocena zdravja. Več kot polovica (56,44 %) tistih, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zelo dobro, ima višjo raven besedilnih spretnosti, zadnji predstavljajo velik delež tudi pri oceni odlično (43,71 %). Samo desetina tistih, ki je svoje zdravje ocenila kot slabo, dosega višje besedilne spretnosti.

Če primerjamo podatke o oceni lastnega zdravja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je to regija z višjimi vrednostmi deležev (kot sta na primer tudi osrednjeslovenska in obalno-kraška regija). Pomurska regija ima v skupini prebivalcev, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro, za osrednjeslovensko regijo drugi največji delež tistih, ki dosegajo v tej skupini višjo raven. Obenem ima pomurska regija tudi največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med regijami v skupini tistih, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zadovoljivo. Za večino regij tako kot za pomursko velja, da je v skupini tistih, ki so podali odlično oceno svojega zdravja, delež takih z višjimi spretnostmi manjši kot v skupini tistih, ki so podali oceno zelo dobro. Velika razlika med omenjenima skupinama se kaže v regiji jugovzhodna Slovenija in pomurski regiji.

Slika 68: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v pomurski regiji

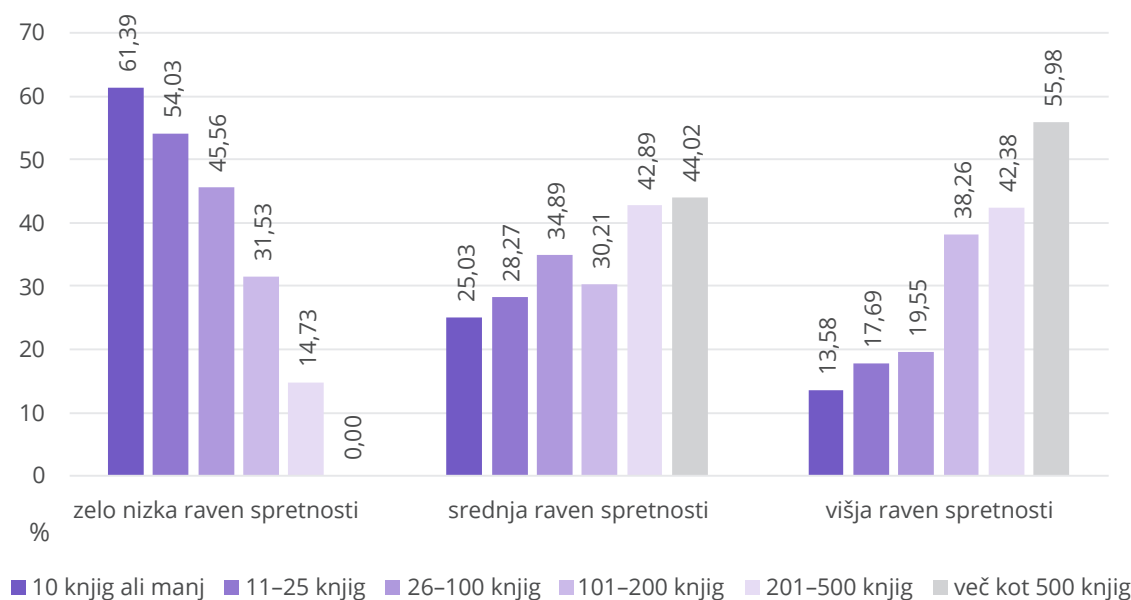
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Posavska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v posavski regiji:

Polovica (55,98 %) prebivalcev v posavski regiji, ki ima doma več kot 500 knjig, dosega višjo raven besedilnih spretnosti, samo šestina (13,58 %) pa je tistih, ki imajo 10 knjig ali manj. Če primerjamo delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki imajo doma več kot 500 knjig, ima posavska regija po velikosti četrti največji delež (za gorenjsko, obalno-kraško in primorsko-notranjsko regijo). Trend spreminjanja deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupinah z različnim številom knjig je posavski regiji najbolj soroden tistemu v obalno-kraški regiji. Za obe regiji je značilno, da imata v skupini prebivalcev z 11 do 25 knjigami in 26 do 100 knjigami podoben delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, to velja tudi za skupini prebivalcev z 101 do 200 knjigami in 201 do 500 knjigami.

Slika 69: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v posavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v posavski regiji:

V posavski statistični regiji je po podatkih za leto 2019 75.807 prebivalcev, to predstavlja 4 % prebivalcev celotne države. V regiji prevladuje moško prebivalstvo (moških je 657 več kot žensk). Povprečna starost prebivalstva je v regiji nad slovenskim povprečjem, in sicer 44,1 leta. Delež mlajših (od 0 do 14 let) in starejših prebivalcev (65 let in več) se ne razlikuje veliko od slovenskega povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

Delež prebivalcev regije obeh spolov in vseh starosti, ki dosegajo visoko raven besedilnih spretnosti, je v primerjavi s tistimi, ki dosegajo zelo nizko in srednjo raven besedilnih spretnosti, nekoliko manjši. S starostjo se zmanjšuje delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, izjema so ženske v starostni skupini od 16 do 25 let; v tej skupini dosega višjo raven 18,49 % skupine, to je skoraj za polovico manj v primerjavi z enako starimi moškimi (35,16 %).

Če primerjamo podatke o starosti žensk v posavski regiji in dosežke pri besedilnih spretnostih z drugimi regijami v Sloveniji, je posavska regija po vrednosti deležev med regijami z najmanjšimi deleži (poleg zasavske in koroške) ter zelo podobna zasavski regiji. Posavska regija ima med vsemi regijami poleg zasavske najmanjši delež žensk z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev, starih od 16 do 25 let. Obenem pa spretnosti med starejšimi ženskami v posavski regiji ne upadejo tako hitro kot drugod, saj je delež žensk z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev, starih od 56 do 65 let, celo nekoliko večji kot v regiji jugovzhodna Slovenija in primorsko-notranjski regiji, ki imata v skupinah mlajših žensk deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi med največjimi med regijami. Pri moških v posavski regiji se deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi v starostnih skupinah s starostjo postopoma manjšajo in so glede na druge regije po velikosti uvrščeni nekoliko višje kot ženske. To pa ne velja za najstarejšo skupino moških (od 56 do 65 let), v njej dosega v manjšem deležu višje besedilne spretnosti samo še v zasavski in koroški regiji.

Preglednica 48: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v posavski regiji

STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	ŽENSKA				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	43,78	42,83	49,13	58,70	63,05
srednja raven spretnosti	37,73	26,77	32,97	25,10	25,19
višja raven spretnosti	18,49	30,40	17,89	16,21	11,75
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	MOŠKI				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	27,13	44,79	41,97	48,30	68,14
srednja raven spretnosti	37,71	27,06	34,32	34,25	25,20
višja raven spretnosti	35,16	28,15	23,71	17,45	6,66
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

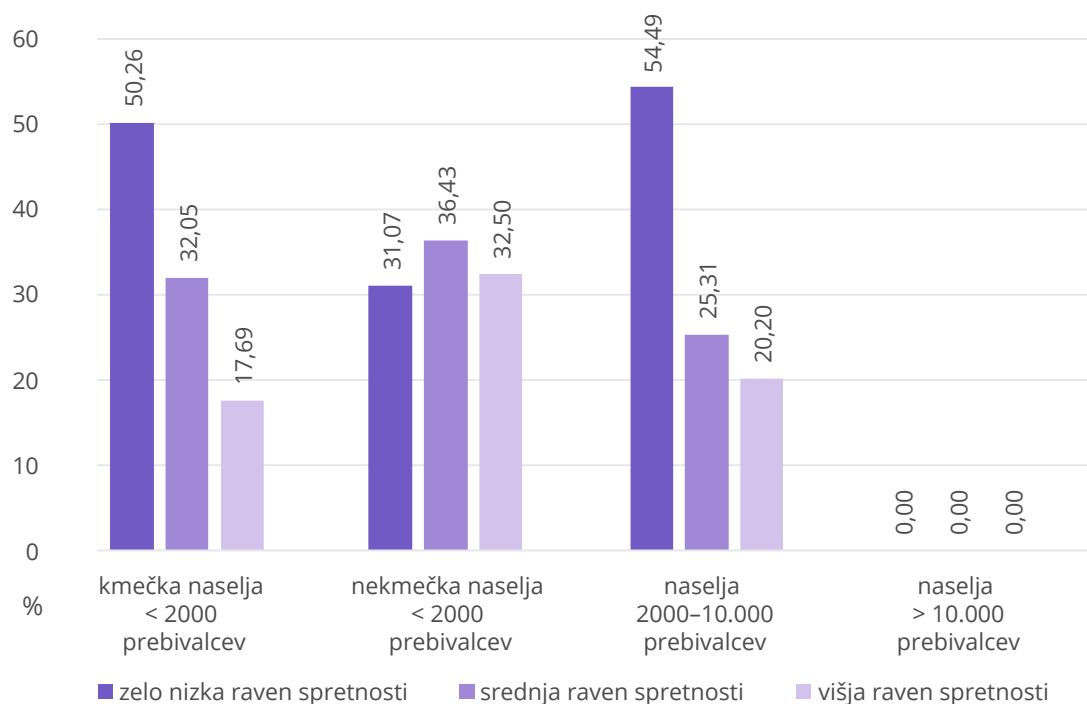
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Tri urbane občine (občina Sevnica, Krško in Brežice) sestavljajo strnjeno prostorsko enoto in obsegajo večji del regije (85,4 % površine in 89,3 % prebivalcev; Nared idr., 2019, str. 87).

V nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci je sestava prebivalstva enakomerno porazdeljena med tri ravni besedilnih spretnosti (zelo nizka 31,01 %, srednja 36,43 % in višja raven 32,50 %). Pri enako velikih kmečkih naseljih in naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci prevladuje delež tistih z zelo nizko ravni besedilnih spretnosti, delež prebivalcev z višjo pa je najmanjši od vseh in se giblje okrog 20 %.

Za polovico regij v Sloveniji velja, da so višjim besedilnim spretnostim najbolj naklonjena nekmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci, med njimi je tudi posavska regija (poleg savinjske, gorenjske, zasavske, primorsko-notranjske in koroške regije). Prav tako so kot v posavski regiji višjim spretnostim pri večini regij najmanj naklonjena kmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci (velja še za savinjsko, gorenjsko, primorsko-notranjsko, pomursko, podravsko, osrednjeslovensko regijo in regijo jugovzhodna Slovenija).

Slika 70: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v posavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v posavski regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Delež prebivalcev (od 25 do 64 let) z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo (19 %) je bil nižji od povprečja v celotni Sloveniji (24 %), delež prebivalcev z največ osnovnošolsko izobrazbo ali manj (26 %) pa višji od povprečja v celotni Sloveniji (23 %). Po izobrazbeni strukturi je regija podobna zasavski (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20).

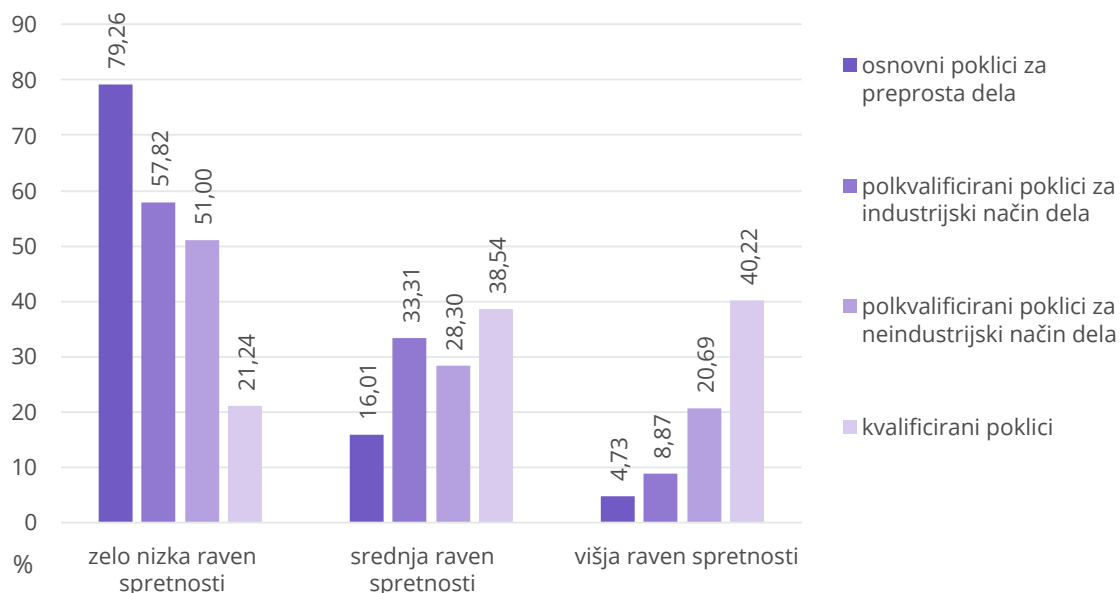
Razporejenost deležev bruto dodane vrednosti po dejavnostih je podobna kot v koroški regiji. Značilen je majhen delež, ki so ga leta 2019 prispevale storitvene dejavnosti (46 %) in industrijska dejavnost, ta je prispevala polovico celotne bruto dodane vrednosti v regiji (SiStat, b. l.). V posavski regiji se je uporaba kmetijskih zemljišč med letom 2010 in 2016 povečala za 3020 hektarov (več samo še v pomurski in zasavski) in tako je bilo leta 2016 v uporabi 6,2 % kmetijskih zemljišč (SiStat, b. l.; Regije v številkah, 2018, str. 24–25).

Delež prebivalcev posavske regije, ki dosegajo višjo raven spretnosti, že na prvi pogled postopno narašča od preprostejših poklicev k zahtevnejšim. Med prebivalci s kvalificiranimi poklici prevladuje delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti (40,22 %), v najmanjšem deležu dosegajo omenjeno raven prebivalci z osnovnimi poklici za preprosta dela (4,73 %).

Če primerjamo podatke o kvalificiranosti oziroma zahtevnosti trenutnega dela in dosežkih pri besedilnih spretnostih v posavski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ima posavska regija v skupini prebivalcev z osnovnimi poklici in polkvalificiranimi poklici delež tistih z višjo ravni besedilnih spretnosti med najnižjimi. V skupini prebivalcev z osnovnimi poklici ima podoben delež prebivalcev z višjo spretnostjo kot posavska regija tudi goriška, manj pa samo zasavska regija. Tudi v skupinah prebivalcev s polkvalificiranimi poklici imata manjše deleže tistih z višjimi spretnostmi kot posavska le zasavska in koroška regija. Nekoliko boljše je med regijami posavska regija umeščena v skupini prebivalcev s kvalificiranimi poklici, saj se

s svojimi 40 % prebivalcev, ki dosegajo v tej skupini višjo raven, po velikosti deleža umešča pred primorsko-notranjsko, goriško, zasavsko in koroško regijo.

Slika 71: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v posavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) prebivalcev v posavski regiji: Delež mater, mlajših od 20 let, je bil v posavski regiji drugi največji (2,2 %); največji je bil v regiji jugovzhodna Slovenija (3,2 %). V obeh omenjenih regijah sta bila leta 2019 največja tudi deleža mater, ki so rodile tretjega otroka ali otroka višjega reda. V posavski regiji je bilo takih mater 18,8 % ali za 0,4 odstotne točke več kot v regiji jugovzhodna Slovenija.

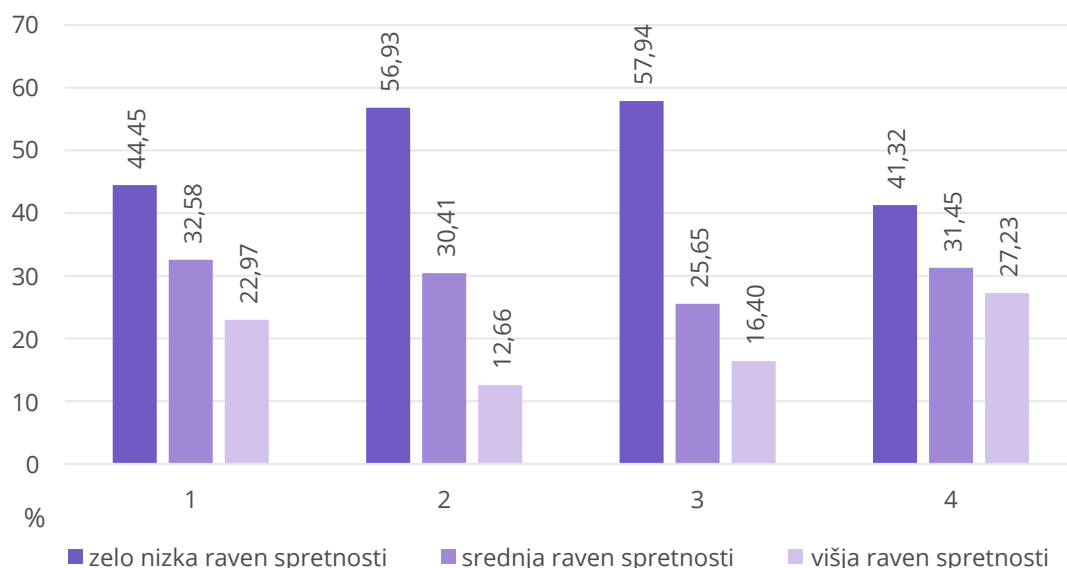
Vrednost socialnih transferjev leta 2020 na 100.000 prebivalcev je bila v državnem povprečju (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b). Posavska regija ima od vseh regij najnižjo stopnjo socialne izključenosti (10,5 %) in drugo najnižjo vrednost med regijami v stopnji tveganja revščine (9,4 %, samo 0,2 odstotne točke več kot prvuovrščena gorenjska regija; SiStat, b. l.). V posavski regiji je bil leta 2020 najmanjši delež prebivalcev, starejših od 15 let, resno materialno prikrajšanih, a kljub vsemu stopnja splošnega zadovoljstva z življenjem ni bila med najvišjimi. Prebivalci so svoje zadovoljstvo ocenili z enako oceno kot tisti iz zasavske regije, kjer pa je delež resno materialno prikrajšanih med največjimi.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega večji delež tistih, ki živijo samsko in nimajo otrok. Med tistimi, ki imajo otroke, jih omenjeno raven dosega največji delež v skupni prebivalcev s štirimi otroki (27,23 %), le okoli 5 % manjši je njihov delež v skupini s po enim otrokom (22,97 %). Glede na število članov v gospodinjstvu jih višjo raven dosega četrtnina tistih, ki živijo v dvo- ali tročlanskem gospodinjstvu, v štiričlanskem pa šestina. Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi je v skupini tistih, ki živijo v šestčlanskem gospodinjstvu, okrog 30-odstoten.

V nasprotju z večino regij, kjer so višjim spretnostim najbolj naklonjena štiričlanska gospodinjstva, ima posavska regija delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v tej skupini manjši kot na primer med tistimi, ki živijo v tro- ali šestčlanskem gospodinjstvu. Podobno velja med regijami še za pomursko in koroško regijo. Po trendu spreminjanja deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupinah prebivalcev, ki živijo v tro- do sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu, je posavska regija podobna pomurska. Med prebivalci, ki živijo v enočlanskem gospodinjstvu,

jih v posavski regiji dosega višjo raven okrog 10 %, tako kot v koroški regiji. Trend spreminjanja deleža tistih z višjimi spretnostmi glede na število otrok, ki ga imajo prebivalci, je v posavski regiji podoben kot v zasavski. Posavska regija ima nekoliko višje vrednosti deležev kot zasavska, sta pa obe regiji med slovenskimi regijami z najmanjšimi deleži. Izjema je skupina prebivalcev s štirimi otroki, saj v večjem deležu kot v posavski regiji dosegajo višjo raven le v primorsko-notranjski, pomurski, osrednjeslovenski in obalno-kraški regiji.

Slika 72: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v posavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med prebivalcih z najmlajšim otrokom, starim do 2 leti, jih 21,68 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini z najstarejšim otrokom, starim od 3 do 5 let, pa 33,22 %.

Če primerjamo podatke o starosti najmlajšega otroka in dosežkih pri besedilnih spretnostih z drugimi regijami v Sloveniji, je posavska regija najbolj podobna koroški, z izjemo skupine prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim do 2 leti. V tej skupini jih višjo raven spretnosti v posavski regiji namreč dosega večji delež prebivalcev kot v koroški regiji, delež je bolj podoben tistemu v primorsko-notranjski regiji. Če primerjamo deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi v starostnih skupinah najstarejšega otroka, je posavska regija med regijami z najmanjšimi deleži. Izstopa le skupina prebivalcev z najstarejšim otrokom, starim od 3 do 5 let, kjer se delež tistih z višjimi spretnostmi približa povprečju med regijami.

Preglednica 49: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v posavski regiji

STAROST NAJMLAJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	64,45	54,20	42,68	61,43
srednja raven spretnosti	13,87	36,50	41,72	24,67
višja raven spretnosti	21,68	9,30	15,60	13,90
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Vsi prebivalci, ki imajo trajno invalidne soproge ali partnerje, dosegajo višjo stopnjo besedilnih spretnosti, omenjeno raven dosega tudi vsak tretji s soprogo ali partnerjem, zaposlenim za polni delovni čas, in vsak peti s soprogo ali partnerjem, zaposlenim za krajši delovni čas.

Če primerjamo podatke o trenutnem zaposlitvenem položaju in dosežkih pri besedilnih spretnostih v posavski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ima posavska regija v skupini prebivalcev s trajno invalidnim soprogom ali partnerjem največji delež tistih z višjo ravniyo, v skupini z brezposelnim soprogom ali partnerjem pa najmanjšega med regijami. Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, katerih soprogo ali partner opravlja delo v gospodinjstvu ali je zaposlen za krajši delovni čas, je podoben kot v obalno-kraški regiji, v skupini tistih, v kateri je soprogo ali partner zaposlen za polni delovni čas, pa je manjši samo še v koroški in zasavski regiji.

Preglednica 50: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v posavski regiji

TRENTNI ZAPOSLETVENI POLOŽAJ SOPROGA ALI PARTNERJA	OPRAVLJA DELO V GOSPODINJSTVU ALI SKRBI ZA OTROKE ALI DRUŽINO	ZAPOSLEN ZA POLNI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	UPOKOJEN ALI PREDČASNO UPOKOJEN
	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	55,86	45,77	65,47
srednja raven spretnosti	33,86	34,28	22,18
višja raven spretnosti	10,28	19,95	12,35
Skupaj	100,00	100,00	100,00

ZAPOSLEN ZA KRAJŠI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	TRAJNO INVALIDEN	DIJAK, ŠTUDENT	BREZPOSELN
%	%	%	%
47,27	0,00	100,00	71,37
21,85	0,00	0,00	25,26
30,89	100,00	0,00	3,37
100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v posavski regiji: Tuji državljani so predstavljali 6,1 % vseh prebivalcev posavske regije (STAGE, b. l.). Po podatkih iz leta 2002 je največ pripadnikov hrvaške narodnosti (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Regija je imela leta 2013 delež tujcev, ki prihajajo iz držav z območja nekdanje Jugoslavije, tretji največji med regijami. Delež tujcev iz držav članic Evropske unije je bil nekoliko večji od deleža tujcev iz preostalih držav sveta (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

Priseljensko ozadje prebivalcev v posavski regiji razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 9,70 % prebivalcev, ki so priseljenci prve generacije, 1,30 % pa druge generacije. Tretjina priseljencev druge generacije dosega višjo raven besedilnih spretnosti (32,21 %), delež s to ravniyo pa je med priseljenci prve generacije 19,63 %, to je blizu deležu prebivalcev z višjo ravniyo, kot ga ima skupina tistih, ki niso priseljenci prve ali druge generacije (21,55 %).

Posavska regija ima med regijami v Sloveniji najmanjšo razliko glede deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki so rojeni v Sloveniji, in tistimi, ki niso. Med nerojenimi v Sloveniji v podobnem deležu dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti v obalno-kraški regiji, med rojenimi v Sloveniji pa v manjšem deležu dosegajo omenjeno raven le še v koroški in zasavski regiji. Če opazujemo delež prebivalcev z višjo ravniyo spretnosti med priseljenci prve generacije, je delež v posavski regiji med višjimi med regijami v Sloveniji in primerljiv z

obalno-kraško ter podravsko regijo. Med priseljenci druge generacije jih višjo raven dosega v posavski regiji povprečna velikost deleža, če primerjamo podatke o tem z drugimi regijami. Med regijami vzhodne kohezijske regije imata večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med priseljenci druge generacije le regija jugovzhodna Slovenija in savinjska regija.

Preglednica 51: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v posavski regiji

PRVA IN DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV	PRVA GENERACIJA PRISELJENCEV		DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV		NISO PRISELJENCI PRVE ALI DRUGE GENERACIJE	
	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	2370	55,56	219	39,60	18039	45,94
srednja raven spretnosti	1058	24,81	156	28,19	12763	32,51
višja raven spretnosti	837	19,63	179	32,21	8462	21,55
Skupaj	4265	100,00	554	100,00	39264	100,00

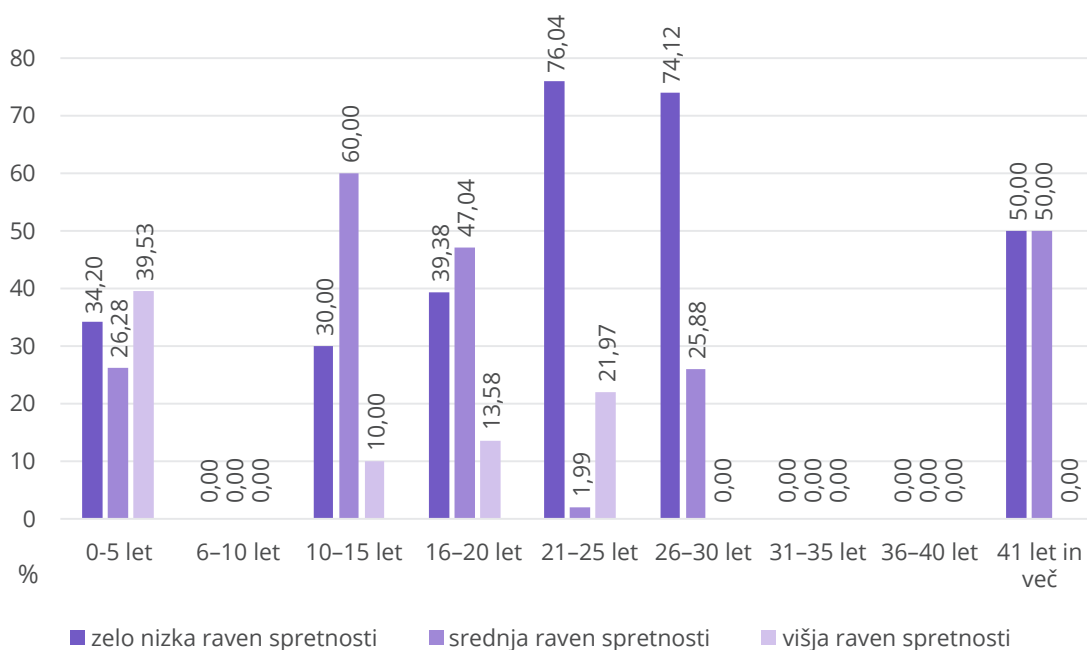
* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri priseljenicah, ki so se v Slovenijo priselili v starosti do 5 let, jih 39,53 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti, polovico manjši delež jih omenjeno raven dosega med tistimi, ki so bili stari od 21 do 25 let ob priselitvi (21,97 %), še nekoliko manj pa v med tistimi, ki so bili stari od 16 do 20 let (13,58 %) in od 11 do 15 let (10,00 %). Če so bili ob priselitvi starejši od 25 let, niso dosegli višjih ravni besedilnih spretnosti.

Med tistimi, ki so se v Slovenijo priselili v starosti od 21 do 25 let, jih v posavski regiji dosega višje ravni besedilnih spretnosti največji delež, če primerjamo z drugimi regijami vzhodne kohezijske regije, na državni ravni pa imata večji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v omenjeni skupini priseljencev gorenjska regija in obalno-kraška. Tudi v skupini priseljenih pred šestim letom starosti je delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, v posavski regiji med večjimi, v vzhodni kohezijski regiji ima večji delež le podravska regija, v celotni Sloveniji pa še osrednjeslovenska in gorenjska regija.

Slika 73: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v posavski regiji

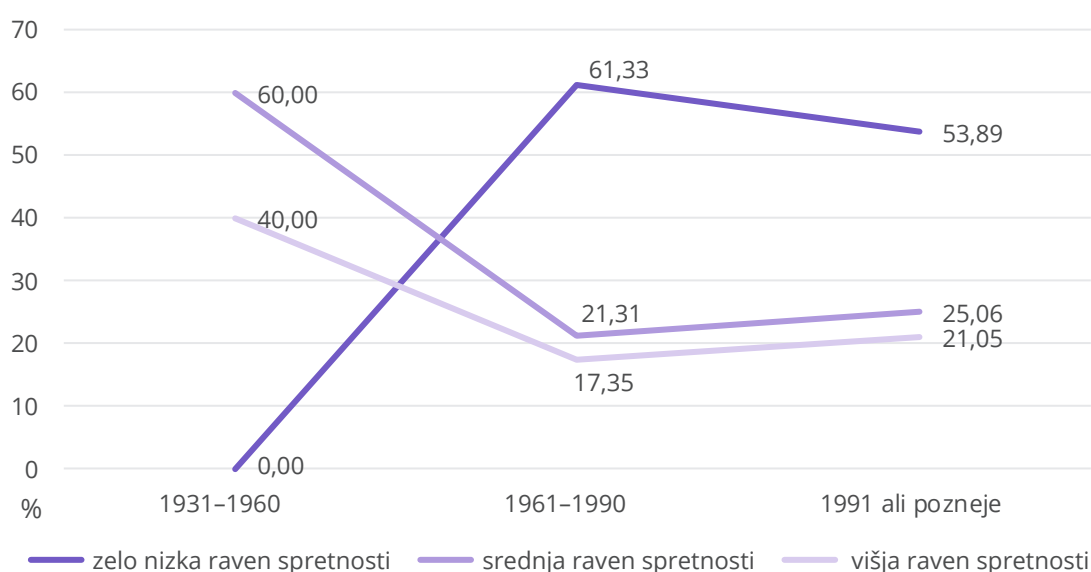

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven dosega 40 % priseljenih med letoma 1931 in 1960, 17,35 % med letoma 1961 in 1990 in 21,05 % priseljenih po letu 1991.

Med vsemi regijami v Sloveniji ima posavska regija največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini priseljenih med letoma 1931 in 1960. V tej skupini dosegajo višjo raven samo še v obalno-kraški in osrednjeslovenski regiji, kjer pa je delež v primerjavi s posavsko regijo približno polovico manjši. Velikost deležev prebivalcev posavske regije z višjimi spretnostmi v skupinah tistih, ki so se v Slovenijo prvič priselili po letu 1960, je primerljiva z velikostjo deležev obalno-kraške regije.

Slika 74: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v posavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Delež tistih, ki niso naravni govorci slovenščine in dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je v posavski regiji primerljiv z deležem prebivalcev s to ravni med tistimi, ki so naravni govorci. Če je velikost deleža med tistimi, ki niso naravni govorci slovenščine, v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji povprečna, pa je delež med naravnimi govorniki med najmanjšimi med regijami (manjši delež imata zasavska in koroška regija).

Preglednica 52: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v posavski regiji

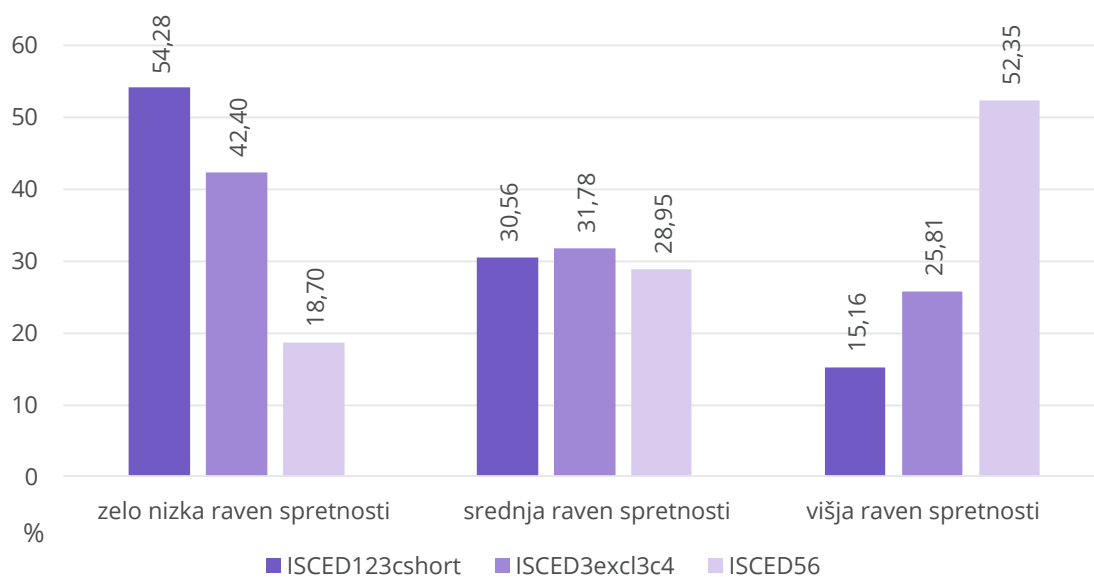
JEZIK, KI GA NAJPOGOSTEJE GOVORIMO DOMA	ALBANSKI		BOSANSKI, HRVAŠKI, ČRNOGORSKI, SRBSKI		MAKEDONSKI		SLOVENSKI	
	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%
zelo nizka raven spretnosti	905	96,45	765	53,08	92	40,00	21124	46,98
srednja raven spretnosti	33	3,55	593	41,13	138	60,00	13965	31,06
višja raven spretnosti	0	0,00	83	5,78	0	0,00	9877	21,96
Skupaj	939	100,00	1441	100,00	230	100,00	44966	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dosežena izobrazba staršev (matere): V skupini, kjer mati ali skrbnica ni bila rojena v Sloveniji, šestina prebivalcev dosega višjo raven besedilnih spretnosti (16,73 %), v skupini, kjer je bila rojena v Sloveniji, pa petina (21,58 %). Šestina prebivalcev, katerih mati ali skrbnica je dosegla največ nižjo poklicno izobrazbo, dosega višjo raven (15,16 %), kar tri- in polkrat večji delež pa isto raven dosega med prebivalci, katerih mati oziroma skrbnica je dosegla najmanj višje- ali visokošolsko izobrazbo (52,35 %). Podobno velja tudi pri očetih ali skrbnikih. V posavski regiji je med skupinama prebivalcev, katerih mati ali skrbnica je bila rojena v Sloveniji ali ni, delež tistih, ki v posamični skupini dosega višjo raven spretnosti, skoraj izenačen. Za 5 % več jih višjo raven dosega v skupini z materami ali skrbnicami, rojenimi v Sloveniji. Podobno majhna razlika je značilna tudi za podravsko regijo, kjer je razlika manjša še za odstotno točko. Če primerjamo velikost deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi v posavski regiji v skupini z materjo ali skrbnico, rojeno v Sloveniji, imata manjši delež le še zasavska in koroška regija. Delež med tistimi, katerih mati ali skrbnica ni rojena v Sloveniji, je podoben kot v goriški regiji, manjši pa je v primorsko-notranjski, zasavski in koroški regiji. Prebivalci posavske regije, katerih mati ali skrbnica je imela največ nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, dosega višjo raven besedilnih spretnosti v podobnem deležu kot podravska, goriška in primorsko-notranjska regija. Med tistimi, katerih mati ali skrbnica je imela srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), jih manjši delež dosega višjo raven le še v zasavski in koroški regiji, v skupini prebivalcev z materami ali skrbnicami, ki so imele višjo izobrazbo, pa je delež podoben kot v primorsko-notranjski regiji.

Slika 75: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v posavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v posavski regiji:

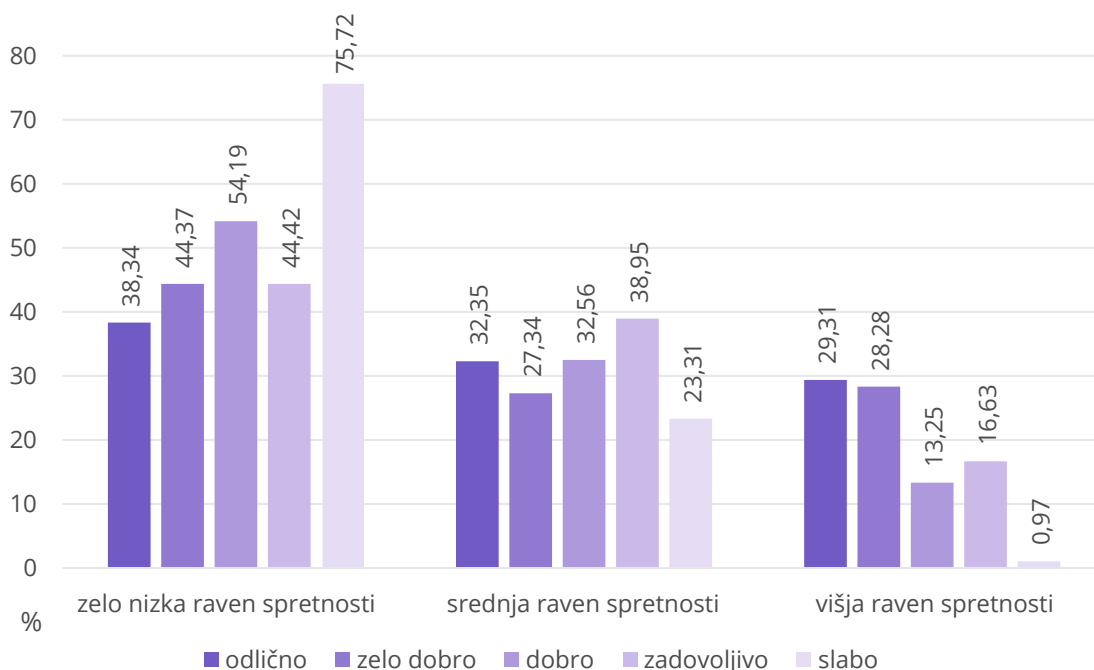
Posavska regija je druga regija z najmanjšim številom zdravnikov (183,4) na 100.000 prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Leta 2019 je bilo tukaj zabeleženih na zaposlenega povprečno 23,53 dneva bolniške odsotnosti. Ta podatek umešča posavsko regijo na drugo mesto (za pomursko) po največjem številu odsotnosti z dela iz zdravstveno upravičenih razlogov (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). V posavski regiji je bilo leta 2019 za eno poškodbo pri delu več primerov, kot je veljalo za povprečje celotne Slovenije, žal pa je bila regija z goriško na drugem mestu po smrtnih poškodbah pri delu na 100.000 zaposlenih (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Po stopnji umrljivosti zaradi bolezni obtočil je regija na četrtem mestu (Nacionalni inštitut

za javno zdravje, b. l. c, str. 13). Stopnja raka je pri moških pod povprečjem, pri ženskah pa nekoliko nad povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Starostna standardizirana stopnja prevalence z zdravili zdravljene sladkorne bolezni je tukaj visoka, saj se regija uvršča na drugo mesto, takoj za zasavsko (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Posavska je tudi na podlagi podatkov nacionalne raziskave iz leta 2018 na prvem mestu po deležu prebivalcev, ki so visoko tvegani pivci (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. f, str. 8). Skupni delež prebivalcev s čezmerno telesno maso in debelih je bil leta 2016 največji v posavski statistični regiji (65,1 %; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. g, str. 6). Posavska ima tretje najnižje petletno povprečje stopenj umrljivosti (od 2015 do 2019). Med pandemijo se ji je stopnja umrljivosti z omenjenega povprečja zvišala za 21%, to je za koroško in pomursko regijo največje povečanje stopnje umrljivosti (Presežna umrljivost, 2020).

Pri prebivalcih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je opazna najbolj pozitivna samoocena zdravja v primerjavi z nizko in srednjo ravniyo spretnosti. Med prebivalci, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično in zelo dobro, je skoraj tretjina tistih z višjo ravniyo besedilnih spretnosti (odlično 29,31 %, zelo dobro 28,28 %), z oceno slabo pa ni svojega zdravja ocenil skoraj nihče z višjo ravniyo spretnosti.

Podobne deleže prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v skupini tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro, zadovoljivo in slabo, ima tako kot posavska tudi primorsko-notranjska regija. V skupini tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično ali dobro, pa je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi precej manjši kot v primorsko-notranjski regiji. Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki svoje zdravje ocenjujejo kot odlično, je v posavski regiji podoben kot v skupini tistih, ki ga ocenjujejo kot zelo dobro.

Slika 76: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v posavski regiji

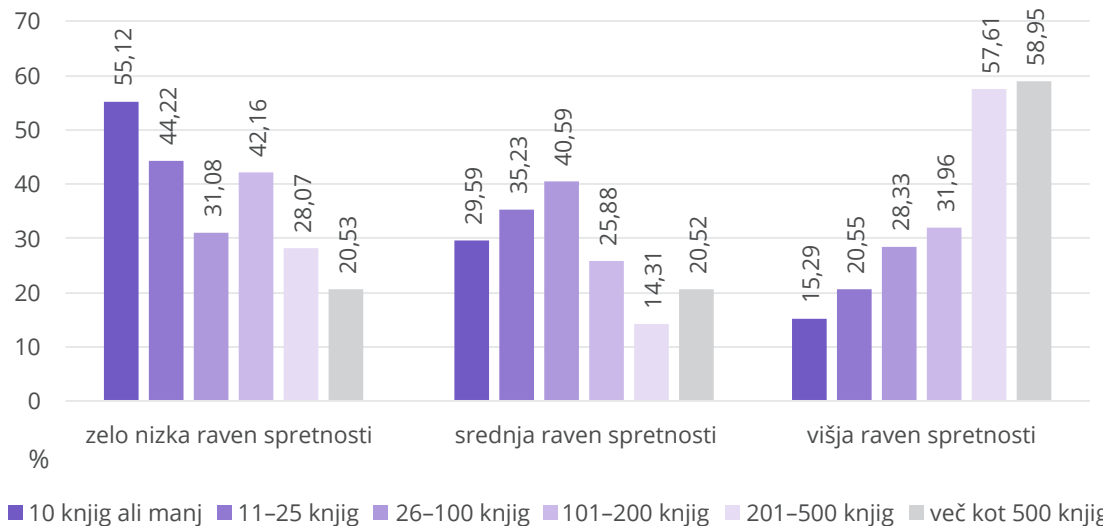
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Primorsko-notranjska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v primorsko-notranjski regiji: Z naraščanjem števila knjig, ki jih imajo prebivalci primorsko-notranjske regije doma, zvečuje se tudi delež tistih, ki dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti. Več kot polovica prebivalcev, ki imajo doma več kot 200 knjig, dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Če primerjamo podatke o številu knjig, ki jih imajo prebivalci doma, in dosežkih pri besedilnih spretnosti v primorsko-notranjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je po deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi v posamezni skupini z določenim številom knjig primorsko-notranjski regiji najbolj podobna goriška. Močno se razlikujeta le skupini prebivalcev, ki imajo doma več kot 500 knjig, saj dosegajo v tej skupini v primorsko-notranjski regiji višjo raven prebivalci v podobnem deležu kot v skupini tistih, ki imajo doma od 201 do 500 knjig, v goriški regiji pa se omenjeni delež v skupini z največ knjigami zelo zmanjša. V primorsko-notranjski regiji se zgodi velik preskok med skupino prebivalcev, ki imajo doma do 200 knjig, in tistimi, ki imajo doma več kot 200 knjig. Delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih z 101 do 200 knjigami je med manjšimi, če ga primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji (manjši le še v goriški in koroški regiji), omenjeni delež v skupini prebivalcev z več kot 200 knjigami pa je med večjimi (za deležem v obalno-kraški, savinjski in osrednjeslovenski regiji).

Slika 77: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v primorsko-notranjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v primorsko-notranjski regiji: Po podatkih iz leta 2019 je vseh prebivalcev v regiji 52.818, to predstavlja 2,5 % delež celotnega prebivalstva Slovenije in je tudi najmanjši delež med regijami. Po spolu rahlo prevladuje moško prebivalstvo (moških je 514 več kot žensk). Po gostoti prebivalstva je regija najredkeje naseljena, saj živi na enem kvadratnem kilometru povprečno 36 oseb (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. I.). Povprečna starost prebivalcev je bila 43,9 leta, to je le nekoliko nad slovenskim povprečjem (43,4 leta). Povprečna starost umrlih je bila v tej regiji enaka kot v goriški, hkrati pa v obeh najvišja (79,4 leta). Po višini deleža mlajših od (0 do 14 let) in starejših (65 let in več) prebivalcev je

primorsko-notranjska regija na četrtem mestu med regijami, to pomeni, da ima dokaj velik delež mlajše pa tudi starejše populacije (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

V največjem deležu dosega v primorsko-notranjski regiji višjo raven besedilnih spretnosti ženske in moški najmlajše skupine (od 16 do 25 let). Iz omenjene starostne skupine dosega višjo raven več kot polovica žensk (56,37 %) in tretjina moških (31,37 %). Pri ženskah se delež s starostjo postopoma zmanjšuje in je najmanjši pri najstarejši skupini, stari od 56 do 65 let (11,60 %). Pri moških pa opazimo zanimiv trend: moški v starostnih skupinah od 26 do 35 let (15,16 %) in od 36 do 45 let (14,00 %) dosega višjo raven besedilnih spretnosti v najmanjšem deležu, z naraščanjem starosti pa se delež znova zviša na 28,30 % v najstarejši skupini (od 56 do 65 let).

Če primerjamo podatke o starosti žensk in dosežkih pri besedilnih spretnostih v primorsko-notranjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je regija zelo podobna regiji jugovzhodna Slovenija. Pri skupinah mlajših žensk dosega višjo raven prebivalke v velikih deležih, ki so primerljivi z regijami, v katerih so deleži na splošno največji (na primer gorenjska, obalno-kraška in osrednjeslovenska regija), v skupini najstarejših žensk (od 56 do 65 let) pa z regijami, v katerih so na splošno manjši deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi (to so koroška, posavska in zasavska regija). Mlajši moški v primorsko-notranjski regiji dosega višjo raven v zelo majhnem deležu v primerjavi z deleži v drugih regijah Slovenije. To velja še posebno za starostno skupino moških od 26 do 35 let, saj dosega med njimi v primorsko-notranjski regiji višjo raven najmanjši delež med vsemi regijami. Nasprotno pa je v skupini najstarejših moških (od 56 do 65 let) v primorsko-notranjski regiji, saj dosega višjo raven v tej skupini večji delež samo še v obalno-kraški in pomurski regiji.

Preglednica 53: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v primorsko-notranjski regiji

STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	ŽENSKA				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	23,41	24,63	39,55	58,30	52,69
srednja raven spretnosti	20,22	34,43	29,74	24,57	35,71
višja raven spretnosti	56,37	40,94	30,71	17,13	11,60
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	MOŠKI				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	17,42	40,37	51,02	52,05	14,79
srednja raven spretnosti	51,21	44,47	34,98	27,44	56,91
višja raven spretnosti	31,37	15,16	14,00	20,52	28,30
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Občine z naraščanjem prebivalstva so na severu, z upadanjem pa na jugu in vzhodu statistične regije. Območje z naraščajočim številom prebivalstva zavzema polovico površine regije in 64 % prebivalstva, ki je osredotočeno predvsem v urbanih občinah, tj. Cerknici in Postojni (Nared idr., 2019, str. 101).

Tretjina prebivalcev v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci dosega višjo raven besedilnih spretnosti (29,94 %). V naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci dosega višjo raven četrtna prebivalstva (26,71 %), najmanjši delež takih prebivalcev pa je v kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci (23 %).

Velikost deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v različnih tipih naselji v primorsko-notranjski regiji je podobna tistim v regiji jugovzhodna Slovenija, s to razliko, da primorsko-notranjska nima naselij z več kot 10.000 prebivalci (tako kot posavska in koroška regija). Kot v večini regij v Sloveniji so tudi v primorsko-notranjski regiji višjim ravнем besedilnih spretnosti najbolj naklonjena nekmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci, najmanj pa kmečka naselja enake velikosti.

Preglednica 54: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v primorsko-notranjski regiji

TIP NASELJA	KMEČKA NASELJA < 2000 PREBIVALCEV		NEKMEČKA NASELJA < 2000 PREBIVALCEV		NASELJA 2000–10.000 PREBIVALCEV		NASELJA > 10.000 PREBIVALCEV	
	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%
zelo nizka raven spretnosti	3822	40,16	4195	47,04	5753	34,35	0	0,00
srednja raven spretnosti	3506	36,84	2054	23,02	6523	38,95	0	0,00
višja raven spretnosti	2189	23,00	2671	29,94	4473	26,71	0	0,00
Skupaj	9517	100,00	8920	100,00	16749	100,00	0	0,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

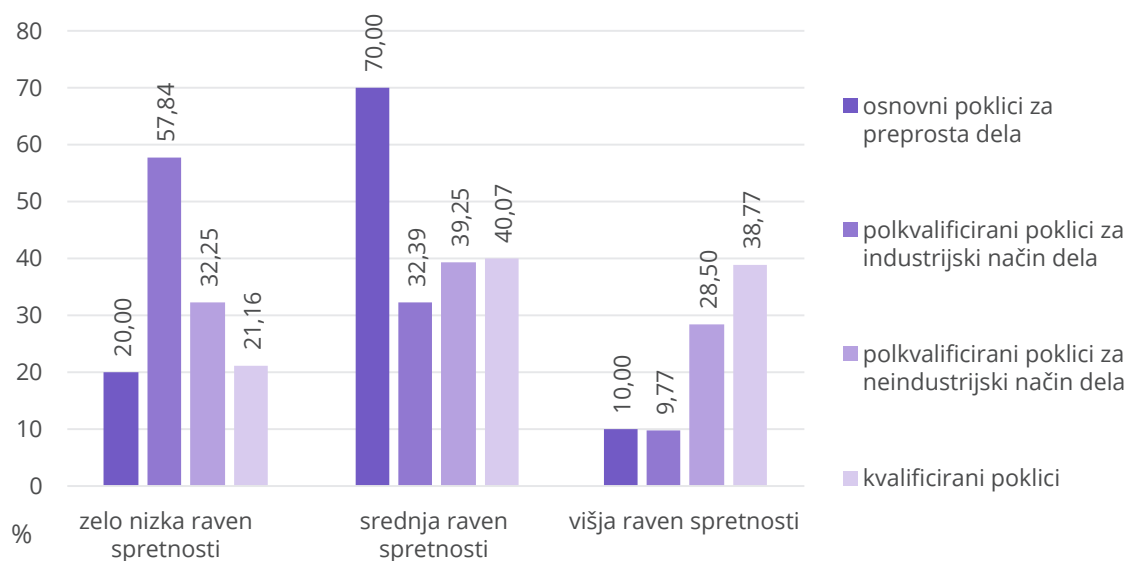
Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v primorsko-notranjski regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Po izobrazbeni strukturi se regija na osnovnošolski ali nižji ravni umešča za 2 odstotni točki nad slovensko povprečje, srednješolska raven je enaka povprečju, višješolska pa je 2 odstotni točki pod njim (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Rezultati PIAAC so pokazali, da je v primorsko-notranjski regiji v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji največ podkvalificiranih (22 %; Domadenik idr., 2018a, str. 66).

Po podatkih iz leta 2019 so storitvene dejavnosti prispevale 57,7 % bruto dodane vrednosti, industrija pa 35 % (SiStat, b. l.). Primorsko-notranjska regija je izstopala po velikem deležu bruto dodane vrednosti, ki jo v regiji predstavlja kmetijstvo (6,9 %). Kljub temu je po uporabi kmetijskih zemljišč tretja z najnižjim deležem, saj je bilo leta 2016 uporabljenih le 4,4 % vseh kmetijskih zemljišč v regiji (Regije v številkah, 2018, str. 24–25).

V primorsko-notranjski regiji dosega desetina prebivalcev, ki imajo osnovni poklic ali so polkvalificirani za industrijski način dela, višjo raven besedilnih spretnosti. Omenjeno raven v največjem deležu dosegajo prebivalci s kvalificiranimi poklici (38,77 %).

V primorsko-notranjski regiji dosega višjo raven besedilnih spretnosti podoben delež prebivalcev v skupini tistih, ki imajo osnovni poklic za preprosta dela, kot v skupini polkvalificiranih poklicev za industrijski način dela. Podobno velja med regijami v Sloveniji še za regijo jugovzhodna Slovenija. Razlika med deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi med skupino polkvalificiranih poklicev za neindustrijska dela in kvalificiranimi poklici je v primorsko-notranjski regiji podobna kot v goriški regiji in med manjšimi (manjšo razliko imata še pomurska in obalno-kraška regija), regija jugovzhodna Slovenija pa ima poleg osrednjeslovenske in zasavske regije največjo razliko v deležu prebivalcev z višjo spretnostjo med tema dvema skupinama.

Slika 78: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v primorsko-notranjski regiji

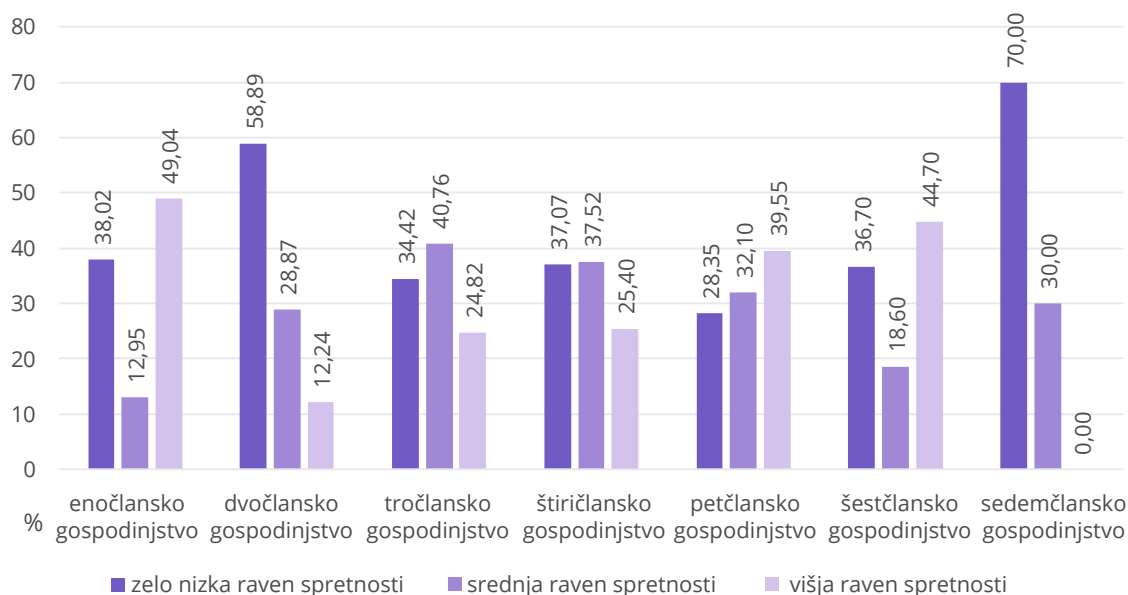
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) prebivalcev v primorsko-notranjski regiji: Glede stopnje tveganja socialne izključenosti in tveganja revščine je regija v slovenskem povprečju (SiStat, b. l.). Tako kot osrednjeslovenski regiji je MDDSZ leta 2020 primorsko-notranjski namenilo 52 mio evrov na 100.000 prebivalcev socialnih transferjev (MDDSZ, 2021, str. 7, slika 2b). Resno materialno ogroženih je bilo leta 2020 2,2 % prebivalcev, starejših od 15 let, to regijo zopet uvršča v zlato sredino.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega večji delež tistih, ki živijo samsko in nimajo otrok. Če imajo otroke, se delež tistih, ki dosegajo višjo raven, zvečuje skupaj s številom otrok. Več kot polovica (61 %) prebivalcev s štirimi otroki dosega omenjeno raven. Delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti je tudi najvišji v skupini tistih, ki živijo v petčlanskem (39,55 %) in šestčlanskem gospodinjstvu (44,70 %), v sedemčlanskem pa nihče ne dosega omenjene ravni.

Delež prebivalcev, ki dosega višjo raven besedilnih spretnosti, je med živečimi v enočlanskem gospodinjstvu v primorsko-notranjski regiji podoben kot v obalno-kraški. To velja tudi za pet- in šestčlanska gospodinjstva, manjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi kot v primorsko-notranjski regiji pa je med živečimi v dvočlanskem gospodinjstvu samo v koroški in zasavski regiji, pri tročlanskih gospodinjstvih pa še v posavski regiji. Če opazujemo število otrok, ki jih imajo prebivalci, in dosežke prebivalcev pri besedilnih spretnostih, vidimo, da se delež tistih z višjimi spretnostmi ne spreminja bistveno v skupini prebivalcev z enim, dvema ali tremi otroki, močno pa se poveča med tistimi, ki imajo štiri otroke. Podoben trend je tudi v obalno-kraški regiji s to razliko, da tam v skupini prebivalcev s petimi otroki izstopa delež staršev z višjimi spretnostmi.

Slika 79: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v primorsko-notranjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven v skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim od 6 do 12 let, dosega vsak tretji prebivalec (35,32 %), v skupini tistih, ki imajo najmlajšega otroka starega 13 ali več let, pa vsak peti (19,79 %).

Deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi v različnih starostnih skupinah glede na najmlajšega otroka so med regijami primorsko-notranjski najbolj podobni v podravski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija, z izjemo skupine prebivalcev, ki imajo najmlajšega otroka mlajšega od 3 leta. V tej skupini namreč dosega v primorsko-notranjski regiji višjo raven besedilnih spretnosti za polovico manjši delež prebivalcev kot v obeh primerljivih regijah in za okrog 10 % manj, kot jo dosegajo starši z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let, v tej regiji. Da je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki imajo najmlajšega otroka starega do 2 leti, manjši kot med starši z najmlajšim otrokom med tretjim in petim letom starosti, je značilno še za savinjsko, goriško in zasavsko regijo.

Preglednica 55: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v primorsko-notranjski regiji

STAROST NAJMLAJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	45,30	53,46	29,52	46,74
srednja raven spretnosti	31,84	15,32	35,16	33,47
višja raven spretnosti	22,86	31,21	35,32	19,79
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Skoraj polovica prebivalcev v primorsko-notranjski regiji, ki ima soproga ali partnerja vaje nca oziroma pripravnika, dosega višjo raven besedilnih spretnosti (42,12 %). Višjo raven v omenjeni skupini dosegajo samo še v pomurski regiji. Zanimivo pa v primorsko-notranjski regiji višje ravni ne dosegajo v več kot polovici skupin trenutnega zaposlitvenega položaja soproga ali partnerja (podobno kot zasavska regija). Tako na primer med prebivalci, katerih soprogo ali partner opravlja gospodinjstva dela, v primorsko-notranjski regiji pa tudi zasavski in koroški ne dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti. Enako velja v primorsko-notranjski in zasavski regiji za tiste, katerih partner ali soprogo je zaposlen za krajši delovni čas, če omenimo samo

nekaj primerov. Poleg tega dosegajo v skupini prebivalcev, ki imajo soproga ali partnerja brezposelnega ali upokojenega, v primorsko-notranjski regiji višjo raven spretnosti v enem izmed manjših deležev med regijami v Sloveniji. V skupini prebivalcev primorsko-notranjske regije, katerih soproga ali partner je zaposlen za polni delovni čas, jih višjo raven dosega 27,90 %. V manjšem deležu med prebivalci omenjene skupine dosegajo višjo raven še v goriški, posavski, koroški in zasavski regiji.

Preglednica 56: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v primorsko-notranjski regiji

TRENTNI ZAPOSLOTITVENI POLOŽAJ SOPROGA ALI PARTNERJA	VAJENEC, PRIPRAVNIK	ZAPOSLEN ZA POLNI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	UPOKOJEN ALI PREDČASNO UPOKOJEN	ZAPOSLEN ZA KRAJŠI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	BREZPOSELN
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	52,00	35,60	65,43	70,00	41,75
srednja raven spretnosti	5,79	36,49	31,16	30,00	53,07
višja raven spretnosti	42,12	27,90	3,41	0,00	5,18
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

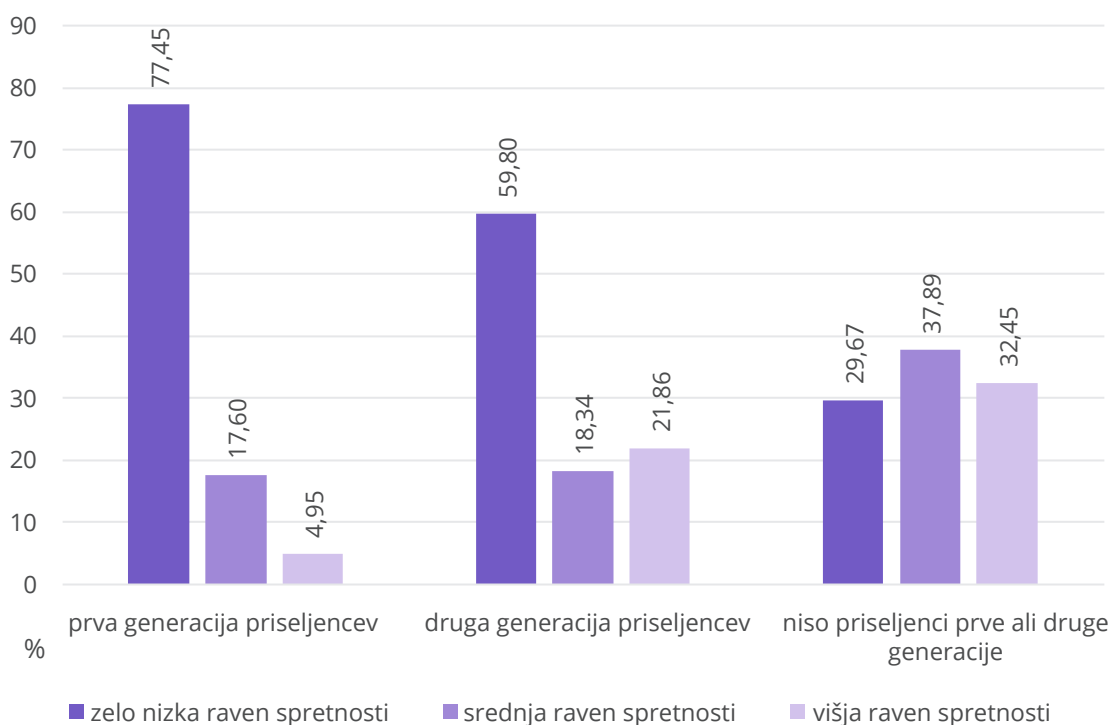
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v primorsko-notranjski regiji: Delež tujih državljanov med prebivalci je bil leta 2019 v tej regiji tretji največji (6,9 %; STAGE, b. l.). Večja deleža tujih državljanov med prebivalci so imeli le v osrednjeslovenski in obalno-kraški regiji. V popisu leta 2002 je bilo tu od tujih narodnosti predvsem Srbov, Hrvatov in Bošnjakov (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Po podatkih iz leta 2013 so tujci iz držav z območja nekdanje Jugoslavije predstavljali 90 % tujcev v regiji. Primorsko-notranjska regija je imela najmanjši delež tujcev med regijami, ki so državljani drugih držav, tj. tistih, ki niso države članice Evropske unije ali na območju nekdanje Jugoslavije (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

V regiji živi 14,60 % prebivalcev, ki so priseljenci prve generacije, 4,20 % pa druge generacije. Priseljensko ozadje prebivalcev v primorsko-notranjski regiji kaže, da je doseglo višjo raven besedilnih spretnosti le 4,95 % priseljencev prve generacije. Druga generacija priseljencev ima 21,86 % tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, to pomeni, da je delež še vedno manjši kot pri tistih, ki niso priseljenci prve ali druge generacije (32,45 %).

Če primerjamo podatke o priseljenem ozadju in dosežkih pri besedilnih spretnostih v primorsko-notranjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, sodi primorsko-notranjska po deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi med priseljenci prve generacije med regije z najmanjšim deležem (manj samo zasavska in koroška regija). Delež prebivalcev z najbolje razvitimi besedilnimi spretnostmi med priseljenci druge generacije je primerljiv s podravsko regijo in je povprečne vrednosti med regijami. Podoben položaj se pokaže, ko opazujemo, v kolikšnem deležu dosegajo višjo raven v skupini prebivalcev, rojenih v Sloveniji, in tistih, ki niso. Med nerojenimi v Sloveniji imata primorsko-notranjska in zasavska regija najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, med rojenimi v Sloveniji pa sodi po deležu tistih z višjo spretnostjo primorsko-notranjska regija v povprečje med regijami v Sloveniji.

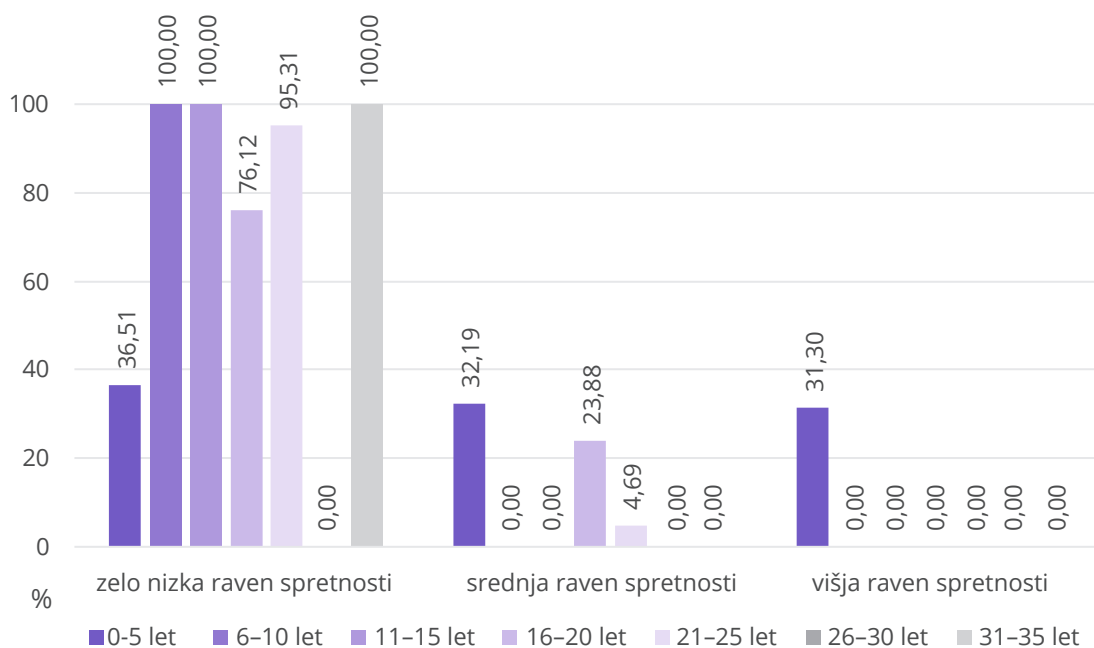
Slika 80: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v primorsko-notranjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

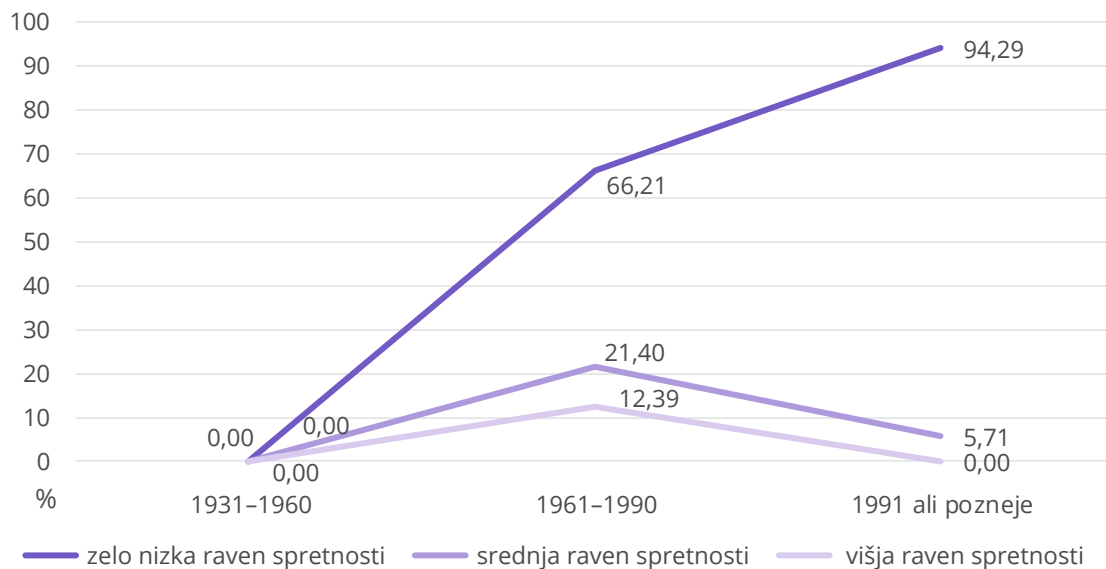
Samo tisti priseljenci, ki so se priselili med letoma 1961 in 1990 in so bili ob priselitvi v Slovenijo stari do 5 let, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Med regijami je primorsko-notranjska edina, kjer dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti samo v enem starostnem obdobju ob priselitvi (podobno zasavska regija le pri tistih, ki so bili ob priselitvi v Slovenijo stari od 6 do 10 let in od 31 do 35 let). Primorsko-notranjska regija je po velikosti deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini priseljenih pred svojim šestim letom za gorenjsko, osrednjeslovensko, podravsko in posavsko regijo. Glede na leto priselitve sta primorsko-notranjska in zasavska regija edini, ki imata prebivalce z višjimi spretnostmi samo v enem časovnem obdobju. Kot smo že omenili, dosegajo v primorsko-notranjski regiji med priseljenimi višjo raven samo tisti, ki so v Slovenijo prišli med letoma 1961 in 1990, v zasavski regiji pa le tisti, ki so prišli po letu 1990. Pri obeh regijah predstavljajo priseljeni z višjo ravni okrog 12 % takrat priseljenih.

Slika 81: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v primorsko-notranjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

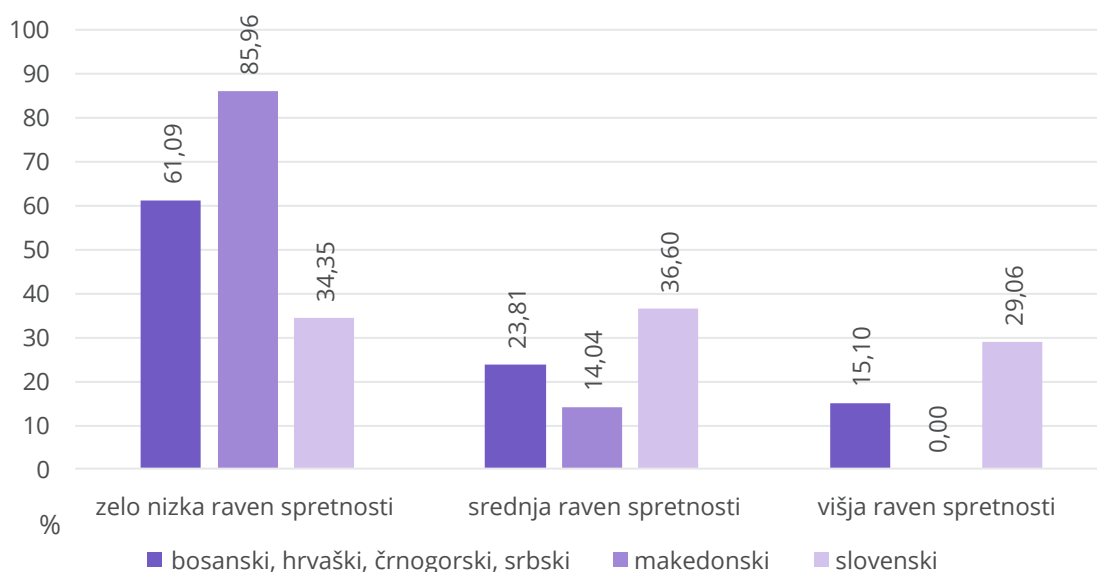
Slika 82: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v primorsko-notranjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V skupini tistih, ki niso naravni govorci slovenščine, jih 13,67 % dosega višjo raven. To je podoben delež kot v goriški regiji. Če pa primerjamo deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini naravnih govorcev slovenščine, je delež v primorsko-notranjski regiji nekoliko večji od tistega v goriški regiji in po vrednosti nekaj med podravsko regijo in regijo jugovzhodna Slovenija.

Slika 83: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in prvi naučeni jezik v primorsko-notranjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Tudi starši prebivalcev primorsko-notranjske regije razkrivajo nekaj zanimivosti: višjo raven besedilnih spretnosti dosega tretjina prebivalcev (32,13 %), katerih mati ali skrbnica je bila rojena v Sloveniji, in desetina tistih, katerih ni bila (10,20 %). Podobno je pri očetih. Delež tistih, ki dosežajo višjo raven besedilnih spretnosti, se zvečuje tudi z višjo izobrazbo staršev ali skrbnikov. Če je imela mati ali skrbnica višjo ali visokošolsko izobrazbo, je polovica odraslih (53,22 %) iz primorsko-notranjske regije dosegla višjo raven besedilnih spretnosti, pri prebivalcih z materami ali skrbnicami, ki so imele največ nižjo poklicno šolo, pa le 11,77 %.

V primorsko-notranjski in osrednjeslovenski regiji je izmed vseh regij v Sloveniji največja razlika v deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi med skupino tistih, katerih mati ali skrbnica je bila rojena v Sloveniji, in tistimi, katerih ni. Po deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev z materjo ali skrbnico, rojeno v Sloveniji, je primorsko-notranjska regija v povprečju vseh regij, v skupini tistih z materjo ali skrbnico, ki ni rojena v Sloveniji, pa je med najnižjimi (manjši delež samo v zasavski in koroški regiji). Če primerjamo podatke o izobrazbi matere ali skrbnice in dosežkih prebivalcev pri besedilnih spretnostih v primorsko-notranjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je velikost deleža prebivalcev z višjo ravniyo spretnosti v primorsko-notranjski regiji glede na različno stopnjo izobrazbe matere ali skrbnice najbolj podobna velikosti deleža goriške regije. Po velikosti deležev se regiji umeščata med regije z manjšimi deleži prebivalcev, ki dosežajo višjo raven besedilnih spretnosti. Manjši delež imajo od regij še posavska, zasavska in koroška regija.

Preglednica 57: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v primorsko-notranjski regiji

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%
zelo nizka raven spretnosti	9889	51,62	3122	27,13	502	11,77
srednja raven spretnosti	6386	33,33	4204	36,54	1493	35,01
višja raven spretnosti	2883	15,05	4181	36,33	2269	53,22
Skupaj	19159	100,00	11507	100,00	4263	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v primorsko-notranjski regiji:

Število zdravnikov na 100.000 prebivalcev je bilo konec leta 2019 najnižje v primorsko-notranjski regiji. Na 100.000 prebivalcev je imela regija le 136,3 zdravnika, to je zgolj tretjina zdravnikov, ki jih ima na 100.000 prebivalcev osrednjeslovenska regija (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Zaposleni v tej regiji so bili leta 2019 odsotni z dela iz zdravstveno upravičenih razlogov dva dni več, kot je bilo povprečje celotne Slovenije (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Poškodb pri delu od števila na 1000 zaposlenih je bilo za eno manj od slovenskega povprečja, vendar je regija po številu smrtnih poškodb pri delu na 100.000 s precejšnjim naskokom zasedla prvo mesto med regijami leta 2019 (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Notranjsko-primorska regija ima pod slovenskim povprečjem stopnjo umrljivosti zaradi bolezni obtočil in stopnjo sladkorne bolezni (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13 in Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Tudi incidenčna stopnja raka je pri ženskah najnižja v državi, moški pa v primerjavi z drugimi regijami tu največ zbolevalo za rakom na prostati (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Primorsko-notranjska ima po podatkih iz leta 2016 največji delež nekdanjih kadilcev (35 %), ki je za kar 10 odstotnih točk višji od slovenskega povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. h, str. 7). Povprečje stopenj umrljivosti na 1000 prebivalcev med letoma 2015 in 2019 za primorsko-notranjsko regijo je najnižje med regijami in tudi stopnja umrljivosti za leto 2020 je najnižja tukaj. Primorsko-notranjska je ena izmed treh regij (še goriška in osrednjeslovenska), ki se jim je stopnja umrljivosti med pandemijo najmanj povečala (Presežna umrljivost, 2020).

V primorsko-notranjski regiji je med prebivalci, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično, 40,32 % takih, ki dosegajo višjo raven besedilnih, v skupini tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro, pa 27,69 %. Primorsko-notranjska regija med regijami v Sloveniji izstopa po tem, da dosega v skupini tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot odlično, višjo raven večji delež prebivalcev kot v skupini, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro. Podobno velja še za goriško in posavsko regijo, vendar je to tam manj izrazito. Poleg tega je primorsko-notranjska regija edina, ki ima podoben delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zelo dobro in kot dobro.

Slika 84: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v primorsko-notranjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

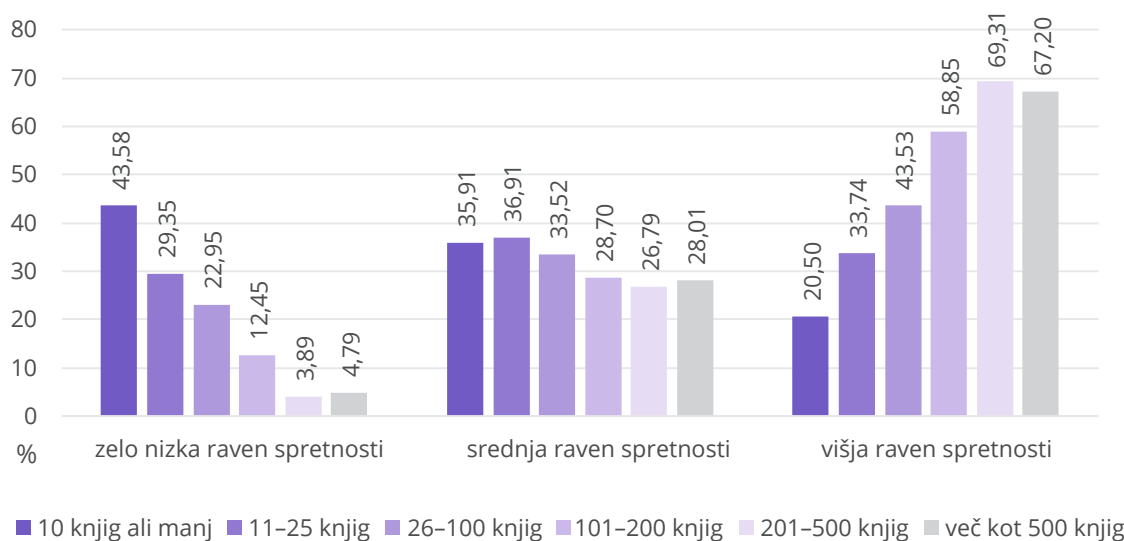
Savinjska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v savinjski regiji:

Število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, je na doseženi višji ravni besedilnih spretnosti dokaj visoko. Deleži prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, se zvečujejo s številom knjig. Največji delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti je v skupini tistih, ki imajo doma od 201 do 500 knjig (69,31 %), nekoliko manjši delež prebivalcev pa v skupini z več kot 500 knjigami (67,20 %).

Če primerjamo podatke o številu knjig, ki jih imajo prebivalci doma, in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji z drugimi regijami v vzhodni kohezijski regiji, ima največje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupinah tistih, ki imajo doma do 100 knjig, pomurska regija, v skupinah prebivalcev z več kot 100 knjigami pa savinjska regija. Tudi če primerjamo omenjene podatke z vsemi regijami v Sloveniji, je savinjska regija med regijami z največjimi deleži. Najbolj ji je podobna osrednjeslovenska regija, s to razliko, da ima savinjska regija v skupini prebivalcev, ki imajo doma 10 knjig ali manj, nekoliko večji delež tistih z višjo ravni besedilnih spretnosti, v skupini z več kot 500 knjigami pa nekoliko manjši. V savinjski regiji se namreč, tako kot v gorenjski in podravski, delež prebivalcev z višjimi spretnostmi zmanjša za okrog 5 %, če ga primerjamo s skupino z 201 do 500 knjigami.

Slika 85: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v savinjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji:

V savinjski statistični regiji je leta 2019 živel 257.425 oseb ali 12 % prebivalcev Slovenije. Moškega prebivalstva je za 1331 prebivalcev več kot ženskega. Gostota poseljenosti je v tej regiji 112 prebivalcev na kvadratni kilometer, to je primerljivo z obalno-kraško regijo (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. I.).

Povprečna starost prebivalcev regije je bila enaka povprečni starosti prebivalcev celotne Slovenije: 43,4 leta. Ta regija je leta 2019 izstopala po najmanjšem deležu prebivalcev, starih 80 ali več let (4,9 %), delež starejših od 65 let pa je bil eden izmed manjših med regijami (manj samo regija jugovzhodna Slovenija in osrednjeslovenska). Po deležu prebivalcev, mlajših od 14 let, je bila na petem mestu (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. I. j, str. 7).

Delež žensk na višji ravni besedilnih spretnosti s starostjo enakomerno upada, pri moških pa upada šele po petinštiridesetem letu, upad pa je bolj drastičen. Višjo raven besedilnih spretnosti v najstarejši skupini (od 56 do 65 let) dosega šestina moških (16,13 %) in več kot petina žensk (22,99 %).

Če primerjamo podatke o starosti žensk in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, se delež prebivalk z višjimi spretnostmi enakomerno zmanjšuje s starostjo tako kot v goriški regiji, le da so deleži v goriški regiji za 10 % manjši. Savinjska regija sodi skupaj z gorenjsko, osrednjeslovensko, obalno-kraško in panonsko regijo v skupino regij, kjer dosegajo ženske višjo raven v največjem deležu. Pri moških v savinjski regiji se deleži prebivalcev z višjo ravni besedilne spretnosti s starostjo spreminjajo podobno kot v koroški. V starostnih skupinah do petinštiridesetega leta je delež najspretnejših bolj ali manj stalen, potem pa se počasi zmanjšuje.

Preglednica 58: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v savinjski regiji

STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	ŽENSKA				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	12,40	19,87	33,08	33,49	37,37
srednja raven spretnosti	32,04	34,62	30,29	38,87	39,63
višja raven spretnosti	55,56	45,51	36,63	27,64	22,99
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

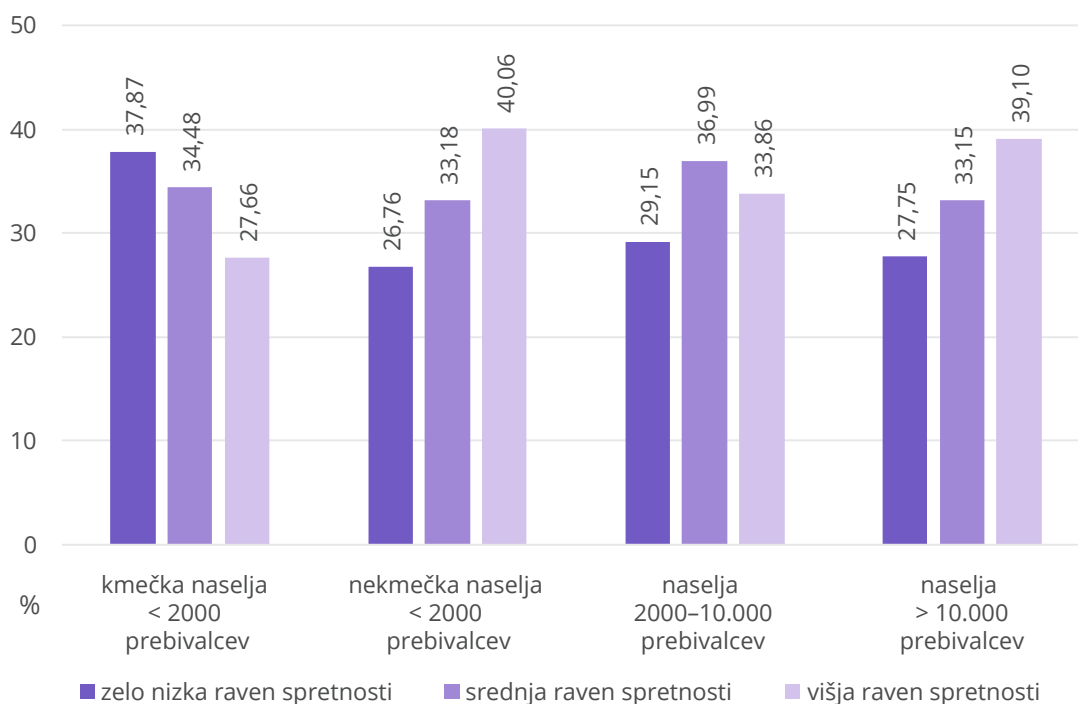
STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	MOŠKI				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	21,37	21,76	21,46	39,28	51,09
srednja raven spretnosti	33,26	32,92	32,48	32,12	32,78
višja raven spretnosti	45,36	45,31	46,06	28,60	16,13
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tip naselja: Osnovni gravitacijski središči sta obe mestni občini Celje in Velenje, ki sta najgostejše poseljeni v regiji, prebivalstvo v njiju pa upada, tako kot v občini Laško in Rogaški Slatini. Število prebivalcev se zmanjšuje tudi ponekod na podeželju, in sicer predvsem v Zgornji Savinjski dolini, deloma na kozjansko-posoteljskem območju ter na severovzhodu statistične regije. Najbolj zgoščena in kompaktna podeželska poselitev, v kateri število prebivalcev narašča, je v Spodnji Savinjski dolini. Prebivalstvo narašča tudi v malih mestih, kot so Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje pri Jelšah in Žalec. Območji (podeželsko in mestno) z naraščajočim številom prebivalcev zajemata 45 % površine regije, 44 % njenega prebivalstva in 57 % naselij (Nared idr., 2019, str. 80).

Skupina z višjimi dosežki prevladuje v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci (40,06 %), najmanjši delež pa predstavljajo v enako velikih kmečkih naseljih (27,66 %). Poleg savinjske regije imajo majhna nekmečka naselja največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi tudi v gorenjski, zasavski, primorsko-notranjski, posavski in koroški regiji. Večina regij v Sloveniji ima tudi najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v manjših kmečkih naseljih (poleg savinjske še gorenjska, primorsko-notranjska, posavska, pomurska, podravska, osrednjeslovenska regija in regija jugovzhodna Slovenija). Če primerjamo podatke o tipu naselja in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, ji je najbolj podobna gorenjska regija.

Slika 86: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v savinjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v savinjski regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Višješolsko ali visokošolsko izobrazbo je imelo 21 % prebivalcev (od 25 do 64 let), to je bilo manj od slovenskega povprečja (24 %). Za 2 odstotni točki več od povprečja je bilo v regiji prebivalcev z osnovnošolsko ali manj in srednješolsko izobrazbo (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20).

Leta 2019 je bilo 53,5 % regionalne bruto dodane vrednosti, ustvarjene v storitvenih dejavnostih, 44 % v industriji in 2,6 % v kmetijskih dejavnostih (SiStat, b. l.). Savinjska regija je bila leta 2016 po deležu kmetijskih zemljišč v uporabi z vrednostjo 13,3 % na tretjem mestu, za pomursko in podravsko regijo, kjer je bila izraba kmetijskih zemljišč še večja (Regije v številkah, 2018, str. 24–25). V opazovanem obdobju med 2010 in 2016 je bil upad kmetijskih zemljišč v uporabi tukaj največji, opuščenih je bilo 3633 hektarov zemlje (SiStat, b. l.).

V savinjski regiji delež tistih, ki dosežajo višjo raven besedilnih spretnosti, postopoma narašča v smeri od preprostejših do zahtevnejših poklicev. Vsak šesti prebivalec z osnovnim poklicem za preprosta dela (15,41 %) in vsak drugi s kvalificiranim poklicem (53,39 %) dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Če primerjamo podatke o zahtevnosti trenutnega dela in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, sodi regija med tiste, ki imajo največje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini prebivalcev z osnovnimi poklici in polkvalificiranimi poklici za industrijski način dela, deleža besedilno najspretnejših prebivalcev med tistimi, ki opravljajo polkvalificirane poklice za neindustrijski način dela in kvalificirane poklice, pa sta po velikosti za deleži obalno-kraške, pomurske, osrednjeslovenske in gorenjske regije (glede kvalificiranih poklicev imata gorenjska in savinjska regija podobna deleža).

Preglednica 59: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji

KVALIFIKACIJE OZIROMA ZAHTEVNOST TRENUTNEGA DELA	OSNOVNI POKLICI ZA PREPROSTA DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA INDUSTRIJSKI NAČIN DELA	POLKVALIFI- CIRANI POKLICI ZA NEINDUSTRIJSKI NAČIN DELA	KVALIFICIRANI POKLICI
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	42,74	40,08	27,49	16,68
srednja raven spretnosti	41,85	35,93	39,55	29,93
višja raven spretnosti	15,41	23,99	32,96	53,39
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Družinske (socialne) prebivalcev v savinjski regiji: Stopnja tveganja revščine je bila leta 2020 v tej regiji sedma najvišja (12,7-odstotna), stopnja tveganja socialne izključenosti pa šesta najvišja (16,2-odstotna). Obe stopnji tveganja zadnja leta kontinuirano upadata. Delež oseb, ki so resno materialno prikrajšane, pa je še vedno med največjimi v državi in je znašal leta 2020 5,2 % (Inglič in Stare, 2020). V stanovanjih v slabem stanju (s puščajočo streho, vlažnimi stenami, temelji ali tlemi, trhlimi okenskimi okviri ali tlemi) je živelo 24 % gospodinjstev, to je bil tretji največji delež med regijami.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega večji delež tistih, ki živijo samsko in nimajo otrok. Če imajo družino, je ta največkrat štiri- in petčlanska. Starši z dvema otrokoma (33,59 %) ali enim (30,33 %) pogosto dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, tisti, ki imajo šest otrok ali več, pa te ravni ne dosegajo.

Podoben trend spreminjanja deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na število članov v gospodinjstvu kot savinjska regija ima zasavska, če odmislimo skrajne skupine (eno- in sedem- ali veččlansko gospodinjstvo). Deleži so v zasavski regiji precej manjši kot v savinjski, savinjski regiji primerljiv delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki živijo v štiričlanskem gospodinjstvu, imata pomurska regija in regija jugovzhodna Slovenija. Najmanj je v savinjski regiji višjim spretnostim naklonjeno dvočlansko gospodinjstvo, podobno tudi v goriški in primorsko-notranjski regiji. Deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi so v skupinah, ki upoštevajo število otrok, do vključno tretjega otroka podobni kot v gorenjski regiji in spadajo skupaj z deleži iz osrednjeslovenske, obalno-kraške in pomurske regije med največje deleže med slovenskimi regijami. V skupinah prebivalcev, ki imajo štiri ali pet otrok, se delež tistih z višjimi spretnostmi v savinjski regiji glede na gorenjsko zmanjša več kot za polovico, v skupini s šestimi otroki nihče ne dosega višje ravni, v gorenjski pa kar 90 %.

Preglednica 60: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v savinjski regiji

ŠTEVILO OTROK	1	2	3	4
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	37,42	31,73	38,33	47,22
srednja raven spretnosti	32,25	34,68	36,01	40,29
višja raven spretnosti	30,33	33,59	25,65	12,49
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Polovica tistih, ki ima najmlajšega otroka starega od 3 do 5 let (53,62 %), dosega višjo raven, prav tako četrtina tistih z najmlajšim otrokom nad 12 let (24,05 %).

Med slovenskimi regijami imata samo savinjska in goriška med vsemi starostnimi skupinami najmlajšega otroka najbolj višjim spretnostim naklonjeno skupino tistih, katerih najmlajši otrok je star od 3 do 5 let. Po velikosti deleža je v skupini prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 in od 6 do 12 let, savinjski regiji najbolj podobna osrednjeslovenska regija.

Preglednica 61: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v savinjski regiji

STAROST NAJMLAJŠEGA OTROKA	DO 2 LETI	3-5 LET	6-12 LET	13 LET IN VEČ
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	17,84	19,60	20,68	39,87
srednja raven spretnosti	43,44	26,79	31,37	36,07
višja raven spretnosti	38,72	53,62	47,96	24,05
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Okrog tretjina prebivalcev, katerih soprog ali partner je zaposlen za polni delovni čas, je dijak ali študent ali opravlja delo v gospodinjstvu ali skrbi za otroke, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Savinjska in goriška regija imata od vseh regij v Sloveniji največji delež prebivalcev z višjo ravni spretnosti med tistimi, katerih soprog ali partner dela v gospodinjstvu ali skrbi za otroke. V skupini tistih, katerih soprog ali partner je zaposlen za polni delovni čas, dosegajo višjo raven spretnosti v večjem deležu kot v savinjski regiji v gorenjski, obalno-kraški, osrednjeslovenski in pomurski regiji. V savinjski regiji so deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, katerih soprog ali partner je dijak ali študent, invalid ali brezposeln, podobni kot v obalno-kraški regiji.

Preglednica 62: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v savinjski regiji

TRENUTNI ZAPOSLOTITVENI POLOŽAJ SOPROGA ALI PARTNERJA	OPRAVLJA DELO V GOSPODINJSTVU ALI SKRBI ZA OTROKE ALI DRUŽINO	ZAPOSLEN ZA POLNI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	UPOKOJEN ALI PREDČASNO UPOKOJEN	DRUGO, DK, RF
	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	17,11	26,30	44,15	62,73
srednja raven spretnosti	51,41	34,83	37,16	16,69
višja raven spretnosti	31,48	38,87	18,69	20,58
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00

ZAPOSLEN ZA KRAJŠI DELOVNI ČAS (SAMOZAPOSLEN, ZAPOSLEN)	TRAJNO INVALIDEN	DIJAK, ŠTUDENT	BREZPOSELN
%	%	%	%
52,73	25,58	33,90	42,16
34,34	52,17	35,52	34,00
12,93	22,25	30,57	23,85
100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v savinjski regiji: Savinjska je četrta regija po vrsti z največjim deležem tujih državljanov, tu jih je 6,7 % (STAGE, b. l.). Največ je Srbov, Hrvatov in Bošnjakov (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002). Po podatkih iz leta 2013 predstavljajo tujci iz držav z območja nekdanje Jugoslavije 90,2 % vseh tujcev v regiji (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11).

Priseljensko ozadje prebivalcev v savinjski regiji razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 11,10 % prebivalcev (to preračunano pomeni približno 18.200 prebivalcev), ki so priseljenci prve generacije, 4,60 % pa druge generacije. Polovica priseljencev druge generacije dosega višjo raven besedilnih spretnosti (53,51 %). Za dobrih 15 % je na tej ravni njihov delež večji od prebivalcev regije, ki niso priseljenci prve ali druge generacije (36,45 %), in enkrat večji od deleža prve generacije priseljencev (23,10 %).

Priseljenci prve generacije v savinjski regiji dosegajo med regijami v Sloveniji višjo raven besedilnih spretnosti v največjem deležu, podobno še v obalno-kraški regiji. Razlika je v deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi, če primerjamo prvo in drugo generacijo priseljencev, največja v savinjski, obalno-kraški regiji in regiji jugovzhodna Slovenija. Tudi po višini deleža tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti med priseljenci prve generacije, ima savinjska regija za gorenjsko največji delež, če ga primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji. Savinjska regija ima tudi od vseh slovenskih regij največji delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti med tistimi, ki niso rojeni v Sloveniji (za pol odstotne točke več kot gorenjska regija). Med prebivalci, ki so rojeni v Sloveniji, dosegajo v večjem deležu višjo raven kot v savinjski v osrednjeslovenski, obalno-kraški, gorenjski in pomurski regiji.

Preglednica 63: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v savinjski regiji

PRVA IN DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV	PRVA GENERACIJA PRISELJENCEV		DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV		NISO PRISELJENCI PRVE ALI DRUGE GENERACIJE	
	Š T. *	%	Š T. *	%	Š T. *	%
zelo nizka raven spretnosti	8110	44,42	839	11,20	40768	29,47
srednja raven spretnosti	5931	32,48	2646	35,29	47161	34,09
višja raven spretnosti	4217	23,10	4012	53,51	50424	36,45
Skupaj	18258	100,00	7497	100,00	138353	100,00

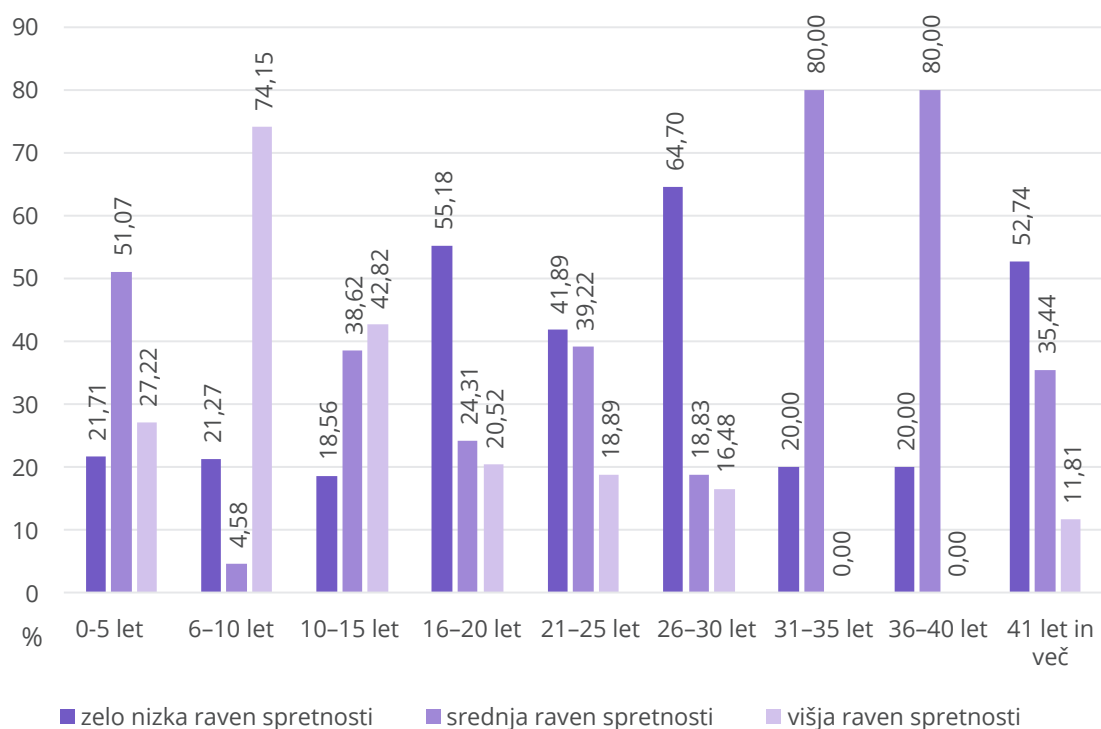
* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med priseljenci, ki so se priselili v Slovenijo v mlajših letih, jih dosega višjo raven večji delež kot med tistimi, ki so se priselili v odraslosti. V skupini tistih, ki so bili ob priselitvi stari od 6 do 10 let, jih dosega višjo raven 74,15 %, nihče pa ni s to ravniyo med tistimi, ki so se v Slovenijo priselil v starosti od 31 do 40 let. Med tistimi, ki so bili priseljeni v Slovenijo v starosti 16 do 30 let, jih dosega višjo raven besedilnih spretnosti 15- do 20-odstotni delež.

Savinjska regija izstopa med regijami v Sloveniji po velikem deležu prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi med tistimi, ki so se v Slovenijo preselili v starosti od 6 do 10 let. Večjega deleža prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti nima nobena regija pa tudi nobena druga starostna skupina ob priselitvi v Slovenijo. Delež besedilno najspretnjših je največji v savinjski regiji tudi med tistimi, ki so se v Slovenijo prvič priselili, ko so bili stari od 11 do 15 let. Obalno-kraška regija, ki ima drugi največji delež prebivalcev z višjo ravniyo v tej skupini, ima delež, ki je skoraj za pol manjši. V skupini priseljenih v Slovenijo po štiridesetem letu dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti samo v savinjski in osrednjeslovenski regiji.

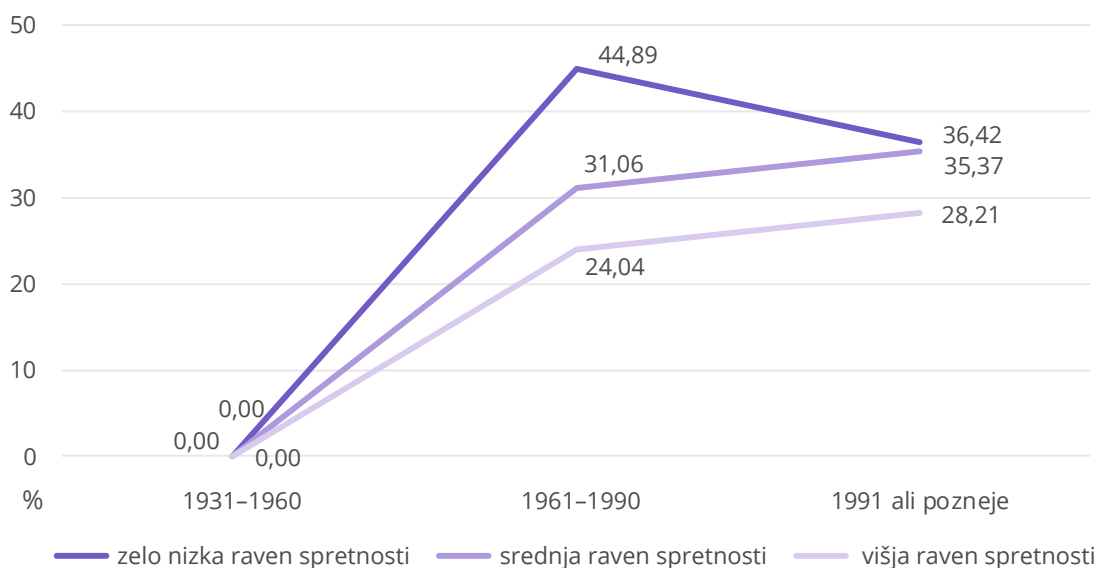
Slika 87: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v savinjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega 24,04 % tistih, ki so se v Slovenijo priselili med letoma 1961 in 1990, ter 28,21 % tistih, ki so se priselili leta 1991 ali pozneje. Če primerjamo podatke ob letu priselitve in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, dosegajo prebivalci savinjske regije med priseljenimi po letu 1990 višjo raven spretnosti v največjem deležu. Tudi med priseljenimi v letih 1961 do 1990 je v savinjski regiji velik delež prebivalcev z višjimi spretnostmi, od drugih regij ima večjega le koroška. Glede na leto priselitve je po deležih prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi savinjski regiji najbolj podobna gorenjska.

Slika 88: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v savinjski regiji

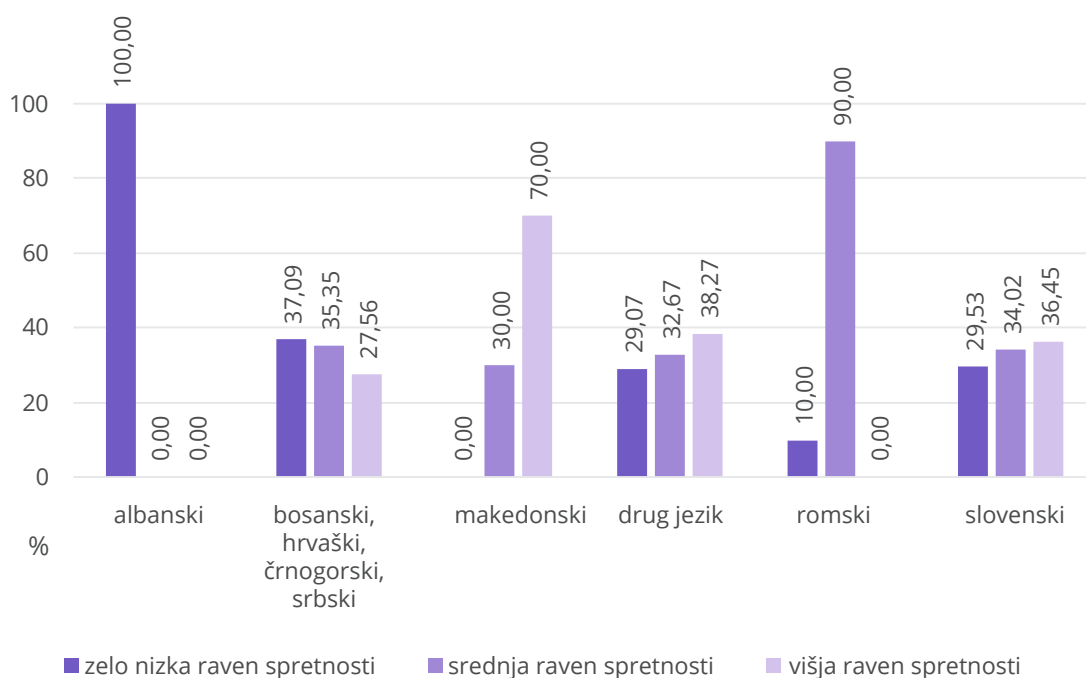

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Pri prvem naučenem jeziku v otroštvu izstopa podatek, da kar 70 % tistih, katerih prvi jezik je makedonščina, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Med prebivalci, ki niso naravni govorci slovenskega jezika, jih višjo raven besedilnih spretnosti dosega 28,83 %. Več kot tretjina prebivalcev savinjske regije, ki doma najpogosteje govorijo slovenski jezik (36,16 %) in so naravni govorci slovenščine (36,45 %), dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Med vsemi regijami v Sloveniji ima savinjska največji delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti med tistimi, ki niso naravni govorci slovenskega jezika. Delež prebivalcev z višjo ravni spretnosti v savinjski regiji je v skupini naravnih govorcev slovenščine manjši od deleža v osrednjeslovenski, obalno-kraški, gorenjski in pomurski regiji.

Slika 89: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in prvi naučeni jezik v savinjski regiji

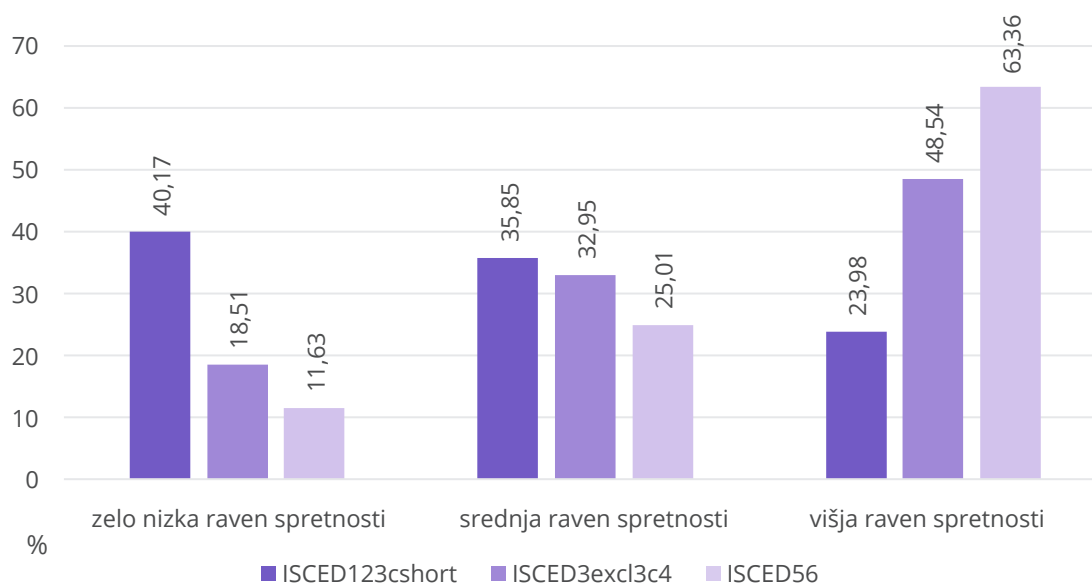

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Višjo raven besedilnih spretnosti dosegajo, v primerjavi s kontrastno skupino, v 5 odstotnih točk večjem deležu prebivalci, katerih mati ali skrbnica je bila rojena v Sloveniji (36,39 %). Deleži prebivalcev se z višjo ravni besedilnih spretnosti z višanjem stopnje izobrazbe, ki jo je dosegel starš ali skrbnik, večajo. V skupini tistih, katerih mati ali skrbnica je dosegla najmanj višjo ali visokošolsko izobrazbo, jih višjo raven besedilnih spretnosti dosega 63,36 %, v skupini tistih, katerih mati ali skrbnica je dosegla nižjo poklicno stopnjo izobrazbe, pa 23,98 %.

V savinjski regiji je razlika v deležu prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti med tistimi, katerih mati ali skrbnica je bila rojena v Sloveniji, in med tistimi, katerih ni, med manjšimi v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji. Razlika do okrog 5 % je še v posavski in podravski regiji. Če primerjamo podatke o stopnji izobrazbe matere ali skrbnice in višjih dosežkih besedilnih spretnosti v savinjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je savinjski regiji najbolj podobna gorenjska. Njuna deleža se najbolj ujemata v skupini tistih, katerih mati ali skrbnica ima srednjo stopnjo izobrazbe (ISCED 3, 3c, 4). Med tistimi, katerih mati ali skrbnica ima višjo stopnjo izobrazbe, v podobnem deležu dosegajo višje spretnosti tudi v podravski regiji.

Slika 90: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v savinjski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v savinjski regiji: Savinjska regija ima 271,9 zdravnikov na 100.000 prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Delodajalci v tej regiji so leta 2019 zabeležili povprečno 20,53 dneva bolniško upravičene odsotnosti na zaposlenega, to je tri dni več od slovenskega povprečja (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Po poškodbah pri delu se leta 2019 se je regija uvrstila na drugo mesto (za koroško), trije primeri so bili smrtni (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). Stopnja umrljivosti zaradi bolezni obtočil je bila nekoliko nad povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13), stopnja raka pa podpovprečna (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Savinjska regija je po stopnji prevalence z zdravili zdravljene sladkorne bolezni na tretjem mestu med regijami (za zasavsko in posavsko; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Po podatkih iz leta 2016 je imela regija največji delež (55 %) tistih, ki niso nikoli kadili (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. h, str. 7). Stopnja umrljivosti v regiji se vsa leta giblje v mejah slovenskega povprečja in znaša za leto 2020 12,1 na 1000 prebivalcev (Presežna umrljivost, 2020).

Pri prebivalcih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je opazna najbolj pozitivna samoocena zdravja. Več kot polovica (52,63 %) tistih, ki so svoje zdravje ocenili kot zelo dobro, dosega višjo raven besedilnih spretnosti, med prebivalci, ki so podali oceno odlično, pa le nekoliko nižji delež (46,88 %). Za savinjsko regijo je značilna velika razlika v deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zelo dobro, in tistimi, ki ga ocenjujejo kot dobro, delež pa je približno enak med skupinama, ki ocenjujeta svoje zdravje kot dobro in zadovoljivo. Enako velja za pomursko regijo. Savinjska in pomurska regija imata med regijami vzhodne kohezijske regije največje deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v vseh skupinah lastne ocene zdravja, samo v skupini, ki je svoje zdravje ocenila kot slabo, dosega večji delež prebivalcev višjo raven spretnosti v regiji jugovzhodna Slovenija kot v savinjski regiji. Če primerjamo podatke o oceni zdravja in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, imata poleg pomurske večje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi še osrednjeslovenska in obalno-kraška regija, v skupini, ki je svoje zdravje ocenila kot dobro in slabo, pa tudi gorenjska.

Preglednica 64: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in ocena lastnega zdravja v savinjski regiji

OCENA LASTNEGA ZDRAVJA	ODLIČNO		ZELO DOBRO		DOBRO		ZADOVOLJIVO		SLABO	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	6319	20,67	8223	17,37	22146	35,43	8606	41,39	8244	56,44
srednja raven spretnosti	9925	32,46	14199	30,00	23436	37,49	7225	34,74	5178	35,45
višja raven spretnosti	14335	46,88	24909	52,63	16929	27,08	4964	23,87	1185	8,11
Skupaj	30580	100,00	47331	100,00	62511	100,00	20796	100,00	14608	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

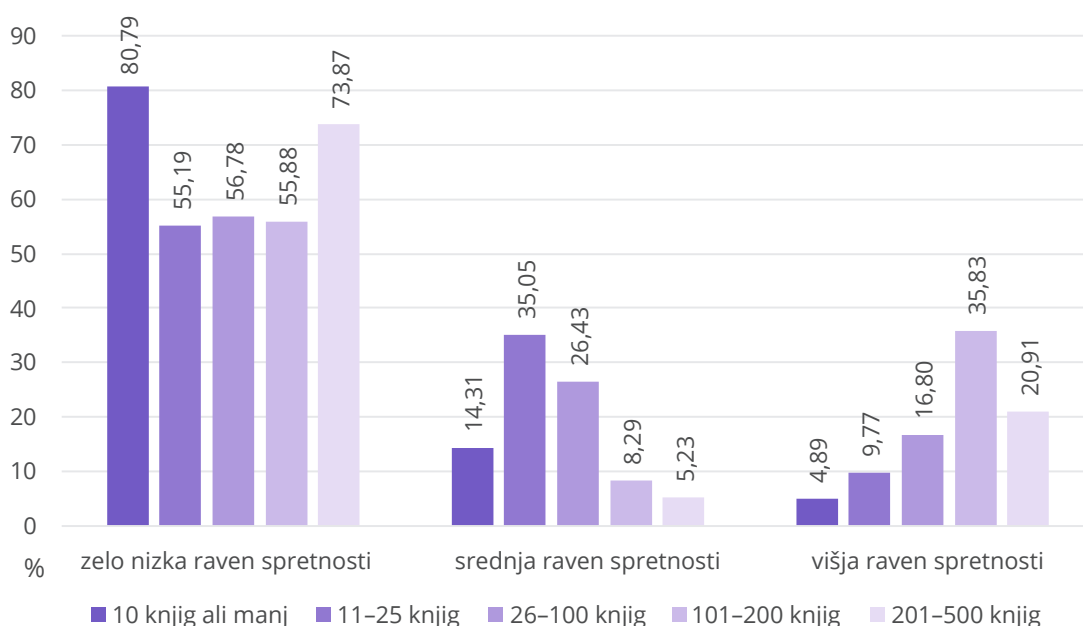
Zasavska regija

Število knjig kot eden od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti v zasavski regiji:

Več kot tretjina prebivalcev, ki ima doma več kot 100 knjig in manj kot 200, dosega višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini prebivalcev z 10 knjigami ali manj pa le 4,89 %. Petina prebivalcev v zasavski regiji z 201 do 500 knjigami dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Če primerjamo podatke o številu knjig, ki jih imajo doma prebivalci, in dosežkih pri besedilnih spretnostih v zasavski regiji z drugimi statističnimi regijami v Sloveniji, ima podoben trend deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v posameznih skupinah po številu knjig pomurska regija. Za ob regiji je značilno, da dosegajo med prebivalci z največ in najmanj knjigami višjo raven v zelo majhnem deležu. V največjem deležu dosega višjo raven skupina tistih, ki imajo doma od 101 do 200 knjig, samo v tej skupini tudi zasavska regija nima najmanjšega deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi med regijami.

Slika 91: Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Spolna in starostna struktura skupine z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v zasavski regiji: Leta 2019 je bilo v tej regiji 57.059 prebivalcev, to je malo manj kot 3 % celotnega prebivalstva Slovenije. V regiji prevladuje žensko prebivalstvo (619 več žensk kot moških). S 118 prebivalci na kvadratni kilometer je tretja najgostejše naseljena regija (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.).

Starostna sestava prebivalstva je bila v tej regiji ena izmed starejših. Zasavska regija je z vrednostjo 44,5 leta na četrtem mestu po povprečni starosti prebivalstva (starejše so pomurska, goriška in obalno-kraška regija). Zasavska regija ima delež mladih (od 0 do 14 let) manjši od povprečja, delež starejših (65 let in več) pa večji (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 7).

Zelo majhen delež prebivalcev regije dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Največji delež pri višji ravni besedilnih spretnosti sta dosegli precej izstopajoči skupini žensk (33,00 %) in moških (38,62 %) v starostni skupini od 26 do 35 let.

Če primerjamo podatke o starosti žensk v zasavski regiji in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih z drugimi regijami v Sloveniji, je zasavska regija zelo podobna posavski regiji. V enakem deležu kot v zasavski regiji dosegajo ženske, stare od 56 do 65 let, višjo raven kot v podravski regiji. Pri moških v zasavski regiji je trend spreminjanja vrednosti deležev tistih z višjimi spretnostmi v določeni starostni skupini podoben gorenjski regiji. V obeh regijah prebivalci v največjem deležu dosegajo višjo raven v starostni skupini od 26 do 35 let. V podobnem deležu kot v zasavski regiji v omenjeni starostni skupini dosegajo višjo raven še v podravski in pomurski regiji. V preostalih starostnih skupinah moških ima zasavska regija med vsemi regijami v Sloveniji najmanjši delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti. Zasavska regija je edina med regijami, kjer moški po petinpetdesetem letu ne dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti.

Preglednica 65: Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v zasavski regiji

STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	ŽENSKA				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	48,83	26,90	38,13	67,18	71,03
srednja raven spretnosti	34,16	40,11	41,58	20,74	21,11
višja raven spretnosti	17,00	33,00	20,29	12,08	7,87
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
STAROST IN SPOL PREBIVALCEV	MOŠKI				
	16-25 LET	26-35 LET	36-45 LET	46-55 LET	56-65 LET
	%	%	%	%	%
zelo nizka raven spretnosti	62,57	44,70	65,16	74,25	93,82
srednja raven spretnosti	23,93	16,68	27,53	19,97	6,18
višja raven spretnosti	13,50	38,62	7,31	5,78	0,00
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

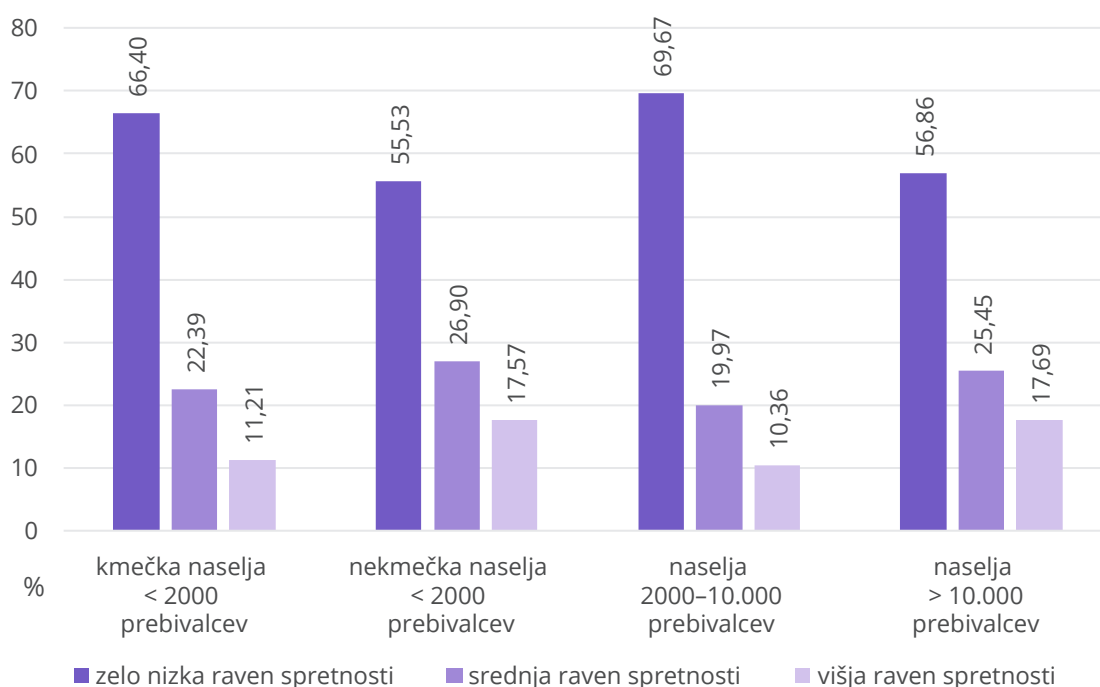
Tip naselja: Zasavska statistična regija je po površini naša najmanjša regija. Meri samo 485 kvadratnih kilometrov, to je 2,4 % celotne Slovenije (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Od jugovzhodne Slovenije, po površini največje, je manjša več kot petkrat. Obsega štiri občine, in sicer občino Hrastnik, Litija, Trbovlje in Zagorje ob Savi. Vse občine sodijo v urbano območje, samo v Litiji pa se zvečuje število prebivalcev. Občina Litija je 1. 1. 2015 prešla iz osrednjeslovenske regije v zasavsko in njena gostota poselitve je dvakrat

manjša kot v primarnih občinah zasavske regije (Nared idr., 2019, str. 83). Vseh naselij je 222, v Trbovljah pa je zgoščena kar četrtina vseh prebivalcev regije (Regije v številkah, 2018, str. 30).

Skupina z višjimi dosežki živi predvsem v manjših nekmečkih naseljih (manjših od 2000 prebivalcev) in večjih naseljih (večjih od 10.000 prebivalcev), vendar njihov delež nikjer ne preseže 18 %.

Če primerjamo podatke o tipu naselja in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v zasavski regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, je zasavski najbolj podobna koroška regija, razen v skupini tistih, ki živijo v naseljih večjih od 10.000 prebivalcev, saj v koroški regiji ni tako velikih naselij. Zasavska regija ima v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji v vseh tipih naselji najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med regijami.

Slika 92: Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

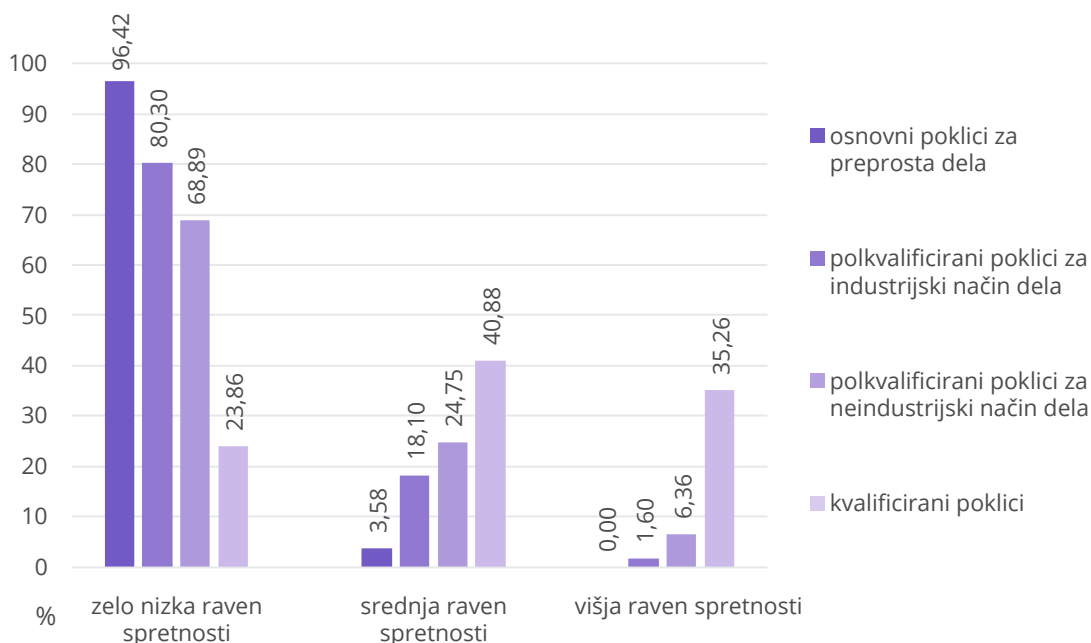
Zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela v zasavski regiji in visoki dosežki pri spretnostih: Izobrazbena sestava prebivalstva je bila tudi v tej regiji manj ugodna in zelo podobna stanju v posavski regiji. 26 % prebivalcev je imelo namreč dokončano le največ osnovnošolsko izobrazbo, 19,4 % pa je bilo višje izobraženih (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Podatki PIAAC potrjujejo, da je raven formalne izobrazbe najmanjša v zasavski regiji, kjer ima kar 28,5 % prebivalcev manj kot srednješolsko izobrazbo, to je skoraj 40 % več od slovenskega povprečja in nekaj manj kot še enkrat več od najmanjšega deleža v osrednjeslovenski regiji (16,7 %; Domadenik idr., 2018b, str. 171). Navzlic temu so prejšnje analize rezultatov PIAAC pokazale, da je delež tistih, ki menijo, da so prekvalificirani, največji v gorenjski in tudi zasavski regiji (Domadenik idr., 2018a, str. 62). Delež podkvalificiranih je najmanjši v zasavski, koroški regiji in regiji jugovzhodna Slovenija (Domadenik idr., 2018a, str. 66). Glede besedilnih spretnosti je opaziti največ ujemanja po dejavnosti v zasavski, primorsko-notranjski, posavski in koroški regiji (vse več kot 85 %; Domadenik idr., 2018a, str. 70). Poleg tega izračuni kažejo, da v zasavski regiji ni posameznikov, ki bi imeli preveč besedilnih spretnosti za delo, ki ga opravljajo (Domadenik idr., 2018a, str. 70).

Leta 2019 je bila bruto dodana vrednost porazdeljena v dejavnostih tako, da so storitvene dejavnosti zajemale 56,5 %, industrija 40,2 %, kmetijske dejavnosti pa 3,3 % (SiStat, b. l.). Med regijami je zasavska tista, kjer je delež kmetijskih zemljišč v uporabi najmanjši (leta 2016 je znašal 2,1 %; Regije v številkah, 2018, str. 24–25). V obdobju med 2010 in 2016 se je v zasavski regiji povečala uporaba kmetijskih zemljišč za 3904 hektarov (več se je povečala samo še v pomurski regiji).

Med prebivalci regije, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, ni tistih, ki opravljajo osnovne poklice za preprosta delovna mesta. Višjo raven besedilnih spretnosti v največjem deležu dosegajo tisti, ki opravljajo kvalificirane poklice (35,26 %), v opazno manjšem pa tisti, ki opravljajo polkvalificirane poklice za neindustrijski način dela (6,36 %) in polkvalificirane poklice za industrijski način dela (1,60 %).

Zasavska regija je edina med regijami v Sloveniji, kjer med prebivalci z osnovnimi poklici nihče ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti. Tudi med tistimi s polkvalificiranimi poklici je delež zelo majhen. Med prebivalci zasavske regije, ki so polkvalificirani za neindustrijski način dela, jih višjo raven dosega le tretjina deleža, tako kot v koroški regiji, ki je med regijami druga z najmanjšim deležem prebivalcev z višjo ravni spretnosti. Med tistimi, ki opravljajo kvalificirane poklice, je v zasavski regiji najbolj besedilno spretnih podoben delež prebivalcev kot v goriški, v manjšem deležu pa dosegajo v tej skupini višjo raven samo še v koroški regiji.

Slika 93: Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

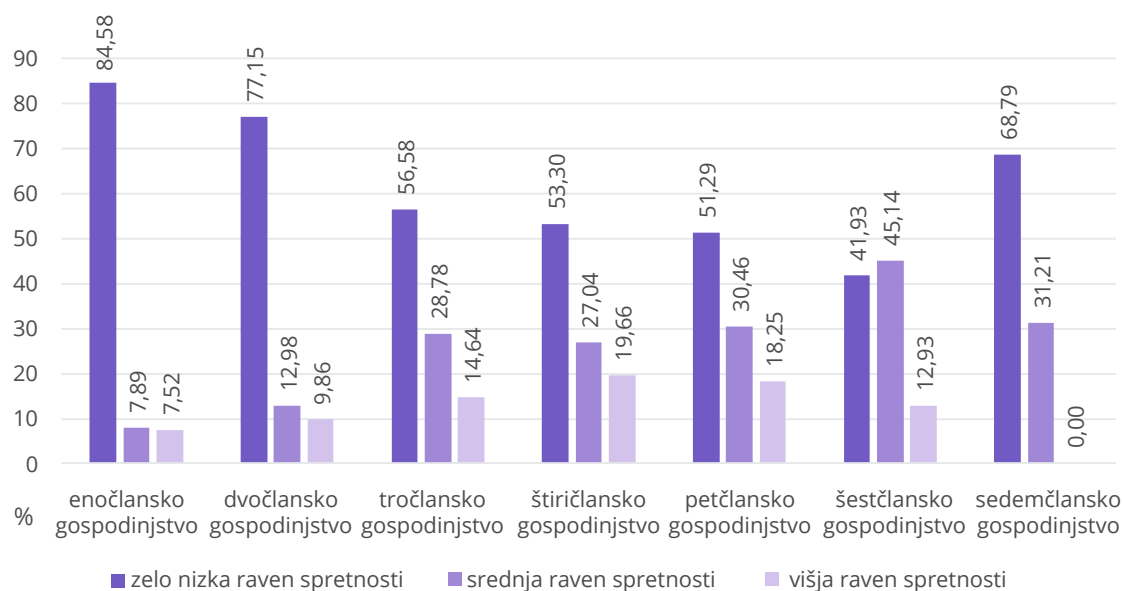
Družinske (socialne) prebivalcev v zasavski regiji: Stopnja tveganja revščine je bila leta 2019 v zasavski regiji najvišja, 16,8-odstotna. To pomeni, da je z dohodkom, nižjim od praga tveganja revščine, živelo približno 9000 prebivalcev te regije. Leta 2020 se je stanje nekoliko izboljšalo in regija je s 15,4 % padla na četrto mesto. Tudi stopnja tveganja socialne izključenosti se je leta 2020 izboljšala, zmanjšala se je za 2 odstotni točki, tako da je regija s prvega mesta z najvišjo stopnjo zdrsnila na tretje (SiStat, b. l.). Stopnja resne materialne prikrajšanosti leta 2020 je bila tukaj druga najvišja, 5,6-odstotna. Za 0,2 odstotne točke višja je bila v koroški regiji. Delež prebivalcev, ki so živeli v prenaseljenih stanovanjih, je bil v tej

regiji drugi najvišji (16,0 %). Delež gospodinjstev, za katera so bili stanovanjski stroški (med te spadajo tudi morebitna najemnina ali odplačila hipotekarnih posojil) leta 2019 veliko breme, je bil v tej regiji največji (40 %). Znesek socialnih transferjev MDDSZ je bil v zasavski regiji leta 2020 med petimi najvišjimi v Sloveniji in je znašal 57 mio evrov na 100.000 prebivalcev (MDDS, 2021, str. 7, slika 2b).

Višjo raven besedilnih spretnosti dosega večji delež tistih, ki živijo samsko in nimajo otrok. Če pa imajo družino, najpogosteje prihajajo iz štiričlanskega (19,66 %) in petčlanskega gospodinjstva (18,25 %). Prebivalci s tremi ali štirimi otroki dosegajo višjo raven v večjem deležu kot drugi starši, tisti s petimi ali več otroki pa višje ravni besedilnih spretnosti sploh ne dosegajo.

Podoben trend spreminjanja vrednosti deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na število članov v gospodinjstvu ima kot zasavska regija osrednjeslovenska. Za obe je značilen med vsemi skupinami največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini tistih, ki živijo v štiričlanskem gospodinjstvu, in najmanjši med tistimi, ki živijo v sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu. V zasavski regiji, tako kot v primorsko-notranjski, ne dosega višje ravni nihče, ki živi v sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu. Po velikosti deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi je regija najbolj podobna koroški, z izjemo skupine, ki živi v štiri- in sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu. Tudi če opazujemo deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na število otrok, sta si zasavska in koroška regija zopet najbolj podobni in imata med regijami v Sloveniji najmanjše deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi. Izjema je skupina prebivalcev v zasavski regiji, ki ima štiri otroke, saj v manjšem deležu v tej skupini dosegajo višjo raven spretnosti v savinjski, goriški, podravski, koroški regiji in regiji jugovzhodna Slovenija.

Slika 94: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 95: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v zasavski regiji

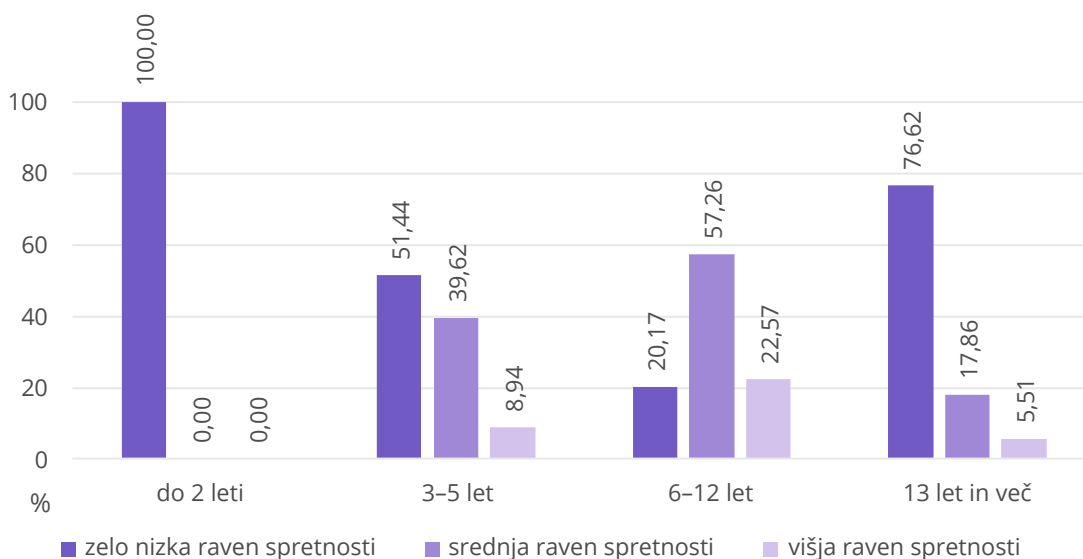

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med prebivalci, katerih najmlajši otrok je star od 6 do 12 let, jih je 22,57 % z višjo ravnijo besedilnih spretnosti, delež se pri skupini z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let, zmanjša že za več kot polovico (8,94 %), nihče z višjo ravnijo pa nima otroka mlajšega od 3 let.

Med vsemi regijami v Sloveniji je zasavska edina, v kateri nihče od staršev z najmlajšim otrokom do 2 let ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti. V majhnem deležu v tej skupini staršev dosega višjo raven še v koroški regiji (7,79 %), drugače pa deleži v preostalih regijah presegajo 20 % prebivalcev iz skupine z najmlajšim otrokom, starim do 2 leti. Z izjemo omenjene skupine prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim do 2 leti, dosega zasavska regija v preostalih starostnih skupinah najmlajših otrok prebivalcev podobne deleže tistih z višjimi spretnostmi kot koroška regija. V največjem deležu dosega prebivalci zasavske regije višjo raven v skupini staršev z najmlajšim otrokom, starim od 6 do 12 let (22,57 %). Delež je podoben tistemu v goriški (21,24 %) in že omenjeni koroški regiji (23,89 %), v posavski pa je manjši (15,6 %).

Slika 96: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v zasavski regiji

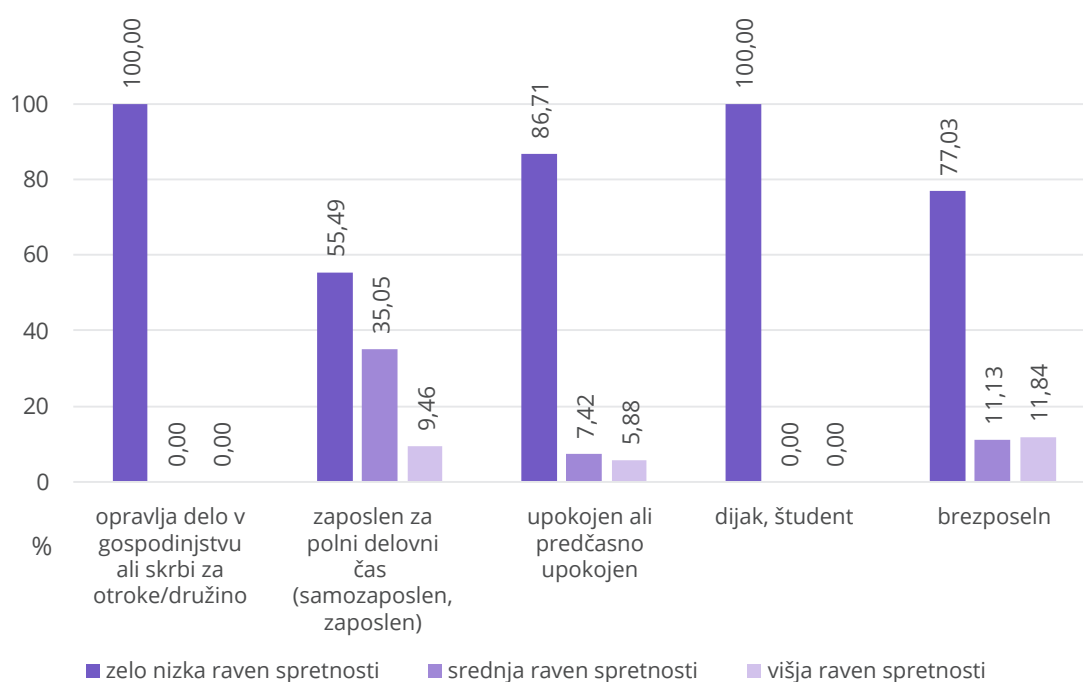

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

V skupini prebivalcev z brezposelnimi soprogi ali partnerji ali zaposlenimi za polni delovni čas jih večji delež dosega višjo raven besedilnih spretnosti kot v skupinah z drugimi zaposlitvenimi položaji soprogov ali partnerjev.

Če primerjamo podatke o zaposlitvenem položaju partnerja ali soproga in višjih dosežkih pri besedilnih spretnostih v zasavski regiji z drugimi regijami v Sloveniji, je v zasavski regiji med prebivalci s soprogi ali partnerji, zaposlenimi za polni delovni čas, najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi. Zasavski regiji je v tem najbližja koroška regija, delež tam je za okrog 5 % večji. V skupini prebivalcev s soprogi ali partnerji, ki so brezposelni, dosegajo višjo raven spretnosti v podobnem deležu kot v zasavski regiji še v goriški, v manjšem deležu pa v primorsko-notranjski, posavski, podravski in koroški regiji.

Slika 97: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Priseljensko ozadje prebivalcev v zasavski regiji: Leta 2019 je bil delež tujih državljanov med prebivalci v primerjavi z drugimi regijami tretji najnižji (4,7 %; STAGE, b. l.). Kar 95,7 % vseh tujcev v regiji je bilo leta 2013 državljanov držav z območja nekdanje Jugoslavije, to je najvišja vrednost, če jo primerjamo z drugimi regijami (Slovenske regije v številkah, 2014, str. 11). Po podatkih iz leta 2002 je bilo med tujimi narodnostmi največ Bošnjakov (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002).

Priseljensko ozadje prebivalcev v zasavski regiji razkriva nekaj zanimivosti: V regiji živi 8,40 % prebivalcev, ki so priseljenci prve generacije, 6,90 % pa druge generacije. Najslabše rezultate v regiji imajo priseljenci druge generacije, saj jih dosega višjo raven besedilnih spretnosti le 1,84 %, pri prvi generaciji se delež podvoji (4,25 %).

V zasavski regiji, tako kot v pomurski in goriški, dosegajo prebivalci v skupini priseljencev druge generacije višjo raven besedilnih spretnosti v manjšem deležu kot v skupini priseljencev prve generacije. Za vse te regije je značilno, da so deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi med najmanjšimi deleži po regijah. Koroška in zasavska regija izstopata po najmanjših

deležih priseljencev z višjimi spretnostmi, le da je položaj v koroški regiji prav nasproten kot v zasavski. V zasavski regiji jih dosega med priseljenci prve generacije višjo raven 4,25 %, med priseljenci druge pa 1,84 %, v koroški regiji pa jih med priseljenci prve generacije dosega višjo raven 1,81 %, med priseljenci druge pa 5,45 %.

Preglednica 66: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v zasavski regiji

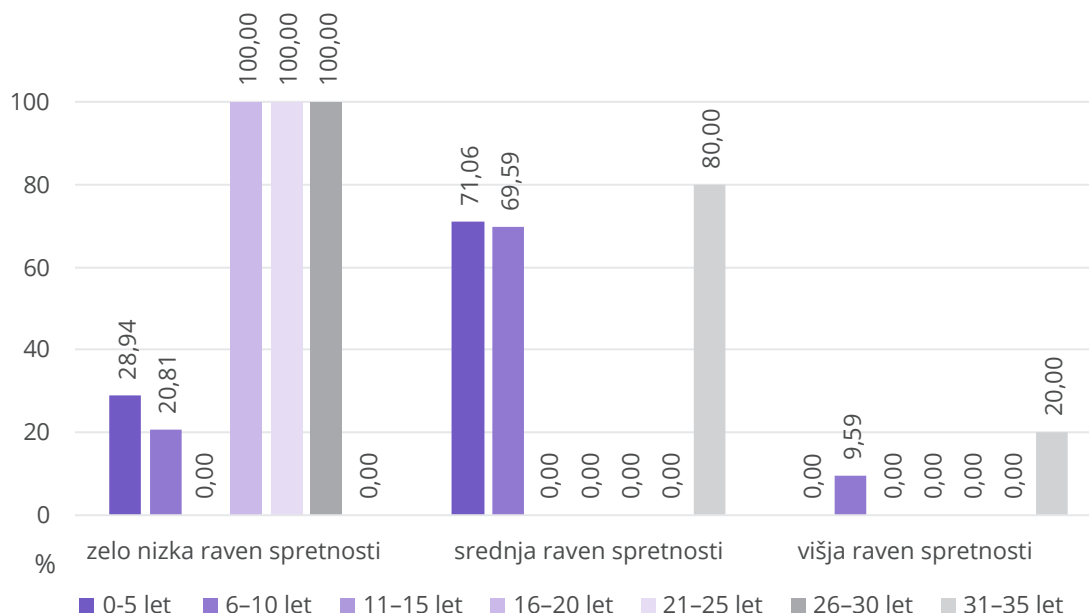
PRVA IN DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV	PRVA GENERACIJA PRISELJENCEV		DRUGA GENERACIJA PRISELJENCEV		NISO PRISELJENCI PRVE ALI DRUGE GENERACIJE	
	ŠT. *	%	ŠT. *	%	ŠT. *	%
zelo nizka raven spretnosti	1430	60,40	1547	79,02	14206	59,57
srednja raven spretnosti	837	35,35	375	19,14	5582	23,41
višja raven spretnosti	101	4,25	36	1,84	4061	17,03
Skupaj	2367	100,00	1958	100,00	23850	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

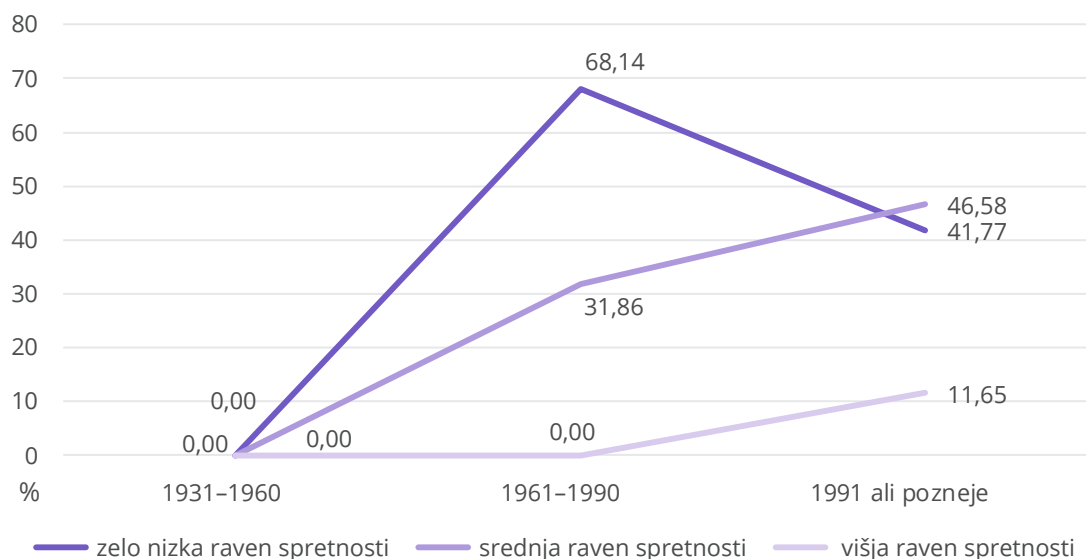
Priseljenci, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, so se v Slovenijo priselili po letu 1991 kot odrasli, stari od 31 do 35 let, ali v otroštvu, stari od 6 do 10 let. Desetina prebivalcev, ki se je v Slovenijo priselila v starosti od 6 do 10 let, dosega višjo raven besedilnih spretnosti, to je pol manj kot v gorenjski regiji. Tudi petina prebivalcev zasavske regije, ki se je priselila v Slovenijo v starosti od 31 do 35 let, dosega višjo raven, v večjem deležu dosegajo to raven med regijami v Sloveniji le še v gorenjski in goriški regiji. Glede na leto priselitve dosega višjo raven, kot že omenjeno, v zasavski regiji samo desetina tistih, ki so se priselili po letu 1990. V podobnem deležu dosegajo omenjeno raven med priseljenimi v enakem obdobju tudi v regiji jugovzhodna Slovenija.

Slika 98: Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

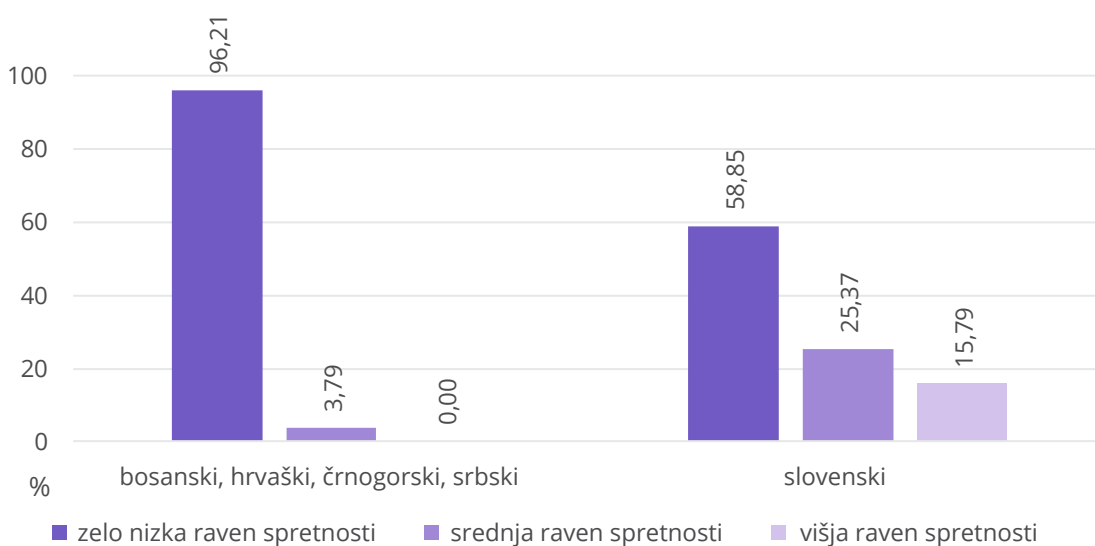
Slika 99: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tisti, ki so imeli starše ali skrbnike rojene v Sloveniji, so v večjem deležu dosegli večje število točk pri besedilnih spretnostih. V podobnem deležu so dosegli višjo raven besedilnih spretnosti tisti, ki so se v otroštvu najprej naučili slovenskega jezika (16,10 %). Skupina z višjo ravni pri prebivalcih, ki niso naravni govorci slovenščine, je skoraj petkrat manjša (3,33 %). Če primerjamo deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi med naravnimi govorci slovenščine in tistimi, ki niso, ima podobne deleže kot zasavska regija še koroška, obe pa imata najmanjše deleže med regijami v Sloveniji. Podobno velja tudi za deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi v zasavski regiji glede na to, ali so bili starši rojeni v Sloveniji ali ne.

Slika 100: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dosežena izobrazba staršev (matere): Polovica odraslih iz zasavske regije (50,50 %), ki imajo visoko izobražene matere ali skrbnice, je dosegla najvišje ravni besedilnih spretnosti. Od tistih, ki imajo matere ali skrbnice z nižjo poklicno izobrazbo, jih je te ravni doseglo 28,26 %, od tistih, ki imajo matere ali skrbnice s srednjo izobrazbo (ISCED 3, 3c, 4), pa jih je dosegla višje besedilne ravni petina (21,24 %). Od preostalih regij v Sloveniji ima v skupini prebivalcev z materami ali skrbnicami z nižjo poklicno izobrazbo najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi zasavska regija, pri prebivalcih z materami ali skrbnicami s srednjo in višjo izobrazbo pa koroška. Med prebivalci z materjo ali skrbnico, ki ima višjo izobrazbo, jih v zasavski regiji dosega podoben delež višjo raven besedilnih spretnosti kot v goriški (tj. polovica), v koroški regiji pa le tretjina.

Preglednica 67: Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v zasavski regiji

NAJVIŠJA STOPNJA IZOBRAZBE, KI JO JE DOSEGLA MATI ALI SKRBNICA	ISCED123CSHORT		ISCED3EXCL3C4		ISCED56	
	ŠT.*	%	ŠT.*	%	ŠT.*	%
zelo nizka raven spretnosti	11761	73,67	5199	50,21	789	28,26
srednja raven spretnosti	3308	20,72	3130	30,23	593	21,24
višja raven spretnosti	897	5,62	2025	19,56	1409	50,50
Skupaj	15965	100,00	10355	100,00	2791	100,00

* V preglednici je navedeno ocenjeno število prebivalcev regije, ki je izračunano na podlagi reprezentativnega vzorca.

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

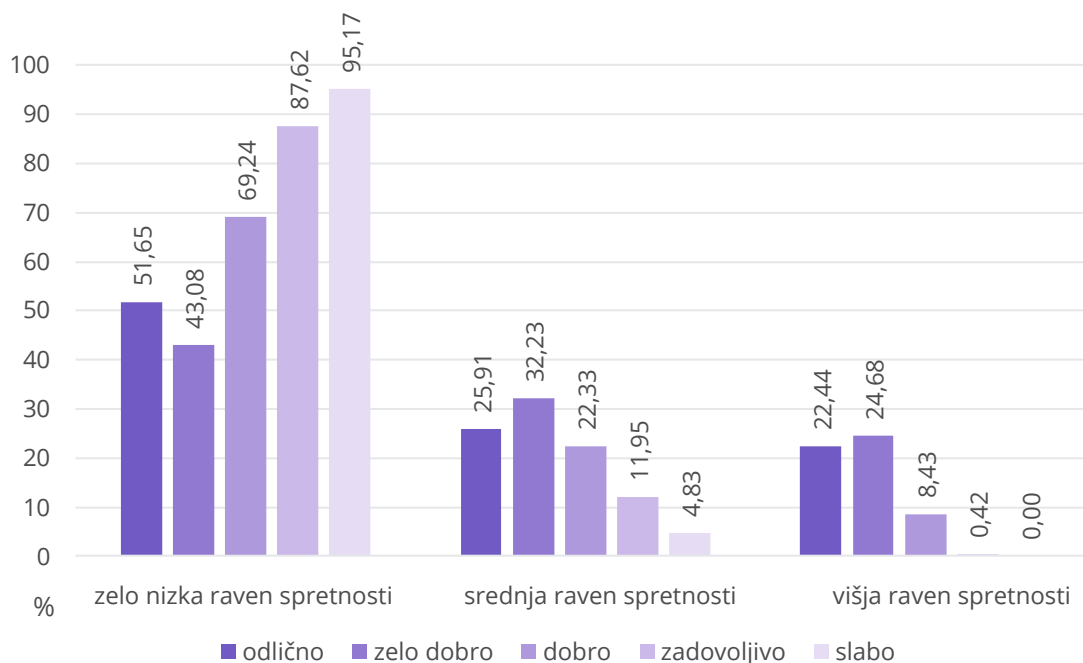
Povezanost zdravstvenega stanja in ravni spretnosti v zasavski regiji: Zasavska regija je imela konec leta 2019 na 100.000 prebivalcev 184,0 zdravnika, s tem je na tretjem mestu po najmanjšem številu zdravnikov (za primorsko-notranjsko in posavsko; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). V zasavski regiji je bila povprečna odsotnost z dela iz zdravstveno upravičenih razlogov leta 2019 18,58 dneva na zaposlenega, to je za slab dan več od povprečja vseh regij (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Poškodb pri delu je bilo leta 2019 pod državnim povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. i, str. 8). V zasavski regiji je druga najvišja stopnja umrljivosti v državi zaradi bolezni obtočil, to še posebno velja za moško populacijo (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13). Po stopnji raka je bila regija leta 2019 na četrtem mestu glede incidence na 100.000 prebivalcev. Pri moških je na državni ravni tukaj najvišja stopnja incidence raka sapnika in pljuč, pri ženskah je visoka stopnja raka dojk (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). V zasavski regiji je bil leta 2016 tudi zabeležen največji delež trenutnih kadičev v državi. Kadi kar 26 % prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. h, str. 7). Na prvem mestu je zasavska regija tudi po stopnji prevalence z zdravili zdravljenih sladkorne bolezni, ki še posebno hitro narašča pri moških (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Skupaj s posavsko regijo ima zasavska od leta 2001 največji delež debelih v državi (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. g, str. 6). Zasavska regija je bila po podatkih iz leta 2016 tudi prva med regijami po porabi antidepressivov (75 dnevni odmerki na 1000 prebivalcev, povprečje za Slovenijo 59 dnevni odmerki na 1000 prebivalcev; Regije v številkah, 2018, str. 9). Povprečje stopenj umrljivosti med letoma 2015 in 2019 je za zasavsko regijo nekoliko nad slovenskim povprečjem. Zvišanje stopnje umrljivosti leta 2020 v primerjavi s petletnim povprečjem je bilo skoraj 20-odstotno (Presežna umrljivost, 2020). Zdravje velja za enega od ključnih elementov kakovosti človeškega kapitala in kljub nižjim povprečnim vrednostim spretnosti v zasavski in posavski regiji so ocene zdravja tu visoke (Kaše, 2018, str. 153).

Pri prebivalcih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je opazna zelo pozitivna samoocena zdravja. Četrtna prebivalcev, ki je svoje zdravje ocenila kot zelo dobro (24,68 %),

dosega višjo raven besedilnih spretnosti, med tistimi, ki so so ga ocenili kot odlično, pa jih je bilo z omenjeno ravni 22,44 %.

Če primerjamo podatke o oceni zdravstvenega stanja in dosežkih pri besedilnih spretnostih v zasavski regiji z vsemi drugimi regijami v Sloveniji, vidimo, da ima podoben trend deležev, ki ga predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi, pri določeni oceni kot gorenjska regija (le da je višina deležev za okoli 20 % večja kot v zasavski regiji). Zasavska regija je edina, kjer nihče med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot slabo, ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti (manj kot 2 % jih dosega še v posavski in podravski regiji); tudi med tistimi, ki ga ocenjujejo kot zadovoljivo, jih dosega zanemarljiv delež (0,42 %). Za zasavsko regijo imata najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zadovoljivo, podravska regija in regija jugovzhodna Slovenija (v obeh okrog 8 %). V skupini prebivalcev, ki ocenjujejo svoje zdravje kot dobro, dosega v podobnem deležu kot zasavska regija višjo raven koroška. Čeprav dosega med najbolj pozitivnimi ocenami višjo raven več kot petina prebivalcev, so omenjeni deleži v zasavski regiji med najmanjšimi, če jih primerjamo z deleži v drugih slovenskih regijah (manjši je samo v koroški regiji).

Slika 101: Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v zasavski regiji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Poglavitne ugotovitve in sklepni poudarki o slovenskih kohezijskih regijah

Petra Javrh in Tina Kompare Jampani

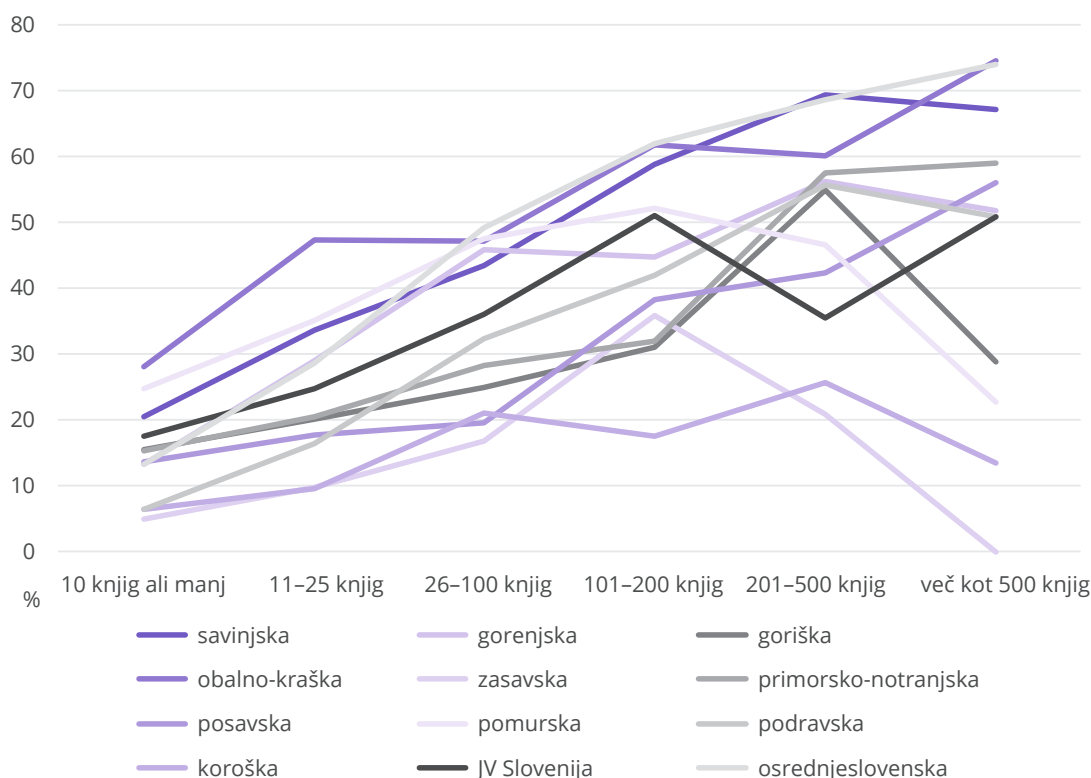
Število knjig v domači knjižnici je preverjen mednarodni napovednik razvitosti besedilnih spretnosti²

Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC je potrdila, da lahko z merjenem aktivne rabe dobro napovedujemo tudi raven posameznikovih spretnosti. Besedilne spretnosti so bile v raziskavi definirane kot »razumevanje, vrednotenje, uporaba in angažiranost s pisnimi besedili« (OECD, 2015, str. 45; Raziskava spretnosti odraslih, 2015). Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC si ni prizadevala samo opisati ravni in porazdelitve zmožnosti, ki jih je merila, temveč tudi osvetliti informacije o dejavnikih, povezanih s pridobivanjem, ohranjanjem ter razvijanjem teh spretnosti in njihovimi rezultati. Obvladanje kognitivnih spretnosti, kot so besedilne spretnosti, ni neka stalnica vse življenje. Različne življenjske poti, zanimanja in okoliščine opazno učinkujejo na vzorce pridobivanja in izgubljanja spretnosti pri posamezniku. Aktivna raba besedilnih spretnosti pri delu in v vsakodnevnem življenju pa je zagotovilo, da odrasli celo izboljšajo ali vsaj ohranjajo svoje spretnosti. Že opravljene študije so pokazale (Desjardins, 2003), da je visoka stopnja besedilne pismenosti močno povezana z aktivno rabo besedilnih spretnosti pri delu in v drugih kontekstih. Spretnosti in aktivna raba se vzajemno krepijo, aktivna raba pozitivno vpliva na raven spretnosti in nasprotno: visoka raven spretnosti pozitivno vpliva na prakso. Število knjig v domači knjižnici je eden od napovednikov razvitosti besedilnih spretnosti, saj kaže odnos do pisane besede in – ker so knjige najbolj dostopne v domači knjižnici – tudi aktivno rabo bralnih veščin.

Glede na družbo, v kateri živimo, se velikost domače knjižnice razlikuje, povezava med številom knjig doma in ravni posameznikovih besedilnih spretnosti pa je skoraj univerzalna. V analizah, ki so jih na podlagi mednarodnih podatkov raziskave PIAAC izvedli Sikora idr. (2019, str. 14), se je izkazalo, da imajo odrasli z univerzitetno izobrazbo, ki so odraščali v gospodinjstvu z malo knjigami, približno enako razvito besedilno pismenost kot tisti, ki so imeli dokončano le devetletno šolanje, a so odraščali v družini z veliko knjigami. Če so imeli odrasli med odraščanjem doma okrog 80 knjig, je to napovedovalo pismenost na srednji ravni. Zanimivo pa je tudi, da če so imeli več kot 350 knjig, to ni več posebno zvišalo ravni pismenosti (Sikora idr., 2019, str. 12). Tudi študija delovno aktivne populacije z zelo nizkimi spretnostmi v Sloveniji je pokazala, da ima 57 % tistih z zelo nizkimi spretnostmi doma manj kot 25 knjig, delovno aktivnih z višjo ravni spretnosti, ki imajo tako malo knjig, pa je le 24 % (Javrh, 2020a, str. 35, preglednica 4). Največ, 38 %, delovno aktivnih z višjimi ravni spretnosti ima doma vsaj manjšo knjižnico, to pomeni od 26 do 100 knjig (prav tam). V grafu prikazujemo podatke o obsegu domače knjižnice samo za skupino z višjimi dosežki v slovenskih statističnih regijah.

² Na podlagi baze PIAAC SLO 2016 smo lahko oblikovali konstrukt »število knjig« in ga uporabili kot enega od kazalnikov razvitosti besedilnih spretnosti. V obdelavo smo vzeli spremenljivko J_Q08 Število knjig doma (Približno koliko knjig imate doma?).

Slika 102: Deleži prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in število knjig v gospodinjstvu po regijah v Sloveniji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Graf jasno izloči štiri regije (goriška, pomurska, koroška, zasavska), kjer je zakonitost »velika knjižnica – višje ravni besedilnih spretnosti« pod vprašajem. V teh regijah – za razliko od drugih osmih regij – ima manj kot 30 % vseh prebivalcev z najvišjimi ravni besedilnih spretnosti doma veliko knjižnico. V drugih osmih regijah je jasno vidna zakonitost, da ima več kot polovica ali tudi do več kot tri četrtine vseh z najvišjimi ravni doma veliko knjižnico z več kot 500 knjigami. Potrdi pa se v uvodu omenjena mednarodna ugotovitev: majhen odstotek (manj kot tretjina ali celo manj kot 10 %) tistih, ki so dosegli najvišje ravni spretnosti, ima zelo majhno družinsko knjižnico (z manj kot 10 knjigami).

Zahodna kohezijska regija: V gorenjski regiji večanje deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi z večanjem števila knjig ni tako izrazito, saj jih v skupini tistih, ki imajo doma od 26 do 100 knjig, dosega višjo raven 45,82 %, v skupini prebivalcev, ki imajo od 101 do 200 knjig, pa 44,85 %. Najizrazitejše se delež veča v osrednjeslovenski regiji, ki ima v skupinah z nad 25 knjigami tudi največje deleže prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti med vsemi regijami. Čeprav ima obalno-kraška regija tudi podobno velike deleže kot osrednjeslovenska (nekoliko manj v skupini tistih, ki imajo od 201 do 500 knjig), je zanimivo, da dosega višjo raven spretnosti v tej regiji tudi velik delež prebivalcev z najmanj knjigami v svoji knjižnici. V gorški regiji se skupine prebivalcev z različnim številom knjig ne razlikujejo tako zelo, višjo raven besedilnih spretnosti ne glede na število knjig v gospodinjstvu dosega od 20 do 30 % skupine, razen pri tistih, ki imajo doma od 200 do 500 knjig – pri teh zajema delež prebivalcev z višjimi spretnostmi polovico skupine.

Vzhodna kohezijska regija: Savinjska regija ima največje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi v vzhodni kohezijski regiji, primerljivi so z obalno-kraško in osrednjeslovensko regijo iz zahodne kohezije. V skupinah prebivalcev, kjer imajo v gospodinjstvih knjižnico z manj kot 100 knjigami, ima velike deleže tudi pomurska regija, vendar se v tej delež prebivalcev

z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupinah z več kot 100 knjigami ne poveča veliko ali se pri tistih, ki imajo doma več kot 200 knjig, celo zmanjša. Zasavska regija je edina regija, v kateri ni nihče odgovoril, da ima doma več kot 500 knjig. Delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, je tako kot v pomurski regiji največji v skupini prebivalcev, ki imajo od 101 do 200 knjig. Regija jugovzhodna Slovenija ima deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi nekoliko manjše kot savinjska regija, toda trend je pri skupinah tistih, ki imajo do 200 knjig, podoben. Regija jugovzhodna Slovenija izstopa z zelo majhnim deležem prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki imajo doma od 201 do 500 knjig. Primorsko-notranjska regija je primerljiva goriški, saj je za obe značilno veliko povečanje deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi, če imajo v svoji knjižnici večje število knjig, tj. od 100 do 500.

Za razliko od goriške regije ostaja v primorsko-notranjski delež približno enako velik tudi pri tistih z največ knjigami v svoji knjižnici. Posavska regija ima podoben trend spreminjanja deležev prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupinah z različnim številom knjig kot obalno-kraška regija, le da so deleži v posavski regiji precej manjši. Za obe regiji je značilno, da dosega podoben delež prebivalcev v skupini tistih, ki imajo doma malo knjig (od 11 do 25), višjo raven kot v skupini tistih z večjo knjižnico (od 26 do 100 knjig, enako velja tudi za skupini, ki imata od 101 do 200 knjig in od 201 do 500 knjig).

Podravska regija ima v skupini prebivalcev z le 10 knjigami v gospodinjstvu ali manj zelo malo prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, najmanj v Sloveniji (kot koroška in zasavska regija), delež tistih, ki imajo doma več kot 100 knjig, pa je primerljiv z deležem v gorenjski regiji. V koroški in zasavski regiji smo našli najmanjše deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi ne glede na število knjig. V koroški regiji ima največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi srednje veliko knjižnico (od 26 do 500 knjig). Podoben trend je opaziti tudi v gorenjski regiji in na splošno med delovno aktivnimi prebivalci z višjimi spretnostmi v Sloveniji (Javrh, 2020a, str. 35, preglednica 4).

Spolna in starostna struktura prebivalcev z najvišjimi dosežki po regijah

Vzorčni okvir, ki je bil uporabljen v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC, je moral biti povsem ažuren in je moral zajeti samo en zapis za vsakega pripadnika ciljne populacije. Podrobneje o tem v poglavju o zanesljivosti podatkov, tu pa naj poudarimo, da je ocena deleža prebivalcev v regiji z najvišjimi dosežki pri spretnostih po spolu in starosti visoko reprezentativna. Podrobneje pa pogledjmo, kaj pomeni dosegati najvišje ravni besedilnih spretnosti skladno s kriteriji raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC.

Naloge na najvišjih ravneh so zahtevale, da anketiranec izpelje večstopenjske operacije, na primer, da poveže, interpretira ali sintetizira informacije iz kompleksnih ali daljših zveznih, nezveznih, mešanih ali večdelnih besedil. Moral je opraviti kompleksno sklepanje in uporabiti splošno znanje, potrebno za uspešno izpolnitev naloge. Številne naloge so zahtevale prepoznavanje in razumevanje ene ali več specifičnih, nebitvenih zamisli v besedilu, anketiranec pa je moral interpretirati ali ovrednotiti dokaz oziroma trditev ali na videz prepričljivo pogovorno zvezo. V nalogah so bile pogoste pogojne in celo nasprotujoče si informacije. Anketiranec jih je moral ustrezno upoštevati, včasih so bile v nalogi na videz enako pomembne kot prave. Pri najvišji ravni je moral iskati in povezovati informacije v več zgoščenih besedilih, narediti sintezo podobnih ali nasprotujočih si zamisli ali stališč, ali ovrednotiti z dokazi podprte trditve. Za dokončanje nalog sta bila morda potrebna celo uporaba in vrednotenje logičnih in konceptualnih idejnih modelov. Oceniti je bilo treba

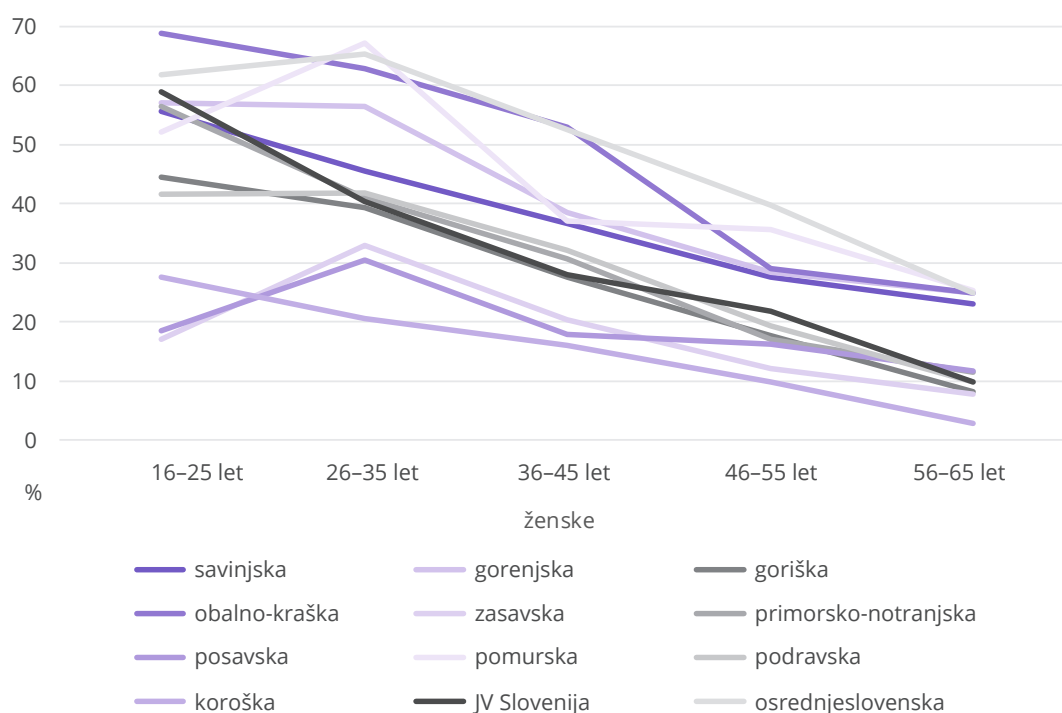
tudi zanesljivost virov dokazov in izbrati najpomembnejše informacije – to je bilo pogosto najpomembnejše za pravilno rešitev naloge. Naloge so za doseganje najvišje ravni od anketiranca pogosto zahtevale, da se je zavedal prefinjenih, retoričnih namigov in da je uporabil sklepanje na višji ravni ali strokovno splošno znanje (Raziskava spretnosti odraslih, 2015, str. 76).

Zanimalo nas je, ali v doseganju najvišjih ravni spretnosti nastajajo razlike med moškimi in ženskami po regijah in ali katere starostne skupine v nekaterih regijah lažje dosežajo najvišje ravni. Oblikovali smo konstrukt Spolna in starostna struktura po regijah (spremenljivki UNK_NRVAR 1 Spol in starost).

V vseh treh kategorijah merjenih spretnosti (besedilne, matematične spretnosti in spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih) so v sinteznih mednarodnih podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC najvišjo stopnjo spretnosti pokazali mladi v starosti od 25 do 34 let (glej Ule, 2018, str. 86). Analiza delovno aktivnih prebivalcev je pokazala nesorazmerje v starosti in po spolu. Med delovno aktivnimi prebivalci Slovenije, ki so lahko dosegli le najnižje ravni spretnosti, je kar dvakrat več starejših moških, starih od 56 do 65 let, kot pa na primer v enako stari skupini moških z najvišjimi spretnostmi (Javrh, 2020a, str. 36).

V grafih prikazujemo skupine odraslih, ki so po posameznih regijah dosegle najvišje ravni besedilnih spretnosti, z vidika spolne strukture in starosti.

Slika 103: Delež žensk z višjo ravniyo besedilnih spretnosti po starosti

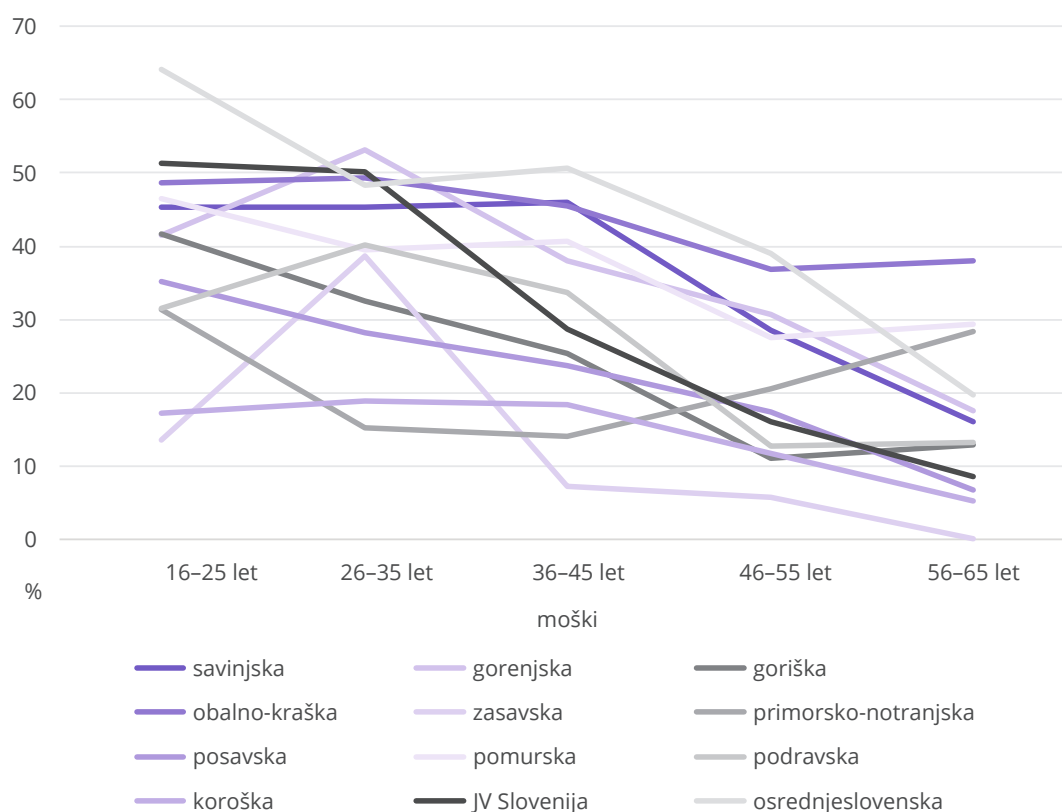

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Graf znova lepo pokaže splošno zakonitost: mlajše prebivalke so primerjalno dosegle boljše rezultate kot tiste iz starejših skupin. Med regijami je kljub tej zakonitosti precejšnja različnost. Sedem regij (obalno-kraška, osrednjeslovenska, jugovzhodna Slovenija, pomurska, primorsko-notranjska, savinjska, posavska) ima v skupini z najvišjimi dosežki več kot polovico mladih, starih od 16 do 25 let. Koroška, posavska in zasavska regija pa imajo primerjalno v tej skupini le manj kot tretjino mladih.

V skupini z najvišjimi dosežki je v štirih regijah (osrednjeslovenska, pomurska, obalno-kraška, savinjska) le po četrtnina starejših (od 56 do 65 let). V drugih regijah je ta delež še manjši, od 11- do 3-odstoten.

Slika 104: Delež moških z višjo ravniyo besedilnih spretnosti po starosti

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Že pogled na dinamiko grafa s podatki o moških pokaže, da je položaj pri teh skupinah nekoliko skrajnejši, vsekakor pa bolj razgiban. Tudi mlajši moški prebivalci so primerjalno dosegali boljše rezultate kot starejše skupine moških. Med regijami pa je precej večja raznolikost kot pri ženskah. Izstopata samo dve regiji (osrednjeslovenska in jugovzhodna Slovenija), ki imata v skupini z najvišjimi dosežki več kot polovico mladih (od 16 do 25 let). Na nasprotnem polu sta spet koroška in zasavska regija, ki imata primerjalno v tej skupini manj kot petino mladih moških.

V skupini z najvišjimi dosežki v zasavski regiji sploh ni moških, starih več kot 56 let. Tudi v treh drugih regijah (koroška, jugovzhodna Slovenija, posavska) je ta delež zanemarljiv, komaj nekje od 9- do 5-odstoten.

Zahodna kohezijska regija: Obalno-kraška regija ima od vseh regij v Sloveniji največji delež žensk iz najmlajše skupine (od 16 do 25 let), ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Delež višje ravni spretnosti pri ženskah v obalno-kraški regiji se zelo zmanjša po petinštiridesetem letu in je podoben kot v gorenjski regiji. Pri moški populaciji obalno-kraške regije so glede na starost majhne razlike, v najstarejši skupini (od 56 do 65 let) dosega višjo raven besedilnih spretnosti največji delež moških med vsemi regijami v državi. Ženske v osrednjeslovenski regiji dosegajo v vseh starostnih skupinah višjo raven besedilnih spretnosti v deležu, ki je med največjimi v Sloveniji. Izjema je v regiji skupina najmlajših žensk (od 16 do 25 let), ki

dosegajo višjo raven v manjšem deležu kot tiste, ki so stare od 26 do 35 let. Nasprotno je pri moških osrednjeslovenske regije: v tej regiji dosega 64,06 % najmlajše skupine (od 16 do 25 let) višjo raven besedilnih spretnosti; to je sicer glede na enako stare ženske iz te regije primerljivo (61,9 %), glede na enako staro moško populacijo v drugih slovenskih regijah pa daleč največji delež. V gorenjski regiji med žensko mlajšo populacijo ni velikih razlik, delež z višjo ravniyo besedilnih spretnosti pa se najbolj zmanjša pri ženskah po petintridesetem letu. Pri moških v gorenjski regiji izstopa visok delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini starih od 26 do 35 let, v skupinah moških, starih 16 do 25 let in 36 do 45 let, pa dosega višjo raven v primerljivem deležu. V goriški regiji dosega manj prebivalcev višjo raven besedilnih spretnosti kot v preostalih regijah zahodne kohezije. Vrednosti so pri mlajših skupinah blizu povprečja regij v Sloveniji, pri starejših pa so med najnižjimi. Izjema so moški v goriški regiji iz najstarejše skupine (od 56 do 65 let). Goriška regija ima med vsemi regijami v Sloveniji najmanj odstopanj med spoloma glede deležev višjih spretnosti v posameznih starostnih skupinah.

Vzhodna kohezijska regija: Na splošno deleži žensk z višjimi besedilnimi spretnostmi s starostjo enakomerneje upadajo kot pri moških. Za pomursko regijo pa velja prav nasprotno, saj deleži pri ženskah zelo nihajo, pri moških pa so manjša odstopanja. Med vsemi regijami ima pomurska največji delež žensk z višjo besedilno spretnostjo med mlajšimi (od 26 do 35 let in od 56 do 65 let). Tudi moški v najstarejši skupini dosega višjo raven v velikem deležu, v večjem samo še v obalno-kraški regiji. Tudi v zasavski regiji je opazen velik delež prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na druge starostne skupine v skupini prebivalcev, starih od 26 do 35 let. Omenjeni delež še bolj kot pri ženskah izstopa pri moških v zasavski regiji. Zasavska regija je tudi edina, kjer moški po petinpetdesetem letu sploh ne dosega višje ravni, hkrati pa ima najmanjši delež tistih, ki dosega višjo raven, med vsemi regijami v starostni skupini od 16 do 25 let.

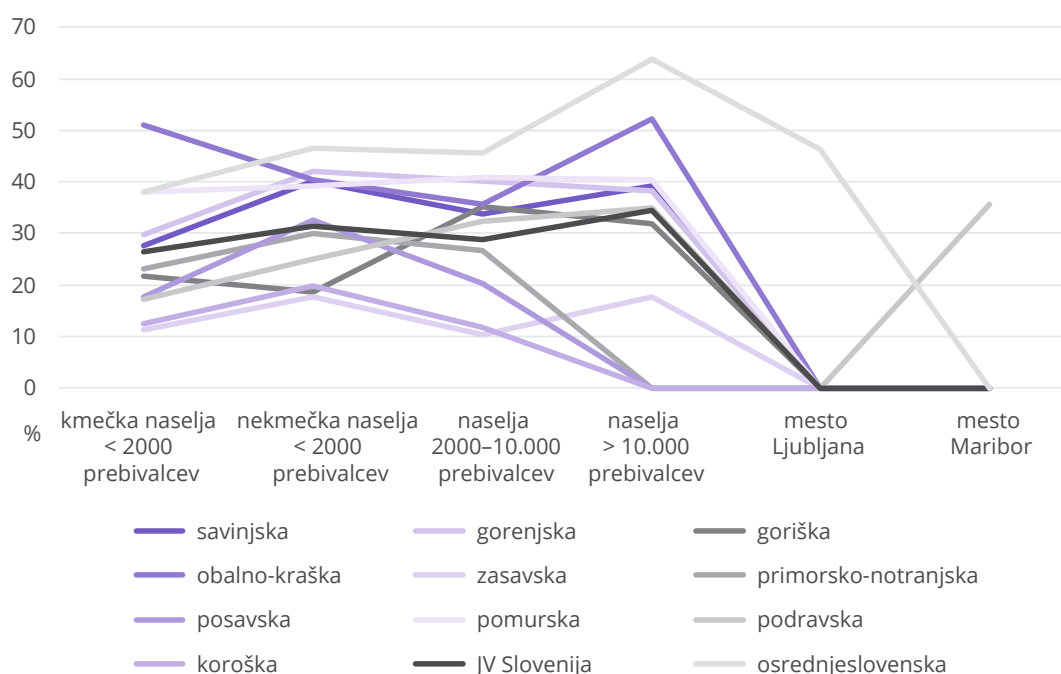
Podobne vrednosti deležev kot zasavska regija ima glede žensk tudi posavska regija, glede moških v posavski regiji pa so deleži tistih z višjimi spretnostmi po večini večji kot v zasavski regiji. Podravska regija ima, podobno kot goriška, v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji povprečno velike deleže prebivalcev, ki dosega višjo raven besedilnih spretnosti; v skupinah starejših žensk in moških, starih od 46 do 56 let, pa so vrednosti deležev tistih, ki dosega višjo raven besedilnih spretnosti, med najmanjšimi v primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji.

Ženske iz najmlajše skupine (od 16 do 25 let) dosega v regiji jugovzhodna Slovenija in primorsko-notranjski regiji višje ravni v deležih, ki so med večjimi v Sloveniji, starejše ženske pa dosega višje ravni v deležih, ki so med nižjimi, če primerjamo obe skupini s skupinami iz drugih regij v državi. Podobno se delež pri moških v regiji jugovzhodna Slovenija zmanjša nekoliko pozneje kot pri ženskah, in sicer po petintridesetem letu. V veliko regijah se najbolj zmanjša delež moških z višjimi spretnostmi v starostni skupini od 36 do 45 let in od 46 do 56 let (npr. koroška, savinjska, podravska, pomurska regija). Pri moških v primorsko-notranjski regiji pa je zanimivo, da se po petinštiridesetem letu deleži tistih, ki dosega višjo raven spretnosti, večajo.

Tip naselja

V študiji, ki se je osredotočala na delovno aktivne Slovenije (s posebnim poudarkom na tistih z nižjimi spretnostmi), je bilo ugotovljeno, da živi največji delež delovno aktivnega prebivalstva z višjimi besedilnimi spretnostmi v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci (Javrh, 2020a, str. 41, slika 5). Če primerjamo deleže delovno aktivnih po tipih naselja z deleži razporejenosti celotne populacije, najbolj izstopa povečani delež delovno aktivnih z višjimi spretnostmi v mestu Ljubljana, delež teh pa se v mestu Maribor ne razlikuje veliko od deleža celotne populacije (prav tam). Glede na deleže populacije je delovno aktivnih z višjimi besedilnimi spretnostmi izrazito manj v kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci, nekoliko manj jih je tudi v naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci; v obeh tipih naselij opazimo na drugi strani povečanje deleža med delovno aktivnimi prebivalci z nižjimi besedilnimi spretnostmi (prav tam).

Slika 105: Delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in tip naselja

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahodna kohezijska regija: Kot v večini regij v Sloveniji predstavljajo manjša kmečka naselja v osrednjeslovenski in gorenjski regiji tip naselja, ki je po sestavi prebivalstva najmanj naklonjen tistim z višjimi besedilnimi spretnostmi. Drugače je v obalno-kraški regiji, kjer dosega polovica prebivalcev v kmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci višjo raven besedilnih spretnosti. Podoben delež jih v omenjeni regiji dosega višje spretnosti tudi med tistimi, ki živijo v naseljih z več kot 10.000 prebivalci. Večji delež jih v tem tipu naselja dosega višje ravni besedilnih spretnosti samo še v osrednjeslovenski regiji (63,82 %). Zanimivo, v mestu Ljubljana dosega višjo raven besedilnih spretnosti podoben delež kot v nekmečkih naseljih z manj kot 2000 prebivalci in naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci v tej regiji – to je skoraj 20 % manjši delež kot v naseljih z več kot 2000 prebivalci. Gorenjska regija je edina v zahodni koheziji, kjer so po sestavi prebivalstva višjim besedilnim spretnostim najbolj naklonjen tip naselja nekmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci, čeprav na državni ravni to velja za polovico regij v Sloveniji. Nasprotno pa predstavljajo manjša nekmečka naselja v goriški regiji tip naselja, kjer je v sestavi tam živečih najmanjši delež prebivalcev z višjimi

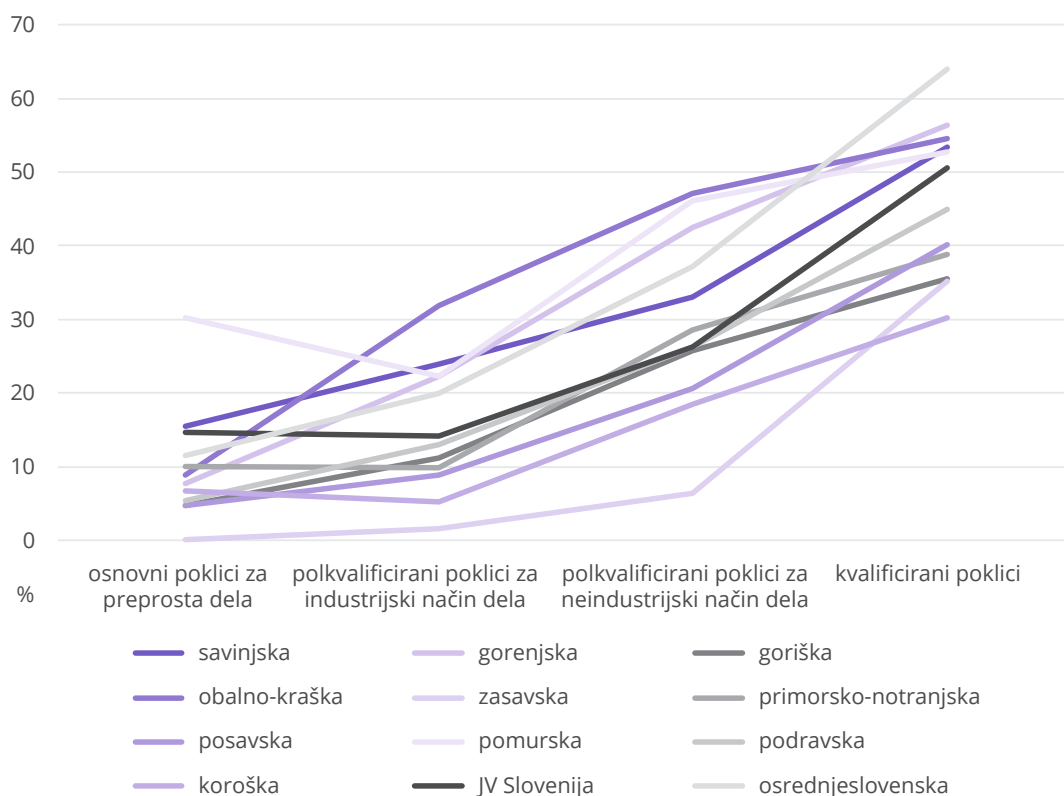
besedilnimi spretnostmi v primerjavi z drugimi tipi naselij. Podobno sta si nasprotni goriška in obalno-kraška regija pri deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi v naseljih z 2000 do 10.000 prebivalci. V obeh regijah dosega 35 % prebivalcev v tem tipu naselja višjo raven besedilnih spretnosti, vendar je v goriški regiji to največji delež, ki ga prebivalci z višjimi spretnostmi predstavljajo v različnih tipih naselij, v obalno-kraški regiji pa je ta delež za skoraj 20 % manjši kot v naseljih z več kot 10.000 prebivalci.

Vzhodna kohezijska regija: Pri polovici regij v Sloveniji imajo nekmečka naselja z manj kot 2000 prebivalci največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi med živečimi v tem tipu naselja. Poleg gorenjske regije iz zahodne kohezije velja to še za posavsko, savinjsko, zasavsko, primorsko-notranjsko in koroško regijo. Nasprotno pa za prav tako majhna kmečka naselja v večini regij velja, da imajo najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, če primerjamo razporejenost prebivalstva po ravneh spretnosti z drugimi tipi naselij. Iz vzhodne kohezijske regije opazimo to pri savinjski, primorsko-notranjski, posavski, pomurski, podravski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija. Pomurska regija ima v vzhodni koheziji največje deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi glede na razporejenost prebivalcev v različnih tipih naselij, deleži so med večjimi, tudi če jih primerjamo z vsemi regijami v Sloveniji. Pomurska regija izstopa tudi po tem, da predstavljajo ne glede na tip naselja prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi konstanten delež, razlike med različnimi tipi naselij so minimalne (približno 3 %). Če primerjamo mesto Maribor, ki je v podravski regiji, z Ljubljano iz osrednjeslovenske regije, dosega v Mariboru skoraj 10 % manj prebivalstva višjo raven besedilnih spretnosti kot v Ljubljani. Delež prebivalcev z višjo ravniyo spretnosti se v primeru Maribora ujema z deležem v naseljih z več kot 10.000 prebivalci v podravski regiji, osrednjeslovenska regija pa ima delež v tem tipu naselja večji kot mesto Ljubljana. Primorsko-notranjska, posavska in koroška regija nimajo naselij, ki so večja od 10.000 prebivalcev.

Zahteve po kvalificiranosti glede na trenutno delo

Študija, ki je preučevala delovno aktivno populacijo z nižjimi spretnostmi v Sloveniji, je ugotovila, da je zahtevnost dela povezana z ravniyo spretnosti (Javrh, 2020b). Med delovno aktivnimi prebivalci z nižjimi spretnostmi jih osemkrat več opravlja osnovne poklice za preprosta dela kot med delovno aktivnimi z višjimi spretnostmi, poleg tega je zadnjih med kvalificiranimi poklici trikrat več kot delovno aktivnih z nižjimi spretnostmi (Javrh, 2020a, str. 8, 42). Zaposleni z manj zahtevnimi poklici imajo tudi manj možnosti za napredovanje in izobraževanje (prav tam). Na podlagi podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC je bilo ugotovljeno, da imajo glede na dejavnost največji delež prenizkih besedilnih spretnosti v zasavski, podravski, goriški in koroški regiji (Domadenik idr., 2018a, str. 70).

Slika 106: Delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in zahteve po kvalificiranosti glede na trenutno delo

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Zahodna kohezijska regija: Regije zahodne kohezije imajo največje deleže prebivalcev s kvalificiranimi poklici, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Izjema je goriška regija, delež v tej je primerljiv z deležem v zasavski regiji in je skupaj z deležem v koroški regiji najmanjši med deleži v vseh regijah v Sloveniji. Največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med regijami v zahodni koheziji ima v skupini prebivalcev z najzahtevnejšimi poklici (kvalificirani poklici) in v skupini z najpreprostejšimi (osnovni poklici) osrednjeslovenska regija, obalno-kraška regija pa ima največji delež med prebivalci s polkvalificiranimi poklici (za industrijski in neindustrijski način dela). Gorenjska regija je v vseh skupinah poklicev z vrednostjo deleža prebivalcev, ki dosegajo višjo stopnjo besedilnih spretnosti, med obalno-kraško in osrednjeslovensko regijo, izjema je skupina prebivalcev z osnovnimi poklici za preprosta dela, v tej ima manjši delež v zahodni koheziji kot gorenjska regija samo še goriška. Za goriško regijo velja, da ima v vseh skupinah poklicev precej manjše deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi kot preostale tri regije v zahodni kohezijski regiji. Po vrednosti deležev je zelo podobna podravske regiji iz vzhodne kohezije, razen v skupini prebivalcev s kvalificiranimi poklici, kjer v goriški regiji dosega manjši delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti kot v podravske.

Vzhodna kohezijska regija: V vzhodni kohezijski regiji imata največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi glede na zahteve po kvalificiranosti pri opravljanju trenutnega dela pomurska in savinjska regija. Zanimivo, pomurska regija ima med prebivalci z osnovnimi poklici največji delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi od vseh regij v Sloveniji. Delež je enkrat večji od deleža v regiji jugovzhodna Slovenija, ki je druga z največjimi deležem. Za pomursko, koroško, primorsko-notranjsko regijo in regijo jugovzhodna Slovenija je značilno, da je delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi večji v skupini tistih, ki opravljajo osnovne poklice kot med tistimi, ki opravljajo polkvalificirane poklice za industrijski način dela. V zasavski regiji nihče med prebivalci z osnovnimi poklici za preprosta dela ne

dosega višje ravni besedilnih spretnosti in tudi sicer so deleži v tej regiji najmanjši v vseh skupinah poklicev, razen v skupini kvalificiranih poklicev, med katerimi ima koroška regija najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi.

Družinske (socialne) okolščine

Primarna družina v Sloveniji zelo vpliva na življenjski potek posameznika, vpliv izobrazbe staršev pa je večji kot v večini držav OECD (Zaviršek, 2018, str. 119). Kljub brezplačnemu izobraževalnemu sistemu je v družbi malo kompenzacijskih dejavnikov (prav tam, str. 120).

V raziskavo Spretnosti odraslih – PIAAC je v Sloveniji zajetih 68,4 % sodelujočih, ki živijo v partnerski zvezi, in 66,8 % tistih, ki imajo otroke (Domadenik idr., 2018a, str. 55). Glede na podatke iz baze PIAAC ugotavljamo, da prebivalci z višjo ravni besedilnih spretnosti v vseh regijah v Sloveniji predstavljajo večji delež v skupini samskih kot v skupini tistih, ki živijo s partnerjem. Enako velja, če imajo prebivalci otroke. V Sloveniji so družine z otroki izobraževalno manj dejavne (Mirčeva, 2018, str. 278). Razlike so tudi glede na starost otrok. Polovica populacije delovno aktivnih z nižjimi spretnostmi ima otroke starejše od 12 let, delovno aktivni z višjimi spretnostmi pa imajo v primerjalno velikem deležu otroke mlajše od treh let (Javrh, 2020a, str. 45). Če delovno aktivni prebivalci Slovenije dosegajo višjo raven, so njihovi partnerji ali soprogi pogosteje tudi delovno aktivni (Javrh, 2020a, str. 44).

Zahodna kohezijska regija: Goriška regija ima veliko manjše deleže prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti glede na število članov v gospodinjstvu kot preostale tri regije v zahodni koheziji. Vrednost deleža, ki ga predstavljajo prebivalci z višjimi spretnostmi, v goriški regiji v skupinah postopoma narašča z večanjem števila članov v gospodinjstvu. V primeru osrednjeslovenske regije so deleži po skupinah dokaj konstantni, z izjemo sedem- ali veččlanskega gospodinjstva, kjer se delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti najbolj razlikuje (v negativni smeri). Deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi glede število članov v gospodinjstvu so v obalno-kraški in gorenjski regiji zelo spremenljivi. Predvsem je velika razlika med skupino, ki živi v šestčlanskem gospodinjstvu in sedem- ali veččlanskem gospodinjstvu. V primeru obalno-kraške regije se v skupini prebivalcev iz sedem- in veččlanskega gospodinjstva delež tistih z višjimi spretnostmi tako zelo zmanjša, da je vrednost deleža med najmanjšimi, če ga primerjamo z drugimi regijami. Nasprotno je v gorenjski regiji, kjer se delež poveča in je skupaj s tistimi iz pomurske regije daleč največji med slovenskimi regijami.

Če opazujemo število otrok, ki jih imajo prebivalci, in delež višje ravni besedilnih spretnosti, ki jih prebivalci dosegajo po regijah, lahko opazimo zanimivost: samo regije zahodne kohezije imajo prebivalce z več kot petimi otroki, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Tudi pri prebivalcih s petimi otroki dosegajo višjo raven v vzhodni koheziji samo v savinjski regiji (10,72 %). Osrednjeslovenska, gorenjska in goriška regija so edine regije v Sloveniji, kjer dosegajo prebivalci s šestimi in več otroki višjo raven besedilnih spretnosti, in sicer v 90- in 100-odstotnih deležih. Obalno-kraška regija ima največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med regijami v skupini tistih, ki imajo pet otrok (70 %), primerljiv delež ima tudi goriška (62,21 %).

Tudi na podlagi starosti otrok se izražajo razlike v ravni spretnosti, ki jih dosegajo starši. Samo v osrednjeslovenski regiji dosega višjo raven besedilnih spretnosti polovica prebivalcev vse do trinajstega leta najmlajšega otroka. V obalno-kraški in gorenjski regiji, kjer v skupini prebivalcev z otrokom, starim do dveh let, dosegajo višjo raven spretnosti celo v večjem

deležu kot v osrednjeslovenski regiji, se ta zmanjša pod 50 % že pri skupini staršev z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let. Skupina prebivalcev z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let, je sicer višjim spretnostim v goriški regiji najbolj naklonjena, večje zmanjšanje deleža staršev z višjimi spretnostmi pa tam lahko opazimo, ko otroki dopolni 6 let.

Prebivalci, katerih partner je zaposlen za polni delovni čas, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti v največjem deležu v osrednjeslovenski regiji (51,94 %), sledita gorenjska in obalno-kraška regija z deležema, ki sta večja od 40 %. Tudi tisti, ki imajo partnerja ali soproga zaposlenega za krajši delovni čas, dosegajo v osrednjeslovenski regiji višjo raven v največjem deležu (poleg pomurske regije). V zahodni kohezijski regiji dosegajo prebivalci, katerih partner ali soproga je upokojen, višjo raven besedilnih spretnosti v večjem deležu kot regije v vzhodni kohezijski regiji (razen pomurska in savinjska regija). Nasprotno je v primeru, ko je partner ali soproga dijak ali študent, takrat dosegajo prebivalci regij zahodne kohezije višjo raven besedilnih spretnosti v manjšem deležu kot v vzhodni kohezijski regiji. Izjema je goriška regija, kjer dosegajo prebivalci, ki imajo partnerja ali soproga dijaka ali študenta, višjo raven v največjem deležu med regijami. Goriška regija ima tudi največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, katerih partner ali soproga opravlja delo v gospodinjstvu ali skrbi za otroke ali družino. Zanimivo je tudi, da prebivalci goriške regije, ki imajo partnerja ali soproga brezposelnega, manj pogosto dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti kot v preostalih regijah zahodne kohezije.

Vzhodna kohezijska regija: Pomurska regija ima v vzhodni koheziji največje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupinah glede na število članov v gospodinjstvu. Izjeme so eno- ter sedem- in veččlansko gospodinjstvo. V primorsko-notranjski regiji namreč izstopa delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti, ki je blizu polovice, v enočlanskem gospodinjstvu, primerljivo velik je v tej regiji tudi delež v šestčlanskih gospodinjstvih. Koroška regija ima največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med vsemi regijami v skupini tistih, ki živijo v najbolj številčnih gospodinjstvih (sedem- in veččlansko gospodinjstvo), saj je kar 62,09 % med njimi besedilno najspretnnejših. Koroška ima sicer skupaj z zasavsko regijo v vseh preostalih skupinah med statističnimi regijami v Sloveniji najmanjše deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi. Zanimivo ima regija jugovzhodna Slovenija v skupini prebivalcev, ki živijo v enočlanskem gospodinjstvu, delež tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, med najmanjšimi v državi (kot zasavska regija), delež teh pa je med živečimi v štiričlanskem gospodinjstvu skoraj 40-odstoten in primerljiv s pomursko regijo.

V koroški regiji, ki ima v primerjavi z drugimi regijami deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi med najmanjšimi, se ti glede na število otrok skoraj ne spreminjajo, prebivalci z več kot tremi otroki pa višje ravni besedilnih spretnosti sploh ne dosegajo. Tudi v pomurski regiji, ki ima enega večjih deležev – primerljiv je z deleži obalno-kraške in osrednjeslovenske regije – so deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi dokaj nespremenjeni v skupinah prebivalcev z različnim številom otrok. Prebivalci v pomurski regiji dosegajo višjo raven spretnosti do vključno skupine tistih s štirimi otroki.

V pomurski regiji kar 82,45 % staršev, katerih najmlajši otrok je mlajši od treh let, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Nasprotno je zasavska regija edina med statističnimi regijami v Sloveniji, ki med prebivalci z najmlajšim otrokom te starosti ne dosega višje ravni. Regije, v katerih je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini staršev z najmlajšim otrokom do dveh let manjši kot v skupini tistih z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 5 let, so še primorsko-notranjska, savinjska in goriška. Pomurska regija je v Sloveniji edina regija, kjer je delež prebivalcev z višjimi spretnostmi v skupini staršev z najmlajšim otrokom, starim 13 let ali več, večji kot v skupini staršev z najmlajšim otrokom, starim od 6 do 12 let.

Pomurska in primorsko-notranjska regija sta edini regiji v Sloveniji, kjer prebivalci s partnerjem ali soprogom vajencem oziroma pripravnikom dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, in sicer v velikih deležih. Med tistimi, ki imajo za partnerja ali soproga trajnega invalida, v posavski regiji vsi dosegajo višje ravni besedilnih spretnosti, tudi v regiji jugovzhodna Slovenija in savinjski regiji dosega omenjeno raven več kot 20 % prebivalcev iz te skupine. Poleg že omenjene goriške regije v zahodni koheziji dosegajo prebivalci, katerih partner ali soprogo je dijak ali *študent*, v podobno velikih deležih višjo raven besedilnih spretnosti v podravski in zasavski regiji. Tako kot v osrednjeslovenski regiji tudi v pomurski dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti tisti, katerih partner ali soprogo je zaposlen za krajši delovni čas, v deležu, ki je med vsemi regijami v Sloveniji največji. V skupini prebivalcev s partnerji ali soprogi, ki so zaposleni za polni delovni čas, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti v največjih deležih prebivalci iz zahodne kohezijske regij (razen goriške regije), takoj za njimi sta pomurska in savinjska regija.

Priseljensko ozadje

Priseljence uvrščamo med ranljive skupine. Država rojstva vpliva na besedilne spretnosti, ni pa povsod ta vpliv enako velik. Ugotovljeno je bilo, da je vpliv večji v bolj razvitih državah, v državah na prehodu pa ga skoraj ni zaznati (Pavlin idr., 2018, str. 127). Študija delovno aktivnih z nižjimi spretnostmi v Sloveniji je pokazala, da je med tistimi, ki imajo nižje spretnosti, 78,86 % rojenih v Sloveniji, delež med tistimi, ki imajo višje spretnosti, pa je 92,74-odstoten (Javrh, 2020b, str. 91). V devetdesetih letih je bila v Sloveniji skupina priseljencev bolj jezikovno homogena kot pozneje, še posebno po pridružitvi Evropski uniji (Ferbežar, 2018, str. 62). V skupini delovno aktivnih z najnižjimi spretnostmi prevladujejo priseljenci, ki so se v Slovenijo prvič priselili po letu 1991, ko so bili stari 16 do 30 let (Javrh, 2020b, str. 91).

Zahodna kohezijska regija: Za regije zahodne kohezije, izjema je goriška regija, so med tistimi, ki so rojeni v Sloveniji, značilni največji deleži prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti. Med nerojenimi v Sloveniji ima od regij v državi največji delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti savinjska regija, sledi ji gorenjska. Zanimivo, gorenjska ima med vsemi regijami največji delež priseljencev z višjimi spretnostmi med priseljenci prve generacije, med tistimi iz druge generacije pa ima v zahodni kohezijski regiji manjši delež od gorenjske samo še goriška regija. V goriški regiji je tako kot v pomurski in zasavski v skupini priseljencev druge generacije delež prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti manjši kot v skupini priseljencev prve generacije. Nasprotno pa ima obalno-kraška regija poleg savinjske regije največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med priseljenci druge generacije. Osrednjeslovenska regija ima največji delež prebivalcev, ki niso priseljenci prve ali druge generacije, z višjimi spretnostmi; med priseljenci prve generacije, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, pa je delež po velikosti med regijami šesti največji (od vseh 12 regij). Gorenjska in osrednjeslovenska regija sta edini, kjer polovica priseljenih v zgodnjem otroštvu (do petega leta) dosega višje besedilne spretnosti, v goriški regiji pa delež priseljenih z višjimi spretnostmi narašča s starostjo ob priselitvi. Za vse regije zahodne kohezije velja, da dosega višjo raven besedilnih spretnosti večji delež prebivalcev, ki so priseljeni v Slovenijo po letu 1990 kot v obdobju med letoma 1961 in 1990. Osrednjeslovenska in obalno-kraška regija sta poleg posavske regije edini z velikim deležem tudi med starejšimi priseljenci, tj. tistimi, ki so migrirali v Slovenijo pred letom 1961. V osrednjeslovenski regiji je vpliv leta priselitve na višje besedilne spretnosti najmanj izrazit. Regije zahodne kohezije, razen goriške regije, imajo med vsemi regijami največji delež med naravnimi govorci slovenskega jezika, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti. Med tistimi, ki niso naravni govorci slovenščine, jih največji delež omenjeno raven dosega v savinjski regiji, sledi pa gorenjska. Goriška na

drugi strani ima poleg zasavske in koroške najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki niso naravni govorci slovenščine.

Vzhodna kohezijska regija: Za podravsko, posavsko in koroško regijo je značilno, da dosega višjo raven spretnosti približno enak delež prebivalcev ne glede na to, ali so rojeni v Sloveniji ali ne, največja razlika pa je vidna v pomurski regiji. Primorsko-notranjska in zasavska regija imata v Sloveniji med prebivalci, ki niso rojeni v Sloveniji, najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi od vseh regij, največjega pa ima savinjska regija. Polovica priseljencev druge generacije v savinjski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija tako kot v obalno-kraški regiji dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Če primerjamo skupini prve in druge generacije priseljencev, je največja razlika v deležu tistih, ki dosegajo višjo raven spretnosti, prav v omenjenih regijah. V primorsko-notranjski, zasavski in koroški regiji manj kot 5 % priseljencev prve generacije dosega višjo raven besedilnih spretnosti; to umešča regije med tiste z najmanjšim deležem v omenjeni skupini. V savinjski regiji kar tri četrtine (74,15 %) priseljencev, ki so bili ob priselitvi stari od 6 do 10 let, dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, polovica prav tako v koroški in pomurski regiji. Tudi med priseljenimi v starosti od 11 do 15 let ima savinjska regija največji delež besedilno najspretnejših med vsemi regijami v Sloveniji. Zanimivo pa, da je v podravski regiji ravno v teh skupinah najmanjši delež priseljencev z višjimi spretnostmi. Podravska regija ima namreč največje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi med regijami v skupinah priseljenih v starosti 26 do 30 let in 36 do 40 let. V primorsko-notranjski regiji dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti samo tisti, ki so se v Slovenijo priselili v starosti do 5 let, in sicer med letoma 1961 in 1990. Tudi v zasavski regiji dosegajo višjo raven samo priseljenci iz nekega časovnega obdobja priselitve, in sicer tisti, ki so se v Slovenijo prvič priselili po letu 1991 kot odrasli v starosti od 31 do 35 let ali kot otroci, stari od 6 do 10 let. Glede na leto priselitve ima savinjska regija med priseljenimi v Slovenijo po letu 1990 največji delež besedilno najspretnejših med regijami; tudi med priseljenimi med letoma 1961 in 1990 ima večji delež samo še koroška regija. V vzhodni kohezijski regiji le v posavski regiji priseljeni med letoma 1931 in 1960 dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, in to kar 40 % od njih. V savinjski regiji izstopa podatek, da kar 70 % prebivalcev, katerih prvi naučeni jezik v otroštvu je makedonščina, dosega višjo raven besedilnih spretnosti, še več, 80 %, pa v podravski. V pomurski regiji dosega 90 % prebivalcev, katerih prvi naučeni jezik je romski, višjo raven besedilnih spretnosti. Savinjska regija ima v Sloveniji največji delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti med tistimi, ki niso naravni govorci slovenskega jezika. Podravska, savinjska in posavska regija imajo najmanjšo razliko v deležu prebivalcev z višjo stopnjo besedilnih spretnosti med skupinama naravnih govorcev slovenskega jezika in tistimi, ki to niso.

Najvišja dosežena stopnja izobrazbe matere ali skrbnice

Na raven spretnosti prebivalcev ne vpliva samo stopnja njihove izobrazbe in materni jezik, ampak tudi izobrazba njihovih staršev (Javrh, 2020a, str. 48). V družinskem okolju se namreč med generacijami prenašajo vzorci, ki vplivajo na razvoj pismenosti (Možina, 2011, str. 29). V Sloveniji je vpliv izobrazbe staršev na merjene spretnosti v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC med večjimi (Ule, 2018, str. 83).

Zahodna kohezijska regija: Izmed prebivalcev z materami ali skrbnicami, ki niso bile rojene v Sloveniji, jih največji delež dosega višjo raven besedilnih spretnosti v obalno-kraški regiji, velik delež jih je tudi v gorenjski in osrednjeslovenski. Te tri regije prednjačijo tudi med tistimi, katerih matere ali skrbnice so bile rojene v Sloveniji. Osrednjeslovenska in primorsko-notranjska regija imata največjo razliko med dosežki prebivalcev glede na državo rojstva

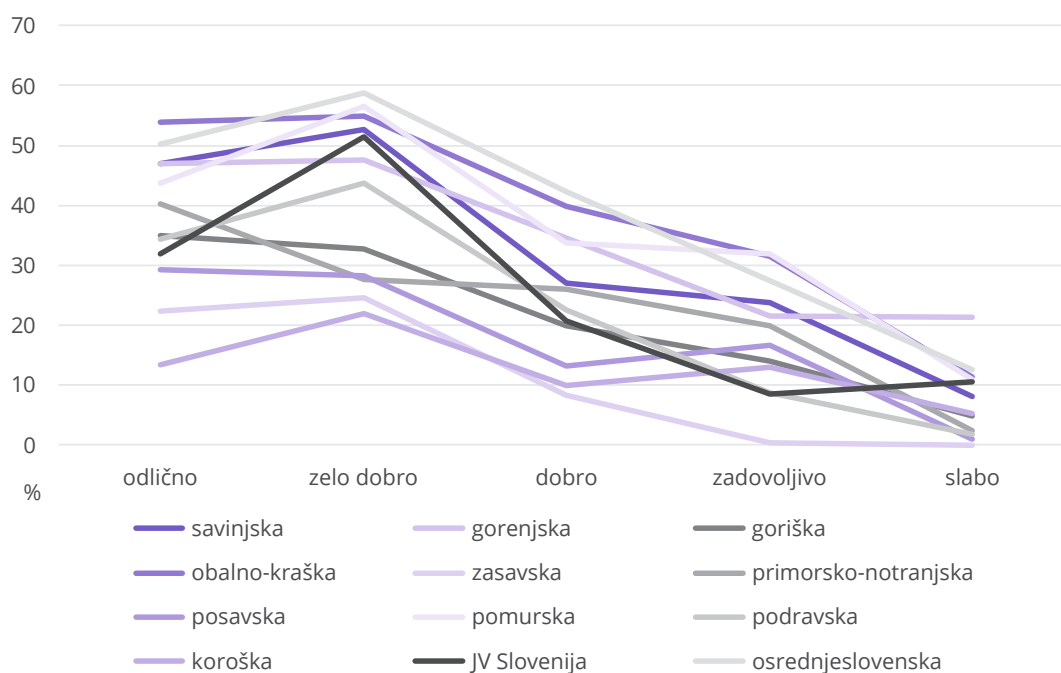
matere ali skrbnice. Z višanjem izobrazbe matere ali skrbnice se večajo tudi deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi, samo obalno-kraška regija se razlikuje od tega vzorca. Delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi je tu namreč manjši med tistimi z materami ali skrbnicami z višjo izobrazbo kot med tistimi s srednjo. Zanimivo je tudi, da v obalno-kraški regiji tako kot v pomurski dosega višjo raven spretnosti velik delež prebivalcev med tistimi, katerih matere ali skrbnice imajo nižjo poklicno stopnjo izobrazbe.

Vzhodna kohezijska regija: V primorsko-notranjski, zasavski in koroški regiji dosegajo prebivalci, katerih mati ali skrbnica ni rojena v Sloveniji, višjo raven besedilnih spretnosti v najmanjšem deležu med regijami. V primerjavi z drugimi regijami v Sloveniji je v primorsko-notranjski in osrednjeslovenski regiji največja razlika v deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi glede na to, ali je mati ali skrbnica rojena v Sloveniji ali ne, najmanjša pa v savinjski regiji. Majhna razlika je še v posavski in podravski regiji. Izraziteje je v podravski regiji opazen vpliv izobrazbe staršev na besedilne dosežke. Med regijami vzhodne kohezije ima pomurska regija med tistimi, katerih mati ali skrbnica ima višjo izobrazbo, največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi, od vseh regij v Sloveniji ima večji delež le osrednjeslovenska regija. Zanimivo pa, ima pomurska tudi največji delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, katerih mati ali skrbnica ima nižjo poklicno izobrazbo. Med regijami v Sloveniji ima najmanjši delež prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi z materami ali skrbnicami z nižjo poklicno izobrazbo zasavska regija, s srednjo in višjo pa koroška regija.

Zdravje

Zdravje velja za enega ključnih elementov kakovosti človeškega kapitala (Kaše, 2018, str. 153). V raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC predstavlja samoocena zdravja poleg sodelovanja v prostovoljski dejavnosti, zaupanja v druge ljudi in aktivnega državljanstva kazalnik blaginje (Kump, 2018). Najboljše zdravje in dobro počutje sta značilna za države, kjer je razlika med revnimi in bogatimi najmanjša (Ule, 2018, str. 87). Analize so tudi pokazale, da je družbeno zaupanje nizko pri tistih, ki menijo, da je njihovo zdravje slabo (Mohorčič Špolar, 2018, str. 142). Pogosto imajo prebivalci, ki svoje zdravje ocenjujejo kot odlično, najboljše bralne spretnosti, saj raven spretnosti vpliva na ekonomski status in s tem tudi na zdravje, ter nasprotno (Zaviršek, 2018, str. 124).

Slika 107: Delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in lastna ocena zdravja po regijah v Sloveniji

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med slovenskimi statističnimi regijami imajo najnižje povprečne vrednosti za vse tri spretnosti zasavska, koroška in posavska regija, osrednjeslovenska regija pa je edina nadpovprečna pri vseh treh spretnostih (Kaše, 2018, str. 153). Zanimivo pa je bilo v predhodnih analizah ugotovljeno, da imata zasavska in posavska regija kljub nižjim povprečnim vrednostim spretnosti visoke ocene zdravja (prav tam). Če primerjamo med seboj zahodno in vzhodno kohezijsko regijo, imajo regije zahodne kohezije, z izjemo goriške, največje deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi. Med regijami vzhodne kohezije imata velike deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi še pomurska in savinjska regija, regija jugovzhodna Slovenija pa samo pri ocenah zelo dobro in slabo.

Zahodna kohezijska regija: Zdravje prebivalcev osrednjeslovenske regije je po podatkih Nacionalnega inštituta za javno zdravje (b. l.) ugodno, regija je imela leta 2019 tudi največje število zdravnikov na 100.000 prebivalcev (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Kot smo že omenili, dosega v tej regiji višjo raven spretnosti največji delež prebivalcev. Med tistimi, ki svoje zdravje ocenjujejo kot odlično in zelo dobro, jih polovica ali več kot polovica dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Večji delež jih med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot odlično, dosega višjo raven besedilnih spretnosti v obalno-kraški regiji.

Tudi za obalno-kraško regijo je značilno dobro zdravstveno stanje prebivalcev, razen incidenčne stopnje raka dojke (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12). Delež prebivalcev, ki ga predstavljajo tisti z višjo ravniyo besedilnih spretnosti, je pri določeni oceni lastnega zdravja podoben kot v pomurski regiji (večji delež od pomurske v skupini, ki ocenjuje svoje zdravje kot odlično in dobro) in med največjimi.

V primeru gorenjske regije predstavljajo prebivalci z višjimi besedilnimi spretnostmi skoraj polovico tistih, ki ocenjujejo svoje zdravje kot odlično in zelo dobro. Regija izstopa po velikem deležu prebivalcev z višjo ravniyo spretnosti med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot slabo. V tej skupini dosega višje spretnosti petina skupine, podobno kot med tistimi, ki ocenjujejo

svoje zdravje kot zadovoljivo. To je presenetljivo glede na to, da ima gorenjska regija za osrednjeslovensko najnižjo stopnjo umrljivosti (Presežna umrljivost, 2020).

Goriška regija ima med regijami zahodne kohezije najmanjše deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi pa tudi med preostalimi regijami v Sloveniji so deleži med manjšimi. Čeprav ima goriška regija med regijami majhno bolniško odsotnost zaposlenih z dela (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14) in nizke oziroma povprečne stopnje obolenj (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11 in Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13), sta za regijo značilni velika uporaba antidepressivov (Regije v številkah, 2018, str. 9) in visoka stopnja umrljivosti, ki pa je pandemija ni huje prizadela (Presežna umrljivost, 2020).

Vzhodna kohezijska regija: Pomurska regija ima med regijami, uvrščenimi v vzhodno kohezijsko regijo, največje deleže prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, samo v skupini prebivalcev, ki ocenjujejo svoje zdravje kot odlično, jih nekoliko večji delež dosega višjo raven v savinjski regiji. Pomurska regija ima v Sloveniji najvišjo stopnjo umrljivosti, ta je še enkrat večja od najnižje v primorsko-notranjski regiji (Presežna umrljivost, 2020). V pomurski regiji je zelo nizka raven socialne zaščite, slabo zdravstveno stanje prebivalstva in tudi zelo majhne gospodarske razvojne možnosti (Domadenik idr., 2018b, str. 171).

Poleg tega da ima primorsko-notranjska regija najnižjo stopnjo umrljivosti, ima tudi najmanj zdravnikov na 100.000 prebivalcev (dve tretjini manj kot osrednjeslovenska regija; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15). Regija izstopa po tem, da precej večji delež prebivalcev dosega višjo raven besedilnih spretnosti med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot odlično v primerjavi z zelo dobrim, obenem pa je edina, kjer sta deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki svoje zdravje ocenjujejo kot zelo dobro in dobro, skoraj izenačena.

Podravska regija ima za osrednjeslovensko največ zdravnikov na 100.000 prebivalcev in visoko stopnjo umrljivosti (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15; Presežna umrljivost, 2020). Za regijo je značilno, da je med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zadovoljivo ali slabo, zelo majhen delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi.

Za pomursko ima savinjska regija največje deleže prebivalcev z višjimi spretnostmi v vzhodni kohezijski regiji. Tako kot za pomursko je tudi za savinjsko regijo značilna velika razlika v deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zelo dobro in dobro (največja razlika v regiji jugovzhodna Slovenija). Stopnja umrljivosti v regiji je v mejah slovenskega povprečja (Presežna umrljivost, 2020).

Regija jugovzhodna Slovenija po obolevnosti za rakom, boleznih obtočil in sladkorni boleznimi ne izstopa (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. c, str. 13; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12 in Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zelo dobro in slabo, jih velik delež dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Posebnost pri regiji je tudi že omenjena največja razlika po velikosti deleža prebivalcev z višjimi spretnostmi med skupino, ki ocenjuje svoje zdravje kot zelo dobro in dobro.

V posavski regiji je malo zdravnikov (gledano na 100.000 prebivalcev) in veliko odsotnosti z dela iz dela iz zdravstveno upravičenih razlogov (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. a, str. 15; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14). Zanimivo pa skoraj nihče med prebivalci, ki ocenjujejo svoje zdravje kot slabo, ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti.

Nasprotno pa je v koroški regiji, kjer je odsotnosti z dela iz dela iz zdravstveno upravičenih

razlogov tudi velika (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. b, str. 14), najmanjša razlika v deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi med najboljšimi in najslabšimi ocenami zdravja.

V zasavski regiji je glede na podatke Nacionalnega inštituta za javno zdravje najvišja stopnja incidence raka sapnika in pljuč ter stopnja prevalence z zdravili zdravljenе sladkorne bolezni (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. d, str. 12; Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. e, str. 11). Kljub temu je ocena lastnega zdravja zelo pozitivna pri tistih, ki dosegajo višjo stopnjo besedilnih spretnosti. Med tistimi, ki ocenjujejo svoje zdravje kot slabo, ne dosega nihče višje ravni spretnosti, tudi med tistimi, ki ga ocenjujejo kot zadovoljivo, je delež skoraj zanemarljiv.

Razlike med slovenskimi regijami z vidika reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih

Nevenka Bogataj

Spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih (TBO) je ena od spremenljivk raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC, ki se nanaša na zmožnost uporabe digitalne tehnologije, komunikacijskih orodij in omrežij za iskanje, izbiranje, ovrednotenje, uporabo informacij in njihovo izmenjavo z drugimi ter reševanje praktičnih nalog. Navedeni procesi ne potekajo rutinsko, temveč v kompleksni hierarhiji večfaznega odločanja. Proces je slabo raziskan, povezan je z učenjem, k njegovemu razumevanju pa skuša prispevati tudi ta analiza. Z njo smo želeli nadgraditi preteklo delo (Javrh, 2018a; Muršak in Radovan, 2018a; Dolničar in Mrzel, 2018a; Bogataj, 2020). Analizirali smo stanje v tehnološko bogatih okoljih po razvojnih regijah, združenih v dve kohezijski regiji, ter ugotavljali potencialni vpliv spremenljivk, ki opisujejo posameznikov odnos in interakcijo s skupino oziroma skupnostjo, zlasti tisto, v katero je umeščen pri svojem delu.

Metodološka izhodišča za analizo

Spremenljivke smo izbrali v analizo po kriterijih, predstavljenih in preskušeni v Bogataj (2020). Nanašajo se na tri področja: posameznikovo splošno zaupanje, njegove učne strategije (npr. »investicijo v učenje« v obliki učenja z delom) in njegovo »rabo veščin«, izraženo z obsegom delovnega sodelovanja in delovnih interakcij. Opise spremenljivk povzemamo po PIAAC BQ JR (2009):

1/ Splošno zaupanje je spremenljivka, ki je v omenjeni raziskavi poimenovana I_Q07 in izraža družbeno zaupanje, opredeljeno kot »zaupanje v zanesljivost osebe ali sisteme« po Giddensu (1990), (PIAAC BQ JR, 2009). Utemeljena je kot »družbeni učinek, ključen za stabilno delovanje družbe« (cit. PIAAC BQ JR, 2009), in izmerjena v obliki dveh spremenljivk:

- a. I_Q07a: Zaupati je mogoče le peščici ljudi (Lestvica odgovorov: zelo se strinjam, strinjam se, niti se strinjam niti se ne strinjam, se ne strinjam, sploh se ne strinjam);
- b. I_Q07b: Če nisi previden, te ljudje izkoristijo (ista lestvica).

2/ Učne strategije izražajo za »oceno učinka izobraževanja in usposabljanja na veščine«. Označene so z imenom I_Q04 in operacionalizirane v obliki spremenljivk, ki jih opisujemo v nadaljevanju. Iz skice odnosov med spremenljivkami (prav tam, str. 63) je razvidno, da so učne strategije osebna značilnost anketiranca in se nanašajo na:

- a. primerjanje zamisli z resničnim življenjem (I_Q04b);
- b. pozitiven odnos do učenja (oziroma »se rad uči nove stvari«; I_Q04d);
- c. primerjavo ujemanja zamisli med seboj (I_Q04l);
- d. iskanje dodatnih informacij (I_Q04m).

Respondenti so omenjene spremenljivke ocenjevali na lestvici z vrednostmi: nič, zelo malo, nekaj, veliko, zelo veliko.

3/ S področja rabe veščin smo analizirali le obseg delovnega sodelovanja, v katerem pride do medsebojne izmenjave delovnih informacij (spremenljivka F_Q02a), in obseg delovne razprave (spremenljivka G_Q05h), obe izmerjeni na lestvici s petimi vrednostmi (nikoli; manj kot mesečno; manj kot tedensko; tedensko, a ne dnevno; dnevno). Obseg učenja z delom opisuje spremenljivka D_Q13, kjer so respondenti prav tako izbirali med petimi odgovori

(nikoli; manj kot mesečno; manj kot tedensko; tedensko, a ne dnevno; dnevno).

Naslavljali smo problem spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih v posameznih regijah. Iskali smo potencialne regionalno specifične povezave razvitosti spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih z učnimi strategijami in rabo veščin, zlasti socialnih kompetenc. Naša hipoteza je bila, da se regije v spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih razlikujejo. Temeljni raziskovalni vprašanji sta bili:

- Ali se razvitost spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih med regijami razlikuje?
- Ali so povezave z izbranimi spremenljivkami povsod enake?

Vzorec te analize je bil širši od prejšnjih – analizirali smo ne le delovno aktivne prebivalce, temveč vse odrasle prebivalce Slovenije v starosti od 16 do 65 let, razen zapornikov in oseb s posebnimi potrebami. Za analizo podatkov smo v več korakih uporabili te metode: v prvem koraku smo za vsako od spremenljivk po regijah izračunali dosežke za spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih na naslednjih ravneh: prva raven – dosežek pod 241 točk, druga raven – dosežek od 241 točk do 280,5 točke in tretja raven – dosežek nad 280,5 točke. V naslednjem koraku smo za spremenljivke izračunali frekvenčne porazdelitve po regijah. Poiskali smo razlike med najmanjšo in največjo vrednostjo, dalje pa analizirali le primere, kjer so razlike med regijama z največjo in najmanjšo vrednostjo presegale 30 %. Za te izstopajoče primere smo preverili možne povezave med dejavniki s korelacijsko analizo. Uporabili smo programski paket IDB, ki omogoča pravičen izračun populacijskih uteži za računanje dosežkov, ter statistični paket SPSS 25. Navajamo le rezultate, katerih korelacijski koeficient r presega mejno vrednost 0,3, to je meja, nad katero so mejne vrednosti v sociološkem raziskovanju korelacije značilne.

Poglavitne ugotovitve

Ugotovili smo, da se regije med seboj precej razlikujejo (glej preglednico 68). Obisk delavnic in seminarjev je bil na primer leta 2014 v zasavski regiji 6-odstoten, v koroški in pomurski od 10- do 20-odstoten, v osrednjeslovenski in gorenjski pa več kot 30-odstoten.

Preglednica 68: Delež udeležencev na delavnicah in seminarjih za slovenske regije

REGIJE	DELEŽ
pomurska	16,3
podravska	23,4
koroška	18,1
savinjska	20,3
zasavska	6,2
posavska	22,5
jugovzhodna Slovenija	23,3
osrednjeslovenska	37,6
gorenjska	30,2
primorsko-notranjska	27,8
goriška	18,6
obalno-kraška	23,8

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Razlika med najmanjšo in največjo vrednostjo je za spremenljivko »prilagodljivost dela« v kategoriji »visoka in zelo visoka prilagodljivost« očitna predvsem v regijah, kjer je bila ugotovljena majhna udeležba na delavnicah in seminarjih, najmanjši delež udeležencev je zopet v koroški regiji. Podobno velja tudi za spremenljivko »delež anketiranih, ki se z delom dnevno uči«: v koroški regiji je bilo leta 2014 takih le 21,4 %, v posavski 56,7 %, v regiji jugovzhodna Slovenija pa kar trikrat več kot v koroški regiji (64,1 %). Razlika med največjimi in najmanjšimi vrednostmi te spremenljivke je torej leta 2014 dosegla celo 42,7 %. Visoka je tudi razlika za spremenljivko »obseg delovnega sodelovanja«, le da sta tu ekstrema iz drugih regij, in sicer iz posavske (največji delež) in goriške (najmanjši delež). Regije se zelo razlikujejo tudi v odnosu do učenja, saj se »rado uči novosti« le 35,5 % anketiranih v koroški regiji, v zasavski pa kar 68,2 %.

Obrnjeno – razlike med regijami so majhne, če smo opazovali spremenljivko »obseg vsakodnevne delovne razprave«. Kaže, da je dnevna (delovna) razprava zelo redka v vseh regijah (3 %), hkrati pa so si v vseh regijah anketirani »delili informacije med seboj« (> 75 %). Za utemeljeno interpretacijo te razlike velja biti pozoren na podrobnosti in povezave tudi z drugimi spremenljivkami, ki jih v tej analizi nismo obravnavali.

Učenju je bila v povprečju naklonjena več kot polovica anketiranih. Navzdol se zopet razlikuje delež v koroški regiji (35,5 %), navzgor pa v osrednji in zahodni Sloveniji (več kot 60 %) ter zasavski regiji (več kot 68 %). Dodatne informacije v povprečju išče večina anketiranih (69 %), znova je v koroški regiji delež manjši kot drugod (46 %). V iskanju dodatnih informacij prednjačijo anketirani v zasavski regiji (82,5 %) ter v zahodni Sloveniji, zlasti v goriški regiji, z deleži, večjimi od 70 %.

V študiji delovno aktivnih (Bogataj, 2020) se je spremenljivka »obseg zaupanja« izkazala za vplivno, zato smo preverili njene vrednosti za regije. Rezultat je pokazal, da je vsota deležev za kategoriji »zelo se strinjam« in »strinjam se, da če nisi previden, te ljudje izkoristijo« (spremenljivka I_Q07b) največja v koroški regiji, najmanjša pa v primorsko-notranjski regiji. (Preglednica 69)

Preglednica 69: Obseg zaupanja, izražen z deležem anektiranih, ki »ne zaupajo«, po regijah

REGIJE	DELEŽ TISTIH, KI SE STRINJAJO IN ZELO STRINJAJO S TRDITVIJO, DA »ČE NISI PREVIDEN, TE LJUDJE IZKORISTIJO«
pomurska	78,2
podravska	81,1
koroška	89,5
savinjska	77,7
zasavska	90,7
posavska	83,1
jugovzhodna Slovenija	79,1
osrednjeslovenska	67,6
gorenjska	66,0
primorsko-notranjska	68,9
goriška	75,1
obalno-kraška	77,6

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Korelacije med spremenljivkami v posameznih regijah

Povezave med dejavniki v regijah so raznolike in le posamično statistično značilne. V večini regij je bila ugotovljena statistično značilna korelacija med spremenljivkama »se rad uči nove stvari« in »išče dodatne informacije«. Korelacijski koeficienti za to povezavo so bili zelo visoki v koroški (0,7), posavski (0,61) in zasavski regiji (0,62). V večini drugih regij je bila ta povezava močna ($r = 0,45$), najšibkejša pa je bila v osrednjeslovenski regiji ($r = 0,25$). Močna povezava med omenjenima spremenljivkama je bila torej prav v regijah, kjer smo doslej ugotavljali neugoden položaj, kar zadeva tehnološko bogata okolja. Analiza torej nakazuje regionalno specifične povezave med dejavniki; to bi bilo utemeljeno dodatno preveriti in proučiti.

Obstajajo tudi druge povezave med spremenljivkami, na primer med obsegom izkušenskega učenja (D_Q13b) in delovnim sodelovanjem (F_Q01b); ta povezava je značilna le za primorsko-notranjsko regijo. V zasavski regiji so bili statistični značilno povezani dosežki in splošno zaupanje ter spremenljivki »rad se uči nove stvari« in »obseg izkušenskega učenja«. V nekaterih regijah je iskanje dodatnih informacij učna strategija, relativno močno povezana s prožnostjo dela (za koroško regijo je $r = 0,44$, obalno-kraško $r = 0,33$, pomursko $r = 0,27$), včasih tudi negativno, kot na primer v primorsko-notranjski regiji ($r = -0,31$). Večinoma pa se nad mejo statistične značilnosti iskanje dodatnih informacij povezuje z »rad se uči novosti«, včasih, kot na primer v zasavski regiji ($r = 0,40$), pa »z obsegom delovnega sodelovanja«. V obalno-kraški regiji je ista povezava negativna ($r = -0,33$), zato bi bilo za posploševanje treba dodati tudi druge vplivne dejavnike.

Izkušensko učenje je bilo proti pričakovanjem le šibko povezano z drugimi spremenljivkami, saj je le v primorsko-notranjski regiji povezava statistično potrjena, pa še to le z obsegom delovnega sodelovanja ($r = 0,45$) in hkrati v negativni povezavi z zaposlitvijo ($r = -0,31$); to je posebno presenetljivo. V savinjski regiji je bilo izkušensko učenje povezano s prožnostjo dela ($r = 0,31$), v Prekmurju pa z naklonjenostjo učenju novosti ($r = 0,36$) in iskanjem novih informacij ($r = 0,37$). Povezave med spremenljivkami so torej regionalno specifične, to potrjuje našo hipotezo.

Družbeno zaupanje se je povezovalo z dosežki ($r = 0,31$) le v koroški, zasavski ($r = 0,34$) in savinjski regiji (0,26).

Med regijami so razlike. Nekatero med proučevanimi spremenljivkami so med seboj povezane, a ne za vsako razvojno regijo enako, temveč regionalno specifično. Naši hipotezi sta torej potrjeni.

Kategorizacija slovenskih regij glede na udeležbo odraslih prebivalcev v izobraževanju

Jasmina Mirčeva

Slovenska regionalna politika vsebuje v programskem obdobju 2021–2027 štiri razvojne cilje: zagotavljanje kakovostnega življenja za vse,³ zmanjševanje zaostanka za regijami,⁴ doseganje skladnega regionalnega razvoja⁵ in usmerjenost v mednarodno in medregionalno razvojno povezovanje ter sodelovanje⁶ (Pečar, 2020). Uresničevanje regionalnih razvojnih ciljev sledi širši Strategiji razvoja Slovenije.

V študiji se osredinjamo predvsem na analizo relacije med prvimi tremi cilji regionalne politike in udeležbo v vseživljenjskem učenju (VŽU), čeprav so cilji regionalne politike v državi povezani in se dopolnjujejo. Po mnenju Saheb in Nobaya je udeležba v vseživljenjskem učenju pri razvoju regij zelo pomembna, saj ne spodbuja samo pridobitve novih spretnosti in znanja, temveč vodi do večjega zadovoljstva in izboljšanja kakovosti življenja na nekem območju (Saheb in Nobaya, 2009).

Izhajajoč iz tega okvira smo analizirali, kakšna je udeležba v izobraževanju odraslih oziroma vseživljenjskem učenju v posameznih regijah. A zanimanje za udeležbo odpira vprašanje ne le o obsegu udeležbe, temveč tudi o tem, katere značilnosti regij pogojujejo večjo ali manjšo izobraževalno udeležbo in kdo sodeluje v izobraževanju odraslih. Zato je ambicija tega proučevanja tudi raziskati stopnje enakosti in neenakosti pri udeležbi, perspektive, ki jih ponujajo okolja na tem področju, ter proučiti, katere skupine so v določeni regiji dejavne in katere imajo nekatere ovire pri dostopanju v organizirane izobraževalne aktivnosti.

Proučevanje regionalne perspektive vseživljenjskega učenja sledi policentričnemu regionalnemu modelu, ki poudarja pomembnost enakomernega regionalnega razvoja in zmanjševanje zaostanka za regijami. Policentrični teritorialni model spodbuja bolj uravnotežen razvoj med regijami in bolj kooperativne odnose med mesti in podeželjem ter regijami nasploh.

Po mnenju Waterhout, Zonneveld, Majiers (2005) je policentrični razvoj koristen, ker omogoča, da se države izognejo pretirani gospodarski in demografski koncentraciji v osrednjih območjih na ravni Evropske unije in na nacionalni ravni ter spodbuja oživljanje manj gosto poseljene in ekonomsko šibkejšje regije. Dolgoročno policentrični razvoj prispeva k večji odprtosti in raznolikosti mest in regij, to pa krepi konkurenčnost Evrope v svetovnem gospodarstvu.

Vsaka regija ima določeno raven udeležbe v izobraževanju odraslih/vseživljenjskem učenju. V

3 Na kakovost življenja (prvi cilj) naj bi vplivala vrsta dejavnikov na različnih področjih (delo, stanovanje, dohodek, zdravje, izobrazba, socialna izključenost, okolje, prostor itn.).

4 Uresničevanje cilja naj bi bilo pogojeno z gospodarsko razvitostjo, odpornostjo in sposobnostjo odzivanja na koronsko krizo.

5 Usklajen regionalni razvoj je pogoj za uspešnost države.

6 Mednarodno regionalno povezovanje naj bi imelo številne pozitivne učinke na lokalno prebivalstvo, na kakovost njegovega življenja, institucije in državo kot celoto.
https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2020/DZ3_2020.pdf

različnih regijah se programov izobraževanja in usposabljanja udeležujejo različne družbene skupine. Nekatere regije bolj spodbujajo razvoj programov formalnega, druge pa razvoj programov neformalnega izobraževanja.

V prispevku skušamo ugotoviti:

- kakšna je udeležba odraslega prebivalstva v vseživljenjskem učenju v slovenskih regijah;
- koliko se je udeležba odraslega prebivalstva v vseživljenjskem učenju z leti spreminjala;
- koliko se udeležba v programih formalnega in neformalnega izobraževanja povezuje z ekonomskimi parametri, stanjem na trgu dela in gospodarsko razvitostjo regije;
- katere družbene skupine se najbolj udeležujejo izobraževanja v slovenskih regijah in katere najmanj;
- ali je udeležba v vseživljenjskem učenju po slovenskih regijah enakomerno porazdeljena in ali so razlike med vzhodno in zahodno kohezijsko regijo;
- kateri dejavniki najbolj vplivajo na udeležbo po regijah.

Naša domneva je, da so v Sloveniji povezane udeležba v vseživljenjskem učenju, ekonomska razvitost, socialna vključenost in kakovost življenja. Regije, ki imajo višjo raven udeležbe v vseživljenjskem učenju, so gospodarsko učinkovitejše oziroma izkazujejo ugodnejše gospodarske parametre in parametre trga dela ter zagotavljajo večjo socialno vključenost in boljšo kakovost življenja. Predvidevamo, da je v bolj razvitih regijah tudi udeležba različnih družbenih skupin v vseživljenjskem učenju večja in bolj heterogena.

Predmetni okvir tega proučevanja je udeležba odrasle populacije v izobraževanju, ki se uresničuje v posameznih regijah. Predvsem so nas zanimali dejavniki, ki vplivajo na udeležbo odraslih v izobraževanju, bodisi pozitivno ali negativno (predmet). Ta okvir zajema več pojmov in kategorij, ki jih je treba opredeliti in pojasniti.

Pri opredelitvi *participacije ali udeležbe odraslih v izobraževanju* so bile izhodiščno upoštevane smernice OECD, kjer se ta opredeli kot sodelovanje odraslih v enem ali več organiziranih učnih dogodkih na leto na katerem koli področju izobraževanja (Skills Matter, OECD, 2016). Populacija je tako uvrščena v dve kategoriji: dejavni in nedejavni udeleženci v izobraževanju. *Dejavni* so tisti, ki so se izobraževali v referenčnem letu oziroma v zadnjih dvanajstih mesecih pred anketiranjem. *Nedejavni* pa se niso izobraževali v zadnjih dvanajstih mesecih, ne glede na to, ali so bili motivirani, pa niso imeli možnosti, da bi to željo uresničili, ali niso bili zainteresirani za izobraževanje in učenje.

Izobraževanje je razumljeno v najširšem pomenu; zajema mnogotere subjekte in se uresničuje po bolj ali manj institucionaliziranih učnih poteh, temelji na starih in na novo nastalih učnih potrebah ter ponuja različne načine sodelovanja v izobraževalnih dejavnostih. Izobraževanje je vedno obravnavano z vidika spreminjajočega se družbenega konteksta ter upošteva tudi spreminjajočo se vlogo znanosti in tehnologije, raven dohodkov, aktualne družbene in gospodarske trende, kompleksnost vsakdanjega življenja in naraščajočo pozornost, namenjeno osebnostnemu razvoju (Mirčeva, 2018, str. 248).

Družbene skupine so skupine odraslih, katerih spolne, starostne, poklicne in materialne strukturne značilnosti imajo izrazite socialne razsežnosti (Mirčeva, 2018, str. 249).

Pripravljenost posameznika za izobraževanje in učenje se lahko pojasni v povezavi z družbenimi procesi in ob upoštevanju okoliščin na ravni regije. *Regija* je po definiciji območje, ki je sestavni del neke države. Regije se med seboj razlikujejo glede na družbene, ekonomske,

naravne in geografske značilnosti. V Sloveniji poznamo delitev na dvanajst statističnih regij.⁷ Za izvajanje evropske kohezijske politike je Slovenija razdeljena na dve regiji. Kohezijska regija vzhodna Slovenija povezuje osem razvojnih regij: jugovzhodno Slovenijo, koroško, pomursko, podravske, primorsko-notranjsko, posavsko, savinjsko in zasavsko regijo, kohezijska regija zahodna Slovenija pa zajema gorenjsko, goriško, osrednjeslovensko in obalno-kraško regijo.⁸ Cilj enakomernega regionalnega razvoja je zmanjševanje razlik med kohezijskima regijama in zagotavljanje podlage za uresničitev temeljnega dolgoročnega cilja kohezijske regije vzhodna Slovenija, tj. zmanjšanje razvojnega zaostanka na ravni Evropske unije in v odnosu do kohezijske regije zahodna Slovenija.

Fenomen udeležbe v izobraževanju odraslih se v tem vsebinskem sklopu proučuje *perspektivno*. S to analizo skušamo izslediti povezavo med sociodemografskimi in regionalnimi značilnostmi in dejavniki ter njihovim vplivom na udeležbo različnih družbenih skupin v izobraževanju odraslih. Proučevani posebnosti in dejavniki na regionalni ravni lahko vplivajo na izobraževalne procese bolj ali manj ugodno, zato je tudi udeležba v izobraževanju odraslih diferencirana. Na podlagi analize bodo ponujeni nekateri predlogi politik ustvarjanja možnosti vseh regij za doseganje čim večje izobraževalne udeležbe ter stimuliranje vseh, predvsem najbolj prikrajšanih skupin, za izobraževalno aktivnost.

Metodološka izhodišča za analizo

Proučevanje te problematike zajema analizo vsebine nekaterih primarnih in sekundarnih virov. Empirični del temelji predvsem na podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in Ankete o delovni sili (ADS) oziroma Ankete o aktivnem in neaktivnem prebivalstvu.

Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC (Program za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih) je bila izpeljana v treh krogih sodelujočih držav, Slovenija je sodelovala v drugem krogu (2012–2016). Ciljno skupino sestavljajo prebivalci, stari od 16 do 65 let. V vzorec je bilo zajetih 5156 oseb.⁹

Časovna primerjava temelji na podatkih raziskave Ankete o delovni sili, pri tem smo zajeli obdobje od 2011 do 2020. Raziskavo koordinira Statistični urad Evropske unije (EUROSTAT), v posamezni državi Evropske unije pa jo izvajajo posamezni statistični uradi.

Enota opazovanja so posamezniki, ki živijo v izbranem gospodinjstvu, razen tistih, ki že dlje časa živijo v institucijah (bolniki, zaporniki ipd.), in tistih, ki ne živijo doma (študenti, delavci v tujini itn.). Velikost vzorca se je v obdobju od 2011 do 2020 nekoliko spreminjala, pri vseh ciklih zajema pa je vzorec reprezentativen. Podatke smo obdelali na ravni deskriptivne in multivariatne statistike.

7 NUTS (The Nomenclature of the Territorial Units for Statistics) je skupna evropska statistična klasifikacija. Za vse enote se zagotovi zbiranje, razvoj, usklajevanje regionalnih statistik v Evropski uniji.

8 Kohezijski regiji v Sloveniji: <https://www.replika-pro.eu/kohezijske-regije>

9 V neposredno testiranje v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC je bil v Sloveniji zajet vzorec 5.156 odraslih. Iz celotne populacije odraslih so bili izključeni dijaki, študenti in anketirani, ki so se še vedno šolali v sklopu rednega-formalnega izobraževanja in tisti, ki so bili med anketiranjem institucionalizirani (zaprte osebe, zavodi za mentalno zdravje...).

Udeležba v vseživljenjskem učenju po regijah

Eden od temeljnih ciljev analize je, da ugotovi udeležbo odraslih prebivalcev v vseživljenjskem učenju in spremembe v vzorcih udeležnosti odraslih po regijah.

Udeležba odraslih v izobraževanju po podatkih ADS ni enakomerno razporejena med slovenskimi regijami. Največji delež udeležbe v izobraževanju odraslih dosega primorsko-notranjska in osrednjeslovenska regija. Za obe je značilno, da je kakovost življenja boljša od slovenskega povprečja, to velja tudi za socialno vključenost prebivalstva, stopnja registrirane brezposelnosti pa je v obeh regijah nižja. Primorsko-notranjska regija sicer ne dosega visokega deleža terciarno izobraženega prebivalstva, kot ga dosega osrednjeslovenska regija, a kot kaže, nekoliko nižja formalna izobrazba v regiji ni ovira za večjo izobraževalno udeležbo.

Regije, ki so leta 2020 dosegle najnižjo udeležbo v izobraževanju odraslih, so: pomurska, posavska in zasavska. Vse tri so po razvojnih parametrih po večini pod slovenskim povprečjem. Pozitivno izstopa le pomurska regija po dobro rešeni okoljski problematiki in občutku varnosti. Sicer so za vse tri regije značilni: nizka delovna aktivnost prebivalstva, nadpovprečna brezposelnost, visoka socialna izključenost, nizek bruto družbeni proizvod v primerjavi z drugimi regijami. Vse to negativno vpliva na zdravje prebivalstva in pričakovano življenjsko dobo (Pečar, UMAR, 2020). Dokaj nizka udeležba v organiziranih izobraževalnih aktivnostih je tudi v goriški in jugovzhodni slovenski regiji, ki sodita po parametrih razvitosti v slovensko povprečje.

Druge regije: podravska, savinjska, koroška, gorenjska in obalno-kraška, se približujejo državnemu povprečju (8,4 % leta 2020). Te pripadajo vzhodni pa tudi zahodni kohezijski regiji, med seboj pa se razlikujejo po parametrih gospodarske razvitosti.

Splošna ugotovitev je, da je v bolj razvitih regijah delež izobraževanja odraslih tudi do dvakrat večji kot v manj razvitih, na primer v pomurski regiji.

Preglednica 70: Udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju od 2011 do 2020, deleži po regijah

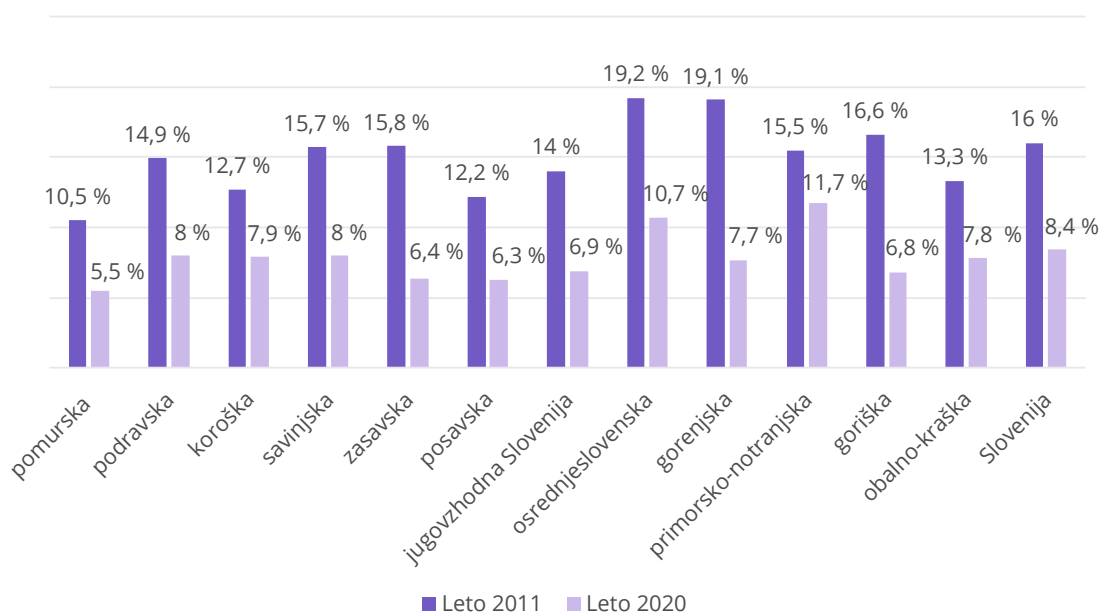
STATISTIČNE REGIJE	LETO 2011	LETO 2012	LETO 2013	LETO 2014	LETO 2015	LETO 2016	LETO 2017	LETO 2018	LETO 2019	LETO 2020
pomurska	10,5	9,4	10,4	9,4	9,6	8,7	8,7	8,5	8,4	5,5
podravska	14,9	12,2	11,6	11,4	10,7	10,4	11,5	11,4	11,6	8
koroška	12,7	9,3	9,9	8,9	7,3	8,5	10,2	7,9	7,5	7,9
savinjska	15,7	12,7	10,8	10,6	10,8	10,8	10,4	10,5	9,5	8
zasavska	15,8	12,3	11,4	12,6	13,1	11	11,6	14,1	9,7	6,4
posavska	12,2	14,9	9,8	8,2	11,6	11,7	10,3	8,1	9,3	6,3
jugovzhodna Slovenija	14	13,3	11,8	12,2	10,8	11,1	10,1	10,4	11,5	6,9
osrednjeslovenska	19,2	17	15,6	14,9	14,8	14,5	15,1	14,3	14,3	10,7
gorenjska	19,1	14,7	12,5	12	11,7	11,6	11,6	11	10,8	7,7
primorsko-notranjska	15,5	14,1	11,8	14,9	11,6	11,5	11,4	13	15,8	11,7
goriška	16,6	13,8	12	11,2	11,3	9,7	10,3	8,5	8,5	6,8
obalno-kraška	13,3	13,1	12,8	11,4	12,3	11,7	13,4	9,9	6,8	7,8
Slovenija	16	13,8	12,5	12,1	11,9	11,6	12	11,4	11,2	8,4

Vir: baza ADS, SURS, 2021.

Udeležba odraslih v organiziranih izobraževalnih dogodkih se zadnjih deset let zmanjšuje. Očitno je, da je bila udeležba v izobraževanju leta 2011 16-odstotna. V naslednjih desetih letih se je zmanjšala za polovico. Ta izid ni v skladu z razvojnimi strategijami države, še manj pa s politikami na področju izobraževanja ter izobraževanja odraslih, in kaže, da je bil zastavljeni cilj v ReNPIO 2013–2020, ki je kot kazalnik postavil 19-odstotno udeležbo v vseživljenjskem učenju, nerealen.

Negativni trend je linearen in značilen za vse slovenske regije. Najizrazitejši je padec v gorenjski regiji, najmanj izrazit pa v primorsko-notranjski regiji. Po padajočem vrstnem redu od največjega do najmanjšega padca so regije razvrščene takole: gorenjska 11,4 odstotne točke; goriška 9,8 odstotne točke; zasavska regija 9,4 odstotne točke; osrednjeslovenska 8,5 odstotne točke; savinjska 7,7 odstotne točke; jugovzhodna Slovenija 7,1 odstotne točke; podravska 6,9 odstotne točke; posavska 54,9 odstotne točke; obalno-kraška 5,5 odstotne točke; pomurska 5 odstotnih točk; koroška – 4,8 odstotne točke in primorsko-notranjska 3,8 odstotne točke.

Slika 108: Udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju v letih 2011 in 2020, po regijah

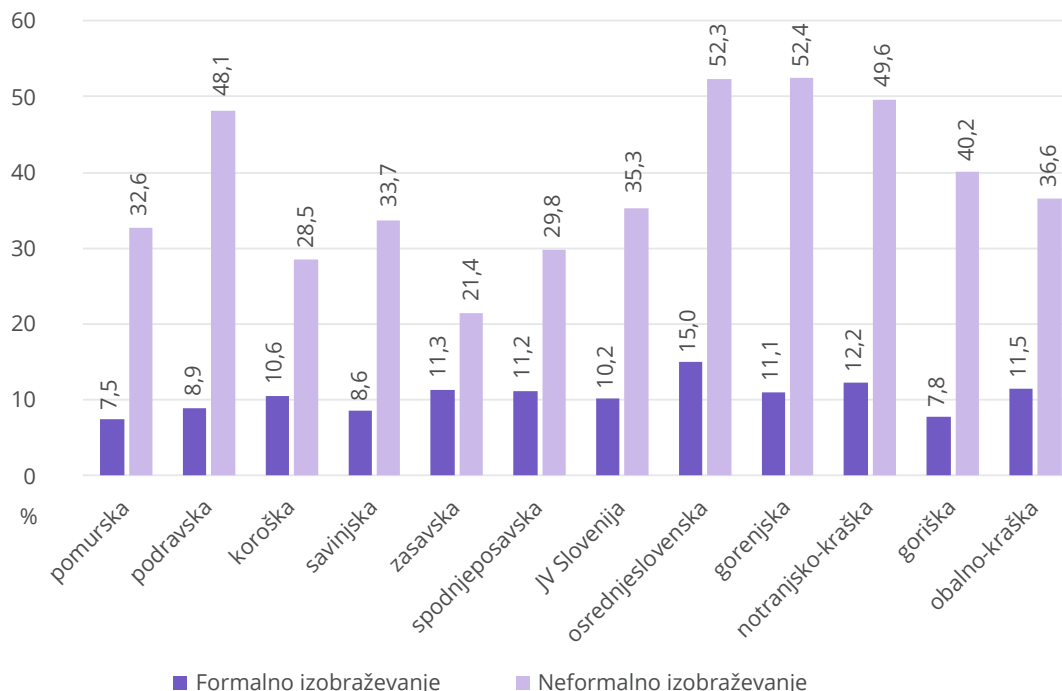
Vir: baza ADS, SURS, 2021.

Udeležba v programih formalnega in neformalnega izobraževanja

Dosedanje raziskave s področja poklicne mobilnosti in razvoja kariere so pokazale, da formalna izobrazba, ki omogoča pridobivanje višje izobrazbene stopnje, »pripelje posameznika do vrat podjetij« (Goldthorpe, 1996, v Ivančič, Radovan, 2006). Pri nadaljnjem razvoju individualne kariere v organizaciji pa imajo odločilno vlogo drugi dejavniki, in ne šolsko spričevalo ali diploma. Poudarek je na obvladovanju specifičnih spretnosti, ki pomenijo za podjetja konkurenčno prednost in spodbujajo inovativnost, timsko delo, komunikacijske spretnosti, prispevajo tudi k ustvarjanju kulturnega in socialnega kapitala. Te omogočajo tudi ustrezno integracijo osebe v delovno okolje in učinkovito navezovanje stikov z zunanjim okoljem. K pridobivanju teh spretnosti in znanja posebno pripomorejo neformalno izobraževanje in usposabljanje ter priložnostno učenje. Neformalno izobraževanje in učenje praviloma ne potekata v šolah različnih stopenj, temveč v drugih izobraževalnih ustanovah in širše v podjetjih, kulturnih organizacijah ali celo v domačem okolju. Nekateri avtorji so obravnavali

kariero kot stalno učenje in prilagajanje ter upravljanje sprememb. Prav učenje je zato osrednja aktivnost, izredno pomembna vse življenje (Goldthorpe, 1996, v Ivančič, Radovan, 2006).

Slika 109: Stopnja udeležbe odraslih v programih formalnega in neformalnega izobraževanja, po regijah

Vir: PIAAC (2012–2016), OECD.

Udeležba odraslih v programih formalnega izobraževanja je razporejena enakomerneje v slovenskih regijah kakor v programih neformalnega izobraževanja. Da je udeležba v programih formalnega izobraževanja največja v osrednjeslovenski regiji, je nekoliko pričakovano, saj je tam zgoščenost ustanov, ki ponujajo programe formalnega izobraževanja, največja, enako kot delež odraslih z dokončano terciarno izobrazbo. Znano pa je, da višja formalna izobrazba spodbuja nadaljnje izobraževalne aktivnosti. Pričakovano je, da je v nekaterih regijah, bolj oddaljenih od državnega središča, denimo v pomurski in goriški regiji, kjer je ponudba programov formalnega izobraževanja manjša, tudi manjša udeležba v programih za pridobivanje višje izobrazbene stopnje. Tudi prebivalci v podravske in savinjske regije se malo izobražujejo za pridobivanje višje izobrazbene stopnje. Tukaj se zastavlja vprašanje, koliko bi večja decentralizacija ustanov predvsem višjega in visokošolskega izobraževanja lahko pripomogla k enakomernjši distribuciji udeležbe na tem področju.

Še bolj neenakomerna je porazdelitev udeležbe v programih neformalnega izobraževanja. Ta dosega največji delež v gorenjski, osrednjeslovenski in primorsko-notranjski regiji, najmanjši pa je delež udeležbe v zasavski regiji. Zanimivo je, da je v pomurski, podravske in goriški regiji, ki imajo nizko stopnjo formalnega izobraževanja, udeležba v programih neformalnega izobraževanja precej velika. Tukaj se postavlja vprašanje, ali z udeležbo v programih neformalnega izobraževanja mnogi prebivalci ne pridobivajo tudi znanja in spretnosti, ki se sicer pridobi v programih formalnega izobraževanja. Menimo tudi, da bi lahko naraščanje izobraževanja na daljavo, ki se še posebno uveljavlja v času manj ugodnih epidemioloških razmer, zelo zmanjšalo razlike v izobraževalni udeležbi med regijami. Pogoji za njegovo uspešno uresničevanje so med drugim ustrezno razvite digitalne kompetence odraslega prebivalstva.

Primerjava glede na izbrane parametre

V nadaljevanju sta prikazana dva modela, ki shematično predstavljata stanje udeležbe odraslih v izobraževanju; prvi v vzhodni in drugi v zahodni kohezijski regiji. To sta napovedna modela, ki temeljita na logistični regresiji in pokažeta, koliko posamezna neodvisna spremenljivka, uvrščena v model, vpliva na odvisno spremenljivko – udeležbo v izobraževanju odraslih v posamezni regiji. Neodvisne spremenljivke, ki so bile uvrščene v model, so: starost, izobrazba, spol, država rojstva, prvi jezik, ki se ga je posameznik naučil v otroštvu, udeležba v prostovoljskih združenjih, tip naselja, v katerem živi posameznik, zaposlitveni status, pri zaposlenih pa tudi delovni položaj in velikost organizacije, v kateri so zaposleni. Neodvisne spremenljivke logističnih modelov pojasnjujejo od 23 % do 74 % variabilnosti spremenljivk. Analizo začnemo s prikazom vzhodnih kohezijskih regij.

Preglednica 71: Koeficienti regresijske analize (odvisna spremenljivka udeležba v vseživljenjskem učenju), vzhodna kohezijska regija

		POMURSKA REGIJA			PODRAVSKA REGIJA			KOROŠKA REGIJA			SAVINJSKA REGIJA		
		NAGELKERKE R ² 0,277			NAGELKERKE R ² 0,229			NAGELKERKE R ² 0,229			NAGELKERKE R ² 0,376		
		B	SIG.	EXP(B)	B	SIG.	EXP(B)	B	SIG.	EXP(B)	B	SIG.	EXP(B)
Konstanta		42,373	0,991	–	21,829	0,984	–	23,005	0,994	–	2,346	0,000	–
Starost	20–24 let	-0,391	0,000	0,676	-0,587	0,000	0,556	2,361	0,000	10,601	1,103	0,000	3,013
	25–39 let	-0,298	0,000	0,743	0,494	0,000	1,639	-0,359	0,000	0,699	0,023	0,284	1,023
	40–49 let	0,111	0,001	1,118	0,302	0,000	1,352	-0,762	0,000	0,467	-0,176	0,000	0,839
	50–66 let	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Izobrazba	manj kot srednja šola	-2,736	0,000	0,065	-1,874	0,000	0,154	-3,681	0,000	0,025	-3,031	0,000	0,048
	srednja šola	-0,626	0,000	0,535	-1,395	0,000	0,248	-1,880	0,000	0,153	-1,508	0,000	0,221
	več kot srednje-šolska izobrazba	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Spol	moški	0,190	0,000	1,209	-0,228	0,000	0,796	-0,862	0,000	0,422	-0,468	0,000	0,626
	ženski	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Rojen v državi	da	0,159	0,017	1,172	0,292	0,000	1,339	0,105	0,403	1,110	-0,044	0,365	0,957
	ne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Prvi jezik	italijanski jezik	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	madžarski jezik	1,065	0,000	2,902	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	romski jezik	na	na	na	na	na	na	na	na	na	18,629	0,995	0,000
	bosanski, hrvaški in srbski jezik	0,681	0,000	1,975	-0,636	0,000	0,529	-1,375	0,000	0,253	-0,343	0,000	0,709
	make-donski jezik	na	na	na	-22,303	0,989	0,000	na	na	na	na	na	na
	albanski jezik	na	na	na	21,514	0,994	0,000	-18,327	0,995	0,000	-21,167	0,994	0,000
	drugo slovenski jezik	-21,490	0,993	0,000	-3,187	0,000	0,041	na	na	na	-0,925	0,000	0,396
		–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Udeležba v prosto- voljskih združenjih	nikoli	-21,304	0,994	0,000	-20,365	0,985	0,000	-21,277	0,995	0,000	-0,509	0,000	0,601
	manj kot enkrat mesečno	-21,074	0,994	0,000	-20,236	0,985	0,000	-19,773	0,995	0,000	0,199	0,003	1,221
	manj kot enkrat tedensko, vendar vsaj enkrat na mesec	-20,463	0,994	0,000	-19,969	0,985	0,000	-20,125	0,995	0,000	0,330	0,000	1,391
	vsaj enkrat tedensko, vendar ne vsak dan	-20,688	0,994	0,000	-19,365	0,986	0,000	-20,280	0,995	0,000	1,229	0,000	3,418
	vsak dan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tip naselja	neruralno območje < 2000 prebivalcev	-0,451	0,000	0,637	-0,721	0,000	0,487	0,227	0,000	1,255	-0,644	0,000	0,525
	ruralno območje < 2000 prebivalcev	-0,002	0,949	0,998	-0,400	0,000	0,670	1,032	0,000	2,807	-0,622	0,000	0,537
	kraj z 2000– 10.000 prebivalcev	-0,612	0,000	0,542	-0,949	0,000	0,387	ref	ref	ref	0,157	0,000	1,170
	kraj > 10.000 prebivalcev	ref	ref	ref	-0,338	0,000	0,713	na	na	na	ref	ref	ref
	Maribor	na	na	na	ref	ref	ref	na	na	na	na	na	na
	Ljubljana	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
Zaposlen	da	-0,148	0,001	0,863	0,444	0,000	1,559	-0,922	0,000	0,398	-0,948	0,000	0,388
	ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vodenje drugih zaposlenih	da	0,657	0,000	1,929	0,256	0,000	1,292	0,196	0,000	1,216	0,276	0,000	1,318
	ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Število ljudi, ki delajo v tem podjetju	1–10 ljudi	-20,658	0,992	0,000	-0,417	0,000	0,659	-0,177	0,014	0,838	0,276	0,000	1,319
	11–50 ljudi	-20,613	0,992	0,000	-0,213	0,000	0,808	0,752	0,000	2,122	0,600	0,000	1,823
	51–250 ljudi	-20,673	0,992	0,000	0,093	0,000	1,098	0,515	0,000	1,674	1,028	0,000	2,796
	251–1000 ljudi	-20,256	0,992	0,000	0,630	0,000	1,878	-0,546	0,000	0,579	0,394	0,000	1,483
	več kot 1000 ljudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		ZASAVSKA REGIJA			POSAVSKA REGIJA			REGIJA JUGOVZHODNA SLOVENIJA			PRIMORSKO- NOTRANJSKA REGIJA		
		NAGELKERKE R ² 0,661			NAGELKERKE R ² 0,738			NAGELKERKE R ² 0,399			NAGELKERKE R ² 0,281		
		B	SIG.	EXP(B)	B	SIG.	EXP(B)	B	SIG.	EXP(B)	B	SIG.	EXP(B)
Konstanta		14,240	0,996	-	35,046	0,993	-	3,958	0,000	-	20,277	0,995	-
Starost	20–24 let	-16,269	0,992	0,000	-14,947	0,994	0,000	0,448	0,000	1,565	20,528	0,989	0,000
	25–39 let	0,424	0,000	1,527	3,981	0,000	53,585	1,038	0,000	2,823	0,034	0,540	1,034
	40–49 let	4,368	0,000	78,923	2,028	0,000	7,601	0,818	0,000	2,267	0,940	0,000	2,560
	50–66 let	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Izobrazba	manj kot srednja šola	-3,288	0,000	0,037	-1,564	0,000	0,209	-1,670	0,000	0,188	-1,888	0,000	0,151
	srednja šola	2,175	0,000	8,798	-2,786	0,000	0,062	-1,115	0,000	0,328	-1,374	0,000	0,253
	več kot srednje- šolska izobrazba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spol	moški	-0,209	0,015	0,811	-1,856	0,000	0,156	-0,763	0,000	0,466	0,131	0,002	1,139
	ženski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Rojen v državi	da	-18,708	0,989	0,000	3,082	0,000	21,796	-2,520	0,000	0,080	20,097	0,991	0,000
	ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Prvi jezik	italijanski jezik	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	madžarski jezik	na	na	na	na	na	na	-23,537	0,991	0,000	na	na	na
	romski jezik	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	bosanski, hrvaški in srbski jezik	-17,699	0,990	0,000	3,830	0,000	46,070	-2,207	0,000	0,110	20,627	0,991	0,000
	makedonski jezik	na	na	na	-17,567	0,995	0,000	-22,661	0,988	0,000	20,036	0,991	0,000
	albanski jezik	na	na	na	na	na	na	-3,989	0,000	0,019	na	na	na
	drugo	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	slovenski jezik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Udeležba v prosto-voljskih združenjih	nikoli	0,993	0,000	-27,595	0,992	0,000	-1,056	0,000	0,348	-20,101	0,993	0,000	0,993
	manj kot enkrat mesečno	0,994	0,000	-23,630	0,993	0,000	-0,105	0,198	0,901	-19,441	0,993	0,000	0,994
	manj kot enkrat tedensko, vendar vsaj enkrat na mesec	0,994	0,000	-2,947	0,999	0,053	0,387	0,000	1,473	-20,149	0,993	0,000	0,994
	vsaj enkrat tedensko, vendar ne vsak dan	1,000	5,556	-1,321	1,000	0,267	0,371	0,000	1,450	-0,409	1,000	0,664	1,000
	vsak dan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	neruralno območje < 2000 prebivalcev	0,000	0,409	0,053	0,577	1,055	0,060	0,187	1,062	-0,640	0,000	0,527	0,000
	ruralno območje < 2000 prebivalcev	0,000	3,416	-1,352	0,000	0,259	-0,378	0,000	0,685	-0,451	0,000	0,637	0,000
	kraj z 2000–10.000 prebivalcev	0,000	21,517	ref	ref	ref	0,979	0,000	2,662	ref	ref	ref	0,000
Tip naselja	kraj > 10.000 prebivalcev	ref	ref	na	na	na	ref	ref	ref	na	na	na	ref
	Maribor	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	Ljubljana	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	Zaposlen	da	0,000	0,056	4,354	0,000	77,777	1,358	0,000	3,889	-19,028	0,989	0,000
Vodenje drugih zaposlenih	da	0,000	0,562	0,269	0,001	1,309	0,677	0,000	1,968	0,498	0,000	1,645	0,000
	ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Število ljudi, ki delajo v tem podjetju	1–10 ljudi	0,979	0,000	-16,109	0,996	0,000	-1,656	0,000	0,191	-0,573	0,000	0,564	0,979
	11–50 ljudi	0,977	0,000	-16,367	0,995	0,000	-1,968	0,000	0,140	0,072	0,488	1,075	0,977
	51–250 ljudi	0,976	0,000	-15,285	0,996	0,000	-1,674	0,000	0,188	0,550	0,000	1,733	0,976
	251–1000 ljudi	0,978	0,000	-13,886	0,996	0,000	-2,424	0,000	0,089	-0,733	0,000	0,480	0,978
	več kot 1000 ljudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Legenda:

B – nestandardizirana beta (regresijska utež)

Exp(B) – obet (indikator spremembe obetov)

Sig. – signifikanca, ki pojasni statistično značilnost

ref. – označuje referenčno skupino, na podlagi katere so izračunani regresijski koeficienti B

na – ni relevantno za določeno skupino

Vir: PIAAC (2012–2016), OECD.

Pomurska regija: Kazalniki razvitosti in kakovosti življenja v pomurski regiji so večinoma pod slovenskim povprečjem (visoka brezposelnost, nizek bruto družbeni proizvod na prebivalca, visoka socialna izključenost in celo podpovprečno zdravstveno stanje prebivalstva). Pozitivna dejavnika sta občutek varnosti, ki naj bi bil med najvišjimi v državi, in funkcionalno nedegradirani prostor (Pečar, UMAR, 2020). V takem okolju potekajo izobraževalne in učne aktivnosti odraslega prebivalstva nekoliko okrnjeno. Verjetnost, da so se respondenti udeležili izobraževanja za odrasle, je večja, če so v starostnem razponu od 40 do 49 let, ravno tako se najvišja starostna kategorija v primerjavi z nižjimi pogosteje udeležuje organiziranih izobraževalnih aktivnosti. Večja verjetnost je, da se je udeležil izobraževanja posameznik, če je moški (Exp(B) 1.209), rojen v državi in je njegov prvi jezik madžarski (Exp(B) 2.902). Če prihaja respondent iz manjšega kraja, je manj verjetnosti, da se bo udeležil izobraževanja, kot če prihaja iz kraja z vsaj 10 000 prebivalci. Prav tako je večja verjetnost, da se je udeležil izobraževanja, če je na delovnem mestu nadrejeni (Exp(B) 1.929).

Podravska regija: Podravske regije zaznamujejo neugodni kazalniki na področju dela, socialne vključenosti, nizek bruto družbeni proizvod na prebivalca in nadpovprečna raven revščine. Izrazito majhen je tudi delež terciarno izobraženega prebivalstva. V zadnjem času pa kazalniki, ki merijo kakovost življenja, kažejo pozitivni premik. Prevladujoči dejavniki, ki najbolj napovedujejo izobraževalno udeležbo v podravske regije, so: starost, izobrazba, kraj (lokacija), kjer je posameznik rojen, tip naselja, v katerem posameznik živi, in velikost naselja, v katerem posameznik živi. Večja je verjetnost, da bi se posameznik izobraževal, če je star od 25 do 39 let, če ima vsaj univerzitetno izobrazbo, je ženskega spola in je rojen v državi ter živi v večjem kraju, na primer v Mariboru. Z vidika delovnega statusa je večja verjetnost, da bi se posameznik izobraževal, če je zaposlen, ima vodilni položaj in dela v srednje veliki organizaciji.

Koroška regija: Za koroško regijo je značilno, da je kakovost življenja nekoliko boljša od državnega povprečja, večina prebivalcev ima relativno dobro rešeno stanovanjsko problematiko, prebivalci pogosteje obiskujejo tudi splošne knjižnice in se udeležujejo političnih dogodkov. Zaradi možnosti zaposlitve prek meje je tudi registrirana stopnja brezposelnosti nižja od povprečja (Pečar, UMAR, 2020). Verjetnost, da se bodo prebivalci koroške regije udeležili organiziranih izobraževalnih dogodkov, je največja v starostni skupini od 20 do 24 let, nato linearno upada. Večja verjetnost je, da se izobraževanja udeležijo bolj izobraženi prebivalci – največ je tistih, ki imajo vsaj univerzitetno izobrazbo, in žensk (Exp(B) 0,422). Težko bi sklepali o povezanosti med izobraževalno udeležbo in tipom naselja, saj je bilo število udeležencev, ki so živeli v krajih z več kot 2000 prebivalcev, majhno. Za to regijo je statistično značilna korelacija med zaposlitvenim statusom in ravno izobraževalne udeležbe. Višje pričakovanje, da se bodo izobraževali, je pri posameznikih, ki so zaposleni in imajo vodilno vlogo.

Savinjska regija: Kakovost življenja je v savinjski regiji slabša od slovenskega povprečja. Negativno izstopa predvsem na področju izobraževanja. Le četrtna prebivalstva ima terciarno izobrazbo, to manj ugodno vpliva tudi na kakovost življenja in zaposlitvene možnosti (Pečar, UMAR, 2020). Dejavniki, ki statistično značilno pojasnjujejo udeležbo v izobraževanju in usposabljanju v savinjski regiji, so: izobrazba (Višje izobraženi so pričakovano bolj izobraževalno aktivni v odraslosti.), spol – veliko več se izobražujejo in usposabljajo ženske (Exp(B) 0,626), in tip naselja, kjer živijo posamezniki. Večja naselja in kraji ponujajo več in boljše priložnosti za udeležbo v organiziranih izobraževalnih dogodkih kot kraji z manj kot 2000 prebivalcev. Tudi zaposlitveni status v savinjski regiji pomembno napoveduje večjo ali manjšo izobraževalno udeležbo. Tako kot v večini drugih regij je verjetnost, da se izobražujejo zaposleni, višja in je bolj pričakovana pri vodilnih kot pri tistih, ki nimajo vodilne funkcije. Je pa

zanimivo, da se v tej regiji pričakuje, da se bodo pogostejše izobraževali zaposleni v manjših in srednje velikih podjetjih, manj pa zaposleni, ki delajo v podjetjih z več kot tisoč zaposlenimi. Veliki gospodarski sistemi navadno ponujajo največ priložnosti za izobraževanje.

Zasavska regija: Zasavska regija med slovenskimi regijami najbolj zaostaja za povprečjem Evropske unije po bruto družbenem proizvodu na prebivalca. Zanj sta značilni nizka delovna aktivnost prebivalstva in neurejenost na področju stanovanjske politike. Posledično je po kazalnikih kakovosti življenja pod slovenskim povprečjem (Pečar, UMAR, 2020). V modelu regresijske analize za zasavsko regijo smo prepoznali pri manjšem številu spremenljivk statistično značilni vpliv na raven udeležbe odraslih v izobraževanju/usposabljanju. Starost ni napovedovalec izobraževalne udeležbe. Posamezniki, ki imajo najnižjo formalno izobrazbo, kažejo najnižji obet, da bodo v odraslosti izobraževalno aktivni. Pri prebivalcih neruralnih območij (krajci imajo najmanj prebivalcev) je opaziti manjšo verjetnost, da se bodo izobraževali, kot pri tistih, ki živijo v krajih z več kot 2000 prebivalcev. Zaposleni ($\text{Exp(B)} 0,056$) in tisti na višjih položajih ($\text{Exp(B)} 0,562$) sta dejavnika, ki napovedujeta večjo izobraževalno aktivnost.

Posavska regija: Regionalne značilnosti posavske regije so: podpovprečna kakovost življenja, nižji bruto družbeni proizvod na prebivalca, nekoliko višja socialna vključenost in nadpovprečno zdravstveno stanje prebivalstva (Pečar, UMAR, 2020). Tudi udeležba v izobraževanju odraslih v regiji v programih formalnega in neformalnega izobraževanja je pod slovenskim povprečjem. Dejavniki, ki pojasnjujejo verjetnost, da bodo odrasli v tej regiji izobraževalno aktivni, so: raven izobrazbe, spol, država rojstva, zaposlitveni status, nekoliko manj pa položaj pri delu. Za posavsko regijo je statistično značilna visoka povezanost med dejavnikoma »država rojstva« in »udeležba v izobraževanju odraslih«. V tej regiji je namreč za prebivalce, rojene v Sloveniji, verjetnost, da bodo izobraževalno aktivni, mnogo večja kot za tiste, ki niso rojeni v državi ($\text{Exp(B)} 21,796$).

Regija jugovzhodna Slovenija: Za jugovzhodno Slovenijo sta po podatkih Pečar (2020) značilna dva nasprotujoča si trenda. Po eni strani so kazalniki, ki kažejo nadpovprečno socialno vključenost, visoka stopnja delovne aktivnosti, dokaj dobre zaposlitvene možnosti in celo nadpovprečen dohodek na prebivalca. Po drugi strani so očitni tudi negativni kazalniki, povezani z majhnim deležem terciarno izobraženih in (majhnim) obiskom knjižnic. Nizka formalna izobrazba ni popotnica za višjo udeležbo v organiziranih izobraževalnih aktivnostih. Dejavniki, ki so v tej regiji statistično pomembni pri pojasnjevanju deleža udeležbe v izobraževanju odraslih, sta najprej starost in izobrazba; pri prvi se kaže obratna korelacija, pri drugi pa pozitivna korelacija. Ženske v regiji kažejo višje izobraževalne preference kot moški ($\text{Exp(B)} 0,466$). Zanimivo je, da rojeni v Sloveniji v tej regiji kažejo nižji obet za izobraževanje kot tisti, ki niso bili rojeni v državi. V regiji je tudi izrazito pozitivna korelacija med prostovoljskim delom in udeležbo v izobraževanju. Posamezniki, ki so aktivni vsaj enkrat na mesec ali vsaj enkrat na teden, so tudi izobraževalno dejavnejši kot tisti, ki niso tako aktivni. Gre za participativni vedenjski vzorec nekaterih posameznikov, ki ni značilen le za izobraževanje, temveč se kaže tudi na drugih področjih družbenega delovanja.

Dejavniki v povezavi s trgom dela, ki napovedujejo višjo izobraževalno udeležbo v regiji, so: zaposlitev, delovni položaj in velikost organizacije, kjer posamezniki delajo. Pri vseh treh spremenljivkah je korelacija pričakovano pozitivna.

Primorsko-notranjska regija: Primorsko-notranjska regija spada med najmanj razvite evropske regije. Smernice, ki pripomorejo k boljši kakovosti življenja, so: nižja stopnja registrirane brezposelnosti, višji dohodek na prebivalca in višja socialna vključenost od

slovenskega povprečja. Manj ugodni dejavniki, ki pojasnjujejo manjšo razvitost regije v evropskem prostoru, so: podpovprečna stopnja delovne aktivnosti, skromen delež terciarno izobraženega prebivalstva, stanovanjska prikraščenost in pomanjkanje kulturnih ustanov (Pečar, UMAR, 2020).

Malo je dejavnikov, ki statistično značilno pojasnjujejo izobraževalno udeležbo odraslih v regiji. Tako kot v do sedaj proučevanih regijah ima temeljno vlogo pri pojasnjevanju udeležbe v vseživljenjskem učenju stopnja dosežene izobrazbe – pri bolj izobraženih posameznikih je višja stopnja delovne aktivnosti. Sledi tip naselja: manj se izobražujejo posamezniki, ki živijo v ruralnih območjih, kjer je izobraževalna ponudba najmanjša. Pri pojasnjevanju izobraževalne udeležbe se kot dejavnik pojavlja tudi delovni položaj – višji delovni položaj se povezuje z večjo udeležbo v izobraževanju.

V nadaljevanju so predstavljeni logistični modeli regij, ki so del zahodne kohezijske regije. Neodvisne spremenljivke logističnih modelov pojasnjujejo 27 % variabilnosti osrednjeslovenske in gorenjske regije, 41 % variabilnosti goriške in 45 % variabilnosti obalno-kraške regije.

Preglednica 72: Koeficienti regresijske analize (odvisna spremenljivka udeležba v vseživljenjskem učenju), zahodna kohezijska regija

		OSREDNJE-SLOVENSKA REGIJA			GORENJSKA REGIJA			GORIŠKA REGIJA			OBALNO-KRAŠKA REGIJA		
		NAGELKERKE R ² 0,266			NAGELKERKE R ² 0,269			NAGELKERKE R ² 0,410			NAGELKERKE R ² 0,448		
		B	SIG.	EXP (B)	B	SIG.	EXP (B)	B	SIG.	EXP (B)	B	SIG.	EXP (B)
Konstanta		2,975	0,000	–	0,816	0,000	–	2,013	1,000	–	20,901	0,991	–
Starost	20–24 let	0,788	0,000	2,199	20,705	0,988	0,000	1,523	0,000	4,585	26,393	0,987	0,000
	25–39 let	0,267	0,000	1,306	0,876	0,000	2,401	0,831	0,000	2,295	0,095	0,005	1,100
	40–49 let	0,419	0,000	1,520	-0,345	0,000	0,709	0,754	0,000	2,125	-0,418	0,000	0,658
	50–66 let	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Izobrazba	manj kot srednja šola	-2,101	0,000	0,122	-2,376	0,000	0,093	-2,600	0,000	0,074	-3,432	0,000	0,032
	srednja šola	-0,998	0,000	0,369	-1,336	0,000	0,263	-0,699	0,000	0,497	-0,610	0,000	0,543
	več kot srednješolska izobrazba	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Spol	moški	-0,086	0,000	0,918	0,566	0,000	1,761	-0,152	0,000	0,859	-0,686	0,000	0,503
	ženski	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Rojen v državi	da	0,849	0,000	2,337	–	0,000	0,307	21,061	0,995	0,000	1,314	0,000	3,721
	ne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Prvi jezik	italijanski jezik	20,637	0,991	0,000	na	na	na	na	na	na	1,787	0,000	5,969
	madžarski jezik	na	na	–	17,108	0,995	0,000	na	na	na	na	na	na
	romski jezik	na	na	–	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	bosanski, hrvaški in srbski jezik	0,571	0,000	1,770	-0,370	0,000	0,691	20,220	0,995	0,000	0,796	0,000	2,217
	makedonski jezik	-0,855	0,000	0,425	19,644	0,990	0,000	na	na	na	2,740	0,000	15,487
	albanski jezik	-0,416	0,000	0,659	na	na	na	1,513	1,000	4,540	-2,132	0,999	0,119
	drugo	-0,654	0,000	0,520	-2,668	0,992	0,000	44,610	0,991	0,000	19,100	0,994	0,000
	slovenski jezik	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Udeležba v prostovoljskih združenjih	nikoli	-2,421	0,000	0,089	0,980	0,000	2,664	20,764	0,991	0,000	23,783	0,990	0,000
	manj kot enkrat mesečno	-2,126	0,000	0,119	0,766	0,000	2,152	-0,021	0,991	0,000	23,187	0,990	0,000
	manj kot enkrat tedensko, vendar vsaj enkrat na mesec	-2,261	0,000	0,104	1,486	0,000	4,419	20,219	0,991	0,000	21,457	0,991	0,000
	vsaj enkrat tedensko, vendar ne vsak dan	-1,546	0,000	0,213	2,767	0,000	15,917	19,780	0,992	0,000	22,643	0,990	0,000
	vsak dan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tip naselja	neruralno območje, manj kot 2000 prebivalcev	-0,309	0,000	0,734	0,031	0,232	1,031	0,322	0,000	1,380	-1,515	0,000	0,220
	ruralno območje manj kot 2000 prebivalcev	0,538	0,000	1,712	-0,253	0,000	0,777	-0,660	0,000	0,517	-0,793	0,000	0,453
	kraj 2000–10.000 prebivalcev	-0,323	0,000	0,724	-0,615	0,000	0,541	0,353	0,000	1,423	0,003	0,941	1,003
	kraj z več kot 10.000 prebivalcev	0,080	0,006	1,083	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
	Maribor	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
	Ljubljana	ref	ref	ref	na	na	na	na	na	na	na	na	na
Zaposlen	da	-0,148	0,000	0,862	0,238	0,000	1,268	-0,152	0,011	0,859	1,813	0,000	6,127
	ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vodenje drugih zaposlenih	da	0,745	0,000	2,107	0,334	0,000	1,397	0,169	0,000	1,184	1,168	0,000	3,217
	ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Število ljudi, ki delajo v tem podjetju	1–10 ljudi	-0,811	0,000	0,445	0,394	0,000	1,483	-2,980	0,000	0,051	0,274	0,000	1,315
	11–50 ljudi	-0,095	0,000	0,910	0,816	0,000	2,262	-1,900	0,000	0,150	0,746	0,000	2,108
	51–250 ljudi	0,187	0,000	1,206	1,030	0,000	2,800	-1,528	0,000	0,217	1,347	0,000	3,846
	251–1000 ljudi	-0,159	0,000	0,853	1,035	0,000	2,816	-2,293	0,000	0,101	1,796	0,000	6,024
	več kot 1000 ljudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Legenda:

B – nestandardizirana beta (regresijska utež)

Exp(B) – obet (indikator spremembe obetov)

Sig. – signifikanca, ki pojasni statistično značilnost

ref. – označuje referenčno skupino, na podlagi katere so izračunani regresijski koeficienti B

na – ni relevantno za določeno skupino

Vir: PIAAC (2012–2016), OECD.

Osrednjeslovenska regija: Osrednjeslovensko regijo zaznamujejo skoraj na vseh področjih nadpovprečne vrednosti kazalnikov. Regija najbolj pozitivno izstopa na področju kulture in izobrazbe, najvišji je njen bruto družbeni proizvod na prebivalca, nižje je tveganje za socialno izključenost, glede izobraževalne udeležbe je najpomembnejši podatek, da prebiva tam največji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. Najvišja je tudi koncentracija kulturnih in izobražbenih ustanov (Pečar, UMAR, 2020). Delež odraslega prebivalstva, ki sodeluje v organiziranih izobraževalnih dogodkih, je posledično večji od državnega povprečja. Skoraj vsi proučevani parametri, uvrščeni v modele, statistično značilno pojasnjujejo izobraževalno udeležbo v regiji. Kategorije oseb, ki v obstoječem modelu kažejo največje tveganje, da bodo izobraževalno ter posledično tudi socialno in delovno izključene, so: starejši odrasli (od 50 do 66 let), odrasli z nižjo izobrazbo (Exp(B) 0.122), moški (Exp(B) 0.918) in odrasli, ki niso rojeni v državi (Exp(B) 2.337). Prebivalci, katerih prvi jezik ni slovenščina (neodvisno od tega, ali je to srbsčina, bosanščina, hrvaščina ali makedonščina) predstavljajo večje tveganje, da bodo pasivni. Ravno tako bodo odrasli, ki se ne udeležujejo prostovoljskih aktivnosti (Exp(B) 0.089), najverjetneje izobraževalno neaktivni v prihodnje. Značilnost osrednjeslovenske regije je, da zajema različne občine, tudi podeželske, v katerih je tudi najmanjša verjetnost, da se

bodo posamezniki izobraževali – v krajih z manj kot 2000 prebivalcev je tendenca, da so izobraževalno aktivni, značilno nizka (Exp(B) 0,734).

Večje tveganje, da bodo izobraževalno neaktivni, kažejo brezposelni, posamezniki, ki imajo nižji delovni status, in tisti, ki delajo v mikropodjetjih (od 1 do 10), (Exp(B) 0,445).

Gorenjska regija: Gorenjska regija je del zahodne slovenske regije, ki ima svoje posebnosti. Gorenjska regija po vseh kazalnikih presega slovensko povprečje, najbolj izstopata visoka socialna vključenost in najnižja stopnja brezposelnosti v državi, več kot tretjina prebivalstva pa ima terciarno izobrazbo (Pečar, UMAR, 2020). Prebivalci različnih sociodemografskih skupin gorenjske regije imajo glede participativnih preferenc nekatere podobnosti z osrednjeslovensko regijo, obstajajo pa tudi razlike. Razlikujejo se predvsem v tem, da se skupina od 40 do 49 let starosti izobražuje manj kot starostna skupina od 50 do 66 let, moški se bolj izobražujejo kot ženske (Exp(B) 1.761) ter rojeni v državi se manj izobražujejo kot tisti, ki niso bili rojeni v Sloveniji (Exp(B) 0.307). Vpliv dela in značilnosti zaposlitve je podoben kot v osrednjeslovenski regiji. Zanimivost v gorenjski regiji je tudi ta, da zaposleni v malih in srednje velikih podjetjih kažejo večjo verjetnost, da bodo izobraževalno aktivni kot zaposleni v podjetjih, ki štejejo več kot 1000 zaposlenih.

Goriška regija: Goriška regija predvsem pozitivno izstopa po nadpovprečni stopnji delovne aktivnosti in višjem dohodku na prebivalca. Podpovprečni kazalnik v primerjavi z drugimi slovenskimi regijami je delež prebivalstva z dokončano terciarno izobrazbo. Po socialni vključenosti in pričakovanem trajanju življenja je regija blizu slovenskega povprečja (Pečar, UMAR, 2020). Analiza kaže nekatere podobnosti goriške regije z osrednjeslovensko regijo. V goriški regiji največjo verjetnost, da bi se izobraževali, kažejo mlajši, in sicer od 20 do 24 let (Exp(B) 4.585), bolj izobraženi in ženske. Glede tipa naselja se najbolj izobražujejo posamezniki, ki živijo v krajih z 2000 do 10 000 prebivalcev (Exp(B) 1.423). Glede povezanosti med delom in udeležbo v izobraževanju odraslih je večja verjetnost, da bi se izobraževali zaposleni na vodilnih položajih in v večjih gospodarskih sistemih.

Obalno-kraška regija: Po kazalnikih razvitosti se obalno-kraška regija uvršča med najboljše v Sloveniji. Zanja so značilni visoka socialna vključenost prebivalstva, delež terciarno izobraženega prebivalstva pa presega slovensko povprečje. Nekoliko slabši kazalniki so: razpoložljivi dohodek na prebivalca, za slovenskim povprečjem regija zaostaja tudi po obisku splošnih knjižnic in kakovosti stanovanj (Pečar, UMAR, 2020).

Značilnost te regije je, da prebivalci, katerih je prvi jezik italijanski (Exp(B) 5.969), makedonski (Exp(B) 15.487) ali bosanski, hrvaški in srbski (Exp(B) 2.217), kažejo višje izobraževalne preference kot prebivalci, katerih je prvi jezik slovenščina. Naslednja posebnost te regije je, da se zaposleni v največjih gospodarskih sistemih (več kot tisoč zaposlenih) izobražujejo manj kot v vseh drugih manjših podjetjih in tudi v primerjavi z mikropodjetji. Ta ugotovitev kaže, da so v tej regiji manjša podjetja precej prožna in da se hitreje prilagajajo potrebam na trgu dela ter v skladu s tem uresničujejo izobraževalne potrebe zaposlenih.

Priporočila in predlogi

Vizija regionalnega razvoja, zapisana v Strategiji razvoja Slovenije 2030 (Šooš idr., 2017), postavlja v ospredje: zagotavljanje kakovostnega življenja za vse, to med drugim pomeni oblikovanje dinamičnih in ustvarjalnih regij z lastno identiteto. Regionalni razvoj naj bi temeljil na ekonomski učinkovitosti, socialni pravičnosti ter družbeni odgovornosti ob ohranjanju zdravega naravnega okolja. Slovenske regije se pospešeno razvijajo, znanje in spretnosti odraslih pa so priznan, resničen in pomemben dejavnik razvoja. Izhajajoč iz tega okvira je bil cilj te študije proučiti, kakšna je udeležba odraslih v izobraževanju oziroma v vseživljenjskem učenju v posameznih regijah, ugotoviti, katere značilnosti pogojujejo večjo ali manjšo izobraževalno udeležbo, katere družbene skupine največ ali najmanj sodelujejo v izobraževanju odraslih.

Za vsako regijo je bil pripravljen model logistične regresije, pri prikazovanju ugotovitev vplivov posameznih parametrov pa so bile regije klasificirane v dve večji skupini: vzhodna in zahodna kohezijska regija. Predvsem nas je zanimalo, kakšne so podobnosti in kakšne so razlike med slovenskimi regijami glede stopnje udeležbe odraslih v izobraževanju, katere skupine se izobražujejo največ in katere najmanj. K temu so bili dodani tudi nekateri zgodovinski vidiki, ki so obstoječo bazo PIAAC dopolnili s podatki Ankete o delovni sili oziroma Aktivnem in neaktivnem prebivalstvu.

Na splošni ravni je analiza pokazala, da dosegata največji delež izobraževanja odraslih osrednjeslovenska regija in primorsko-notranjska. Najmanjša izobraževalna udeležba pa je v pomurski, posavski in zasavski regiji. Ta izid nas ni presenetil, saj je za osrednjeslovensko regijo značilno, da je kljub nekaterim šibkim območjem z razvojnimi problemi najbolj razvita regija. Regija ima ugodno središčno lego in je dobro povezana z drugimi regionalnimi enotami. Zgoščenost izobraževalnih in kulturnih ustanov je v osrednjeslovenski regiji najvišja.

Za razliko od osrednjeslovenske regije je primorsko-notranjska regija z najmanjšim številom prebivalcev, a hkrati z dobrimi povezavami in učnimi priložnostmi. V obeh regijah je višja tudi koncentracija izobraževalnih in kulturnih ustanov. Za regije z najmanjšo izobraževalno udeležbo je značilna tudi povprečno nižja delovna aktivnost prebivalstva, visoka socialna izključenost, nižji bruto družbeni proizvod in celo slabše zdravstveno počutje prebivalstva. Druge regije, ki so sestavni del vzhodne pa tudi zahodne kohezijske regije, se približujejo državnemu povprečju.

Analiza je pokazala, da ni enotnega izobraževalnega pristopa v proučevanih slovenskih regijah in da se glede udeležbe v izobraževanju odraslih kažejo pomembne razlike tako glede dejavnikov, ki vplivajo na to stanje in trende, kot glede udeležbe posameznih skupin. Regije na tem področju imajo svoje lastnosti, tradicije in izkušnje in morda sta raznolikost in bogastvo pozitivna, saj upoštevata posebnosti ter potrebe posameznih območij.

Pri tem ne smemo spregledati negativnega trenda izobraževalne udeležbe, ki je značilen za vse regije v zadnjih desetih letih in opozarja, da večji del prebivalstva ne sledi zasnovi vseživljenjskega učenja, ki naj bi že postala realnost v Sloveniji pa tudi v vseh drugih državah Evropske unije. Udeležba v organiziranih izobraževalnih dejavnostih se je zadnjih deset let zmanjšala za polovico. V skoraj vseh regijah so izobraževalno zelo nizko aktivne manj izobražene skupine prebivalstva, starejši, ponekod odrasli, ki niso rojeni v državi, a imajo visoke potrebe po pridobivanju znanja in spretnosti.

Reprezentativnost podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC na regionalnem nivoju

Nejc Berzelak

Cilj večine anketnih raziskav, kakršna je tudi Spretnosti odraslih – PIAAC, je posplošiti opazovane lastnosti z vzorca sodelujočih v raziskavi na celotno ciljno populacijo. Predpogoj za ustrezno statistično posploševanje je dobra reprezentativnost vzorca, ki je pomembno odvisna od načina izbire vzorca in uspešnosti dosega izbranih oseb. V raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC je bila reprezentativnosti zato namenjena posebna pozornost v vseh fazah načrtovanja in izvedbe projekta.

Mednarodne metodološke smernice so opredelile podrobne kriterije za izbor vzorca sodelujočih v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC, protokole spremljanja dosega ciljne populacije in načrtovanja ukrepov za njeno izboljšanje. Določena je bila tudi metodologija ocenjevanja morebitne pristranskosti v zbranih podatkih in statističnih postopkov za njeno zmanjšanje. Vse to je bilo v pomoč pri zagotavljanju visoke stopnje reprezentativnosti podatkov na nacionalni ravni.

Podatki raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC pa imajo velik potencial tudi za proučevanje spretnosti odraslih na regionalni ravni. Za takšno rabo je pomembno razumeti reprezentativnost podatkov nacionalne raziskave za posamezne regije. Namen tega prispevka je predstaviti nekatere ključne kazalnike reprezentativnosti vzorca, ki so bili med izvedbo raziskave opazovani na nacionalni ravni.

Prvi del prispevka predstavlja metodologijo izbora vzorca za raziskavo ter način, kako je zagotovljena sorazmerna zastopanost posameznih regij v začetnem vzorcu. Sledi pregled sodelovanja ciljnih oseb v raziskavi po posameznih regijah – pri tem so poudarjene razlike v sodelovanju (stopnji odgovora) med regijami, vloga regije kot dejavnika sodelovanja ter opazovanje razlik v sodelovanju glede na osnovne sociodemografske lastnosti izbranih oseb. V zadnjem delu je predstavljena dosežena vzorčna sociodemografska struktura anketirancev po regijah in njena primerjava s populacijsko strukturo.

Vzorec v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC

Ciljna populacija raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so bili odrasli prebivalci Slovenije, stari od 16 do 65 let, ki so v obdobju zbiranja podatkov prebivali v Sloveniji. Izključene so bile osebe, ki so prebivale v institucionalnih skupinskih gospodinjstvih, na primer v zaporih, bolnišnicah in domovih starejših občanov.

Raziskava je temeljila na verjetnostnem vzorčenju, to pomeni, da mora imeti vsak posameznik iz ciljne populacije možnost biti naključno izbran v vzorec z znano verjetnostjo. Statistični urad Republike Slovenije je kot vir podatkov (vzorčni okvir) za izbor vzorca uporabil Centralni register prebivalstva, ki zagotavlja zelo natančen in ažuren seznam prebivalcev Slovenije. Po ocenah vsebuje register podatke za več kot 98 % ciljne populacije, to presega 95 % pokritost, ki so jo zahtevali mednarodni standardi raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC.

Za izbor vzorca je bilo uporabljeno dvostopenjsko sistematično vzorčenje. Na prvi stopnji je bilo izbranih 600 popisnih okolišev. Verjetnost izbora posameznega okoliša je bila sorazmerna številu prebivalcev, ki so ustrezali pogojem raziskave, v njem. Na drugi stopnji je bilo v vsakem okolišu izbranih 15 oseb. Skupna velikost izbranega vzorca je bila 9000 posameznikov. Popisni okoliši so bili stratificirani glede na statistično regijo in tip naselja. Zaradi velikih razlik v številu prebivalcev med posameznimi regijami je to pomembno za čim natančnejšo regionalno zastopanost posameznikov.

Preverjanje izbranega vzorca je pokazalo dobro ujemanje s populacijsko strukturo, to je ob uporabljenem načinu vzorčenja s stratifikacijo pričakovano. Primerjava v preglednici 73 kaže, da je tudi regionalna struktura izbranega vzorca v celoti primerljiva s populacijo. Odstopanja vzorčne strukture glede na populacijsko segajo do največ 0,7 odstotne točke (nižja zastopanost osrednjeslovenske regije), večinoma pa so manjša od 0,2 odstotne točke. Takšna majhna odstopanja so posledica naključnih vzorčnih napak, te se pri izvajanju analiz za posploševanje z vzorca na populacijo upoštevajo z izračuni intervalov zaupanja in statističnih preskusov.

Preglednica 73: Primerjava regijske strukture izbranega vzorca glede na populacijske podatke

Podatki o izbranem vzorcu se nanašajo na začetni vzorec oseb, izbranih za anketiranje. Populacijski podatki izražajo stanje na dan 1. 1. 2014 in so pridobljeni od Statističnega urada Republike Slovenije (ID preglednice na portalu SISTAT: 05C2001S).

n = 9.000 (vzorec), N = 1.404.962 (populacija)

REGIJA	ZAČETNI VZOREC	POPULACIJSKI PODATKI	RAZLIKA (ODST. TOČK)
Pomurska	6,0 %	5,7 %	+0,3
Podravska	15,5 %	15,9 %	-0,4
Koroška	3,7 %	3,5 %	+0,2
Savinjska	13,0 %	12,6 %	+0,4
Zasavska	2,0 %	2,1 %	-0,1
Posavska	3,5 %	3,4 %	+0,1
JV Slovenija	7,0 %	6,9 %	+0,1
Osrednjeslovenska	25,8 %	26,5 %	-0,7
Gorenjska	9,7 %	9,7 %	-0,0
Primorsko-notranjska	2,7 %	2,5 %	+0,2
Goriška	5,7 %	5,6 %	+0,0
Obalno-kraška	5,5 %	5,6 %	-0,1

Vir: baza PIAAC 2016, SURS 2014, lastni izračuni, 2021.

Sodelovanje v raziskavi Spretnosti odraslih - PIAAC po regijah

Pomemben dejavnik reprezentativnosti anketnih raziskav je, kako uspešno so bili pridobljeni podatki od posameznikov, ki so bili izbrani v vzorec. Skoraj vse tovrstne raziskave vsebujejo določeno stopnjo neodgovora, ki nastane, ker nekatere izbrane osebe v raziskavi ne morejo ali ne želijo sodelovati oziroma z njimi ni mogoče navezati stika. Če se sodelujoči posamezniki (respondenti) v opazovanih lastnostih sistematično razlikujejo od nesodelujočih (nerespondentov), lahko problem neodgovora vodi do pristranskih rezultatov.

Metodologija raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC je zato posebno pozornost namenila temu, da se zagotovi čim večji doseg ciljnih oseb ter spremlja uresničevanje tega cilja skozi celotno obdobje, ko se zbirajo podatki. Protokol zbiranja podatkov je zahteval več poskusov

navezave stika s posamezno osebo; to izboljša anketiranje težje dosegljivih posameznikov in lahko zmanjša pristranskost zaradi neodgovora. Spremljanje sociodemografskih lastnosti sodelujočih in nesodelujočih v raziskavi, skupaj z realizacijo ciljnega vzorca po posameznih regijah, je nadalje pripomoglo k temu, da se zagotavlja ustrezna zastopanost različnih skupin posameznikov in omogoča uvajanje ustreznih ukrepov za izboljšanje reprezentativnosti podatkov.

Stopnje odgovora po regijah

Stopnja odgovora je eden najpogostejše uporabljenih kazalnikov uspešnosti realizacije vzorca, t. j. dosega ciljnih oseb. Izračunana je kot delež sodelujočih posameznikov glede na vse posameznike, ki so bili povabljeni in ustrezajo pogojem za sodelovanje pri raziskavi.

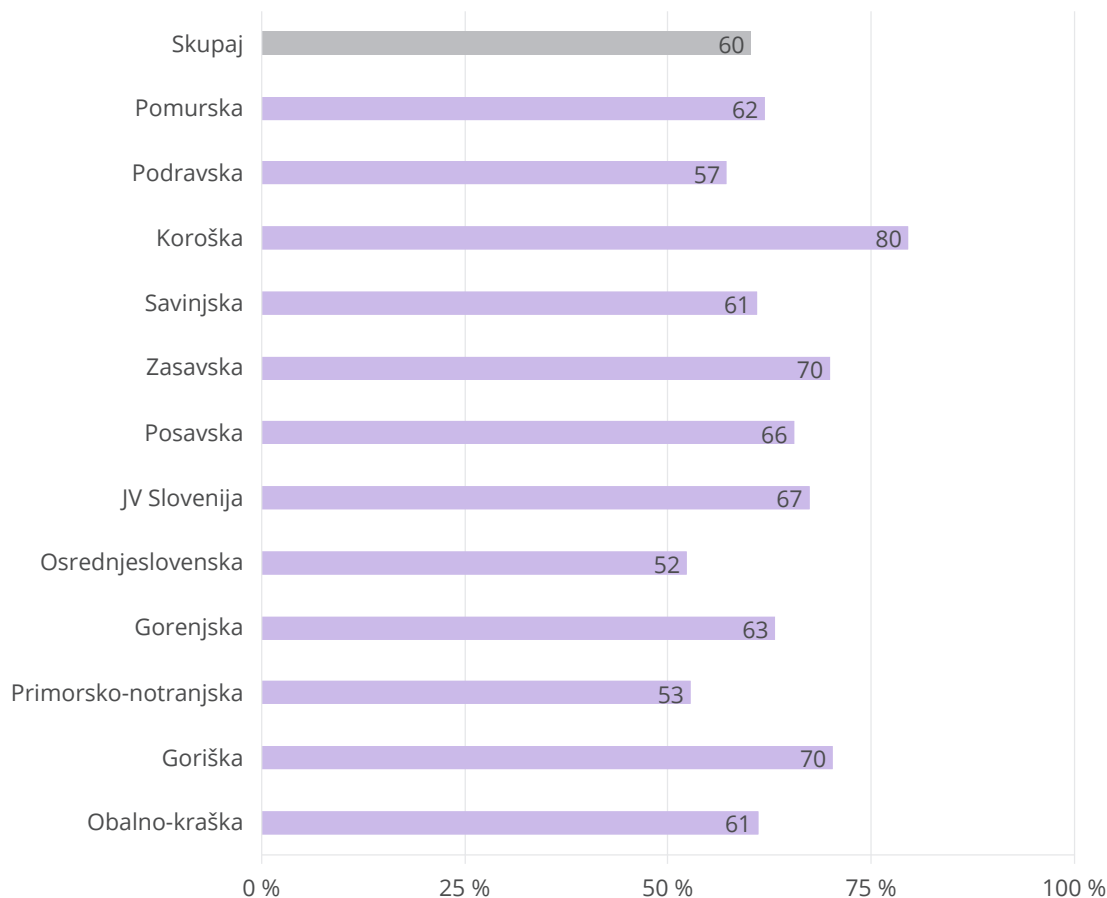
Metodologija raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC je predvidevala različne načine izračunavanja stopenj odgovora, ki dajejo primerljive rezultate. Po enostavnem načinu izračuna je bila stopnja odgovora na osnovni vprašalnik raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC 60-odstotna. Več kot 98 % anketirancev, ki so izpolnili osnovni vprašalnik, je končalo ocenjevanje z reševanjem nalog. Dosežena stopnja odgovora tako presega mejo 50 %, ki so jo mednarodno določene smernice raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC postavile kot najnižjo sprejemljivo mejo in je primerljiva z izkušnjami iz podobnih anket pri nas.

Kot je razvidno s slike 110, se stopnja odgovora razlikuje med posameznimi regijami: sega od 52 % v osrednjeslovenski regiji do 80 % v koroški. Poleg osrednjeslovenske regije so bile izraziteje nižje stopnje odgovora v primerjavi s celotno državo dosežene v primorsko-notranjski regiji (53 %) in podravski regiji (57 %). Najvišje stopnje odgovora pa so bile ob koroški dosežene v goriški in zasavski regiji (70 %), regiji jugovzhodna Slovenija (67 %) in posavski regiji (66 %).

Ob tem je pomembno opozoriti, da je stopnja odgovora le eden izmed kazalnikov kakovosti podatkov, in ni nujno povezana z reprezentativnostjo podatkov za ciljno populacijo. Delež sodelujočih v raziskavi sam po sebi namreč ne vpliva na nastanek pristranskosti zaradi neodgovora. Ta je odvisna predvsem od tega, koliko se sodelujoči in nesodelujoči v raziskavi razlikujejo glede na opazovane lastnosti.

Slika 110: Stopnja odgovora skupno in po posameznih regijah

Stopnja odgovora je izračunana kot razmerje med številom sodelujočih oseb in številom vseh oseb v vzorcu, ki ustrezajo opredelitvi ciljne populacije raziskave.
n = 8.752

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Dejavniki sodelovanja v raziskavi na nivoju Slovenije in posameznih regij

Na pripravljenost za sodelovanje pri raziskavi lahko vplivajo različni dejavniki. Opazovanje teh omogoča podrobnejši vpogled v razlike med sodelujočimi in nesodelujočimi, ki bi lahko potencialno vplivale na nastanek pristranskosti zaradi neodgovora. V prvem delu tega poglavja je predstavljena analiza dejavnikov sodelovanja na ravni celotne Slovenije, v drugem delu pa so poudarjene ključne razlike v teh dejavnikih med posameznimi regijami.

V analizo dejavnikov sodelovanja je mogoče zajeti lastnosti posameznikov, ki so znane za sodelujoče in nesodelujoče v raziskavi. Kar zadeva raziskavo Spretnosti odraslih – PIAAC, so bili za vse posameznike na voljo osnovni sociodemografski podatki iz Centralnega registra prebivalstva o njihovem spolu, starosti, regiji prebivališča in tipu naselja. Dejavniki so lahko med seboj povezani, zato je za njihovo jasnejše razumevanje smiselno uporabiti regresijsko metodo analize, ki omogoča analizo povezanosti s kontrolo po drugih spremenljivkah. Uporabljena je bila logistična regresija z (ne)sodelovanjem kot odvisno spremenljivko in omenjenimi sociodemografskimi lastnostmi kot neodvisnimi.

Rezultati na ravni celotne države (preglednica 74) kažejo, da je stopnja sodelovanja statistično značilno večja med ženskami in upada s starostjo, pri tem je čisti vpliv zadnje razmeroma

šibek. Podrobnejša analiza v fazi preverjanja podatkov je pokazala, da so težje dosegljive predvsem starostne skupine od 26. do 45. leta starosti, torej mlajša delovno aktivna populacija. Na sodelovanje izrazito vpliva tudi tip naselja, obeti sodelovanja pa se manjšajo z velikostjo naselja. Tako so večji v kmečkih naseljih v primerjavi z manjšimi nekmečkimi, manjši pa v večjih urbanih naseljih, še posebno v Ljubljani in Mariboru.

Preglednica 74: Logistična regresijska analiza vpliva sociodemografskih dejavnikov na sodelovanje v raziskavi

Odvisna spremenljivka je binarni kazalnik sodelovanja z vrednostma 0 (nerespondent) ali 1 (respondent). Iz analize so izločeni nesodelujoči, ki po metodologiji niso ustrezali kriterijem za sodelovanje v raziskavi.

n = 8.752; * p < 0,05

	RAZMERJE OBETOV (STD. NAPAKA)
SPOL (REF. ŽENSKI)	
moški	0,79 (0,04*)
starost	0,996 (0,00*)
REGIJA (REF. POMURSKA)	
podravska	1,04 (0,12)
koroška	2,63 (0,44*)
savinjska	1,10 (0,12)
zasavska	1,79 (0,34*)
posavska	1,16 (0,18)
JV Slovenija	1,38 (0,17*)
osrednjeslovenska	0,96 (0,11)
gorenjska	1,29 (0,15*)
primorsko-notranjska	0,72 (0,12*)
goriška	1,59 (0,22*)
obalno-kraška	1,17 (0,16)
TIP NASELJA (REF. NEKMEČKA POD 2000 PREB.)	
kmečka pod 2000 preb.	1,26 (0,08*)
2000 do 10.000 preb.	0,84 (0,06*)
nad 10.000 preb.	0,64 (0,05*)
Maribor	0,48 (0,06*)
Ljubljana	0,57 (0,05*)

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Vpliv regije na sodelovanje je statistično značilen pri šestih regijah. Obeti sodelovanja so v primerjavi z referenčno pomursko regijo značilno višji v koroški, zasavski, gorenjski, goriški regiji in v regiji jugovzhodna Slovenija. Pričakovana stopnja sodelovanja je ob kontroli v drugih sociodemografskih spremenljivkah statistično značilno nižja le za primorsko-notranjsko regijo. Pomembno opažanje je, da kljub značilno nižjemu sodelovanju v Ljubljani in Mariboru analiza ni zaznala značilnega vpliva osrednjeslovenske in podravske regije, v kateri sodita ti mesti, na stopnjo sodelovanja. Pri prvi so opazni rahlo nižji, pri drugi pa celo nekoliko višji obeti sodelovanja v primerjavi z referenčno regijo. To na splošno nakazuje, da ima tip naselja višji in bolj konsistenten učinek na stopnjo sodelovanja kot sama regija prebivališča.

Da bi razumeli razlike med regijami, je smiselno na podoben način opazovati, kakšni so dejavniki vpliva na stopnjo sodelovanja na ravni posameznih regij (preglednica 75). Podobno kot prej so tudi v tem primeru uporabljene logistične regresije, vendar brez regije kot spremenljivke, saj je izračun narejen za vsako od njih posebej.

Smer vpliva posameznih sociodemografskih dejavnikov na stopnjo sodelovanja je med regijami razmeroma konsistentna. Manj velja to za samo statistično značilnost vplivov, kar je vsaj deloma posledica razlik v velikosti vzorcev med regijami.

V vseh regijah je opazna nižja stopnja sodelovanja med moškimi. Spol se kaže kot zlasti močan dejavnik v posavski, primorsko-notranjski in osrednjeslovenski regiji, v regiji jugovzhodna Slovenija in v zasavski regiji, kjer sicer ni statistično značilen. Podobno kot na nacionalni ravni je tudi na regijski vpliv starosti razmeroma šibek, v nekaterih regijah je rahlo pozitiven in v drugih negativen.

Preglednica 75: Logistična regresijska analiza vpliva sociodemografskih dejavnikov na sodelovanje v raziskavi na ravni regij

Odvisna spremenljivka je binarni kazalnik sodelovanja z vrednostma 0 (nerespondent) ali 1 (respondent). Iz analize so izločeni nesodelujoči, ki po metodologiji niso ustrezali kriterijem za sodelovanje v raziskavi. Zaradi razlik v velikosti vzorcev statistična značilnost učinkov med regijami ni nujno primerljiva.

REGIJA	RAZMERJE OBETOV (STD. NAPAKA)						
	SPOL (REF. ŽENSKI) MOŠKI	STAROST	TIP NASELJA (REF. NEKMEČKA POD 2000 PREB.)				N
			KMEČKA POD 2000 PREB.	2.000 DO 10.000 PREB.	NAD 10.000 PREB.	MARIBOR / LJUBLJANA	
Pomurska	0,73 (0,13)	0,99 (0,01)	1,04 (0,26)	0,54 (0,19)	0,99 (0,35)	/	520
Podravska	0,83 (0,09)	1,00 (0,00)	1,11 (0,16)	1,15 (0,26)	0,64 (0,17)	0,47 (0,07)	1.337
Koroška	0,90 (0,25)	1,00 (0,01)	3,56 (1,62)	1,33 (0,40)	/	/	328
Savinjska	0,92 (0,12)	1,00 (0,00)	1,49 (0,25)	0,98 (0,19)	0,43 (0,07)	/	1.134
Zasavska	0,59 (0,21)	1,00 (0,01)	1,74 (1,08)	0,43 (0,20)	0,55 (0,25)	/	176
Posavska	0,47 (0,12)	0,98 (0,01)	1,8 (0,58)	0,82 (0,28)	/	/	313
JV Slovenija	0,63 (0,11)	1,01 (0,01)	1,16 (0,26)	1,21 (0,31)	0,33 (0,09)	/	619
Osrednjeslovenska	0,79 (0,07)	1,00 (0,00)	1,58 (0,27)	0,68 (0,10)	1,01 (0,23)	0,58 (0,06)	2.269
Gorenjska	0,94 (0,13)	0,99 (0,01)	1,04 (0,26)	0,97 (0,20)	1,01 (0,17)	/	853
Primorsko-notr.	0,53 (0,53)	0,99 (0,99)	0,60 (0,60)	0,94 (0,94)	/	/	235
Goriška	0,74 (0,74)	0,99 (0,99)	0,93 (0,93)	0,64 (0,64)	0,85 (0,85)	/	498
Obalno-kraška	0,78 (0,15)	1,00 (0,01)	1,43 (0,46)	0,64 (0,17)	0,46 (0,11)	/	470

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Tudi na ravni posameznih regij razlike v stopnji sodelovanja večinoma sledijo ugotovitvam na nacionalni ravni, obeti sodelovanja pa upadajo z večjimi naselji. V nekaterih regijah je sicer opaziti neznačilna odstopanja od tega vzorca. V podravski in koroški regiji ter v regiji jugovzhodna Slovenija se tako nakazujejo višji obeti sodelovanja v večjih kot manjših nekmečkih naseljih, v gorenjski in v osrednjeslovenski regiji pa v mestih z več kot 10.000 prebivalci (z izjemo Ljubljane). Le v primorsko-notranjski in goriški regiji se nakazuje manjši doseg ciljne populacije v kmečkih naseljih. Podravska in osrednjeslovenska regija imata izrazito nižji doseg ciljne populacije predvsem v največjih mestih, to zelo vpliva tudi na nižjo doseženo skupno stopnjo odgovora v teh regijah.

Čeprav se torej dejavniki vpliva na stopnjo sodelovanja med regijami deloma razlikujejo, pri tem ne gre za izrazitejša odstopanja. Na podlagi teh ugotovitev tako ni pričakovati večjih razlik v pristranskosti zaradi neodgovora znotraj regij in posledičnih bistvenih omejitev primerljivosti podatkov med regijami.

Vzorčna in populacijska sociodemografska struktura anketirancev po regijah

Razlike v stopnji sodelovanja glede na lastnosti anketirancev lahko povzročijo nesorazmerno zastopanost nekaterih skupin ciljne populacije v vzorcu, pri čemer so nekatere skupine nadreprezentirane in druge podreprezentirane glede na njihov delež v populaciji. V tem delu sta predstavljeni točnost zastopanosti prebivalcev Slovenije glede na regijo prebivališča v vzorcu raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC ter točnost strukture anketirancev v posameznih regijah glede na štiri sociodemografske spremenljivke: spol, starost, stopnjo izobrazbe in zaposlenost.

Zastopanost posameznih regij v vzorcu

Preglednica 76 prikazuje delež oseb po regiji prebivališča v podatkih PIAAC in populaciji. V večini regij so absolutna odstopanja razmeroma majhna (pod eno odstotno točko), le v osrednjeslovenski regiji doseže delež štiri odstotne točke. Relativne razlike, ki izražajo odstopanje ob upoštevanju dejanske velikosti regije, kažejo relativno nadreprezentiranost zlasti prebivalcev koroške, goriške in posavske regije ter jugovzhodne Slovenije. Relativno bolj podreprezentirani pa so predvsem prebivalci osrednjeslovenske regije.

Preglednica 76: Primerjava deleža oseb glede na regijo prebivališča v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji

Stolpec Podatki PIAAC predstavlja neutžene podatke oseb, ki so sodelovale pri raziskavi (respondentov). Populacijski podatki izražajo stanje na dan 1. 1. 2014 in so pridobljeni od Statističnega urada Republike Slovenije (ID tabele na portalu SISTAT: 05C2001S). Relativna razlika je izračunana kot kvocient absolutne razlike deležev in populacijske vrednosti.

n = 9.000 (vzorec), N = 1.404.962 (populacija)

REGIJA	PODATKI PIAAC	POPULACIJSKI PODATKI	RAZLIKA (ODST. TOČK)	RELATIVNA RAZLIKA
Pomurska	6,1 %	5,7 %	+0,4	+6,9 %
Podravska	14,5 %	15,9 %	-1,3	-8,5 %
Koroška	5,0 %	3,5 %	+1,5	+42,0 %
Savinjska	13,1 %	12,6 %	+0,5	+3,7 %
Zasavska	2,3 %	2,1 %	+0,2	+11,7 %
Posavska	3,9 %	3,4 %	+0,5	+14,9 %
JV Slovenija	7,9 %	6,9 %	+1,0	+14,6 %
Osrednjeslovenska	22,5 %	26,5 %	-4,0	-15,1 %
Gorenjska	10,2 %	9,7 %	+0,5	+5,5 %
Primorsko-notranjska	2,4 %	2,5 %	-0,2	-6,6 %
Goriška	6,6 %	5,6 %	+1,0	+18,0 %
Obalno-kraška	5,4 %	5,6 %	-0,1	-2,2 %

Vir: baza PIAAC 2016, SURS 2014, lastni izračuni, 2021.

Kljub visokim relativnim razlikam v vzorčni in populacijski velikosti nekaterih regij izkušnje iz podobnih anket kažejo, da je mogoče te učinkovito odpraviti z uteževanjem podatkov. V raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC so bile v postopkih uteževanja uporabljene enake spremenljivke kot za analizo dejavnikov sodelovanja pri raziskavi: spol, starost, regija prebivališča in tip naselja. V uteženih podatkih raziskave, ki se uporabljajo za vsebinske analize, so odstopanja v regionalni strukturi tako v celoti odpravljena. Učinkovitost postopkov uteževanja pri odpravljanju pristranskosti zaradi neodgovora je potrdila tudi analiza kakovosti, ki jo je izpeljal mednarodni konzorcij.

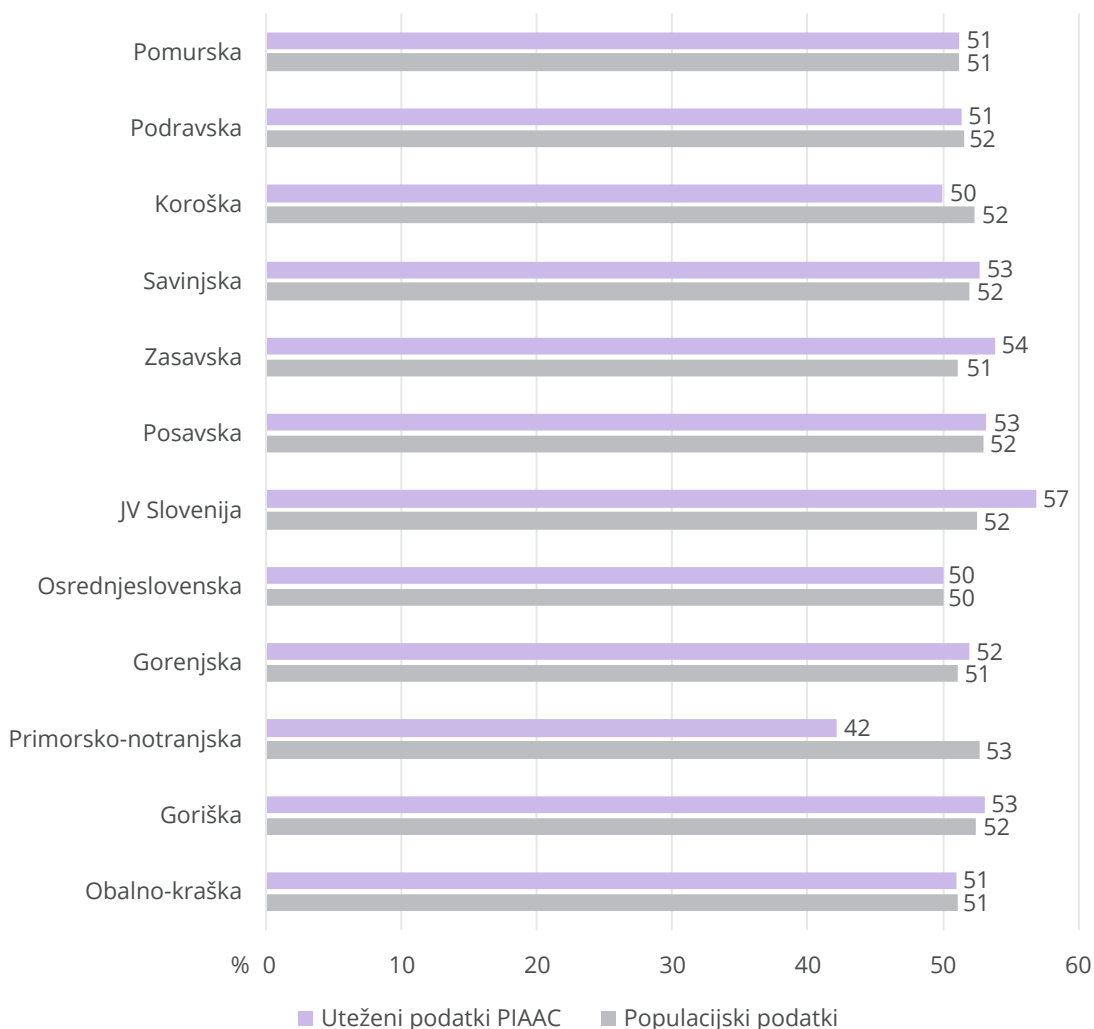
Ujemanje vzorčne in populacijske socio-demografske strukture znotraj regij

Čeprav uteževanje na ravni celotnega vzorca učinkovito odpravi razlike v lastnostih anketirancev, za katere so na voljo dovolj zanesljivi populacijski podatki, je za analize na ravni posameznih regij smiselno preveriti tudi ujemanje vzorčne in populacijske strukture po teh lastnostih v posameznih regijah. Predstavljene so primerjave glede na spol in starost, za katere so pridobljeni podatki iz Centralnega registra prebivalstva, ter izobrazbo in zaposlitveni status, vir teh je Anketa o delovni sili (Statistični urad Republike Slovenije, 2015). Pri tem velja opozoriti, da so tudi podatki te referenčne raziskave pridobljeni anketno, zato so lahko pod vplivom podobnih virov anketnih napak kot podatki raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC. Primerjave glede na ti dve spremenljivki je zato treba obravnavati s pridržkom.

Slika 111: Primerjava deleža moških po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji

Prikazani deleži iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so izračunani za osebe, ki so sodelovale pri raziskavi (respondente). Podatki so uteženi tako, da se njihova struktura na nacionalni ravni ujema glede na spol, starost, regijo in tip naselja. Populacijski podatki izražajo stanje na dan 1. 1. 2014 in so pridobljeni od Statističnega urada Republike Slovenije (ID tabele na portalu SISTAT: 05C2001S).

n = 5.271

Vir: baza PIAAC 2016, SURS 2014, lastni izračuni, 2021.

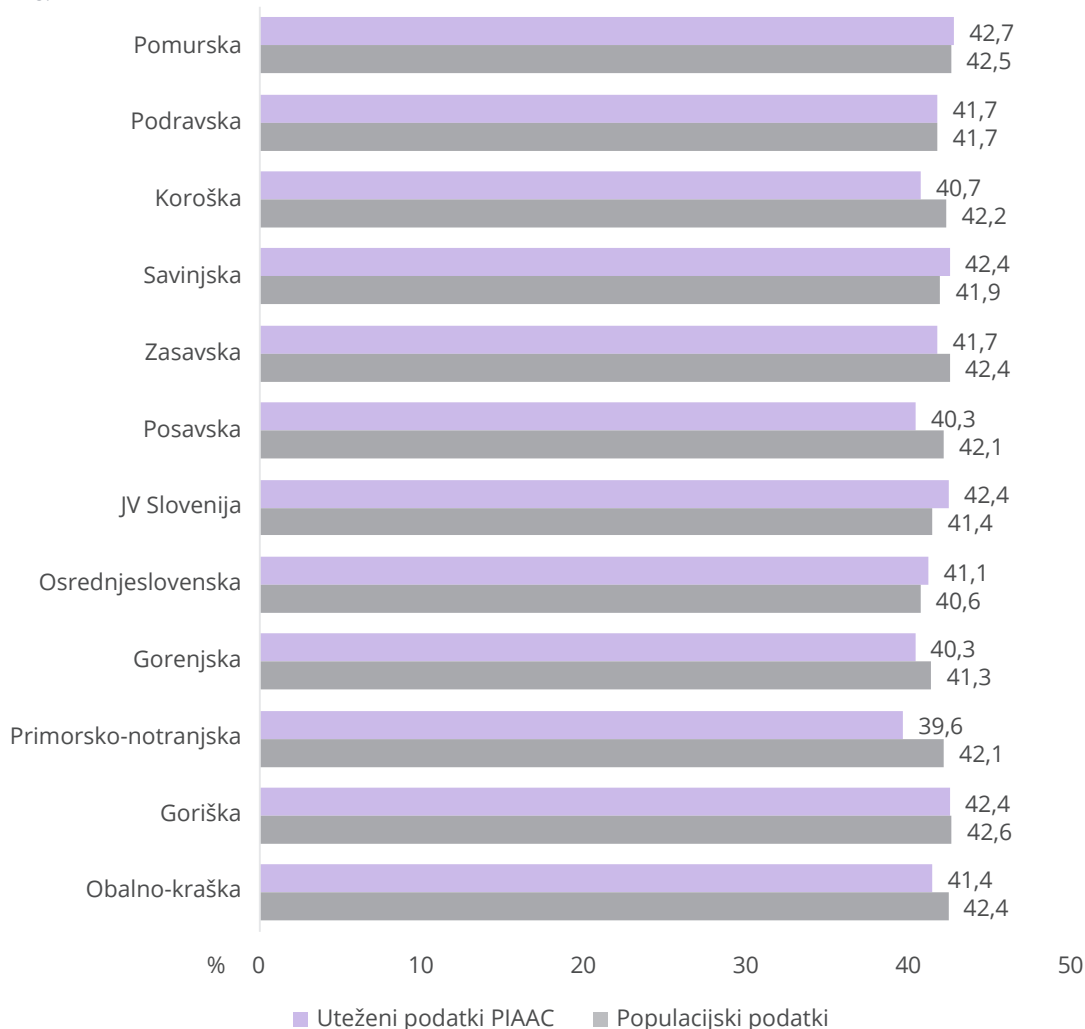
Slika 111 prikazuje primerjavo deleža moških po posameznih regijah. Odstopanja glede na populacijsko strukturo so v vseh regijah razmeroma majhna. Največja odstopanja so v regiji jugovzhodna Slovenija (precenjenost deleža moških za štiri odstotne točke) ter notranjsko-kraški regiji (podcenjenost za 11 odstotnih točk). Z izjemo zadnje uteži na nacionalni ravni tako v veliki meri odpravijo posledice manjše pripravljenosti moških za sodelovanje, ki ga je pokazala analiza dejavnikov sodelovanja pri raziskavi.

Uteževanje je učinkovito tudi pri odpravljanju odstopanj vzorca od populacije glede na povprečno starost (slika 112). Odstopanja večja od enega leta povprečne starosti so opazna v notranjsko-kraški regiji (2,5 leta nižje od populacijskega povprečja), posavski (1,7 leta nižje) in koroški regiji (1,6 leta nižje).

Slika 112: Primerjava povprečne starosti po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji

Prikazani deleži iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so izračunani za osebe, ki so sodelovale pri raziskavi (respondente). Podatki so uteženi tako, da se njihova struktura na nacionalni ravni ujema glede na spol, starost, regijo in tip naselja. Populacijski podatki kažejo stanje na dan 1. 1. 2014 in so pridobljeni od Statističnega urada Republike Slovenije (ID tabele na portalu SISTAT: 05C2001S).

n = 5.271

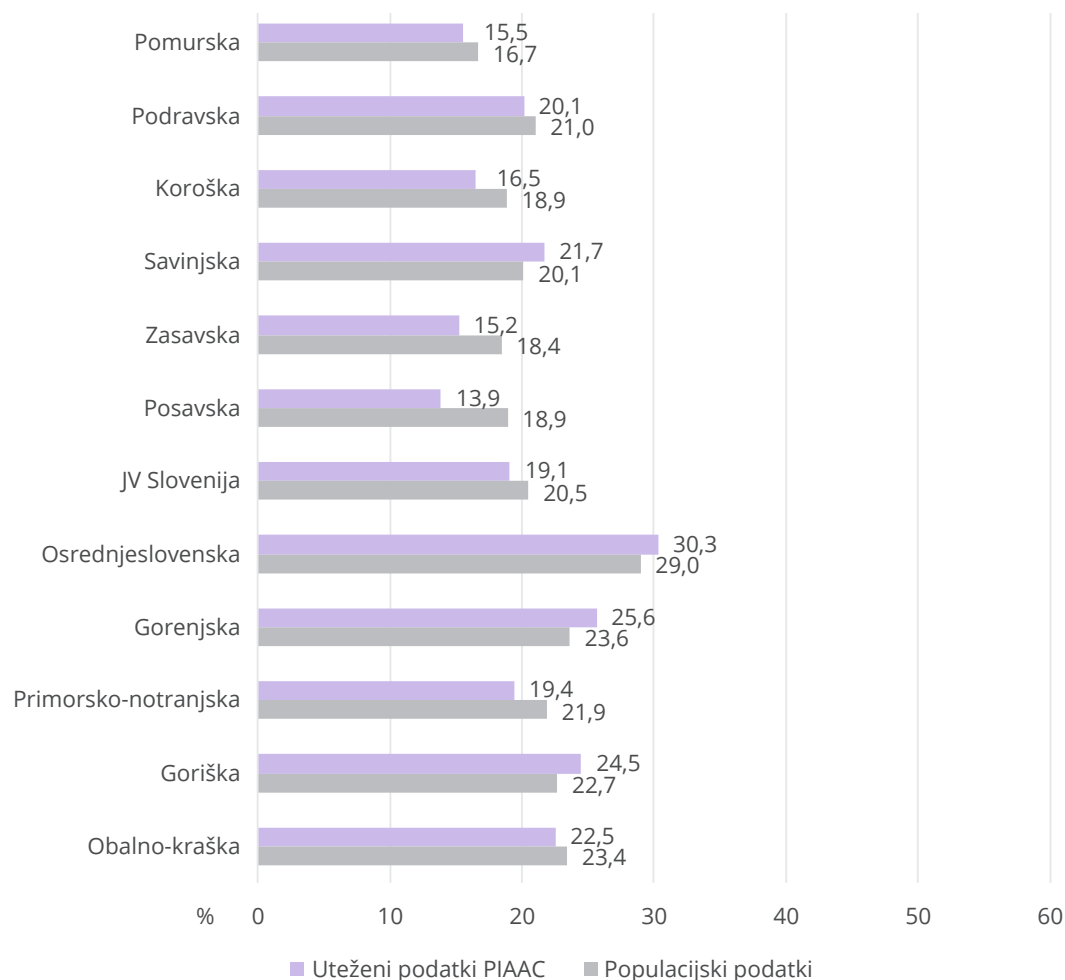
Vir: baza PIAAC 2016, SURS 2014, lastni izračuni, 2021.

Nekoliko pogostejša odstopanja bi lahko pričakovali za izobrazbo in zaposlitveni status, saj ti spremenljivki nista bili uporabljeni za uteževanje podatkov na nacionalni ravni. Primerjava deleža višje ali visoko izobraženih (slika 113) kaže, da se vzorčna struktura po posameznih regijah tudi glede na to lastnost ne razlikuje bistveno od populacijskih ocen, pridobljenih iz Ankete o delovni sili 2014 (Statistični urad Republike Slovenije, 2015). Nekoliko izrazitejše razlike so v posavski regiji, kjer je delež višje ali visoko izobraženih podcenjen za 5 odstotnih točk, ter zasavski za 3,2 odstotne točke.

Slika 113: Primerjava deleža višje ali visoko izobraženih po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji

Prikazani deleži iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so izračunani za osebe, ki so sodelovale pri raziskavi (respondente). Podatki so uteženi tako, da se njihova struktura na nacionalni ravni ujema glede na spol, starost, regijo in tip naselja. Populacijski podatki kažejo stanje za leto 2014 in so pridobljeni od Statističnega urada Republike Slovenije (Anketa o delovni sili 2014).

n = 5.268

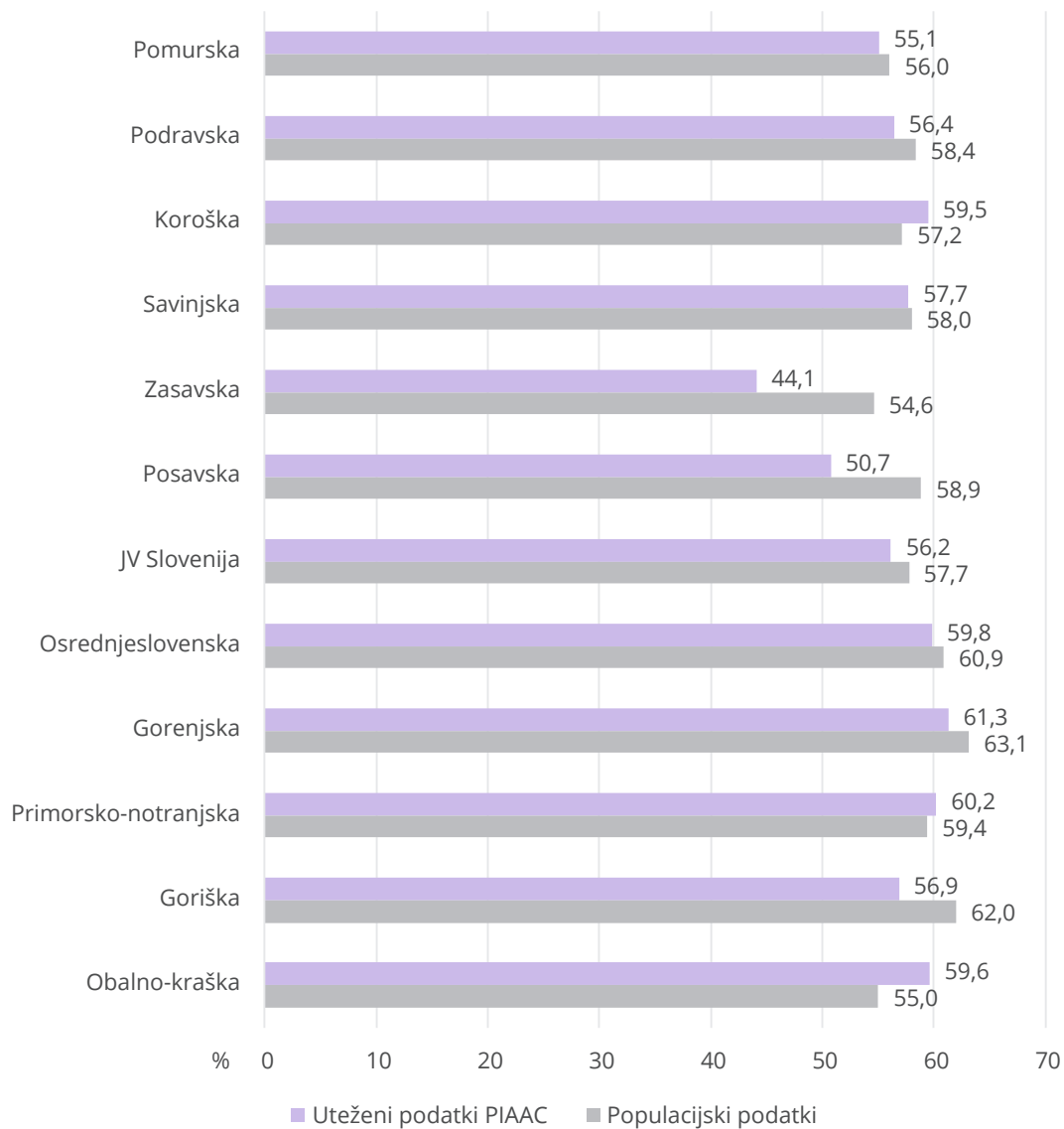
Vir: baza PIAAC 2016, SURS 2014, lastni izračuni, 2021.

Podatki PIAAC in populacijske ocene iz Ankete o delovni sili 2014 se za delež zaposlenih izraziteje razlikujejo v štirih regijah. Med temi je delež zaposlenih podcenjen v zasavski (za 10,5 odstotne točke), posavski (8,1 odstotne točke) in goriški regiji (5,1 odstotne točke), za 4,6 odstotne točke pa je precenjen v obalno-kraški regiji.

Slika 114: Primerjava deleža zaposlenih po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji

Prikazani deleži iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so izračunani za osebe, ki so sodelovale pri raziskavi (respondente). Podatki so uteženi tako, da se njihova struktura na nacionalni ravni ujema glede na spol, starost, regijo in tip naselja. Populacijski podatki izražajo stanje za leto 2014 in so pridobljeni od Statističnega urada Republike Slovenije (Anketa o delovni sili 2014).

n = 5.271

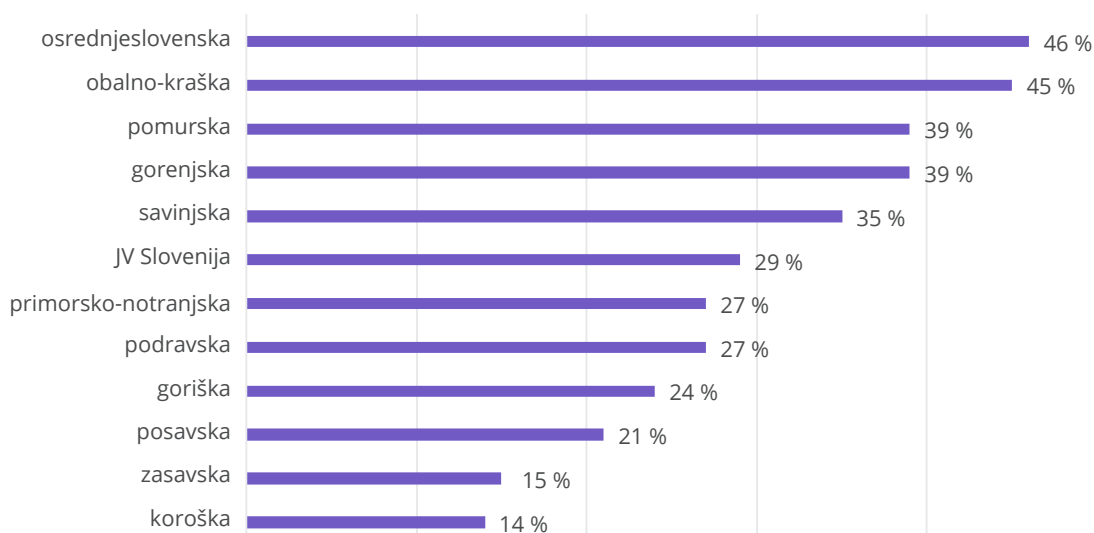
Vir: baza PIAAC 2016, SURS 2014, lastni izračuni, 2021.

Delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi po regijah

V tej študiji nas je še posebno zanimalo, kakšne so razlike med statističnimi regijami v Sloveniji glede na razvitost spretnosti v populaciji odraslih. Izhajali smo iz domneve, da obstajajo razlike med regijami glede na velikost in značilnosti različnih skupin prebivalcev, ki so dosegli različne ravni spretnosti.

Zanimalo nas je – glede na domnevo, da so razlike v razvitosti spretnosti med regijami – ali lahko zaznamo posebnosti in zakonitosti, ki izstopajo v posameznih okoljih oziroma statističnih regijah. Osredotočili smo se na besedilne spretnosti, in sicer na del populacije, ki je dosegel najvišje ravni te spretnosti. Analize so našo domnevo potrdile.

Slika 115: Delež doseženih najvišjih ravni besedilnih spretnosti po regijah (prebivalci so bili razdeljeni na tri skupine: dosežene višje, srednje in najnižje ravni)

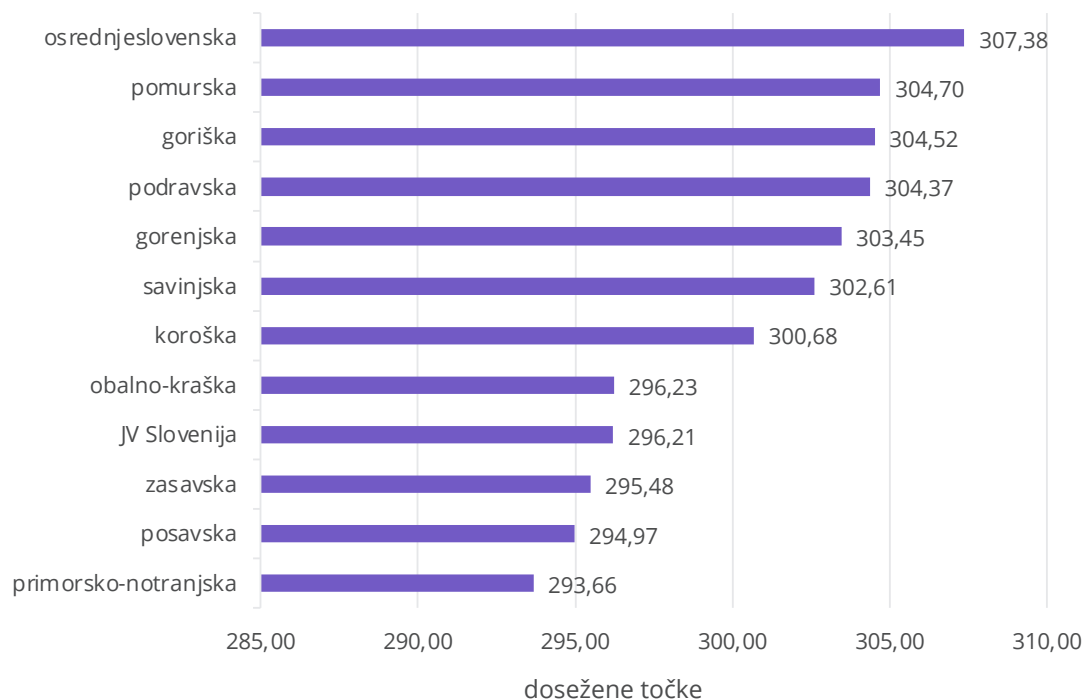
Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Kot bomo pokazali s podatki v nadaljevanju, se kot najranljivejše v naših analizah pokažejo regije, ki imajo majhne deleže prebivalcev z višjimi dosežki v besedilnih spretnostih. To so predvsem: **koroška, zasavska in posavska regija**.

Zanimivo je, da se goriška regija v nadaljnjih analizah ne pokaže kot posebno problematična, čeprav nima velikega deleža prebivalcev na višjih ravneh. Pomurska regija pa ima kar nekaj šibkih točk, čeprav je delež prebivalcev z višjimi ravni v besedilnih spretnostih dokaj velik v primerjavi z drugimi regijami.

Dodatno predstavbo o kakovosti in razvitosti spretnosti po regijah pa nam pokaže primerjava po regijah glede na doseženo povprečje točk v skupinah prebivalcev, ki smo jih uvrstili med tiste z višjimi dosežki.

Slika 116: Povprečni dosežek besedilne spretnosti v skupini z visokimi dosežki glede na regijo (v točkah)

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Slika 116 pokaže, da sta tudi po tem kazalniku zasavska in posavska regija posebno ranljivi, koroška regija pa se je izkazala za nekoliko boljšo. Zelo pa izstopa primorsko-notranjska regija, ki se glede na delež prebivalcev z višjo ravniyo spretnosti giblje v sredini regij. Ko gledamo povprečje doseženih točk v tej regiji – torej kakovost spretnosti v skupini z višjimi dosežki – pa se pokaže, da je to povprečje najslabše med regijami.

V nadaljevanju povzemamo razlike med regijami glede na obravnavane spremenljivke in iz njih izpeljane konstrukte.

Spolna in starostna struktura prebivalcev z najvišjimi dosežki pri besedilnih spretnostih

Če primerjamo skupine žensk glede na različno starost v regijah Slovenije (od 16 do 65 let), dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti v največjem deležu (68,74 %) ženske v obalno-kraški regiji, ki so stare od 16 do 25 let. Po številu študentov na 1000 prebivalcev se je leta 2019 ta regija uvrstila na zadnje mesto med regijami v Sloveniji (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Kljub vsemu pa se je obalno-kraška regija med tremi regijami (poleg gorenjske in osrednjeslovenske), v katerih so prebivalci po doseženi izobrazbi nad slovenskim povprečjem (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20). Zanimivo je tudi, da relativno velik delež prebivalcev v regiji, katerih matere ali skrbnice imajo dokončano srednješolsko izobrazbo, dosega višjo raven besedilnih spretnosti.

Pomurska regija izstopa po starostni skupini žensk od 26 do 35 let, v kateri jih kar 67,15 % dosega višjo raven besedilnih spretnosti; to pomeni, da najvišje ravni v tej regiji dosegajo v veliko večji meri predvsem mlajše ženske. Ta regija ima manj ugodno izobrazbeno strukturo (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20), pa tudi udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju je že vrsto let med najnižjimi v Sloveniji (glej prispevek Mirčeva v tej študiji).

V primorsko-notranjski regiji lahko opazimo zanimiv trend spreminjanja deležev moških

z višjimi besedilnimi spretnostmi glede na starost. Delež se s starostjo manjša do petinštiridesetega leta. Delež moških prebivalcev z višjimi spretnostmi je najmanjši v skupini starih od 36 do 45 let. Nato se začne delež s starostjo večati, tako da tudi najstarejši moški (od 56 do 65 let) dosegajo višjo raven v precej podobnem deležu (28,3 %) kot skupina najmlajših moških (od 16 do 25 let) v regiji (31,37 %).

V zasavski regiji izstopa skupina moških, starih od 26 do 35 let, saj jih 38,72 % skupine dosega višjo raven besedilnih spretnosti, kar je bistveno večji odstotek kot v drugih starostnih skupinah. V drugih starostnih skupinah delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi ne preseže 15 %. Izobrazbena sestava prebivalstva je v regiji po podatkih iz leta 2019 manj ugodna, saj je imelo 26 % prebivalcev dokončano le največ osnovnošolsko izobrazbo (Nacionalni inštitut za javno zdravje, b. l. j, str. 20).

Pri moških v savinjski in koroški regiji opazimo, da se deleži prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v starostnih skupinah do petinštiridesetega leta ne spreminjajo veliko, po petinštiridesetem letu pa se delež zelo zmanjša. Zanimiva je primerjava podatkov iz študije o delovno aktivnih prebivalcih. Med delovno aktivnimi v Sloveniji je največji delež žensk in moških z najnižjimi spretnostmi star od 46 do 55 let (Javrh, 2020a, str. 51). V nekoliko starejši skupini delovno aktivnih moških, starih od 56 do 65 let, jih je z zelo nizkimi spretnostmi dvakrat več kot v skupini z višjimi spretnostmi (prav tam).

Število knjig v domači knjižnici ponekod natančneje napoveduje razvitost besedilnih spretnosti

Prebivalci, ki so se uvrstili v višje ravni besedilnih spretnosti, veliko bolje razumejo besednjak, stavke pa tudi odlomke besedila kot tisti, ki so dosegli najnižje ravni. Hkrati so dobro razvite besedilne spretnosti nujno potreben prvi pogoj, da posameznik lahko razvije spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih. Slovenija se je glede na povprečne dosežke primerljivih držav pri besedilnih spretnostih in tudi spretnostih reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih umestila dokaj nizko, saj je med evropskimi državami v družbi najslabših. Zanimalo nas je, kakšno je stanje besedilnih spretnosti glede na posamezno statistično regijo.

Obsežnost domače knjižnice lahko do določene mere kaže na bralne navade, ki pomembno prispevajo k razvoju in utrjevanju besedilnih spretnosti. Na podlagi števila knjig, ki jih imajo prebivalci doma, lahko sklepamo, koliko prebivalci utrjujejo besedilne spretnosti v domačem okolju (Javrh, 2020a, str. 51).

Če primerjamo z drugimi regijami, dosega velik delež prebivalcev obalno-kraške regije višjo raven besedilnih spretnosti v skupinah tistih, ki imajo doma manj kot 25 knjig. Zato je podatek za obalno-kraško regijo zanimiv, saj postavlja pod vprašaj domnevo o napovedni moči spremenljivke število knjig v domači knjižnici v povezavi z dosežki v besedilnih spretnostih. Postavlja se več vprašanj: ali je to izrazita regijska posebnost ali se besedilne spretnosti v tej regiji bolj utrjujejo v širšem socialnem okolju ali kako drugače.

V posavski regiji je opazna razlika med prebivalci, ki so dejali, da imajo v domači knjižnici do 100 knjig, in tistimi, ki naj bi jih imeli več. Ne glede na raven spretnosti ima v regiji zelo malo prebivalcev doma večjo knjižnico, to je več kot 100 knjig (14,25 % celotnega prebivalstva v regiji). Med tistimi, ki imajo doma več kot 100 knjig, dosega višjo raven besedilnih spretnosti okrog 40 % prebivalcev, v skupini z več kot 500 knjigami pa več kot polovica (56 %). Če imajo

prebivalci doma manj kot 100 knjig, delež tistih, ki dosegajo višjo raven v skupini, ne presega 20 %. Povedano nakazuje, da besedilne spretnosti v domačem okolju intenzivneje utrjuje le manjši del prebivalcev posavske regije.

V goriški regiji izstopa velik delež (55,03 %) prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v skupini tistih, ki imajo doma veliko knjižnico (od 201 do 500 knjig), med tistimi z več kot 500 knjigami pa prevladujejo prebivalci s srednjo ravniyo besedilnih spretnosti (46,24 %). Nobena druga regija nima tako izrazite skupine prebivalcev, ki bi dosegla le srednjo raven in bi hkrati imela zelo veliko domačo knjižnico. Velik delež prebivalcev goriške regije s srednjo ravniyo spretnosti in zelo bogato domačo knjižnico bi lahko nakazoval, da prebivalcem knjige pomenijo zgolj nekakšen statusni simbol, ne uporabljajo pa jih dovolj, da bi bile njihove besedilne spretnosti najboljše.

V zasavski regiji – gledano v absolutnih številkah – ima zelo malo prebivalcev doma več kot 100 knjig, več kot 500 pa nihče. Tudi tisti, ki so odgovorili, da imajo več kot 100 knjig, dosegajo večinoma le zelo nizko raven besedilnih spretnosti. Izstopa pa podatek, da je v teh skupinah tudi zelo majhen delež prebivalcev, ki dosegajo srednjo raven besedilnih spretnosti.

V regiji jugovzhodna Slovenija dosegajo tisti, ki imajo doma bogato knjižnico (od 201 do 500 knjig), v podobnem deležu višjo raven kot tisti z manjšo knjižnico (od 26 do 100 knjig). Skupina prebivalcev z več kot 500 knjigami dosega višjo raven spretnosti v primerljivem deležu kot skupina, ki je navedla, da ima doma od 101 do 200 knjig (okrog 50 %). Če gledamo absolutne številke, kako so prebivalci odgovarjali o številu knjig doma, se regija ne razlikuje od drugih. Pri večini regij, tako kot v regiji jugovzhodna Slovenija, je največ prebivalcev, ki imajo doma od 26 do 100 knjig, nato pa precej manj prebivalcev, ki imajo še obsežnejše knjižnice. Odmiki od splošnega trenda v nekaterih regijah bi lahko bili tudi posledica slabe ocene števila knjig, ki jih imajo posamezniki v domači knjižnici.

Stopnja izobrazbe staršev je sestavni del kulturnega kapitala, ki pomembno vpliva na besedilne spretnosti, obalno-kraška regija je v tem izjema

Na raven spretnosti prebivalcev ne vplivata samo dosežena stopnja posameznikove izobrazbe in materni jezik, ampak tudi dosežena izobrazba njegovih staršev (Javrh, 2020a, str. 48). V Sloveniji je vpliv izobrazbe staršev na merjene besedilne spretnosti med večjimi v Evropi (Ule, 2018, str. 83). V družinskem okolju se namreč med generacijami prenašajo vzorci, ki vplivajo na razvoj pismenosti (Možina, 2011, str. 29).

Med prebivalci, katerih matere ali skrbnice niso bile rojene v Sloveniji, jih največji delež dosega višjo raven besedilnih spretnosti v obalno-kraški regiji, velik delež tudi v gorenjski in osrednjeslovenski. Z višanjem izobrazbe matere ali skrbnice se večajo tudi deleži prebivalcev z višjimi spretnostmi, samo v obalno-kraški regiji je ta vzorec drugačen. Delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi je tu namreč manjši, če so matere ali skrbnice dosegle višjo izobrazbo, kot med tistimi, katerih matere imajo srednjo stopnjo izobrazbe. Zanimivo je tudi, da v obalno-kraški regiji in pomurski regiji višjo raven spretnosti glede na druge regije dosega velik delež (tretjina) tistih prebivalcev, katerih matere ali skrbnice imajo nižjo poklicno stopnjo izobrazbe.

Tip naselja lahko vpliva na dostop do izobraževanja in deloma določa življenjski slog – vse pa se izraža v spretnostih

V analizi nas je zanimalo, v katerem tipu naselja se zgošča največ prebivalcev posamezne regije z višjimi spretnostmi. V Ljubljani, slovenski prestolnici, dosega večji delež prebivalcev višje ravni besedilnih spretnosti (46,19 %) kot v drugem največjem mestu Mariboru (35,57 %). Delež mesta Maribor je primerljiv z deležem prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v večjih mestih (z več kot 10.000 prebivalci) v podravski regiji, delež v mestu Ljubljana pa je manjši od tistega, ki ga imajo večja mesta v osrednjeslovenski regiji. Če pa seveda primerjamo namesto deležev absolutno število prebivalcev, je slika nekoliko drugačna. V mestu Maribor živi približno šestkrat več prebivalcev kot v drugih večjih mestih v podravski regiji, podobno razmerje je tudi, ko primerjamo število prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi. Mesto Ljubljana je specifično zaradi velike koncentracije prebivalcev (več kot 190.000 prebivalcev), kar je desetkrat več, kot imajo prebivalcev vsa večja naselja v osrednjeslovenski regiji skupaj. Če pa primerjamo število prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, jih v mestu Ljubljana te ravni dosega sedemkrat več kot v naseljih z več kot 10.000 prebivalci v regiji, kar pa je že bolj primerljivo z razmerji v podravski regiji.

V obalno-kraški regiji v manjših kmečkih naseljih (manj kot 2000 prebivalcev) pa tudi v srednje velikih urbanih naseljih (več kot 10.000 prebivalci) vsaj polovica prebivalcev dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Še posebno izstopa velik delež pri manjših kmečkih naseljih. Dejstvo je, da v obalno-kraški regiji v manjših kmečkih naseljih živi malo prebivalcev glede na število vseh prebivalcev v regiji. Po številu prebivalcev v regiji je obalno-kraška regija primerljiva z goriško (okoli 78.000 prebivalcev v regiji). Tudi število prebivalcev v manjših kmečkih naseljih (manj kot 2000 prebivalcev) z višjo ravni besedilnih spretnosti je med regijama primerljivo (ocenjeno na okrog 5000 prebivalcev). Razlika se pri odstotkih pokaže, ker v goriški regiji živi v manjših kmečkih naseljih še enkrat toliko prebivalcev kot v obalno-kraški regiji. Velja tudi spomniti, da v obalno-kraški regiji na splošno dosegajo prebivalci višjo raven besedilnih spretnosti v večjem deležu kot v večini slovenskih regij (Domadenik idr., 2018b, str. 172, tabela 75).

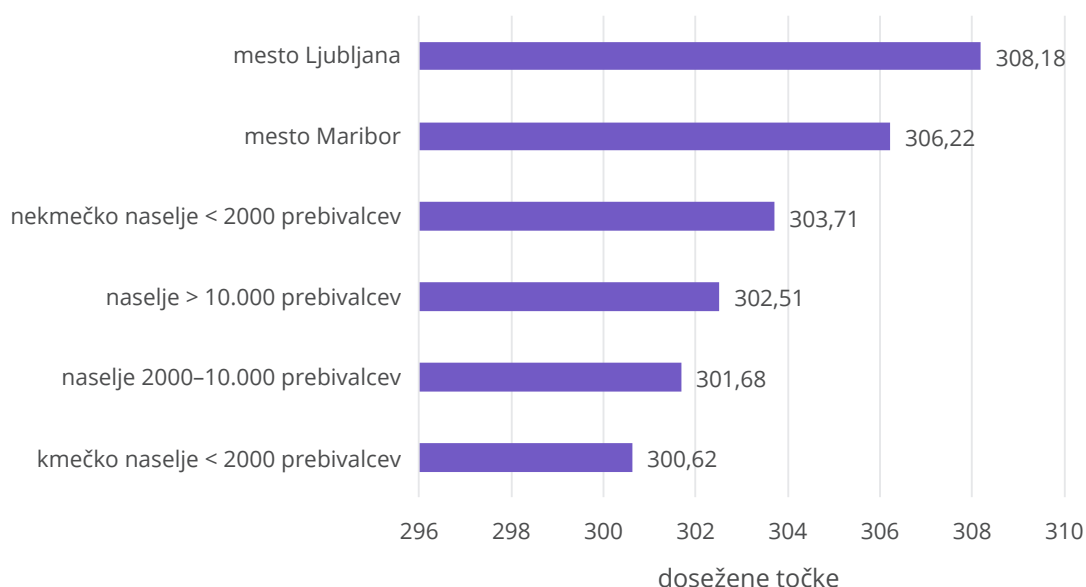
V pomurski regiji so med različnimi tipi naselja zanemarljive razlike v velikosti deleža prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi. Če pa opazujemo deleže prebivalcev, ki dosegajo zelo nizko raven besedilnih spretnosti, so v mestih precej manjši kot v manjših naseljih. Za posavsko in pomursko regijo je tudi specifično, da več kot polovica prebivalcev regije živi v manjših kmečkih naseljih. Prebivalci z zelo nizkimi besedilnimi spretnostmi – kot je bilo ugotovljeno v študiji o delovno aktivnih prebivalcih Slovenije (Javrh, 2020a, str. 51) – se tudi tukaj zgoščajo v manjših kmečkih naseljih, le da to ni tako opazno, saj morda zaradi pomanjkanja delovnih mest, ki bi zahtevala večje spretnosti, in oddaljenosti ostajajo v manjših naseljih tudi prebivalci z višjimi spretnostmi.

V manjših nekmečkih naseljih (z manj kot 2000 prebivalci) v največjem deležu dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti prebivalci savinjske, gorenjske, primorsko-notranjske, posavske, koroške in zasavske regije. Nasprotno je v goriški regiji v tem tipu naselja najmanjši delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi, če primerjamo delež z drugimi tipi naselja v regiji. Glede na podatke za leto 2019 imajo gorenjska, posavska, primorsko-notranjska in zasavska regija največji indeks delovne migracije (STAGE, b.l.). To lahko povežemo z že omenjenim velikim deležem prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v manjših nekmečkih naseljih, pri katerih gre po vsej verjetnosti za t. i. spalno naselje, tj. naselje, katerega prebivalci so večinoma zaposleni zunaj kraja bivanja. Na drugi strani ima goriška regija poleg osrednjeslovenske najmanjši indeks delovne migracije, kar dodatno potrjuje to domnevo (prav tam).

Osrednjeslovenska regija ima v vseh tipih naselij največje deleže prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti, če jo primerjamo z drugimi regijami; izjema so samo manjša kmečka naselja v obalno-kraški regiji. Glede na zelo izrazito koncentracijo prebivalcev z višjimi spretnostmi v osrednjeslovenski regiji v večjih mestih (63,82 % živečih v naseljih z več kot 10.000 prebivalci in 46,19 % v mestu Ljubljana dosega višjo raven besedilnih spretnosti) se velikosti deležev ujemajo z ugotovitvami študije o delovno aktivnih prebivalcih Slovenije, tj. da največji delež skupine z najvišjimi dosežki živi v glavnem mestu ter večjih mestih z več kot 10.000 prebivalci, v manjših naseljih (predvsem kmečkih) pa se zgoščajo delovno aktivni z najnižjimi dosežki (Javrh, 2020a, str. 52).

Poleg velikosti deležev nam povprečno število doseženih točk pri besedilnih spretnostih (v skupinah z višjo ravniyo) glede na tip naselja pokaže kakovost znanja, ki ga imajo te skupine.

Slika 117: Povprečni dosežek besedilnih spretnosti med respondenti z visokimi dosežki glede na tip naselja

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

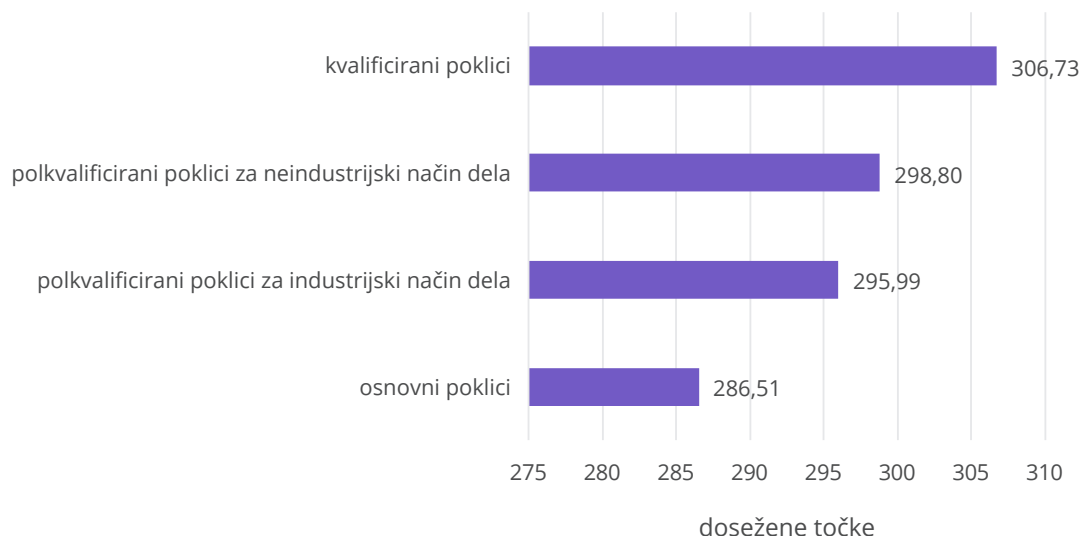
Ta primerjava še posebno pokaže, da je tudi kakovost, ne le obseg besedilnih spretnosti v manjših kmečkih naseljih najslabša. Povsem drugačna je slika v manjših nekmečkih naseljih.

Različna zahtevnost dela lahko spretnosti spodbuja ali zavira – največ prebivalcev z visokimi spretnostmi opravlja kvalificirani poklic

V polkvalificiranih poklicih za neindustrijski način dela in polkvalificiranih poklicih za industrijski način dela je primernost delovnega okolja za razvoj spretnosti približno podobna (Javrh, 2018a), vsekakor pa prenizka za dober razvoj in utrjevanje besedilnih spretnosti. Zahtevnost dela, ki spretnosti pospešuje, je le nekoliko večja kot v osnovnih poklicih, kjer se zreducira na zelo preprosta opravila, ki skoraj ne zahtevajo besedilnih spretnosti. Tako so kvalificirani poklici tisti, pri katerih lahko z gotovostjo pričakujemo ugodno delovno okolje za razvoj temeljnih spretnosti (ne le besedilnih, pač pa tudi matematičnih spretnosti in spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih).

Navedene ugotovitve so podkrepile dodatne analize, ko smo izračunali povprečni dosežek v točkah pri besedilnih spretnostih v skupinah z visokimi dosežki glede na poklicno klasifikacijo.

Slika 118: Povprečni dosežek besedilne spretnosti v skupinah z visokimi dosežki glede na poklicno klasifikacijo

Vir: baza PIAAC 2016, lastni izračuni, 2021.

Med regijami najbolj izstopa velik delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v pomurski regiji iz skupine tistih, ki opravljajo osnovne poklice za preprosta dela (30,19 %). V pomurski regiji je bilo sicer že zaznано veliko neujemanje stopnje izobrazbe oziroma kvalificiranosti (Domadenik idr., 2018a, str. 62, slika 14), kar se lahko izraža v tej anomaliji. Druga razlaga pa so dnevne migracije v bližnjo Avstrijo. To bi seveda lahko pomenilo, da so delovna mesta v sosednji državi načeloma spodbudnejša za ohranjanje besedilnih spretnosti. V zasavski regiji tretjina prebivalcev (35,26 %), ki opravljajo kvalificirane poklice, dosega višjo raven besedilnih spretnosti. Med prebivalci s polkvalificiranimi poklici predstavljajo tisti, ki dosegajo višjo raven, manj kot 10 % skupine. Prebivalci, ki opravljajo osnovne poklice za preprosta dela, višje ravni besedilnih spretnosti sploh ne dosegajo. Analiza ujemanja besedilnih spretnosti s potrebnimi spretnostmi pri opravljanju trenutnega dela je pokazala, da se najbolj ujemajo v zasavski regiji (Domadenik idr., 2018a, str. 70, slika 26). Čeprav ima zasavska regija med vsemi regijami največji delež tistih, ki imajo prenizke ravni spretnosti, in nikogar s preveč spretnostmi za delo, jih je imelo v analizi teh avtorjev več kot 90 % ustrezno raven spretnosti (prav tam). To pomeni, da v tej regiji delovna mesta v veliki večini niso taka, da bi pospeševala razvoj spretnosti.

Obalno-kraška regija med regijami v Sloveniji izstopa po velikih deležih prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti v skupinah tistih s polkvalificiranimi poklici bodisi za industrijski ali neindustrijski način dela. Glede na dosežke pri besedilnih spretnostih je obalno-kraška regija za osrednjeslovensko dosegla najboljše rezultate (Domadenik idr., 2018b, str. 172, tabela 75), kar se tudi kaže v večjem deležu prebivalcev z višjimi spretnostmi.

Dve tretjini prebivalcev v kvalificiranih poklicih iz osrednjeslovenske regije dosegata višjo raven besedilnih spretnosti (64,06 %). Številčno to predstavlja četrtno vseh prebivalcev s kvalificiranimi poklici v Sloveniji (96.500 prebivalcev s kvalificiranimi poklici od skupno 427.500 v Sloveniji). Številke kažejo na veliko centralizacijo kvalificirane delovne sile v državi.

V pomurski, koroški, primorsko-notranjski regiji in regiji jugovzhodna Slovenija opazimo zanimiv obrat: prebivalci z osnovnimi poklici dosegajo celo večji delež višjih ravni besedilnih spretnosti kot tisti s polkvalificiranimi poklici za industrijski način dela. Tudi v študiji o delovno aktivnih prebivalcih v državi je bilo ugotovljeno, da ima največ delovno aktivnih z zelo nizko ravniyo spretnosti v resnici polkvalificirani poklic za industrijski način dela (približno 43 %; Javrh, 2020a, str. 52).

Družinske okoliščine prebivalcev – t. i. socialni kontekst prebivalcev po regijah

Družinske oziroma individualne socialne okoliščine prebivalcev regij lahko vsaj delno orišemo s podatki o tem, ali živijo v skupnih gospodinjstvih, kako velika so, ali so partnerji oziroma soprogi respondentov delovno aktivni ali potrebujejo njihovo oskrbo, koliko otrok imajo in koliko so otroci stari.

Prebivalci z večjimi družinami (5 otrok) iz vzhodne kohezijske regije dosegajo višjo raven samo v savinjski regiji. V zahodni kohezijski regiji pa je večina prebivalcev z velikimi družinami (več kot 5 otrok) dosegla višje ravni. Višjo raven besedilnih spretnosti so v goriški in osrednjeslovenski regiji dosegli vsi, ki imajo 6 otrok, vsi v gorenjski regiji, ki imajo 8 otrok, in 90 % tistih, ki jih imajo 6. Za delovno aktivne prebivalce z višjimi spretnostmi je sicer značilno, da živijo v nekoliko manjših gospodinjstvih, kot je značilno za populacijo (Javrh, 2020a, str. 52).

Za vse regije velja, da dosegajo prebivalci v skupini tistih, ki živijo samsko, višjo raven v večjem deležu kot v skupini tistih, ki živijo s soprogom ali partnerjem. V regiji jugovzhodna Slovenija tako skoraj polovica (45,64 %) tistih, ki živijo samsko, dosega višjo raven spretnosti, med tistimi, ki živijo s soprogom ali partnerjem, pa četrtna (24,64 %). Kljub temu regija jugovzhodna Slovenija izstopa po zelo majhnem deležu prebivalcev z višjo ravni besedilnih spretnosti, če živijo v enočlanskem gospodinjstvu, torej sami. Delež je primerljiv z zasavsko regijo, ki pa ima tudi zelo majhne deleže, če jo primerjamo z drugimi regijami, v vseh gospodinjstvih. Prebivalci regije jugovzhodna Slovenija v največjem deležu dosegajo višjo raven, če živijo v štiričlanskem gospodinjstvu. V tem primeru je delež primerljiv s pomursko in savinjsko regijo.

Če opazujemo dosežke prebivalcev pri besedilnih spretnostih in starost njihovega najmlajšega ali najstarejšega otroka, opazimo, da imata zasavska in pomurska nasproten trend. V zasavski regiji je delež staršev z višjimi ravni spretnosti, če imajo majhne otroke, majhen in se s starostjo večja do otrokovega dvanajstega leta. V pomurski regiji pa je delež prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, v skupini tistih z mlajšim otrokom večji ter se s starostjo otroka manjša do otrokovega dvanajstega leta. Koliko so stari otroci prebivalcev, je pomemben kazalnik dejanskih okoliščin vsakodnevnega življenja, saj je pri šoloobveznih otrocih motivacija za vsaj občasno neformalno udeležbo v izobraževanju pričakovano večja (Javrh, 2020a, str. 53; Javrh, 2011).

V skupini prebivalcev, katerih soprogi ali partnerji so zaposleni za polni delovni čas, v največjem deležu dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti prebivalci zahodne kohezije (vsi razen goriške) ter v pomurski in savinjski regiji. V študiji delovno aktivnih prebivalcev je bilo ugotovljeno, da ima skupina delovno aktivnih z nižjimi spretnostmi kar 1,74-krat več delovno neaktivnih soprogov ali zunajzakonskih partnerjev kot skupina delovno aktivnih z višjimi spretnostmi (Javrh, 2020a, str. 53).

Prebivalci koroške regije ne glede na številčnost družine (z enim, dvema ali tremi otroki) dosegajo višje ravni le v deležu okrog 10 % (zelo nizko več kot polovica, srednjo raven tretjina). Prebivalci, ki imajo večje družine (več kot 3 otroke), pa v tej regiji višjih ravni besedilnih spretnosti sploh ne dosegajo. V študiji delovno aktivnih prebivalcev z nižjimi spretnostmi je bilo ugotovljeno, da so za tiste z nižjimi spretnostmi res značilna malo večja gospodinjstva, najpogostejše pa štiri- in tročlanska, pri delovno aktivnih z višjo ravni spretnosti v gospodinjstvih pa živi nekoliko manj oseb, kot je sicer značilno za populacijo (Javrh, 2020a, str. 52).

Posameznikovo priseljsko ozadje lahko deloma pojasni težave pri obvladovanju besedilnih spretnosti

Pavlin in drugi so na podlagi podatkov iz baze PIAAC SLO 2016 ugotovili, da država rojstva še posebno močno vpliva na besedilne in matematične spretnosti; to se najizraziteje kaže v socialnodemokratskih in kontinentalnih državah srednje in severne Evrope. Navajali so, da bi bilo iz teh podatkov mogoče izpeljati tudi zanimiva izhodišča za razmislek o učinkih migracij ter vprašanih integracije (Pavlin in drugi, 2018, str. 146). Podatki iz baze PIAAC SLO 2016 omogočajo vpogled tudi v priseljsko ozadje prebivalcev posamezne regije, na primer ali je respondent materni govorec ali ne, kateri je njegov prvi naučeni jezik, kateri jezik govorijo doma in kateri generaciji priseljencev pripada. Zanimalo nas je, kakšno je priseljsko ozadje prebivalcev z višjimi dosežki pri besedilnih spretnostih.

V savinjski regiji, če jo primerjamo z drugimi regijami, dosegajo priseljenci višjo raven besedilnih spretnosti v največjem deležu. Med prebivalci, ki niso rojeni v Sloveniji, jih višjo raven besedilnih spretnosti dosega petina (25,06 %). Priseljenci, ki dosegajo v savinjski regiji višjo raven besedilnih spretnosti, so bili ob priselitvi v Slovenijo povečini mlajši od 25 let.

V goriški, zasavski in pomurski regiji dosegajo priseljenci prve generacije višjo raven besedilnih spretnosti v večjem deležu kot priseljenci druge. V pomursko regijo so se priseljenci prve generacije po večini priselili v otroštvu (do desetega leta starosti), v goriški regiji pa predvsem po dvajsetem letu.

V osrednjeslovenski regiji je delež prebivalcev, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, trikrat večji (52,4 %), če so rojeni v Sloveniji, od tistega iz skupine prebivalcev, ki se niso rodili v Sloveniji (17,94 %). Nasprotno sta v posavski regiji deleža zelo izenačena (21,04 % prebivalcev dosega višjo raven besedilnih spretnosti v skupini rojenih v Sloveniji in 19,98 % v skupini nerojenih v Sloveniji).

V koroški regiji dosega tretjina priseljencev, ki so prišli v Slovenijo med letoma 1961 in 1990, višjo raven besedilnih spretnosti; to je, če primerjamo z drugimi regijami, največji delež v tej skupini. Nasprotno pa jih višjo raven v skupini priseljenih leta 1991 ali pozneje dosega zanemarljiv delež (1,96 %). Če gledamo številčno, se je po letu 1990 v koroško regijo priselilo dvainpolkrat več priseljencev kot prejšnje obdobje. Od tega jih je v tej regiji še enkrat toliko, kot se jih je vseh priselilo pred letom 1991, doseglo zelo nizko raven besedilnih spretnosti (med letoma 1961 in 1990 priseljenih v koroško regijo okrog 600 prebivalcev, med priseljenimi po letu 1990 jih okrog 1200 dosega zelo nizko raven besedilnih spretnosti). Tudi v študiji delovno aktivnih z nižjimi spretnostmi je bilo za celotno državo ugotovljeno, da je v skupini z najnižjimi dosežki največ priseljencev, ki so v Slovenijo prišli po letu 1991, ko so bili stari od 16 do 30 let (Javrh, 2020a, str. 53). Tisti, ki so dosegli višje ravni, so bili ob priselitvi povprečno veliko mlajši (prav tam).

Najbolje ocenjujejo kakovost svojega zdravja prebivalci z najvišjimi dosežki

Dimenzije, ki jih je merila raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC, kažejo na zmožnost procesiranja kompleksnejših podatkov, kot so na primer tudi navodila za jemanje zdravil, razbiranje ukrepov na podlagi zdravniških diagnoz in priporočil in znanje pri elektronskem naročanju na zdravniški pregled. Študija o delovno aktivnih z najnižjimi spretnostmi je opozorila na to, da se skupina z najnižjimi dosežki zelo težko znajde v tem, saj raven spretnosti teh oseb ne zadošča, da bi te informacije zadovoljivo procesirale in obvladovale. Tako ta skupina skoraj nevidno postaja vse bolj izključena s področja zdravja. Kaj to pomeni v sedanjem položaju pandemičnih razsežnosti, pa bodo pokazali podatki o tem, katere skupine populacije so bile v resnici najbolj prizadete. Glede na dosedanje vedenje lahko pričakujemo, da bo skupina z najnižjimi dosežki močno zastopana (prav tam).

Ocena zdravja je eden od elementov kakovosti človeškega kapitala in je najvišja v gorenjski regiji, kjer skupaj nekaj več kot polovica prebivalcev svoje zdravje ocenjuje kot odlično ali zelo dobro (Domadenik idr., 2018b, str. 180). Zato je še toliko bolj presenetljivo, da v gorenjski regiji petina prebivalcev, ki je svoje zdravje ocenila kot slabo, dosega višje besedilne spretnosti (21,3 %). Če primerjamo z drugimi regijami, je to največji delež v tej skupini.

Med prebivalci zasavske regije, ki ocenjujejo svoje zdravje z najslabšimi ocenami (kot zadovoljivo ali slabo), ne dosega višje ravni besedilnih spretnosti skoraj nihče. To se ujema z ugotovitvami študije o delovno aktivnih z najnižjimi spretnostmi, saj so skupine z zelo nizko ravni besedilnih spretnosti za petkrat več ocenile, da so slabega zdravja (Javrh, 2020a, str. 55).

Med regijami po deležih doseganja višje ravni besedilnih spretnosti glede na samooceno zdravja najbolj izstopa regija jugovzhodna Slovenija. V regiji jugovzhodna Slovenija – v primerjavi z deleži v skupinah z drugimi ocenami – zelo velik delež prebivalcev, ki je svoje zdravje ocenil kot zelo dobro, dosega višjo raven besedilnih spretnosti (51,45 %). Poleg tega je to edina regija, v kateri je delež prebivalcev z višjo ravni spretnosti večji v skupini tistih, ki menijo, da so slabega zdravja, kot v skupini tistih z zadovoljivim zdravjem. Regija se je najbolj razlikovala od splošnega trenda tudi pri kazalniku o številu knjig, ki ga imajo vprašani doma. Tako kot pri kazalniku o samooceni zdravja gre za podajanje lastne ocene.

Pri vseh regijah je delež prebivalcev z višjimi besedilnimi spretnostmi v skupini tistih, ki svoje zdravje ocenjujejo z oceno odlično, manjši ali podoben deležu v skupini prebivalcev, ki zdravje ocenjujejo kot zelo dobro. Samo v primorsko-notranjski regiji je delež prebivalcev z višjo ravni v skupini tistih, ki ocenjujejo svoje zdravje kot zelo dobro, precej manjši kot v skupini, kjer ocenjujejo zdravje z oceno odlično. Omenjeni skupini sta po številu prebivalcev primerljive velikosti, to pomeni, da dosega višjo raven dvakrat več tistih, ki ocenjujejo svoje zdravje kot odlično, v primerjavi s tistimi, ki ga ocenjujejo kot zelo dobro. Drugače velja, da je ocena lastnega zdravja v primorsko-notranjski regiji med nižjimi, če jo primerjamo z drugimi regijami (najnižja v pomurski regiji; Domadenik idr., 2018b, str. 180).

V koroški regiji dosega podoben delež prebivalcev višjo raven besedilnih spretnosti med tistimi, ki svoje zdravje ocenjujejo kot odlično (13,36 %) in zadovoljivo (12,98 %). Koroška ima poleg zasavske in pomurske regije slabe rezultate glede obsega in kakovosti človeškega kapitala po skoraj vseh kazalnikih (Javrh, 2020a, str. 55 po Domadenik idr., 2018b).

Ugotovitve analize Razlike med slovenskimi regijami z vidika reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih

Med regijami so seveda razlike. Nekatere med proučevanimi spremenljivkami so med seboj povezane, a ne za vsako razvojno regijo enako, temveč regionalno specifično. Povezave med dejavniki v regijah so raznolike in le posamično statistično značilne. V večini regij je bila ugotovljena statistično značilna korelacija med spremenljivkama »se rad uči nove stvari« in »išče dodatne informacije«. Korelacijski koeficienti za to povezavo so bili zelo visoki v koroški (0,7), posavski (0,61) in zasavski regiji (0,62).

Z izobraževanjem lahko v povezave posegamo, zato je pomembno poznati regionalne posebnosti. V vseh regijah velja spodbujati splošno zaupanje, v to usmerja že prejšnja analiza (Bogataj, 2020). Pozitivni odnos do učenja in iskanje dodatnih informacij sta pomembna vidika učenja odraslih. To smo pokazali s korelacijami med izbranimi spremenljivkami, ki merijo družbeno zaupanje, učne strategije in rabo spretnosti za reševanje problemov v tehnološko bogatih okoljih.

Analiza potrjuje tudi pomen izkušnjskega učenja in delovnega sodelovanja, zlasti ob njuni večji pogostnosti (prim. Bogataj, 2020). Analiza kaže, da je (bila leta 2014) redna delovna razprava zelo redka, čeprav njena redna prisotnost okrepi vpliv na dosežke (prim. Bogataj, 2020). Zato morda velja razumeti reflektivni pristop k problemom in delu celo kot inovacijo, zagotovo pa kot spodbudo za primerjave zamisli z resničnostjo (prim. Bogataj, 2020). Z izobraževanjem lahko sistematično vplivamo na odnos do učenja in na posameznikovo aktivnost (npr. iskanje informacij, učno in delovno sodelovanje kot eno od učnih priložnosti).

Primerjav z Evropo to pot glede na zasnovo raziskave in njene omejitve nismo iskali, a bi bil utemeljen zlasti vpogled v sosednje države in tiste, ki so v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC sicer razumljene kot Sloveniji primerljiv kontekst.

Ugotovitve analize Kategorizacija slovenskih regij glede na udeležbo odraslih prebivalcev v izobraževanju

V analizi je bila prikazana udeležba odraslih prebivalcev v izobraževanju. Vidik udeležbe je bil analiziran predvsem v povezavi z uresničevanjem ciljev slovenske regionalne politike oziroma zagotavljanjem kakovostnega življenja za vse, zmanjševanjem zaostanka za regijami, doseganjem skladnega regionalnega razvoja in usmerjenostjo v mednarodno in medregionalno razvojno povezovanje ter sodelovanje.

Najprej so prikazani sedanje stanje in trendi v regionalni perspektivi pa tudi zgodovinski pregled, ki opozarja na negativni trend udeležbe izobraževanja odraslega prebivalstva v vseh slovenskih regijah. Posledično to stanje kaže na potrebo po sprejemanju ukrepov tudi na ravni regij, ki vodijo k višji izobraževalni udeležbi. Kot je bilo pojasnjeno v uvodu, ambicija študije ni bila zgolj ugotavljanje obsega tega pojava, temveč tudi prepoznavanje skupin, ki so z zornega kota izobraževanja v posameznih regijah najbolj prikrajšane oziroma potrebujejo največ učne podpore.

Analiza je pokazala visoko diverzificiranost regij glede na izobraževalno udeležbo v programih formalnega, predvsem pa v programih neformalnega izobraževanja. Največjo udeležbo dosegajo regije, ki imajo sicer po podatkih UMAR-ja najvišje razvojne parametre (boljšo

kakovost življenja in socialno vključenost, ugodnejše razmere na trgu dela), in nasprotno. Časovna analiza je pokazala negativni trend udeležbe, ki je značilen za vse slovenske regije. Ta je najizrazitejši v gorenjski in najmanj izrazit v primorsko-notranjski regiji.

Za proučevanje vpliva posameznih dejavnikov, predvsem pa za prepoznavanje skupin, ki so bile najbolj/najmanj izobraževalno aktivne, sta bila prikazana dva modela logistične regresije; prvi je zajemal regije, ki so sestavni del vzhodne kohezijske regije in v katerih smo ugotovili nižjo povprečno udeležbo, drugi pa regije v zahodnem kohezijskem delu države. Nekateri dejavniki so relativno konsistentni pri pojasnjevanju udeležbe v izobraževanju/usposabljanju, denimo starost, stopnja dosežene izobrazbe, spol in zaposlitveni status. Drugi dejavniki so bolj variabilni in so značilnejši za ene regije in manj značilni za druge.

Višje starostne skupine, manj izobraženi, pripadniki moškega spola in brezposelni kažejo skoraj v vseh regijah nižje izobraževalne preference. A tudi pri teh so odmiki, ki kažejo, da je treba vsako regijo pri določanju participativnih vzorcev obravnavati posebej.

Tako so na primer posebnosti in razlike pomurske regije manjša izobraževalna udeležba žensk v primerjavi z moškimi in nekaterih mlajših starostnih skupin v primerjavi s starejšimi. Za podravsko in posavsko regijo se pričakuje, da se bodo posamezniki več izobraževali, če so prebivalci zaposleni v manjših gospodarskih sistemih. Za posavsko regijo je značilna visoka povezanost med državo rojstva in udeleženo v vseživljenjskem učenju. Za prebivalce regije, rojene v Sloveniji, je veliko večja verjetnost, da se bodo izobraževali, kot za tiste, ki niso rojeni v državi. Ravno nasprotno velja za prebivalce, rojene v jugovzhodni Sloveniji – tisti, ki niso bili rojeni v Sloveniji, naj bi kazali večjo možnost, da bi se izobraževali, kot rojeni v Sloveniji.

Zahodne kohezijske regije dosegajo višjo izobrazbeno udeležbo, a parametri, ki vplivajo na njihovo stanje in trende, so pogosto nasprotujoči si. Največja so nasprotja med osrednjeslovensko in gorenjsko regijo. V gorenjski regiji denimo se skupina v starosti od 40 do 49 let izobražuje manj kot starostna skupina od 50 do 66 let, moški se izobražujejo več kot ženske ter rojeni v državi se izobražujejo manj kot tisti, ki niso bili rojeni v Sloveniji. Posebnost gorenjske regije je tudi ta, da zaposleni v malih in srednje velikih podjetjih kažejo večjo verjetnost, da bodo izobraževalno aktivni kot zaposleni v podjetjih, ki štejejo več kot 1000 delavcev. Za osrednjeslovensko regijo velja nasprotno.

Ugotovitve analize Reprezentativnost podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC na regionalni ravni

V celotnem obdobju načrtovanja in izpeljave raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so bili sprejeti številni ukrepi za zagotavljanje reprezentativnosti zbranih podatkov na nacionalni ravni in na ravni posameznih regij. Regija je bila uvrščena kot kriterij za stratifikacijo pri izboru vzorca, s tem je bila v zagotovljena sorazmerna vključenost posameznikov iz vseh regij v začetni vzorec. Stopnja odgovora po regijah je bila eden izmed ključnih kazalnikov kakovosti izvedbe, ki so bili redno opazovani med zbiranjem podatkov. To je omogočalo pravočasno usmerjanje pozornosti na morebitne težave pri doseganju ciljnih oseb v posameznih regijah in sprejemanje potrebnih ukrepov za izboljšanje. Regija je bila vključena tudi kot spremenljivka za uteževanje – to pri analizi podatkov na nacionalni ravni zagotavlja sorazmerno zastopnost posameznih regij glede na njihovo populacijsko strukturo.

Čeprav so med regijami razmeroma velike razlike v doseženi stopnji odgovora, je ta v vseh presegla mejo 50 %, ki jo je mednarodna metodologija raziskave Spretnosti odraslih –

PIAAC določila kot najnižjo sprejemljivo. Uteževanje podatkov na nacionalni ravni v veliki meri odpravlja odstopanja v sociodemografski strukturi v regijah, ki so tudi posledica razlik v vplivu posameznih dejavnikov sodelovanja med regijami. Pri posameznih regijah je sicer tudi po uteževanju mogoče opaziti nekoliko večje odmike od populacijskih podatkov, zlasti glede na spolno in zaposlitveno strukturo. Tudi ocena za primerjavo zadnje je pridobljena iz anketnih podatkov (Anketa o delovni sili; Statistični urad Republike Slovenije, 2015), zato je natančnost primerjave lahko vprašljiva. Na splošno pa je večina razlik med vzorčno in populacijsko strukturo v posameznih regijah razmeroma majhna in ne kaže na problematične pristranskosti.

Pomembno je upoštevati, da se stopnja reprezentativnosti razlikuje med posameznimi spremenljivkami, zato je ni mogoče določiti za podatke kot celoto. Podatki lahko določene lastnosti ciljne populacije reprezentirajo bolje kot druge. Opazovanje odstopanj vzorčne strukture od populacijske je mogoče samo za tiste lastnosti (spremenljivke), za katere so na voljo natančni in tekoči populacijski podatki. To je omejeno na osnovne sociodemografske lastnosti anketirancev, za druge vsebinsko relevantne spremenljivke, skupaj z doseženimi ocenami spretnosti na različnih področjih, pa takšni populacijski kriteriji za primerjavo ni na voljo.

Koliko se opazovana odstopanja v sociodemografski strukturi izražajo v drugih vsebinskih spremenljivkah, je odvisno predvsem od povezanosti sociodemografskih in vsebinskih spremenljivk. Kljub temu lahko glede na večinoma razmeroma majhne razlike med vzorčno in populacijsko strukturo na ravni posameznih regij sklepamo, da podatki raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC omogočajo statistično ustrezno proučevanje spretnosti odraslih na regionalni ravni.

PRIPOROČILO 1:

V regijah je treba okrepiti povezovanje regijskih razvojnih ustanov, zavodov za izobraževanje odraslih, zavodov za zaposlovanje in drugih. To je posebno pomembno za regije: koroško, zasavsko in posavsko.

Nekatere regije so ranljivejše kot druge. Kot je videti iz mednarodnih in domačih rezultatov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC, izobrazba staršev v Sloveniji močno vpliva na razvitost spretnosti, močnejše kot povprečno v Evropski uniji in OECD. Iz tega bi lahko sklepali, da korekcijske funkcije pri pomanjkanju spodbud za razvoj spretnosti izobraževalni sistem v Sloveniji še ne opravi toliko, kot na primer v razvitih državah Evropske unije. V večini držav Evropske unije je vpliv izobrazbe staršev na razvitost posameznikovih spretnosti precej manjši (prim. OECD, 2016). Prebivalci iz koroške, zasavske in posavske regije imajo najmanjše deleže tistih, ki so dosegli višje ravni besedilnih spretnosti, čeprav imajo hkrati njihove matere višjo izobrazbo (te regije imajo tudi ne glede na stopnjo izobrazbe matere najnižje deleže tistih, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti).

Podatki kažejo na veliko centralizacijo kvalificirane delovne sile v državi. Dve tretjini prebivalcev v kvalificiranih poklicih iz osrednjeslovenske regije dosega višjo raven besedilnih spretnosti (64,06 %). Številčno to predstavlja četrtno vseh prebivalcev s kvalificiranimi poklici v Sloveniji (96.500 prebivalcev osrednjeslovenske regije s kvalificiranimi poklici, ki dosegajo višjo raven besedilnih spretnosti, od skupno 427.500 prebivalcev s kvalificiranimi poklici v Sloveniji ne glede na raven spretnosti).

PRIPOROČILO 2:

Javnost je treba načrtno ozaveščati o povezanosti dobrega zdravstvenega stanja z višjimi ravni besedilnih spretnosti. To je še posebno pomembno v regijah: koroška, zasavska in posavska.

Za ohranjanje dobre zdravstvene kondicije je razbiranje kompleksnejših podatkov – kot so na primer navodila za jemanje zdravil (to je bila ena od nalog v vprašalniku raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC), razbiranje ukrepov na podlagi zdravniških diagnoz in priporočil, ter znajdenje pri elektronskem naročanju na zdravniški pregled – ključno. Skupina prebivalcev z višjimi dosežki se pri tem veliko bolje znajde, saj raven njihovih spretnosti zadošča, da zadovoljivo procesirajo in obvladujejo kompleksne informacije. Že raziskava Included (prim. Hager, 2009; Javrh, 2009) je opozorila, da obstaja močna povezava med posameznikovimi izobraževalnimi dosežki in njegovim zdravim vedenjem ali zdravstvenim stanjem. Ker se izključevalni dejavniki na področju zdravja začnejo kopičiti že v predšolskem obdobju, je to področje, ki je tesno povezano z izobraževanjem, še posebno občutljivo (prav tam). Treba je poudariti, da je prav zdravje eno od štirih področij, ki so nevarna žarišča procesov izključevanja.

PRIPOROČILO 3:

Pri načrtovanju izobraževalnih aktivnosti in programov za prebivalce posamezne regije je treba bolj upoštevati družinske in socialne okoliščine ter splošni kontekst posameznikovega življenja. To je še posebno pomembno v regijah: koroška, zasavska in primorsko-notranjska; na ta dejavnik pa bi morali biti pozornejši tudi v pomurski, gorenjski in goriški regiji.

Če imajo prebivalci ugodne zasebne okoliščine, lahko pričakujemo, da se bodo ob dobri intervenciji izobraževalcev lažje udeleževali kakršnih koli izobraževalnih dogodkov. In obrnjen: če živijo s partnerji, ki so brezposelni, upokojeni ali predčasno upokojeni, ali doma gospodinijo in skrbijo za otroke ali družino, če je njihov dohodek med najnižjimi v državi (to pomeni veliko finančno obremenitev in negotovost) – te okoliščine pomembno vplivajo na motivacijo za udeležbo v kakršni koli obliki izobraževanja. Tudi starost otrok je pomemben kazalnik dejanskih okoliščin njihovega vsakodnevnega življenja. Če so otroci še šoloobvezni, lahko pričakujemo večjo motiviranost za občasno, povsem neformalno udeležbo v izobraževanju. Po izkušnjah iz prakse so starši iz ranljivejših skupin, ki imajo šoloobvezne otroke, vsaj v določenem obsegu motivirani za izobraževanje, saj želijo svojim otrokom ponuditi pomoč (Javrh, 2011).

PRIPOROČILO 4:

Oblikovati je treba posebne izobraževalne aktivnosti in neformalne programe, s katerimi bi targetirano krepili bralne spretnosti in ozaveščali o pomenu branja za ohranjanje temeljnih spretnosti. To je še posebno pomembno v regijah, kjer je delež prebivalcev z višjimi besedilnimi dosežki med najnižjimi v državi, to so: koroška, zasavska in posavska regija.

Bralne spretnosti so pričakovano boljše na višjih ravneh besedilnih spretnosti – odrasli, ki so se uvrstili na višje ravni, veliko bolje razumejo besednjak in stavke pa tudi odlomke besedila, bolje procesirajo najrazličnejše informacije. Obsežnost domače knjižnice kaže na bralne navade, ki pomembno prispevajo k razvoju in utrjevanju besedilnih spretnosti v zasebnem okolju.

PRIPOROČILO 5:

Posebno pozornost je treba nameniti priseljenškemu ozadju prebivalcev v regiji. To je še posebno pomembno v regijah: koroška, zasavska, goriška in pomurska.

Priseljensko ozadje lahko deloma pojasni težave z obvladovanjem besedilnih in matematičnih spretnosti. Najmanjše deleže prebivalcev, ki niso rojeni v Sloveniji, a so dosegli višje ravni besedilnih spretnosti, zasledimo v zasavski, primorsko-notranjski in koroški regiji.

Pričakovano imajo nižje dosežke priseljenci prve generacije, vendar pa imajo tudi njihovi otroci, druga generacija s priseljenškim ozadjem, pri doseganju besedilnih spretnosti še težave z besedilnimi spretnostmi, ki so večje kot pri drugi populaciji. To se pokaže v koroški in zasavski regiji, kjer je zelo malo prebivalcev s priseljenškim ozadjem obeh generacij, ki so dosegli višjo raven. Zanimivo pa je, da imata goriška in pomurska regija precej manj priseljencev z višjo ravniyo prav med priseljenci druge generacije, ko jih primerjamo s skupino prve generacije. To bi lahko kazalo, da se v teh dveh regijah v zadnjem obdobju manj naseljujejo bolje izobraženi in usposobljeni priseljenci ali pa, da se prav tu pokaže premajhna kompenzacijska vloga šolskega sistema oziroma socialnega okolja. Poleg teh dejavnikov je pomembna tudi izobrazbena raven njihovih priseljenih staršev, saj vpliva na najzgodnejše

spodbude za razvoj temeljnih spretnosti. Nizka bralna pismenost je deloma povezana s pomanjkanjem ustreznih spodbud v otroštvu, oblikovanjem nebralnih navad v mladosti in z razmerami na delovnem mestu, ki niso naklonjene branju (prim. Grosman, 2011). Kot je bilo razvidno že iz rezultatov študije o delovno aktivnih prebivalcih v državi, je skupina z najnižjimi dosežki pri besedilnih spretnostih v celoti glede tega v zelo slabem položaju (Javrh, 2020b). Leto priselitve in starost ob priselitvi dodatno razkrijeta razliko med generacijami priseljencev. V Sloveniji ločimo – glede na podatke PIAAC – tri obdobja priselitve: do leta 1960, med letoma 1961 in 1990 in po letu 1990. Podatki jasno kažejo, da so v raziskavi PIAAC najboljše rezultate dosegli priseljenci iz obdobja priselitve med letoma 1961 in 1990 (34 % jih je doseglo najvišje ravni besedilnih spretnosti), najslabše pa so se odrezali priseljenci iz obdobja po letu 1990 (višje ravni sta dosegla le 2 %).

PRIPOROČILO 6:

Pozornost je treba usmeriti v nego splošnega zaupanja, zlasti v koroški, zasavski in savinjski regiji.

PRIPOROČILO 7:

Še posebno v pomurski, koroški in posavski regiji je treba povečati ponudbo programov za izboljšanje temeljnih kompetenc. Ponujeni programi pa morajo čim bolj upoštevati značilnosti in potrebe odraslih udeležencev, njihove delovne in življenjske izkušnje.

Nizka izobraževalna aktivnost je pogosto posledica pomanjkanja poprejšnjih kompetenc prebivalstva, ki bi bile nujne za nadaljevanje izobraževanja, usposabljanja, učenja ... To je še posebno značilno za regije, ki so bolj oddaljene od republiškega središča, kjer je dostop do izobraževalnih ustanov omejen in je navadno raven dosežene izobrazbe tamkajšnjega prebivalstva nizka. Pri tem bi še posebno opozorili na pomursko, koroško in posavsko regijo. Če živi posameznik v manjšem kraju, je manj verjetnosti, da se bo udeležil izobraževanja, kot če prebiva v večjem kraju z vsaj 10.000 prebivalci.

PRIPOROČILO 8:

Posebno v bolj oddaljenih in deprimiranih območjih je treba spodbujati razvoj digitalnih kompetenc prebivalstva za večjo dostopnost do izobraževanja, sploh pa okrepiti izobraževanje na daljavo. Pospeševati je treba razvoj učnih strategij, na primer pozitivnega odnosa do učenja, izkušenskega učenja in kulture učenja z dialogom.

Različni tipi naselij omogočajo različen dostop do izobraževanja in vpliv na življenjski slog. Na podeželju je treba okrepiti medresorsko sodelovanje vseh lokalnih akterjev, da bi lažje in hitreje lahko pripravili ustrezno prilagojene izobraževalne dejavnosti in neformalne programe. Tako bi povečali udeležbo v vseživljenjskem izobraževanju in učenju. Na ta način bi lahko spodbudili izobraževalno in učno aktivnost tistih odraslih, ki se iz različnih razlogov ne udeležujejo organiziranih oblik izobraževanja. Raziskava Spretnosti odraslih – PIAAC je pokazala, da bodo prebivalci s šibkimi digitalnimi kompetencami brez spodbude in organiziranja posebnih programov digitalnega opismenjevanja težko reševali probleme v tehnološko zahtevnih okoljih.

PRIPOROČILO 9:

V regijah, kjer je bila izobraževalna aktivnost posebno okrnjena, bi bilo treba okrepiti mrežo organizacij za izpeljavo andragoškega svetovanja. To so še posebno: pomurska, posavska in zasavska regija.

V študiji je bilo nekajkrat poudarjeno, da so prebivalci nekaterih območij glede izobraževanja še posebno deprivilegirani. V študiji so bili nekajkrat izpostavljeni prebivalci pomurske, posavske in zasavske regije, a izobraževalna udeležba je relativno nizka tudi goriški, obalno-kraški regiji in regiji jugovzhodna Slovenija. Ta bi pripomogla k ozaveščanju prebivalcev o tem, kako pomembna sta novo znanje in vseživljenjsko učenje za potrebe dela, sodelovanje v družbi pa tudi za lastni, individualni razvoj. Večja podpora svetovalne dejavnosti bi bila koristna tudi za regije z nekoliko višjo izobraževalno aktivnostjo prebivalstva, a z manj razvitimi območji ali območji, kjer živijo ranljive skupine prebivalcev, ki se praviloma ne udeležujejo organiziranih izobraževalnih aktivnosti.

PRIPOROČILO 10:

Zagotoviti je treba nadaljnje proučevanje podatkov, in sicer: regionalno specifičnih povezav med vplivnimi dejavniki, ki se specifično tudi kombinirajo; primerjave povezav in vplivnih dejavnikov s podatki sosednjih držav in Evrope kot celote.

Izsledki te študije podpirajo smernice in ukrepe, ki bi jih bilo treba sprejeti na ravni regij.

Viri in literatura

- Bogataj, N. (2020). Delovno sodelovanje pri reševanju problemov v tehnološko bogatih okoljih –primerjava med skupinama z visokimi in nizkimi dosežki. V: P. Javrh (ur.). Delovno aktivni prebivalci z nižjimi spretnostmi: študija podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 59–74. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2020/11/studije_Eknjiga.pdf
- Brečko, D. (2019). Organizacijska energija vzdolž statističnih regij Slovenije. Vodenje za dvig organizacijske energije, letnik 2, št. 2/2019, str. 17–24. Sofos: Ljubljana. Dostopno na: <https://sofos.si/wp-content/uploads/2021/10/Organizacijska-energija-vzdol%C5%BE-statisti%C4%8Dnih-regij-Slovenije.pdf>
- Desjardins, R. (2003). Determinants of Literacy Proficiency: A Lifelong-lifewide Learning Perspective. *International Journal of Educational Research*, Vol. 39, str. 205–245.
- Dolničar, V. in Mrzel, M. (2018a). Digitalna pismenost in reševanje problemov v tehnološko bogatih okoljih V: P. Javrh (ur.). Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016. Tematske študije: raziskovalno poročilo. 2. posodobljena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 464–514. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/07/Porocilo-o-raziskavi_Spretnosti_odraslih_PIAAC_2016_Tematske_studije_2017-1.pdf
- Dolničar, V., Mrzel, M. in Šimenc, M. (2018b). Digitalna pismenost in reševanje problemov v tehnološko bogatih okoljih: primer Slovenije. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2., recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 181–195. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf
- Domadenik, P., Farčnik, D., Kaše, R., Mihelič, K. K., Ograjenšek, I. in Zupan, N. (2018a). Značilnosti in vpliv (ne)ujemanja izobrazbe in spretnosti z zahtevami delovnega mesta na ekonomske dosežke in zadovoljstvo odraslih v Sloveniji. V: P. Javrh (ur.). Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016. Tematske študije: raziskovalno poročilo. 2. posodobljena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 37–96. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/07/Porocilo-o-raziskavi_Spretnosti_odraslih_PIAAC_2016_Tematske_studije_2017-1.pdf
- Domadenik, P., Farčnik, D., Kaše, R., Mihelič, K. K., Ograjenšek, I. in Zupan, N. (2018b). Kakovost človeškega kapitala in gospodarska uspešnost regij v Sloveniji. V: P. Javrh (ur.). Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016. Tematske študije: raziskovalno poročilo. 2. posodobljena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 155–206. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/07/Porocilo-o-raziskavi_Spretnosti_odraslih_PIAAC_2016_Tematske_studije_2017-1.pdf
- Evidenca visokošolskih zavodov in študijskih programov (b. l.). Dostopno na: <https://www.gov.si teme/evs-evidenca-visokosolskih-zavodov-in-studijskih-programov/>
- Evidenca zavodov in programov (b. l.). Dostopno na: <https://paka3.mss.edus.si/registriweb/ZavodiPodrobno.aspx>
- European Commission (2020). Communication on a European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22832&langId=en>
- European Union/OECD (2022). Financial competence framework for adults in the European Union. Dostopno na: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/financial-competence-framework-for-adults-in-the-European-Union.pdf>
- Ferbežar, I. (2018). O besedilnih spretnostih tujih govorcev slovenščine. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2., recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 61–76. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2018/06/Monografija-Spretnosti-odraslih_splet_april2018.pdf
- Grosman, M. (2011). Boljše branje za boljše sporazumevanje. V: P. Javrh (ur.). Obrazi pismenosti: Spoznanja o razvoju pismenosti odraslih (1. natis). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 67–87.
- Hager, B. (2009). Health Report. INCLUDE-ED WP 11. Project 3: Social and educational exclusion and inclusion. Social structure in a European knowledge based society. Krems, Avstrija: Danube University.
- Inglič, R. T. in Stare, M. (2020). Življenjski pogoji. Stanovanjske razmere in materialni položaj gospodinjstev v letu 2020. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9621>
- Ivančič, A. in Radovan, M. (1996). Značilnosti zaposlitve in udeležba v formalnem in neformalnem izobraževanju: Družbeno-skupinski vplivi udeležbe odraslih v izobraževanju kot podlaga za razvoj modela poklicne kariere. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: http://porocila.acs.si/datoteke/Model%20poklicne%20kariere%20_končni%20txt_.pdf
- Javrh, P. (2009). Interim report EU recommendations and directives on the EKS in Health. INCLUDE-ED WP 12. Project 3: Social and educational exclusion and inclusion. Social structure in the European knowledge based society. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, interno gradivo.
- Javrh, P. (2011). Spoznanja iz prakse izobraževanja za pismenost. V: P. Javrh (ur.). Obrazi pismenosti: Spoznanja o razvoju pismenosti odraslih (1. natis). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 241–265.
- Javrh, P. (2018a). Razvitost spretnosti in karierni razvoj posameznika. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2., recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 89–102. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf
- Javrh, P. (ur.). (2018b). Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016. Tematske študije: raziskovalno poročilo. 2. posodobljena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/07/Porocilo-o-raziskavi_Spretnosti_odraslih_PIAAC_2016_Tematske_studije_2017-1.pdf
- Javrh, P. (2020a). Delovno aktivni prebivalci z najnižjimi spretnostmi – specifične značilnosti. V: P. Javrh (ur.). Delovno

aktivni prebivalci z nižjimi spretnostmi. Študija podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 26–58. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2020/11/studije_Eknjiga.pdf

Javrh, P. (ur.). (2020b). Delovno aktivni prebivalci z najnižjimi spretnostmi. Študija podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2020/11/studije_Eknjiga.pdf

Kaše, R. (2018). Uvod v tematsko področje sovplivanje kompetenc na ekonomske in družbene dosežke. V: P. Javrh (ur.). Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016. Tematske študije: raziskovalno poročilo. 2. posodobljena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 152–154. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/07/Porocilo-o-raziskavi_Spretnosti_odraslih_PIAAC_2016_Tematske_studije_2017-1.pdf

Kmet Zupančič, R. (ur.). (2020). Poročilo o razvoju 2020. Ljubljana: Urad republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2020/slovenski/POR2020.pdf

Kmet Zupančič, R. (ur.). (2021). Poročilo o razvoju 2021. Ljubljana: Urad republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2021/slovenski/POR2021_skupaj.pdf

Kump, S. (2018). Neekonomski učinki izobrazbe in spretnosti starejših. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2. recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 167–180. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2021). Socialni transferji. Mesečno poročilo Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Služba za analize in razvoj, Št. 14. julij 2021. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/sociala/ZUPJS/Mesecno-porocilo-socialni-transferji-julij-2021.docx>

Mirčeva, J. (2018). Slovenski model udeležbe odraslih v izobraževanju v kontekstu mednarodne primerjave. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2. recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf

Mohorčič Špolar, Vida A. (2018). Družbeno zaupanje v Sloveniji. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2. recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 133–144. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf

Možina, E. (2011). Mejniki v razvoju področja pismenosti odraslih v Sloveniji. V: P. Javrh (ur.). Obrazi pismenosti: Spoznanja o razvoju pismenosti odraslih (1. natis). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 15–35.

Možina, E. (ur.). (2022). Ugotovitve raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC v Sloveniji – povzetki raziskave in študij. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Muršak, J. in Radovan, M. (2018a). Razvoj spretnosti in kompetenc, značilnosti delovnega okolja in vključenost v neformalno izobraževanje. V: Javrh, P. (ur.). Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016. Tematske študije: raziskovalno poročilo. 2. posodobljena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 211–246. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/07/Porocilo-o-raziskavi_Spretnosti_odraslih_PIAAC_2016_Tematske_studije_2017-1.pdf

Muršak, J. in Radovan, M. (2018b). Razvoj spretnosti in kompetenc ter udeležba v neformalnem izobraževanju. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2. recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 145–156. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. a). 8 Viri v zdravstvu (kadrovski, organizacijski in drugi viri). V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/8_viri_v_zdravstvu_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. b). 2 Zdravstveno stanje prebivalstva. V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/2.6_bs_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. c). Bolezni obtočil (Bolezni srca in ožilja). V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/2.4.1_szb_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. d). Rak. V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/2.4.2_kronicne_nenalezljive_bolezni_rak_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. e). Sladkorna bolezen. V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/2.4.4_sladkorna_bolezen_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. f). Raba alkohola. V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/3.4_alkohol_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. g). Čezmerna hranjenost in debelost. V: Zdravstveni statistični letopis

Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/3.2_vezmerna_hranjenost_in_debelost_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. h). Kajenje tobaka. V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/3.5_kajenje_tobaka_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. i). Poškodbe pri delu. V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/2.5.1_ppd_2019.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje (b. l. j). Demografija. V: Zdravstveni statistični letopis Slovenije. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno na: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/publikacije/letopisi/2019/1_demografija_2019.pdf

Nared, J., Repolusk, P., Černič Istenič, M., Trobec, A., Zavodnik Lamovšek, A., Drobne, S., Foški, M., Mrak, G., Rozman, U., Ercegovič, J., Korenč, V., Krušec, K., Turnšek, V. in Miklavčič, T. (2019). Projekt V6-1731. Celovita demografska analiza s projekcijami za podeželska in urbana območja. Končno poročilo. Ljubljana: ZRC SAZU, UL FGG. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/Celovita_demografska_analiza_podezelska_urbana_obmocja.pdf

OECD (2016). Skills Matter. Further results from the Survey of Adult Skills, OECD Skills Studies. Pariz: OECD Publishing. Dostopno na: <https://doi.org/10.1787/9789264258051-en>

OECD (2019). Skills Matter. Additional Results from the Survey of Adult Skills, OECD Skills Studies. Pariz: OECD Publishing. Dostopno na: <https://doi.org/10.1787/1f029d8f-en>

Pavlin, S., Pušnik, T., Mrzel, M. in Melink, M. (2018). Analiza značilnosti dela in razvoja kompetenc. V: P. Javrh (ur.). Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016. Tematske študije: raziskovalno poročilo. 2. posodobljena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 97–150. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/07/Porocilo-o-raziskavi_Spretnosti_odraslih_PIAAC_2016_Tematske_studije_2017-1.pdf

Pečar, J. (2019). Indeks razvojne ogroženosti 2019. Ljubljana: Urad republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/Indeks_razvojen_ogrozenosti_2019/Indeks_razvojne_ogrozenosti_2019.pdf

Pečar, J. (2020). Cilji regionalne politike Slovenije v obdobju 2021–2027. Zbirka Delovni zvezki UMAR, Delovni zvezek 3/2020, letnik XXIX. Ljubljana: Urad republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2020/DZ3_2020.pdf

PIAAC BQ JRA V5.0 – Conceptual Framework (2009). V: PIAAC-NPM(2009_02_01)BQ V5.0 Conceptual Framework.doc, s.ŠIAA 54.

Presežna umrljivost v letu 2020 (b. l.). Dostopno na: <https://medium.com/sledilnik/prese%C5%BEna-smrtnost-v-letu-2020-99840508e337>

Raziskava spretnosti odraslih 2013. Vodnik za bralca (2015). Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/raziskava-spretnosti-odraslih-vodnik-za-bralca/>

Regije v številkah (2016). Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/8941/regije-v-stevilkah.pdf>

Regije v številkah (2018). Dostopno na: https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/9959/regije_v_stevilkah_2018.pdf

Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih za obdobje 2021–2030 (ReNPiO 2021–2030) (2021). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport; Andragoški center Slovenije. Delovna različica, interno gradivo.

Saheb, Z. in Nobaya, A. (2009). Participation in Community Development. Current Research Journal of Social Sciences 2 (1), str. 13–14.

Schleicher, A. (2021, 24. avgust). Education students for their future, not our past. 7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov v Republiki Sloveniji, Brdo pri Kranju. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=t88XITPd3Dk>

Sikora, J., Evans, M.D.R. in Kelley, J. (2019). Scholarly culture: How books in adolescence enhance adult literacy, numeracy and technology skills in 31 societies. Social Science Research, Volume 77, str. 1–15.

SiStat (b. l.). Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2640005S.px>

Slovenske regije v številkah 2014 (2014). Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/5497/REGIJE-2014.pdf>

Slovenske statistične regije in občine v številkah (b. l.). Dostopno na: <https://www.stat.si/obcine/sl>

STAGE (b. l.). Dostopno na: <https://gis.stat.si/>

Statistični urad Republike Slovenije (2015). Anketa o delovni sili, 2014: Letna datoteka - brez omejitev zaupnosti. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno na: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/ads14/>

Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj (2002). Dostopno na: <https://>

www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=REG&st=74

Statøpis (2020). Statistični pregled Slovenije 2020. Ljubljana: Statistični urad Slovenije. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10906/Statøpis-2020.pdf>

Šooš, T., Lautar, K., Urbančič, H., Kobe Logonder, N., Kmet Zupančič, R. in Fajić, L. (ur.). (2017). Strategija razvoja Slovenije 2030. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2017/srs2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf

Ule, M. (2018). Prehodi v odraslost in spretnosti odraslih. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2. recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 77–88. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf

Waterhout, B., Zonneveld, W. in Majjers, E. (2005). Polycentric Development Policies in Europe: Overview and Debate. Built Environment 31 (2), str. 163–173.

Wostner, P. (ur.). (2020). Poročilo o produktivnosti 2020. Ljubljana: Urad republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/Porocilo_o_produkktivnosti/2020/slovenski/PoP_2020_splet.pdf

Zaviršek, D. (2018). Vpliv revščine, prekarnosti in zdravja na spretnosti odraslih: intersekcijska perspektiva. V: P. Javrh (ur.). Spretnosti odraslih. 2. recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, str. 117–131. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf

ZRSZ – Registrirana brezposelnost (b. l.). Dostopno na: https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost

Kazalo slik in preglednic

Kazalo slik

Slika 1:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v gorenjski regiji	24
Slika 2:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v gorenjski regiji.....	25
Slika 3:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v gorenjski regiji.....	30
Slika 4:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v gorenjski regiji	31
Slika 5:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v gorenjski regiji	32
Slika 6:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v gorenjski regiji	32
Slika 7:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v gorenjski regiji.....	35
Slika 8:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v goriški regiji.....	36
Slika 9:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v goriški regiji.....	37
Slika 10:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v goriški regiji.....	38
Slika 11:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v goriški regiji	40
Slika 12:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v goriški regiji	41
Slika 13:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v goriški regiji	42
Slika 14:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v goriški regiji	42
Slika 15:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v goriški regiji	43
Slika 16:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v goriški regiji.....	44
Slika 17:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v goriški regiji	45
Slika 18:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v goriški regiji.....	45
Slika 19:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v goriški regiji	47
Slika 20:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v regiji jugovzhodna Slovenija.....	48
Slika 21:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v regiji jugovzhodna Slovenija	49
Slika 22:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v regiji jugovzhodna Slovenija.....	51
Slika 23:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v regiji jugovzhodna Slovenija	52
Slika 24:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v regiji jugovzhodna Slovenija.....	52
Slika 25:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v regiji jugovzhodna Slovenija	53
Slika 26:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v regiji jugovzhodna Slovenija	55
Slika 27:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v regiji jugovzhodna Slovenija.....	57
Slika 28:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v koroški regiji	58
Slika 29:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v koroški regiji	59
Slika 30:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v koroški regiji.....	60
Slika 31:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v koroški regiji	62
Slika 32:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v koroški regiji.....	64
Slika 33:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v koroški regiji	65
Slika 34:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v obalno-kraški regiji ..	68
Slika 35:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v obalno-kraški regiji	69
Slika 36:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v obalno-kraški regiji.....	70
Slika 37:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v obalno-kraški regiji	71
Slika 38:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v obalno-kraški regiji	72
Slika 39:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v obalno-kraški regiji.....	76
Slika 40:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v obalno-kraški regiji	77

Slika 41:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v osrednjeslovenski regiji.....	78
Slika 42:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v osrednjeslovenski regiji.....	79
Slika 43:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v osrednjeslovenski regiji	80
Slika 44:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in ali imajo otroke v osrednjeslovenski regiji.....	82
Slika 45:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v osrednjeslovenski regiji	83
Slika 46:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v osrednjeslovenski regiji.....	85
Slika 47:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v osrednjeslovenski regiji	89
Slika 48:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v podravski regiji.....	90
Slika 49:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v podravski regiji	92
Slika 50:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v podravski regiji.....	94
Slika 51:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v podravski regiji.....	95
Slika 52:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v podravski regiji...	96
Slika 53:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v podravski regiji.....	98
Slika 54:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v podravski regiji	100
Slika 55:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v pomurski regiji.....	101
Slika 56:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v pomurski regiji	102
Slika 57:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v pomurski regiji	103
Slika 58:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v pomurski regiji.....	104
Slika 59:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v pomurski regiji	105
Slika 60:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v pomurski regiji	105
Slika 61:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v pomurski regiji.....	106
Slika 62:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v pomurski regiji.....	108
Slika 63:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v pomurski regiji ..	108
Slika 64:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v pomurski regiji.....	109
Slika 65:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v pomurski regiji	110
Slika 66:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in prvi naučeni jezik v pomurski regiji	110
Slika 67:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v pomurski regiji.....	111
Slika 68:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v pomurski regiji	112
Slika 69:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v posavski regiji	113
Slika 70:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v posavski regiji	115
Slika 71:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v posavski regiji.....	116
Slika 72:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v posavski regiji.....	117
Slika 73:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v posavski regiji...	119
Slika 74:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v posavski regiji	120
Slika 75:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v posavski regiji	121
Slika 76:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v posavski regiji.....	122
Slika 77:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v primorsko-notranjski regiji	123
Slika 78:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v primorsko-notranjski regiji	126
Slika 79:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v primorsko-notranjski regiji	127
Slika 80:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih po generaciji priseljencev v primorsko-notranjski regiji.....	129
Slika 81:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v primorsko-notranjski regiji	130
Slika 82:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v primorsko-notranjski regiji	130
Slika 83:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in prvi naučeni jezik v primorsko-notranjski regiji	131
Slika 84:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v primorsko-notranjski regiji.....	132
Slika 85:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v savinjski regiji.....	133
Slika 86:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v savinjski regiji.....	135
Slika 87:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v savinjski regiji ...	139

Slika 88:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v savinjski regiji	139
Slika 89:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in prvi naučeni jezik v savinjski regiji	140
Slika 90:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v savinjski regiji.....	141
Slika 91:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v zasavski regiji.....	142
Slika 92:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v zasavski regiji	144
Slika 93:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v zasavski regiji.....	145
Slika 94:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v zasavski regiji.....	146
Slika 95:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v zasavski regiji	147
Slika 96:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v zasavski regiji.....	147
Slika 97:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v zasavski regiji.....	148
Slika 98:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v zasavski regiji....	149
Slika 99:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v zasavski regiji.....	150
Slika 100:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v zasavski regiji.....	150
Slika 101:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in lastna ocena zdravja v zasavski regiji	152
Slika 102:	Delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in število knjig v gospodinjstvu po regijah v Sloveniji	154
Slika 103:	Delež žensk z višjo ravniyo besedilnih spretnosti po starosti.....	156
Slika 104:	Delež moških z višjo ravniyo besedilnih spretnosti po starosti	157
Slika 105:	Delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in tip naselja	159
Slika 106:	Delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in zahteve po kvalificiranosti glede na trenutno delo.....	161
Slika 107:	Delež prebivalcev z višjo ravniyo besedilnih spretnosti in lastna ocena zdravja po regijah v Sloveniji....	167
Slika 108:	Udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju v letih 2011 in 2020, po regijah.....	178
Slika 109:	Stopnja udeležbe odraslih v programih formalnega in neformalnega izobraževanja, po regijah	179
Slika 110:	Stopnja odgovora skupno in po posameznih regijah	192
Slika 111:	Primerjava deleža moških po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji.....	197
Slika 112:	Primerjava povprečne starosti po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji.....	198
Slika 113:	Primerjava deleža višje ali visoko izobraženih po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji.....	199
Slika 114:	Primerjava deleža zaposlenih po posameznih regijah v podatkih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji.....	200
Slika 115:	Delež doseženih najvišjih ravni besedilnih spretnosti po regijah (prebivalci so bili razdeljeni na tri skupine: dosežene višje, srednje in najnižje ravni).....	201
Slika 116:	Povprečni dosežek besedilne spretnosti v skupini z visokimi dosežki glede na regijo (v točkah).....	202
Slika 117:	Povprečni dosežek besedilnih spretnosti med respondenti z visokimi dosežki glede na tip naselja.....	206
Slika 118:	Povprečni dosežek besedilne spretnosti v skupinah z visokimi dosežki glede na poklicno klasifikacijo	207
Slika 119:	Dve kohezijski regiji v Sloveniji: vhodna in zahodna	234
Slika 120:	Indeks razvojne ogroženosti po regijah, 2014 in 2019	235
Slika 121:	IRD – Indeks razvojne ogroženosti, 2019.....	236

Kazalo preglednic

Preglednica 1:	Seznam vseh izvirnih spremenljivk iz baze PIAAC SLO 2016, ki smo jih vzeli v obdelavo v tej študiji.	16
Preglednica 2:	Število respondentov v analizi in preračunano število prebivalcev v starosti od 16 do 65 let v posamezni regiji, za katere so podatki reprezentativni.	18
Preglednica 3:	Seznam izvirnih spremenljivk iz baze PIAAC SLO 2016, ki smo jih vzeli v obdelavo v tej analizi . . .	21
Preglednica 4:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število knjig, ki jih imajo prebivalci doma, v gorenjski regiji.	22
Preglednica 5:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v gorenjski regiji	27
Preglednica 6:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v gorenjski regiji.	28
Preglednica 7:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in število otrok v gorenjski regiji.	28
Preglednica 8:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v gorenjski regiji	29
Preglednica 9:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v gorenjski regiji	29
Preglednica 10:	Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali je mati ali skrbnica rojena v Sloveniji, v gorenjski regiji	33
Preglednica 11:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v gorenjski regiji.	34
Preglednica 12:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v goriški regiji	39
Preglednica 13:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število oseb v gospodinjstvu v goriški regiji.	41
Preglednica 14:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v goriški regiji	46
Preglednica 15:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v regiji jugovzhodna Slovenija.	50
Preglednica 16:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najstarejšega otroka v regiji jugovzhodna Slovenija	53
Preglednica 17:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v regiji jugovzhodna Slovenija	54
Preglednica 18:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v regiji jugovzhodna Slovenija	56
Preglednica 19:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v koroški regiji.	61
Preglednica 20:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v koroški regiji.	62
Preglednica 21:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v koroški regiji	63
Preglednica 22:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v koroški regiji	65
Preglednica 23:	Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali je mati ali skrbnica rojena v Sloveniji, v koroški regiji.	66
Preglednica 24:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v koroški regiji	66
Preglednica 25:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in ocena lastnega zdravja v koroški regiji.	67
Preglednica 26:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v obalno-kraški regiji	73
Preglednica 27:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v obalno-kraški regiji.	73
Preglednica 28:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in rojstvo v Sloveniji v obalno-kraški regiji	74
Preglednica 29:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v obalno-kraški regiji	74
Preglednica 30:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v obalno-kraški regiji.	75
Preglednica 31:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in leto priselitve v Slovenijo v obalno-kraški regiji. . .	75

Preglednica 32:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v osrednjeslovenski regiji	81
Preglednica 33:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v osrednjeslovenski regiji	83
Preglednica 34:	Živi s soprogo ali zunajzakonskim partnerjem in besedilne spretnosti v osrednjeslovenski regiji	84
Preglednica 35:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in rojstvo v Sloveniji v osrednjeslovenski regiji	84
Preglednica 36:	Doseženo število točk pri besedilnih spretnostih in starost ob priselitvi v Slovenijo v osrednjeslovenski regiji	86
Preglednica 37:	Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali respondent govori slovensko, je naravni govorec, v osrednjeslovenski regiji	86
Preglednica 38:	Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali je mati ali skrbnica rojena v Sloveniji, v osrednjeslovenski regiji	87
Preglednica 39:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v osrednjeslovenski regiji	87
Preglednica 40:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v podravski regiji	91
Preglednica 41:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v podravski regiji	93
Preglednica 42:	Živi s soprogo ali zunajzakonskim partnerjem in besedilne spretnosti v podravski regiji	94
Preglednica 43:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v podravski regiji	96
Preglednica 44:	Dosežki pri besedilnih spretnostih v povezavi s tem, ali prebivalec govori slovensko, je naravni govorec, v podravski regiji	97
Preglednica 45:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v podravski regiji	99
Preglednica 46:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v pomurski regiji	102
Preglednica 47:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v pomurski regiji	107
Preglednica 48:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v posavski regiji	114
Preglednica 49:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v posavski regiji	117
Preglednica 50:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v posavski regiji	118
Preglednica 51:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v posavski regiji	119
Preglednica 52:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in jezik, ki ga prebivalci najpogosteje govorijo doma, v posavski regiji	120
Preglednica 53:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v primorsko-notranjski regiji	124
Preglednica 54:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in tip naselja v primorsko-notranjski regiji	125
Preglednica 55:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v primorsko-notranjski regiji	127
Preglednica 56:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v primorsko-notranjski regiji	128
Preglednica 57:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v primorsko-notranjski regiji	131
Preglednica 58:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v savinjski regiji	134
Preglednica 59:	Kvalifikacije oziroma zahtevnost trenutnega dela in dosežene točke pri besedilnih spretnostih v savinjski regiji	136
Preglednica 60:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in število otrok v savinjski regiji	136
Preglednica 61:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in starost najmlajšega otroka v savinjski regiji	137
Preglednica 62:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in trenutni zaposlitveni položaj soproga ali partnerja v savinjski regiji	137
Preglednica 63:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v savinjski regiji	138
Preglednica 64:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih in ocena lastnega zdravja v savinjski regiji	142
Preglednica 65:	Dosežki pri besedilnih spretnostih ter starost in spol prebivalcev v zasavski regiji	143
Preglednica 66:	Dosežene točke pri besedilnih spretnostih glede na generacijo priseljencev v zasavski regiji	149
Preglednica 67:	Dosežki pri besedilnih spretnostih in najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je dosegla mati ali skrbnica, v zasavski regiji	151
Preglednica 68:	Delež udeležencev na delavnicah in seminarjih za slovenske regije	171
Preglednica 69:	Obseg zaupanja, izražen z deležem anektiranih, ki »ne zaupajo«, po regijah	172
Preglednica 70:	Udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju od 2011 do 2020, deleži po regijah	177

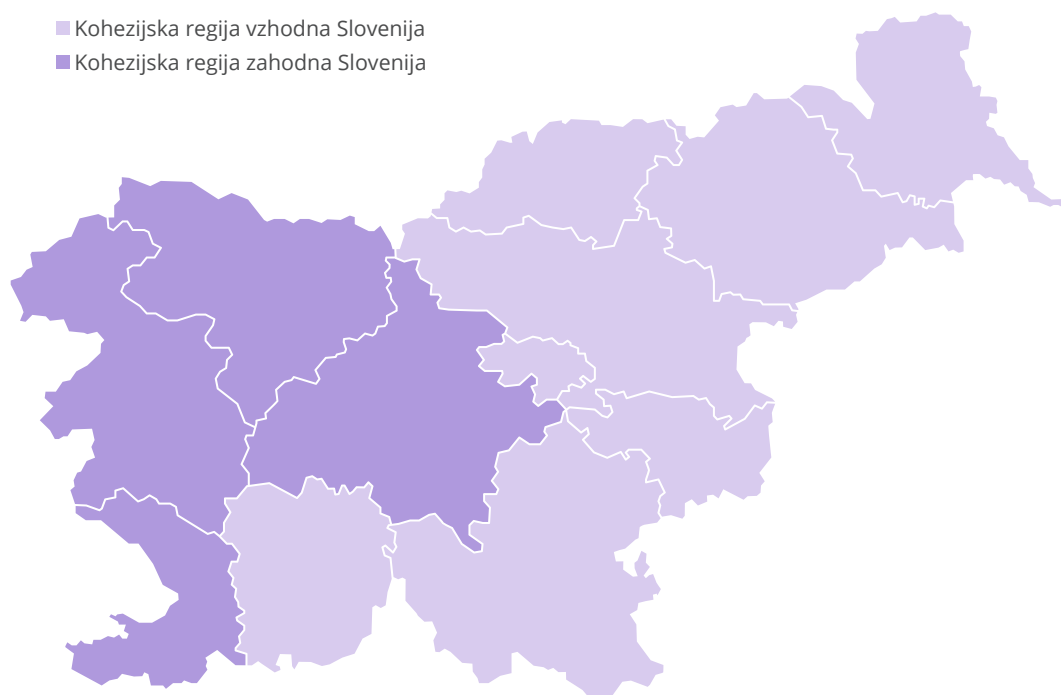
Preglednica 71:	Koeficienti regresijske analize (odvisna spremenljivka udeležba v vseživljenjskem učenju), vzhodna kohezijska regija	180
Preglednica 72:	Koeficienti regresijske analize (odvisna spremenljivka udeležba v vseživljenjskem učenju), zahodna kohezijska regija	185
Preglednica 73:	Primerjava regijske strukture izbranega vzorca glede na populacijske podatke.	190
Preglednica 74:	Logistična regresijska analiza vpliva sociodemografskih dejavnikov na sodelovanje v raziskavi	193
Preglednica 75:	Logistična regresijska analiza vpliva sociodemografskih dejavnikov na sodelovanje v raziskavi na ravni regij	194
Preglednica 76:	Primerjava deleža oseb glede na regijo prebivališča v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC in populaciji.	196

Priloga 1

Regije v dveh kohezijskih enotah – izvlečki iz (drugih) javno dostopnih podatkov

Slovenija je razdeljena na 12 statističnih regij, te pa so razporejene v 2 kohezijski regiji. Kohezijska regija zahodna Slovenija združuje 4 slovenske razvojne regije: goriško, gorenjsko, osrednjeslovensko in obalno-kraško regijo. Kohezijska regija vzhodna Slovenija povezuje 8 razvojnih regij: regijo jugovzhodna Slovenija, koroško, pomursko, podravsko, primorsko-notranjsko, posavsko, savinjsko in zasavsko regijo.

Slika 119: Dve kohezijski regiji v Sloveniji: vzhodna in zahodna

Vir: Kohezijske regije, zajem zaslona <https://www.tiko-pro.si/kohezijske-regije>

Kohezijska regija vzhodna Slovenija zaostaja za povprečjem regij v svoji sosesčini za 7 %, pri tem sta bolj razviti od sosesčine jugovzhodna Slovenija in savinjska regija (Pečar, 2020, str. vi-vii). Najslabša, zasavska regija, dosega 60 % povprečja sosednjih regij kohezijske regije vzhodna Slovenija (KRVS).

V kohezijski regiji zahodna Slovenija (KRZS) so vse regije bolj razvite od povprečja svoje sosesčine, zato bi morali goriška in gorenjska regija kot najmanj razviti med njimi zmanjšati zaostanek predvsem za jugovzhodno Slovenijo (Pečar, 2020, str. vii).

Regionalne razlike se na ravni kohezijskih in statističnih regij sčasoma samo še povečujejo, saj manj razvite regije težko presežejo napredek, hkrati pa si po vsaki krizi hitreje opomorejo bolj razvite regije.

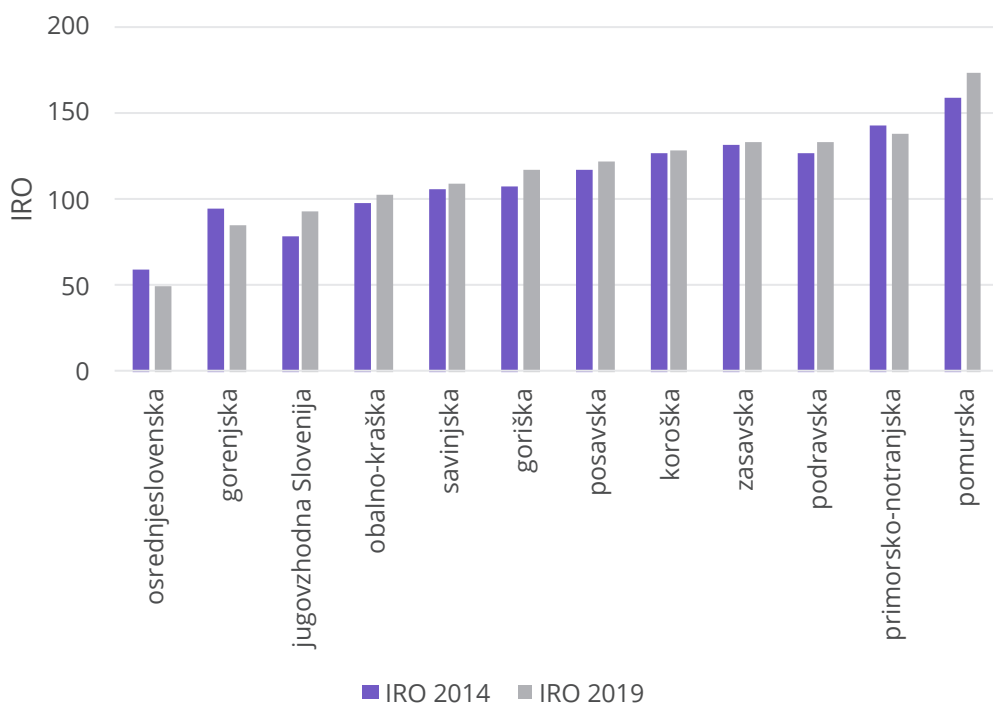
Med statističnimi regijami je leta 2019 presegala povprečje Evropske unije samo osrednjeslovenska regija. Glede na precejšnje zaostajanje večine, zlasti manj razvitih regij,

se zdi razvojno dohitevanje evropskega povprečja izjemno zahteven dolgoročni cilj regij (Kmet Zupančič, 2021, str. 116). Neukrepanje povečuje nevarnosti za povečanje socialnih in tudi teritorialnih neenakosti. Za uspešno prilagajanje hitro spreminjajočim se okoliščinam in preprečitev povečanja družbenih neenakosti so še posebno pomembni pravočasno prilagojeno in tudi okrepljeno znanje in spretnosti prebivalstva, na to pa Slovenija še ni ustrezno pripravljena (Wostner, 2020, str. 7).

Razvojno ogroženost regij merimo z indeksom razvojne ogroženosti, ki zajema različne dejavnike razvoja z vplivom na kakovost življenja (Kmet Zupančič, 2020, str. 19). Za izračun kazalnika IRO (indeks razvojne ogroženosti) je upoštevanih 14 posamičnih kazalnikov, in sicer gospodarska aktivnost, produktivnost, dohodek, zaposlenosti, investicije, brezposelnost mladih, izobrazba, raziskave in razvoj, čiščenje voda, varovana območja, naravne nesreče, brezposelnost, staranje ter poseljenost. Kazalnik dosega najnižjo vrednost v osrednjeslovenski regiji, v negativno smer pa najbolj izstopa pomurska regija. Ta ima za razliko od zasavske regije, ki zaostaja predvsem po ekonomskih kazalnikih, najnižje vrednosti med vsemi regijami pri večini kazalnikov IRO (Kmet Zupančič, 2020, str. 19).

Kriza zaradi epidemije covid-19 je do zdaj neenakomerno vplivala na regije predvsem zaradi razlik v gospodarski strukturi (Kmet Zupančič, 2021, str. 26).

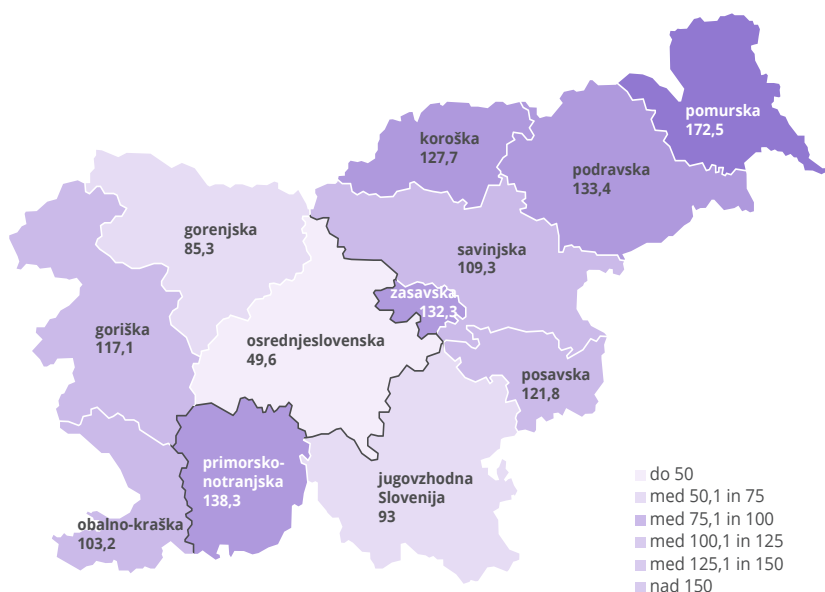
Slika 120: Indeks razvojne ogroženosti po regijah, 2014 in 2019

Vir: Pečar 2019 (str. 2, slika 1).

Kazalnik kakovosti izobraževanja kaže ugodno sliko, saj so razlike med regijami relativno nizke. Najbolj pozitivno izstopa ekonomsko najbolj razvita osrednjeslovenska regija. Vse regije, ki so pod slovenskim povprečjem, so v vzhodni Sloveniji, vendar se tudi te bistveno ne razlikujejo od slovenskega povprečja (Kmet Zupančič, 2020, str. 37). Spodbudno pa je, da je udeležnost prebivalstva v vseživljenjskem izobraževanju visoka v nekaterih regijah KRVŠ, ki imajo sicer majhen delež prebivalstva s terciarno izobrazbo (primorsko-notranjska, zasavska). Večji delež terciarno izobraženih je v regijah z boljšo razpoložljivostjo delovnih mest za izobražene (osrednjeslovenska, gorenjska, obalno-kraška regija), (Kmet Zupančič, 2021, str. 131).

Slika 121: IRD – Indeks razvojne ogroženosti, 2019

Vir: Pečar 2019 (str. 3, zemljevid 1).

Med slovenskimi regijami so precejšnje razlike v zalogah človeškega kapitala. Glede na slovensko povprečje sta najboljši rezultat dosegli osrednjeslovenska in obalno-kraška regija. Gorenjska regija je po kazalnikih blizu slovenskemu povprečju. V skupini treh regij z največjo brezposelnostjo (pomurska, podravska in zasavska) so skoraj vsi kazalniki precej pod slovenskim povprečjem. V treh regijah, za katere je značilna depopulacija (posavska, primorsko-notranjska in goriška), so predvsem slabši kazalniki zalog izobrazbenega kapitala (Domadenik idr., 2018 b, str. 166).

Podrobnejši pogled v kohezijsko regijo zahodna Slovenija (drugi viri)

Kohezijska regija zahodna Slovenija združuje 4 slovenske razvojne regije: goriško, gorenjsko, osrednjeslovensko in obalno-kraško regijo.

Gorenjska regija

Gorenjska ima za osrednjeslovensko regijo drugi najugodnejši indeks razvojne ogroženosti. Regija posebej izstopa po visoki stopnji delovne aktivnosti in nizki stopnji brezposelnosti (tudi med mladimi). Neugodno za regijo je, da je pogosto prizadeta zaradi naravnih nesreč (Pečar, 2019, str. 4).

Z 2137 kvadratnimi kilometri ali 10,5 % površine države je gorenjska regija šesta največja slovenska statistična regija (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Ta statistična regija je skoraj v celoti alpska in deloma zavarovana kot narodni park, razdeljena pa je na 18 občin. Vsega skupaj je 468 naselij (Regije v številkah, 2018, str. 38), med njimi je največje Kranj, kjer živi 18 % prebivalcev regije. V gorenjski statistični regiji, naši po številu prebivalcev četrti največji regiji, je leta 2019 živelo 10 % prebivalcev Slovenije, natančneje 205.717 oseb (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Gostota prebivalstva v gorenjski regiji znaša 96,3 prebivalca na kvadratni kilometer, to umešča regijo na šesto mesto med regijami, njena gostota pa je pod povprečjem celotne Slovenije (103,1 prebivalca na kvadratni kilometer). S pozitivnim naravnim prirastom 0,5 na 1000 prebivalcev v letu 2019 je gorenjska regija na tretjem mestu po velikosti naravnega prirasta.

Bruto domači proizvod na prebivalca te regije je znašal leta 2019 20.790 evrov, to je primerljivo z goriško regijo in manj od povprečja v vsej Sloveniji. Storitvena dejavnost je leta 2019 predstavljala od vseh dejavnosti 57,1 % bruto dodane vrednosti, podobno kot v goriški in primorsko-notranjski regiji. Delež industrijske dejavnosti je znašal 40,5 %, kmetijske dejavnosti pa 2,4 % celotne bruto dodane vrednosti v regiji (SiStat, b. l.).

Indeks delovne migracije je za gorenjsko regijo znašal 85,6. Zunaj gorenjske regije je delalo 27,4 % prebivalcev prav te regije (STAGE, b. l.). Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji je štelo 69.142, 69,3-odstotna stopnja delovne aktivnosti pa je bila višja od osrednjeslovenske. Stopnja registrirane brezposelnosti je bila leta 2020 in 2019 najnižja v goriški in gorenjski regiji. Splošno zadovoljstvo z življenjem so prebivalci gorenjske, goriške regije in regije jugovzhodna Slovenija ocenili v povprečju z oceno 7,6 (od 10), to je bila najvišja povprečna ocena na ravni regij (Inglič in Stare, 2020).

Sklenemo lahko, da ima gorenjska regija ugodno starostno in izobrazbeno strukturo. V njej je visoka stopnja delovne aktivnosti in ena izmed najnižjih stopenj brezposelnosti v državi. Regija ima najmanj prebivalcev v socialni stiski in nizko stopnjo umrljivosti. Vse to se izraža v splošnem zadovoljstvu z življenjem, saj so v gorenjski regiji v povprečju ljudje med najzadovoljnejšimi v Sloveniji.

Goriška regija

Za goriško regijo je značilna izrazito neenakomerna razvitost regije na posameznih področjih. Pozitivno izstopa na področju brezposelnosti (nizka brezposelnost na splošno in med mladimi), po stopnji delovne aktivnosti in vlaganjih v raziskovalno in razvojno dejavnost. Negativno izstopa predvsem na področju staranja prebivalstva (največje poslabšanje je prav na demografskem področju), po redki poseljenosti in majhnem deležu vlaganj v osnovna sredstva (Pečar, 2019, str. 8).

S svojimi 2325 kvadratnimi kilometri obsega goriška regija 11,5 % površine države in je po velikosti primerljiva z osrednjeslovensko regijo (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Področje je razdeljeno na 13 občin. V goriški regiji je 398 naselij (Regije v številkah, 2018, str. 42), med njimi daje največje, Nova Gorica, prebivališče 11 % prebivalcem regije. Leta 2019 je v goriški regiji živelo 6 % prebivalstva celotne Slovenije, to znaša 118.008 oseb in je skoraj petkrat manj kot v osrednjeslovenski regiji. Goriška je druga najredkeje poseljena regija, saj prebiva na enem kvadratnem kilometru njene površine slabih 51 prebivalcev, to je enkrat manj, kot znaša povprečna gostota prebivalstva za Slovenijo (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Skupni prirast (na 1000 prebivalcev) je znašal 3,6, se pravi, da je bil za polovico manjši od slovenskega skupnega prirasta (7,2 na 1000 prebivalcev).

Bruto domači proizvod na prebivalca te regije je znašal leta 2019 20.707 evrov, to je primerljivo z gorenjsko regijo in manj od povprečja celotne Slovenije. Deleži bruto dodane vrednosti so po dejavnostih razporejeni podobno kot v gorenjski regiji. Storitvena dejavnost predstavlja 57,8 %, industrija 38,6 % in kmetijska dejavnost 3,6 % (SiStat, b. l.). Delež kmetijskih zemljišč v uporabi je bil leta 2016 enak kot v gorenjski regiji (6,5 %; Regije v številkah, 2018, str. 24–25).

Zunaj regije svojega prebivališča je leta 2019 delalo 16 % delovno aktivnih prebivalcev goriške regije, to v primerjavi z drugimi regijami ni bilo veliko. Nižjo vrednost tega podatka je imela le še osrednjeslovenska statistična regija (9,8 %). Indeks delovne migracije je za goriško znašal 95,3 (STAGE, b. l.). Število zaposlenih glede na delovno mesto v regiji je 41.379 oseb. Stopnja delovne aktivnosti je bila 68,0 % in je primerljiva s stopnjo v osrednjeslovenski regiji. Najnižji v Sloveniji sta bili leta 2020 stopnji registrirane in anketne brezposelnosti (ZRSZ, b. l.; SiStat, b. l.). Vrednosti so bile pol nižje od tistih v pomurski regiji, ki so najvišje v državi. Nasprotno pa sta stopnji tveganja socialne izključenosti (14,1 %) in tveganja revščine (11,4 %) v regiji visoki (SiStat, b. l.). Splošno zadovoljstvo z življenjem so prebivalci goriške regije ocenili v povprečju enako kot prebivalci gorenjske regije in regije jugovzhodna Slovenija, tj. z najboljšo oceno, z oceno 7,6 od 10 (Inglič in Stare, 2020). Goriška regija je za koroško regijo druga z najnižjo produktivno energijo v Sloveniji (Brečko, 2019, str. 24).

Goriška regija je regija velikih odmikov in kontradiktornosti. Tako ima podpovprečno izobrazbeno strukturo, a največ študentov na 1000 prebivalcev, nizko stopnjo brezposelnosti in nizko vrednost socialnih transferjev, a visoko stopnjo tveganja socialne izključenosti in revščine, ljudje so najmanj odsotni od dela zaradi zdravstveno upravičenih razlogov in malo je kroničnih obolenj, a smrtnost je visoka in – to je najbolj presenetljivo – prebivalci goriške regije so v povprečju najbolj zadovoljni z življenjem, a hkrati drugi v državi po rabi antidepressivov. Regija je na mnogih področjih primerljiva z gorenjsko (višina bruto domačega proizvoda, delež kmetijskega zemljišča itn.), so pa tudi področja, kjer je med najslabšimi regijami.

Obalno-kraška regija

Indeks razvojne ogroženosti v obalno-kraški regiji nekoliko presega slovensko povprečje. Pozitiven je predvsem kazalnik razvitosti, brezposelnost je majhna, delež prečiščenih odpadnih voda visok in relativno nizka ogroženost zaradi naravnih nesreč. Obalno-kraška regija je edina poleg osrednjeslovenske z nadpovprečnim bruto domačim proizvodom na prebivalca. Za slovenskim povprečjem pa zaostaja na področju investicij v osnovna sredstva ter vlaganj v raziskave in razvoj ter ima enega najvišjih indeksov staranja prebivalstva (Pečar, 2019, str. 6).

Obalno-kraška regija je po površini ena manjših statističnih regij, saj obsega 1043 kvadratnih kilometrov oziroma 5,1 % celotne površine Slovenije (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Regija je razdeljena na 8 občin. Koper je največje izmed 294 naselij v regiji (Regije v številkah, 2018, str. 44). V njem prebiva 22 % populacije obalno-kraške regije. Gostota naseljenosti znaša 110,8 prebivalca na kvadratni kilometer, to je zelo blizu slovenskega povprečja. Skupni prirast na 1000 prebivalcev je bil 7,6, to je le nekoliko nad slovenskim povprečjem (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Regija je izstopala še po največjem deležu tujih državljanov med prebivalci (11,9 %) in po največjem številu priseljenih iz tujine na 1000 prebivalcev (19).

Bruto domači proizvod na prebivalca je bil leta 2019 v tej regiji tretji najvišji; znašal je 22.894 evrov. Po podatkih iz leta 2019 v obalno-kraški regiji bolj kot v kateri koli drugi regiji glede na bruto dodano vrednost po dejavnostih prevladujejo storitvene dejavnosti z 79,1 %. Industrija predstavlja 19,5 %, kmetijska dejavnosti pa 1,5 % bruto dodane vrednosti v regiji (SiStat, b. l.). Po deležu kmetijskih zemljišč je obalno-kraška regija na ravni regij na drugem mestu (skupaj s podravsko), saj je 70 % površine namenjene za kmetijsko izrabo, vendar pa je v resnici v uporabi le 3,1 % teh zemljišč (Regije v številkah, 2018, str. 16, 24–25).

Indeks delovne aktivnosti je bil za obalno-kraško regijo 98,1, in sicer drugi najvišji med regijami (najvišji v osrednjeslovenski regiji 127,9). Na delo v drugo regijo je leta 2019 odhajalo 19,1 % prebivalcev te regije (STAGE, b. l.). Število zaposlenih glede na delovno mesto v regiji je bilo 42.908 oseb (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Med pandemijo se je ravno v tej regiji stopnja brezposelnosti najbolj zvišala (registrirane in anketne). Stopnja registrirane brezposelnosti iz leta 2019 se je povečala za 1,7 odstotne točke in je tako leta 2020 znašala 8,9 % (ZRSZ, b. l.). Stopnji tveganja socialne izključenosti in tveganja revščine sta se iz leta 2019 tudi drastično povečali, tako da je regija, ki je bila sicer med regijami z nizkimi vrednostmi, pristala na tretjem oziroma četrtem mestu (SiStat, b. l.). Kljub temu je bila samoocena zadovoljstva z življenjem tod visoka. Prebivalci obalno-kraške regije so bili enako zadovoljni kot tisti iz osrednjeslovenske regije (7,5 od 10). To kaže, da na oceno ne vplivajo samo finančni in materialni vidiki, temveč tudi zdravje, socialno življenje, prosti čas ipd. (Inglič in Stare, 2020) Obalno-kraška regija je ena izmed treh statističnih regij, ki imajo najvišjo produktivno energijo (Brečko, 2019, str. 24).

Čeprav tudi obalno-kraško regijo pesti staranje prebivalstva, jo iz zagate rešuje priseljevanje v regijo iz drugih statističnih regij Slovenije in iz tujine. Ta problematika je dobro vidna v tem, da ima regija dobro izobrazbeno strukturo, obenem pa najmanjše število dijakov in študentov na 1000 prebivalcev. Regija ima visok indeks delovne aktivnosti in visok bruto domači proizvod, malo pa je vlaganj v razvoj in raziskovanje ter v osnovna sredstva. Prebivalci so na splošno dobrega zdravja in ocene tega, kako so zadovoljni z življenjem, so visoke.

Osrednjeslovenska regija

Osrednjeslovenska regija je naša najbolj razvita regija. Za večino kazalnikov, ki so upoštevani pri indeksu razvojne ogroženosti, ima najboljše vrednosti. V tej regiji je osredotočena slovenska gospodarska aktivnost in kar tretjina delovnih mest v državi. Regija izstopa po dobri izobrazbeni strukturi prebivalstva (Pečar, 2019, str. 4).

Osrednjo lego v Republiki Sloveniji ima osrednjeslovenska regija, ki se razteza v velikosti 2334 kvadratnih kilometrov, to je 11,5 % površine slovenskega ozemlja (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.; Nared idr., 2019, str. 94). Po površini naša druga največja statistična regija združuje 25 občin. Vseh naselji v regiji je 921, od tega živi več kot polovica prebivalcev v največjem naselju regije, Ljubljani (Regije v številkah, 2018, str. 36). Po gostoti prebivalcev je regija najgostejše naseljena, leta 2019 je namreč v njej živela približno četrtnina prebivalcev Slovenije (26 %), in sicer 552.221 oseb (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). V osrednjeslovenski regiji živi 236,6 prebivalca na kvadratni kilometer, to je več kot še enkrat toliko kot znaša povprečna gostota prebivalstva v Sloveniji (103,1 prebivalcev na kvadratni kilometer; Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Leta 2019 je imela osrednjeslovenska regija 1,3 (na 1000 prebivalcev) pozitivnega naravnega prirasta. Poleg nje sta imeli naravni prirast pozitiven samo še gorenjska regija in regija jugovzhodna Slovenija, vendar je bil med vsemi regijami osrednjeslovenski največji (enkrat večji). Delež tujih državljanov med prebivalci osrednjeslovenske regije je bil 8,3 % in je drugi največji v Sloveniji (največji v obalno-kraški regiji; STAGE, b. l.).

Ta regija je ustvarila več kot 37 % nacionalnega bruto domačega proizvoda; bruto domači proizvod na prebivalca te regije je znašal več kot 32.600 evrov. V osrednjeslovenski regiji je delovalo tudi največ podjetij (v letu 2019 69.663 podjetij, to je tretjina vseh v Sloveniji), njihov prihodek pa je znašal skoraj polovico državnega prihodka podjetij (SiStat, b. l.). Razdeljenost bruto dodane vrednosti po dejavnostih je v osrednjeslovenski regiji primerljiva z razdeljenostjo v obalno-kraški. Obe izstopata po visokem deležu storitvenih dejavnosti (Industrija prispeva od vseh dejavnosti v regiji 21,9 % bruto dodane vrednosti, kmetijska dejavnost pa zgolj 0,7 %, SiStat, b. l.). Glede na delež kmetijskih zemljišč v uporabi sodi osrednjeslovenska regija poleg savinjske, podravske in pomurske med regije z najintenzivnejšo obdelavo – sodeč po podatkih iz leta 2016 – saj je v uporabi 12,4 % kmetijskih zemljišč (Regije v številkah, 2014, str. 24–25).

Po indeksu delovne migracije (127,9) je osrednjeslovenska statistična regija izrazito delovna regija. Število delovno aktivnih prebivalcev, zaposlenih v njej, je namreč precej višje od števila delovno aktivnih prebivalcev, ki v tej regiji prebivajo. Kljub temu dela zunaj regije 9,8 % prebivalcev (STAGE, b. l.). Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji znaša 286.348 in obsega dobro tretjino celotnega števila zaposlenih v Sloveniji (801.909). Stopnja delovne aktivnosti je za skoraj 2 % višja od državnega povprečja in znaša 67,9 % (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Regija je bila leta 2020 na četrtem mestu po najnižji stopnji anketne (4,3 %) in registrirane brezposelnosti (7,8 %). Svoje zadovoljstvo z življenjem so prebivalci v osrednjeslovenski regiji ocenili, tako kot v obalno-kraški regiji, z drugo najboljšo oceno (7,5 od 10; Inglič in Stare, 2020).

Na podlagi navedenih podatkov lahko sklenemo, da osrednjeslovenska regija ni osrednja le po geografski legi in imenu, temveč je v njej zgoščen tudi velik del gospodarske dejavnosti. Poleg tega da ima regija dobro razvito infrastrukturo, se vanjo priseljujejo prebivalci drugih statističnih regij, predvsem bolj izobraženi, to pa še povečuje njeno prednost pred drugimi regijami.

Podrobnejši pogled v kohezijsko regijo vzhodna Slovenija (drugi viri)

Kohezijska regija vzhodna Slovenija povezuje 8 razvojnih regij: regijo jugovzhodna Slovenija, koroško, pomursko, podravsko, primorsko-notranjsko, posavsko, savinjsko in zasavsko regijo.

Regija jugovzhodna Slovenija

Regija jugovzhodna Slovenija sodi med tri najbolj razvite slovenske regije predvsem zaradi uspešnega gospodarskega razvoja (izvozno usmerjeno gospodarstvo s poudarkom na farmacevtski in avtomobilski industriji). Stopnja registrirane brezposelnosti se znižuje, vendar je še veliko mladih brez dela. Regija izstopa po največjem vlaganju v raziskovalno in razvojno dejavnost ter najnižjem indeksu staranja (Pečar, 2019, str. 5).

Regija jugovzhodna Slovenija je po površini naša največja regija, saj obsega 2675 kvadratnih kilometrov, tj. 13,1 % površine države, in je približno šestkrat večja od zasavske regije, naše po površini najmanjše regije (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Občin v tej regiji je 21. Regija ima 1052 naselij in 16 % ljudi živi v največjem naselju v regiji, Novem mestu (Regije v številkah, 2018, str. 34). Leta 2019 je v regiji jugovzhodna Slovenija živel 144.688 oseb ali 7 % vseh prebivalcev Slovenije. Po gostoti naseljenosti je bila tretja najnižja med regijami s povprečno 54 prebivalci na kvadratni kilometer (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Skupni prirast na 1000 prebivalcev je bil leta 2019 9,2, tj. tretji največji med regijami (za osrednjeslovensko in gorenjsko). Regija jugovzhodna Slovenija je bila leta 2019 ena od treh, v katerih je bil naravni prirast pozitiven (0,7 na 1000 prebivalcev).

Bruto domači proizvod na prebivalca je bil v regiji jugovzhodna Slovenija drugi najvišji regionalni bruto domači proizvod v Sloveniji; znašal je 23.096 evrov (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Sicer pa je bruto domači proizvod te regije obsegal 7 % bruto domačega proizvoda Slovenije. Največji delež bruto dodane vrednosti v njej je ustvarila industrija (54 %), ki samo v tej regiji presega polovico celotne bruto dodane vrednosti v regiji. Delež bruto dodane vrednosti v storitveni dejavnosti je najmanjši med regijami in se od leta 2016 stalno zmanjšuje. Odstotek bruto dodane vrednosti v kmetijskih dejavnostih je enak kot v posavski regiji, in sicer 4,4 % (SiStat, b. l.). V regiji je bilo leta 2016 v uporabi 10,2 % kmetijskih zemljišč (Regije v številkah, 2018, str. 24 –25).

Indeks delovne migracije je 91,0 in je enak kot v pomurski regiji. V primerjavi s to pa je delež prebivalstva, ki odhaja na delo v drugo regijo, v regiji jugovzhodna Slovenija večji za 5 odstotnih točk in znaša 24,6 % (primerljivo z gorenjsko regijo). Stopnja delovne aktivnosti je bila leta 2019 v jugovzhodni Sloveniji 68,5-odstotna, tretja najvišja na ravni regij. Stopnji delovne aktivnosti med spoloma sta se razlikovali za 10,5 odstotne točke, to je bila druga največja razlika (stopnja delovne aktivnosti med moškimi je bila namreč 73,5-odstotna, med ženskami 63,0-odstotna). Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji je bilo 52.404 (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Stopnja registrirane brezposelnosti je leta 2020 znašala 8,2 %, to je 0,5 odstotne točke manj od slovenskega povprečja (ZRSZ, b. l.). Regija jugovzhodna Slovenija je leta 2019 izstopala po najvišjem številu obsojenih oseb (polnoletnih in mladoletnih) na 1000 prebivalcev (4,3) in je ena izmed treh statističnih regij, ki imajo najvišjo produktivno energijo (Brečko, 2019, str. 24).

Regija jugovzhodna Slovenija je najbolj razvita regija v vzhodni kohezijski regiji in največja

»posebnica« med statističnimi regijami. V tej regiji bolj kot v kateri koli drugi prevladuje moška populacija. Ima največji delež številčnih družin in mater, mlajših od 20 let, velik pa je tudi znesek, ki ga dobiva iz socialnih transferjev. Kot ena izmed redkih ima pozitiven naravni prirast in ugodno starostno sestavo. Manj ugodna je izobrazbena sestava, vendar pa regija niti nima ustrezne infrastrukture za to, če upoštevamo, da je tukaj največji delež mladih, ki so šoloobvezni, in je največja slovenska statistična regija. Regija je dobro gospodarsko razvita, predvsem zaradi industrije, ki samo v tej regiji tudi prevladuje med drugimi gospodarskimi dejavnostmi. Regija jugovzhodna Slovenija veliko vlaga v raziskovanje in razvoj ter v osnovna sredstva. Kot je značilno za razvite družbe, je tudi v tej regiji največje število obsojenih oseb na 100.000 prebivalcev.

Primorsko-notranjska regija

Zadnja leta je regija izboljšala vse kazalnike indeksa razvojne ogroženosti, vendar premalo, da bi se zmanjšal njen zaostanek za drugimi regijami. Višji indeks razvojne ogroženosti, kot ga ima primorsko-notranjska regija, ima samo še pomurska. Kombinacija najmanjše gostote poselitve in staranja prebivalstva je lahko v prihodnosti ena njenih največjih razvojnih ovir. Čeprav v regiji primanjkuje delovnih mest, ima delovno aktivnost visoko nadpovprečno – tako je zaradi ugodnih prometnih povezav (Pečar, 2019, str. 13).

Primorsko-notranjska regija je po površini ena naših manjših regij, meri namreč 1456 kvadratnih kilometrov, to je 7,2 % celotne Slovenije (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). V regiji je 6 občin. V Postojni živi 18 % prebivalstva regije, vseh naselij pa je 264 (Regije v številkah, 2018, str. 40). Po podatkih iz leta 2019 je vseh prebivalcev v regiji 52.818, to je 2,5-odstotni delež celotnega prebivalstva Slovenije, in to je tudi najmanjši delež med regijami. Po gostoti prebivalstva je regija najredkeje naseljena, saj živi na enem kvadratnem kilometru povprečno 36 oseb (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Skupni prirast na 1000 prebivalcev je znašal 5,5 in je bil za 1,7 nižji od slovenskega povprečja (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.).

Regija sodi med gospodarsko šibkejšo v državi. Bruto domači proizvod na prebivalca je bil drugi najnižji med regijami (16.154 evrov). K slovenskemu bruto domačemu proizvodu je ta regija prispevala 1,8 %. Po podatkih iz leta 2019 so storitvene dejavnosti prispevale 57,7 % bruto dodane vrednosti, industrija pa 35 % (SiStat, b. l.). Primorsko-notranjska regija je izstopala po velikem deležu bruto dodane vrednosti, ki jo v regiji predstavlja kmetijstvo (6,9 %). Kljub temu je po uporabi kmetijskih zemljišč tretja z najmanjšim deležem, saj je bilo leta 2016 uporabljenih le 4,4 % vseh kmetijskih zemljišč v regiji (Regije v številkah, 2018, str. 24–25).

Stopnja delovne aktivnosti je bila leta 2019 v tej regiji najvišja. Med delovno sposobnimi prebivalci te regije jih je bilo kar 70 % delovno aktivnih. 41 % od teh jih je delalo v drugi statistični regiji, velika večina v osrednjeslovenski. Indeks delovne migracije je bil 71,4, to je na ravni regij drugi najnižji (nižji samo še v zasavski regiji). Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji je bilo 14.778 (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Stopnja registrirane brezposelnosti je tretja najnižja med regijami. Kriza pandemije je regijo prizadela samo toliko, da se je stopnja vrnila na vrednost iz leta 2018, tj. 7,1 % (ZRSZ, b. l.). Glede stopnje tveganja socialne izključenosti in tveganja revščine je regija v slovenskem povprečju (SiStat, b. l.). Svoje zadovoljstvo z življenjem so njeni prebivalci ocenili z oceno 7,3 (na lestvici od 1 do 10), to je enako kot v podravski in savinjski regiji, ki pa imata večji delež materialno prikrajšanih (Inglič in Stare, 2020).

Primorsko-notranjska regija ima najmanjši delež ljudi, starih od 14 do 65 let, v Sloveniji. Gospodarsko je šibkejša regija, saj velik delež v gospodarstvu predstavlja kmetijstvo, ki pa se v zadnjem obdobju zelo zmanjšuje. Problematiko pomanjkanja delovnih mest v regiji rešuje visoka delovna mobilnost, tako je v regiji visoka delovna aktivnost in malo brezposelnosti. Regija izstopa tudi po majhnem številu zdravnikov na 100.000 prebivalcev in najnižji umrljivosti v Sloveniji.

Zasavska regija

Zasavska regija ima za tretjino slabši indeks razvojne ogroženosti od slovenskega povprečja in spada med štiri najslabše regije. Slovensko povprečje dosega samo pri kazalniku varovanih območij, čiščenja odpadnih voda in poseljenosti (Pečar, 2019, str. 11).

Zasavska statistična regija je po površini naša najmanjša regija. Meri samo 485 kvadratnih kilometrov, to je 2,4 % celotne Slovenije (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Od jugovzhodne Slovenije, po površini največje, je več kot petkrat manjša. Obsega štiri občine. Občina Litija je 1. 1. 2015 prešla iz osrednjeslovenske regije v zasavsko in gostota poselitve v njej je več kot pol manjša od tiste v primarnih občinah zasavske regije (Nared idr., 2019, str. 83). Vseh naselij je 222, v Trbovljah pa je zgoščena kar četrtnina vseh prebivalcev regije (Regije v številkah, 2018, str. 30). Leta 2019 je bilo v tej regiji 57.059 prebivalcev, to pomeni malo manj kot 3 % celotnega prebivalstva Slovenije. S 118 prebivalci na kvadratni kilometer je tretja najgostejše naseljena regija (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Skupni prirast prebivalstva je bil enak kot v posavski regiji (3,5) in za pomursko ter koroško tretji najnižji v državi.

Bruto domači proizvod na prebivalca je bil v tej regiji najnižji (12.287 evrov); predstavljal je 1,4 % slovenskega bruto domačega proizvoda. V tej regiji je leta 2019 delovalo 3959 podjetij, ki so k skupnemu zaslužku podjetij v državi prispevala malo manj kot odstotek (SiStat, b. l.). Leta 2019 je bila bruto dodana vrednost porazdeljena v dejavnostih tako, da so storitvene dejavnosti obsegale 56,5 %, industrija 40,2 % in kmetijske dejavnosti 3,3 % (SiStat, b. l.). Med regijami je zasavska tista, kjer je delež kmetijskih zemljišč v uporabi najmanjši (leta 2016 je znašal 2,1 %; Regije v številkah, 2018, str. 24–25).

Stopnja delovne aktivnosti je bila v zasavski regiji leta 2019 nekoliko nižja od povprečja v celotni Sloveniji; bila je 65,5-odstotna. Razlika v stopnjah delovne aktivnosti med spoloma je bila v njej najmanjša med regijami (6 odstotnih točk). Odstotek delovno aktivnih, ki so odhajali na delo v drugo regijo, je bil v zasavski regiji najvišji (52,5 %); velika večina teh oseb je delala v osrednjeslovenski statistični regiji. Indeks delovne migracije je znašal 59 in je bil najnižji med regijami (STAGE, b. l.). Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji je bilo 12.440. Stopnja registrirane in anketne brezposelnosti za leto 2020 v regiji je primerljiva s savinjsko in med štirimi oziroma petimi najvišjimi v državi (ZRSZ, b. l., SiStat, b. l.). Prebivalci te regije so se leta 2020 uvrstili med srednje zadovoljne; splošno zadovoljstvo z življenjem so namreč ocenili s povprečno oceno 7,2 (na lestvici od 1 do 10; Inglič in Stare, 2020). Zasavska regija je ena izmed treh statističnih regij z najvišjo produktivno energijo (Brečko, 2019, str. 24).

Zasavska regija je urbano območje, za katero je značilna visoka gostota poseljenosti. V regiji je neugodna tako starostna kot izobrazbena struktura. Kot gospodarsko najslabša regija je v veliki socialni stiski in zdravje prebivalstva je na splošno slabše. V nasprotju z drugimi regijami, kjer je splošen trend manjšanja kmetijskega gospodarstva, zasavska regija, ki do

sedaj ni bila kmetijsko usmerjena, zadnja leta povečuje uporabo kmetijskih zemljišč in število kmetijskih gospodarstev.

Posavska regija

Posavska regija ima večino kazalnikov indeksa razvojne ogroženosti pod slovenskim povprečjem, kar slabo vpliva na sam indeks. Regija je šibka po gospodarski aktivnosti, nizka so vlaganja v raziskave in razvoj, visoka je stopnja registrirane brezposelnosti in indeks staranja prebivalstva. Čiščenje odpadnih voda je boljše kot v povprečju v Sloveniji (Pečar, 2019, str. 9).

Gričevnata in z vodo bogata posavska regija meri 968 kvadratnih kilometrov ali 4,8 % celotne države in je po površini druga najmanjša regija v Sloveniji (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Od najmanjše, zasavske regije je enkrat večja. Razdeljena je na šest občin. Posavska regija šteje 448 naselij (Regije v številkah, 2018, str. 32), med njimi je največje Krško z 9 % prebivalcev regije. V posavski statistični regiji je po podatkih za leto 2019 75.807 prebivalcev, to je 4 % prebivalcev celotne države. Gostota prebivalstva znaša 78 prebivalcev na kvadratni kilometer, kar jo umešča pod slovensko povprečje (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Skupni prirast je bil 264 oseb.

Bruto domači proizvod na prebivalca te regije je znašal 19.456 evrov. Leta 2019 je bilo 5861 podjetij v regiji (SiStat, b. l.). Razporejenost deležev bruto dodane vrednosti po dejavnostih je podobna kot v koroški regiji. Značilen je majhen delež, ki so ga leta 2019 prispevale storitvene dejavnosti (46 %) in industrijska dejavnost, ki je prispevala polovico celotne bruto dodane vrednosti v regiji (SiStat, b. l.). V posavski regiji je bilo leta 2016 v uporabi 6,2 % kmetijskih zemljišč (SiStat, b. l.; Regije v številkah, 2018, 24–25).

Stopnja delovne aktivnosti je bila v posavski regiji leta 2019 nekoliko višja od povprečja v celotni Sloveniji, bila je 66,8-odstotna. Razlika med stopnjo delovne aktivnosti za moške in stopnjo delovne aktivnosti za ženske je bila v tej regiji največja (12-odstotna). Približno tretjina delovno aktivnih prebivalcev te regije je leta 2019 delala v drugi regiji. Indeks delovne migracije je znašal 77 in je bil drugi najnižji med regijami (nižji v zasavski regiji). Število zaposlenih glede na delovno mesto v regiji je bilo 21.747 oseb. Stopnja registrirane brezposelnosti je bila leta 2020 tukaj tretja najvišja v državi, in sicer 10-odstotna. Posavska regija ima od vseh regij najnižjo stopnjo socialne izključenosti (10,5-odstotno) in drugo najnižjo vrednost med regijami v stopnji tveganja revščine (9,4-odstotno, samo 0,2 odstotne točke več kot prvouvrščena gorenjska regija; SiStat, b. l.). V posavski regiji je bil leta 2020 najmanjši delež prebivalcev, starejših od 15 let, resno materialno prikrajšan, a kljub vsemu stopnja splošnega zadovoljstva z življenjem ni bila med najvišjimi. Prebivalci so svoje zadovoljstvo ocenili z enako oceno kot tisti iz zasavske regije, kjer pa je delež resno materialno prikrajšanih med največjimi. Podatki kažejo, da na stopnjo zadovoljstva z življenjem ne vpliva samo materialno stanje, ampak celo najbolj zdravstveno stanje oseb (Inglič in Stare, 2020).

Posavska regija ima veliko vzporednic z drugimi regijami, na primer slaba izobrazbena struktura, primerljiva s sosednjo zasavsko regijo, tako velik delež velikih družin in mladih mater kot v sosednji regiji jugovzhoda Slovenija ter razporeditev gospodarskih deležev (manj storitvenih dejavnosti, veliko industrijske) kot v koroški regiji. Obenem pa regija izstopa v veliki razliki delovne aktivnosti med spoloma in najnižji stopnji tveganja socialne izključenosti in revščine. Ljudje so v povprečju najbolj nezadovoljni z življenjem, to razlagamo s slabim zdravstvenim stanjem prebivalstva. Prebivalci se spopadajo z zasvojenostjo s hrano in alkoholom.

Savinjska regija

Savinjska regija ima v primerjavi z drugimi regijami najugodnejše kazalnike na področju varovanih območij (manj varovanih območij ima samo zasavska regija), gospodarske aktivnosti, staranja in poseljenosti. Razvojno ogroženost ji povečuje izpostavljenost naravnim nesrečam. Regija ima tudi visoko stopnjo brezposelnosti (še posebno med mladimi) in zaostaja pri čiščenju odpadnih voda (Pečar, 2019, str. 7).

Naravno geografsko zelo raznolika savinjska regija se razprostira na 2301 kvadratnih kilometrih, to je 11,3 % površine države (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Razdeljena je na 31 občin. Največje naselje je Celje s 15 % prebivalstva, vseh naselij pa je 800 (Regije v številkah, 2018, str. 28). V savinjski statistični regiji je leta 2019 živel 257.425 oseb ali 12 % prebivalcev Slovenije. Gostota poseljenosti je v njej 112 prebivalcev na kvadratni kilometer, to je primerljivo z obalno-kraško regijo (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Skupni prirast na 1000 prebivalcev je leta 2019 znašal 5,8 in je bil pod slovenskim povprečjem.

Ta regija je ustvarila nekaj več kot 11 % nacionalnega bruto domačega proizvoda in se s tem podatkom uvrstila na tretje mesto med statističnimi regijami. Na prebivalca regije je bruto domači proizvod znašal 20.954 evrov. Leta 2019 je bilo 53,5 % regionalne bruto dodane vrednosti ustvarjene v storitvenih dejavnostih, 44 % v industriji in 2,6 % v kmetijskih dejavnostih (SiStat, b. l.). Savinjska regija je bila leta 2016 po deležu kmetijskih zemljišč v uporabi z vrednostjo 13,3 % na tretjem mestu, za pomursko in podravsko regijo, kjer je bila izraba kmetijskih zemljišč še večja (Regije v številkah, 2018, str. 24–25).

Stopnja delovne aktivnosti je bila v savinjski regiji leta 2019 za 0,7 % višja od slovenskega povprečja. Med moškimi (bila je 71,5-odstotna) je bila za več kot 10 odstotnih točk višja kot med ženskami (61,4-odstotna). Odstotek delovno aktivnih, ki so odhajali na delo v drugo regijo, je bil v tej regiji eden nižjih (18,7 %). Indeks delovnih migracij je znašal 95,6 in je primerljiv z goriško regijo (STAGE, b. l.). Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji je bilo 94.872 (12 % vseh delovnih mest v Sloveniji). Tukajšnji prebivalci so se s povprečno oceno splošnega zadovoljstva z življenjem (7,3 od 10) leta 2020 uvrstili med srednje zadovoljne (Inglič in Stare, 2020).

Če v grobem sklenemo vse navedeno, savinjska regija po večini ne izstopa opazneje izmed drugih statističnih regij. Večji del kazalnikov je v slovenskem povprečju oziroma odmiki niso zelo radikalni. Tudi svoje zadovoljstvo z življenjem je tukajšnje prebivalstvo v povprečju ocenilo srednje.

Koroška regija

Koroška pozitivno izstopa predvsem po visokem razpoložljivem dohodku na prebivalca, na kar vpliva zaposlitev prek meje. Po drugih kazalnikih, uvrščenih v izračun indeksa razvojne ogroženosti, je pod slovenskim povprečjem. Regija je v zadnjih letih izboljšala gospodarsko aktivnost, zaposlenost in izobrazbeno strukturo, veliko bolj kot v slovenskem povprečju pa je se je v njej zvišal indeks staranja (Pečar, 2019, str. 10).

Koroška statistična regija leži na severu države, ob avstrijski meji, in je po površini tretja najmanjša regija. Obsega 1041 kvadratnih kilometrov, to je 5,1 % površine države (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). V koroški regiji je 12 občin. Od 144 naselij je Slovenj

Gradec največje naselje z 10 % prebivalstva regije (Regije v številkah, 2018, str. 26). Koroška statistična regija je po številu prebivalcev tretja najmanjša regija. Leta 2019 je na tej površini živel približno 71.000 prebivalcev ali 3 % vseh prebivalcev Slovenije, to je približno toliko, kot jih je živel v zasavski ali primorsko-notranjski. Z 68 prebivalci na kvadratni kilometer je četrta najredkeje poseljena regija (manj gosto poseljene so primorsko-notranjska, goriška in jugovzhodna Slovenija; Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Za celotno statistično regijo je značilno upadanje števila prebivalcev.

Bruto domači proizvod na prebivalca v koroški regiji (znašal je 18.694 evrov, to je 2,7 % nacionalnega bruto domačega proizvoda) je bil četrti najnižji regionalni bruto domači proizvod leta 2019. Delež bruto dodane vrednosti iz storitvenih dejavnosti je bil leta 2019 drugi najnižji med regijami. Po razporeditvi deležev je regija podobna posavski, ki ima ravno tako majhen delež bruto dodane vrednosti v storitvenih dejavnostih in delež v industriji, ki predstavlja polovico bruto dodane vrednosti v regiji. Bruto dodana vrednost v kmetijskih dejavnostih je 5,3 % (SiStat, b. l.). V koroški regiji je bilo leta 2016 v uporabi 4,5 % kmetijskih zemljišč, sicer pa je delež zemljišč, namenjenih kmetijstvu, podobno kot v gorenjski regiji, med najmanjšimi v državi (39 %; Regije v številkah, 2018, 16).

Koroška regija ima indeks delovne migracije 87,8, slaba petina prebivalcev je zaposlena zunaj regije (STAGE, b. l.). Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji je 22.188, stopnja delovne aktivnosti pa je tretja najnižja v državi (62,2%). Nižjo stopnjo delovne aktivnosti imata samo še pomurska in podravska regija. Koroška se je iz regije s povprečnimi stopnjami tveganja socialne izključenosti in revščine spremenila v regijo z najvišjimi vrednostmi obeh tveganj. Prebivalci te regije so splošno zadovoljstvo z življenjem leta 2019 in 2020 ocenili z najnižjo povprečno oceno na ravni regij (leta 2019 7,1, leta 2020 6,8). Koroška regija je statistična regija z najnižjo produktivno energijo med regijami (Brečko, 2019, str. 24).

Koroška ima nizek letni prirast, naravni in selitveni, po deležu višje ali visoko izobraženih pa je druga za najnižjo vrednostjo v pomurski regiji. Še v mnogih drugih kazalnikih je koroška regija tik za petami pomurski. Slabšanje stanja v regiji odslikava tudi drastično povečanje socialne ogroženosti prebivalstva v zadnjih letih. Stanje nekoliko blaži obmejna lega regije in s tem povezano delo njenih prebivalcev čez mejo. V koroški regiji je največji delež abstinentov in druga največja poraba antidepressivov v državi.

Podravska regija

Podravska regija je po indeksu razvojne ogroženosti med tremi najslabšimi regijami. Regija pri vseh kazalnikih dosega podpovprečne rezultate v primerjavi z drugimi, izjema je področje čiščenja voda, varovanih območij in poseljenosti. Na razvoj negativno vplivajo predvsem nizke naložbe v osnovna sredstva, raziskave in razvoj, nizka delovna aktivnost prebivalstva, visoka brezposelnost in pospešeno staranje prebivalstva (Pečar, 2019, str. 12).

Podravska regija obsega 2170 kvadratnih kilometrov ali 10,7 % površine celotne Slovenije (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l., Nared idr., 2019, str. 73). Po velikosti je primerljiva z gorenjsko regijo. Po številu občin je regija najštevilčnejša, saj jih ima kar 41. Podravska šteje 679 naselij, 30 % prebivalstva regije pa živi v Mariboru (Regije v številkah, 2018, str. 24). Leta 2019 je živel v regiji 324.875 oseb ali 16 % prebivalcev Slovenije. Podravska statistična regija je druga najgostejše poseljena regija (za osrednjeslovensko regijo). Gostota poseljenosti znaša 150 prebivalcev na kvadratni kilometer (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.). Skupni prirast na prebivalca je bil 5,8 na 1000 prebivalcev.

Podravska regija je leta 2019 ustvarila 12,7 % nacionalnega bruto domačega proizvoda. Bruto domači proizvod na prebivalca te regije pa je bil peti najnižji med regijami (18.887 evrov). Delež bruto dodane vrednosti v storitvenih dejavnostih je bil leta 2019 tretji največji med regijami, in sicer je obsegal 64,6 % (delež v industriji je bil 33,1 % in v kmetijskih dejavnostih 2,3 %; SiStat, b. l.). Razporejenost regijske bruto dodane vrednosti je primerljiva s slovenskim povprečjem. Podravska statistična regija je bila leta 2016 s 16,6 % prva med regijami po deležu kmetijskih zemljišč v uporabi, tudi sicer je kmetijskega zemljišča v regiji veliko, kar 70 % površine (Regije v številkah, 2018, str. 16, 24–25).

Stopnja delovne aktivnosti prebivalcev te regije je bila leta 2019 z 61,2 % ena najnižjih na ravni regij (nižja le še v pomurski regiji). Zunaj regije svojega prebivališča je delalo 16,2 % delovno aktivnih prebivalcev te regije, to glede na druge regije ni bilo veliko; manj jih je odhajalo na delo v drugo regijo le iz osrednjeslovenske (9,8 %) in goriške regije (15,7 %). Indeks delovne migracije je znašal 96,9. Število zaposlenih oseb glede na delovno mesto v regiji je bilo 110.996. Stopnja registrirane in anketne brezposelnosti je bila druga najvišja v državi leta 2020. Stopnja registrirane brezposelnosti je znašala 10,2 % in se je glede na prejšnje leto 2019 povečala za 1,3 odstotne točke (kot koroška regija); to je za obalno-kraško regijo drugo največje zvišanje (ZRSZ, b. l.; SiStat, b. l.). Samoocena zadovoljstva z življenjem je bila za leto 2020 v povprečju srednje vrednosti (od 7,3 od 10), tako kot v savinjski in primorsko-notranjski regiji; Inglič in Stare, 2020). Tretja je bila podravska regija leta 2019 po številu obsojenih (polnoletnih in mladoletnih) na 1000 prebivalcev (3,0; SiStat, b. l.).

Ob teh podatkih za podravsko regijo se ustvari vtis, da ima regija dobro infrastrukturo, a je v zatonu. Kljub široki paleti šol je v teh regiji nadpovprečni delež prebivalstva s srednješolsko izobrazbo in posledično manjši od slovenskega povprečja delež tistih z najvišjo izobrazbo. Regija izstopa po največji površini kmetijskega zemljišča v uporabi, največ pa je v tej regiji tudi rakavih obolenj. Stopnja delovne aktivnosti je druga najnižja v državi in posledično je v regiji veliko brezposelnosti.

Pomurska regija

Pomurska regija je najbolj razvojno ogrožena regija v Sloveniji. Pri večini kazalnikov indeksa razvojne ogroženosti dosega najslabše rezultate. Gospodarstvo regije so v preteklosti večkrat prizadeli stečaji in je slabo strukturirano. Terciarna izobraženost je tu najnižja, poleg tega se število prebivalcev zmanjšuje in stara. V regiji je zelo dobra očiščenost odpadnih voda in zadnja leta so jo manj kot druge regije prizadele naravne nesreče (Pečar, 2019, str. 14).

Pomurska regija je naša najbolj severovzhodna in najbolj ravninska statistična regija. Razprostira se na 1336 kvadratnih kilometrih, ki obsegajo 6,6 % površine države (Slovenske statistične regije in občine v številkah, b. l.; Nared idr., 2019, str. 69). Razdeljena je na 27 občin. Vseh naselij je v regiji 346 (Regije v številkah, 2018, str. 22), v največjem, Murski Soboti, pa živi slabih 10 % celotnega prebivalstva regije. V pomurski statistični regiji je leta 2019 živelo 114.396 oseb, to je 5 % prebivalcev Slovenije. Ruralna območja imajo gostoto poselitve 69 prebivalcev na kvadratni kilometer, urbana pa 143 (Nared idr., 2019, str. 69). Pomurska statistična regija sodi med najbolj demografsko ogrožena območja Slovenije (Nared idr., 2019, str. 70). Izstopa po najnižjem naravnem prirastu (–4,7 na 1000 prebivalcev) in po najmanjšem deležu tujih državljanov med prebivalci (1,9 %; STAGE, b. l.). Samo v tej regiji je bil leta 2019 negativen tudi skupni prirast, to je seštevek naravnega in selitvenega prirasta (–0,5 na 1000 prebivalcev).

Pomurska statistična regija je leta 2019 ustvarila 3,7 % nacionalnega bruto domačega proizvoda. Bruto domači proizvod na prebivalca je v tej regiji znašal 15.705 evrov in je najnižji med regijami (slovensko povprečje je bilo 23.165 evrov na prebivalca). V primerjavi z osrednjeslovensko regijo, kjer je bil bruto domači proizvod najvišji, je vrednost bruto domačega proizvoda na prebivalca v pomurski regiji za polovico manjša. V pomurski regiji je leta 2019 storitvena dejavnost obsegala 55,7 % bruto dodane vrednosti, industrija 38,3 % in kmetijske dejavnosti 2,3 % (SiStat, b. l.). Med regijami je pomurska na drugem mestu po deležu kmetijskih zemljišč v uporabi. Leta 2016 jih je bilo obdelanih 14,3 % (Regije v številkah, 2018, str. 24–25). Po deležu kmetijskih zemljišč je na ravni regij pomurska kmetijsko najugodnejša regija, saj je 4/5 površine primerne za kmetijsko rabo (Regije v številkah, 2018, str. 16).

Indeks delovne migracije je za leto 2019 znašal 91,0. Tako kot v koroški regiji je petina prebivalstva odhajala na delo v drugo regijo (STAGE, b. l.). Glede na delovno mesto v regiji je bilo zaposlenih 32.706 oseb. Stopnja delovne aktivnosti je bila najnižja v Sloveniji (57,0 %), tudi gledano ločeno po spolu je bila med moškimi in ženskami najnižja med regijami (60,3-odstotna oziroma 53,5-odstotna). Pomurska regija ima stalno najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti (2010–2020). Stopnjo brezposelnosti te regije je pandemija najmanj prizadela (ZRSZ, b. l.). Prebivalci pomurske in koroške regije so splošno zadovoljstvo z življenjem v letih 2019 in 2020 ocenili z najnižjima povprečnima ocenama (leta 2019 7,1 od 10; leta 2020 6,8 in 6,9 od 10; Inglič in Stare, 2020).

Pomurska regija ima najslabšo starostno strukturo, pri izobrazbeni pa največji delež tistih, ki imajo zaključeno zgolj osnovno šolo ali manj. V regiji je glede na število mladih in velikost regije nadpovprečno veliko osnovnih šol. Za razliko od drugih regij v pomurski ni negativen samo naravni prirast, ampak tudi skupni prirast. Regija ima že vrsto let najvišjo stopnjo brezposelnosti. V tej regiji je najvišja stopnja prezgodnje umrljivosti in najnižja samoocena zadovoljstva z življenjem.

